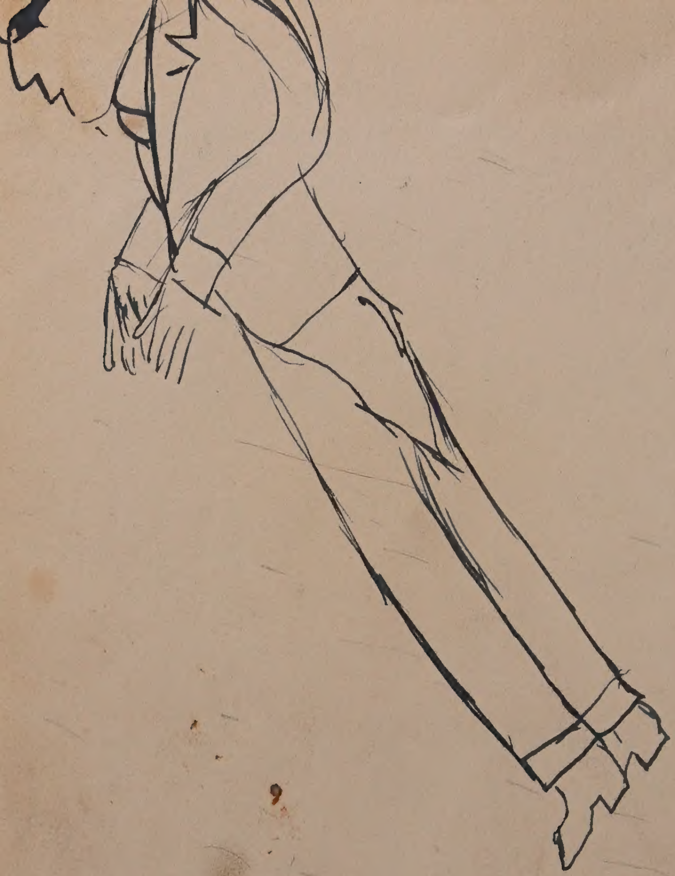

מיכאַאיל באַקונין

געקליבענע שריפטען

איבערזעצט פון י. קרעפּליאק

מיט א

ביאָגראַפישע סקיצע

פון רודאָלף ראָקער

ארויסגעגעבען פון דער
קראָפּאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט
ניו יאָרק 1919
200

אינהאלט:

פון די ארויסגעבער — — — — — — — — — — — 5
ביאָגראַפישע סקיצע — — — — — — — — — — — 7
I. גאָט און דער שטאַאט — — — — — — — — — — 43
II. פעדעראַליזם, סאָציאַליזם און אַנטיטעאָלאָגיזם —
אַ מאָטיווירטער פאָרשלאַג צום צענטראַלען קאָמיטעט פון
דער „פריעדענס־ און פרייהייטס־ליגע" — — — — 97
I. פעדעראַליזם — — — — — — — — — — — 108
II. סאָציאַליזם — — — — — — — — — — 124
III. אַנטיטעאָלאָגיזם — — — — — — — — — 144
III. בריעף וועגען פאַטריאָטיזם:
צו די אַנטיילנעהמער אין דער אינטערנאַציאָנאַלער אַר־
בייטער'ס אַסאָסיאַציע פון די שטעדט לאָקל און שאָ־
דע־פאָנדס.
ערשטער בריעף — — — — — — — — — — — 265
צווייטער בריעף — — — — — — — — — — — 268
דריטער בריעף — — — — — — — — — — — 272
פערטער בריעף — — — — — — — — — — — 277
פינפטער בריעף — — — — — — — — — — — 281
נאַטירליכער אָדער פיזיאָלאָגישער פאַטריאָטיזם — — 285
פאַטריאָטיזם (פאָרטזעצונג) — — — — — — — 292
פאַטריאָטיזם (פאָרטזעצונג) — — — — — — — 296
פאַטריאָטיזם (פאָרטזעצונג) — — — — — — — 304

פון די אַרויסגעבער.

מיט אָט דעם באנד, די געקליבענע שריפטען פון מיכאיל באַקונין, ענדיגט זיך די ערשטע סעריע פון 10 ביכער — די אויסגעוועהלטע קלאַסיקער פון סאָציאַליזם — וועלכע די קראָפּאָטקין ליטעראטור געזעלשאפט האָט ארויסגעגעבען אין די 7 יאָהר פון איהר עקזיסטענץ

אָבוואויל דער קוואַל פון די סאָציאַליסטישע קלאַסיקער איז נאָך ניט אויסגעשפּעט — און מיר האָפען נאָך צו שעפּען פון איהם ווייטער — דאָך האָט די געזעלשאפט געפונען פאר נויטיג אָנצוהויבען די נייע סעריע מיט א ווערק איבער אנאנדערן אָבער זעהר פארוואנדטען געביט — דעם געביט פון דער ארבייטער באוועגונג. מיר גרייטען צו פאַר אונזער נעקסטער אויסגאַבע דאָס באריהמטע, שוין קלאַסיש געוואָרענע ווערק, פון סידנעי וועב, ד י ג ע ש י כ ט ע פ ו ן ט ר י י ד־י ו נ י אָ נ י ז ם.

דער צוועק פון דער געזעלשאפט איז צו געבען דעם אידישען לעזער די מעגליכקייט זיך צו באקענען מיט די הויפּט ווערק ניט נאָר פון דעם טעאָרעטישען סאָציאַליזם, נאָר אויך פון דער פּראַקטישער ארבייטער־באוועגונג, און דעריבער וועלען מיר אויך זוכען ארייננצופיהרען אין אידיש די בעסטע אָפּהאנדלונגען איבער אַלע פארשיידענע ריכטונגען פון דעם ארבייטער־קאַמף אין אַלע לענדער.

אונזער ערפאָלג העננגט אָפּ פון דער גרויס פון דער צאָהל מיטגליעדער, וואָס פארשרייבען זיך אין דער געזעלשאפט, און מיר האָפען, אז דער צוטרויען, וואָס די געזעלשאפט האָט געוואונען ביי די ארבייטער ביז אהער, וועט אויך פארזיכערן איהר ערפאָלג אויף ווייטער.

דער פאַרוואַלטונגסראַטה.

מיכאַאיל באַקונין

(ביאָגראַפישע סקיצע)

פון רודאָלף ראָקער.*)

*) די ביאָגראַפישע סקיצע איז אין 1902 אַרויסגעגעבען געוואָרן פון דער לידזער אַנאַרכיסטישער גרופּע, אין פּאַמפּלעט פאָרם (אַגב, שוין לאַנג אַרויס פון דרוק) און איז געווען געשריבען אין אַ שטרענג פּאַר־טייאישען סטיל. מיר האָבען זיך דעריבער ערלויבט איהר אַביסעל צו פּאַרקירצען און אָפּשוואַכען די ענג־פּאַרטייאישע שפּיצען. דער מחבר, האָפען מיר, וועט אונז אַנטשולדיגען.

זיין יוגענד.

מיכאַאיל אַלעקסאַנדראָוויטש באַקונין איז געבאָרן געוואָרן דעם 20טען מאַי 1814 אין פּראַמוכינאַ, אַ קליין דערפעל אין טווערער גובערניע. זיין פאַמיליע איז געוועזן איינע פון די עלטסטע אַריסטאָקראַטישע פאַמיליעס אין רוסלאַנד, און ווי עס שיינט ניט אין קיין שלעכטע פאַרהעלטנישען. באַקונינ'ס פאָטער איז געוועזן אַ הומאַנער און פרייגעזאָנענער מענש, וועלכער האָט זאָגאַר גענומען אַ דירעקטען אַנטייל אין דער באַוועגונג פון די דעקאַבריסטען; אויף דער עלטער אָבער איז ער געוואָרן זעהר פּעסימיסטיש צו אַלע פרייהייטליכע שטרעבונגען, ווייל ער האָט פאַרלאָרן דעם גלויבען אין זייער פאַרווירקליכונג. באַקונינ'ס מוטער איז געוועזן אַן אמת'ע אַריסטאָקראַטקע אין איהר כאַראַקטער, קאַלט און שטאָלץ צו אַלעמען, אַפּילו צו איהר אייגענער פאַמיליע. וועגען באַקונינ'ס יוגענד איז זעהר ווייניג באַקאַנט, איין זאַך איז אָבער זיכער, ער האָט געקראָגען אַ זעהר גוטע דערציהונג.

ווען ער איז אַלט געוועזן צוואַנציג יאָהר, האָט ער באַזוכט די אַרטילעריע־שולע אין פּעטערבורג, וואו ער האָט שטודירט די קריעגס־וויסענשאַפט מיט גרויס ערפאָלג. אין זיין איין־און־צוואַנציגסטען לעבענסיאָהר איז ער געוואָרן אָפיצער אין אַן אינפאַנטעריע־רעגימענט לעבען דעם פּוילישען גרעניץ. אָבער דאָס לאַנגווייליגע סאָלדאַטען־לעבען האָט פאַר דעם יונגען באַקונין קיין אינטערעס ניט געהאַט. גאַנצע טעג פלעגט ער פאַרברענגען ליגענדיג אויף אַן אַלטער זאָפע, שטענדיג פאַרטראַכט און פאַרטיעפט אין געדאַנקען. אין 1834 האָט ער ענדליך פאַרלאָזען די אַרמעע און האָט אינגאַנצען אויפגעגעבען זיין מיליטערישע קאַריערע.

די דייטשע פילאָזאָפיע האָט דעמאָלט געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אויף דער רוסישער יוגענד, און אויך באַקונין האָט זיך

שראָקען פאַר די רעאַקציאָנערסטע קאָנסעקווענצען פון העגעל׳ס לעהרע. „דער רוסישער אבסאָלוטיזם עקזיסטירט, פאָלגליך איז ער בארעכטיגט און נאַטירליך״ — די דאָזיגע באהויפּטונג, וואָס ביעלינסקי האָט אויפגעשטעלט, איז דעמאָלט געווען די אַלגעמיינע אַנשויאונג פון דעם יונגען פילאָזאָפישען סטודענטען־צירקעל. באַקונין האָט צו יענער צייט געשריבען אייניגע ארטיקלען און איבערזעצונגען אין דעם „מאָסקאָווסקי נאַבלודאַטעל״, וועלכע זיינען אינגאַנצען געווען רעאַקציאָנער און קאָנסערוואַטיוו.

אָבער דער שטורמדיגער כאַראַקטער פון דעם יונגען באַקונין האָט באַלד דערפיהלט די ענגקייט און איינזייטיגקייט פון דעם רעאַקציאָנערן העגעליאַניזם; ער האָט ביסלעכווייז באַגריפען, אַז דאָס לעבען איז אין דער ווירקליכקייט פאַרט עפּעס אַנדערש, ווי א פּוסטע וואָרטשפּיעלעריי. זיין געזונטער גייסט האָט איהם געמאַכט פאַרשטעהן, אַז די שטאַרקייט פון העגעל׳ס אידעען באַשטעהט ניט אין דעם גייסטיגען און מאָראַלישען אינהאַלט פון זיין פילאָזאָפיע, נאָר אין דער קריטישער מעטאָדע, וואָס ער האָט אָנגעווענדט.

דורך דעם באַקאַנטען רוסישען שריפטשטעלער אָגאַריאָוו, וועלכער האָט שפּעטער צוזאַמען מיט הערצען ארויסגעגעבען דעם „קאָלאָקאָל״, איז באַקונין באַקענט געוואָרן מיט אַלעקסאַנדער הערצען, דעם גרויסען רוסישען דענקער און ליטעראַט. הערצען איז געווען א ביטערער געגנער פון העגעל׳ס קאָנסערוואַטיווע אַנשויאונגען, און עס האָט זיך באַלד אַנטוויקעלט א שטאַרקער קאַמף צווישען איהם און די מיטגליעדער פון באַקונינ׳ס צירקעל. דער דאָזיגער קאַמף איז וואהרשיינליך געווען די ערשטע אורזאַך, וואָס האָט געמאַכט באַקונינ׳ען אויפגעבען זיינע איינזייטיגע רעאַקציאָנערע טעאָריעס און קאָנסערוואַטיווע ספּעקולאַציעס. דאָס לאַנגווייליגע לעבען, אָהן טעטיגקייט און אָהן באַוועגונג, איז איהם אַלץ אומדערטרעגליכער געוואָרן און ער האָט ביי זיך באַשלאָסען צו געהן נאָך בערלין, אום דאָרט צו שטודירן פילאָזאָפיע.

ער ווערט רעוואָלוציאָנער.

אין בערלין איז באַקונין באַקענט געוואָרן מיט דער יונג־העגעליאַנישער ריכטונג, וועלכע האָט דעמאָלט פאַראייניגט אַלע

שטאַרק פּאַראינטערעסירט אין די אַבסטראַקטע אָנשויאונגען און לעהרען פון קאַנט, פיכטע, שלעגעל א. אז. וו. דורך פאַרשיידענע רייזעס נאָך מאָסקווע און פּעטערבורג איז ער באַקענט געוואָרן מיט איינינע סטודענטען־צירקלען, וואו די רוסישע יונגעליים פלע־גען זיך צוזאַמענקומען, צו שטודירען די פאַרשיידענע סיסטעמען פון די דייטשע און פראַנצויזישע פילאָזאָפען. אין 1835 האָט ער זיך באַקענט מיט סטאַנקעוויטש׳ן, וועלכער איז דעמאָלט געווען דער גייסטיגער פיהרער פון א באַרייטענדען צירקעל. די ביידע יונגעלייט האָבען באַלד געשלאָסען אן אינטימע פריינדשאַפט, און באַקונין איז געוואָרן א טעטיגער מיטאַרבייטער פון סטאַנקע־וויטש׳עס פילאָזאָפישען צירקעל. דורך סטאַנקעוויטש׳עס איינ־פלוס איז באַקונין נעהנטער באַקאַנט געוואָרן מיט דעם דייטשען פילאָזאָף גאָטליב פיכטע, און מיט ליידענשאַפטליכער באַגייסטע־רונג האָט ער שטודירט זיינע שריפטען. נ. ביעלינסקי, וועלכער איז שפּעטער אַזוי באַריהמט געוואָרן אין דער רוסישער ליטעראַ־טור, האָט דעמאָלט ארויסגעגעבען א פילאָזאָפישע צייטשריפט, „דער טעלעסקאָפּ”. אין דער דאָזיגער צייטשריפט האָט באַקונין פאַרעפענטליכט זיין ערשטע ליטעראַרישע אַרבייט, א רוסישע אי־בערזעצונג פון פיכטע׳ס „פאָרלעזונגען איבער דער באַשטימונג פון דעם געלעהרטען”.

ווען סטאַנקעוויטש האָט פאַרלאָזען רוסלאַנד, איז באַקונין גע־וואָרן דער גייסטיגער אינספּיראַטאָר פון דעם צירקעל. אין 1838 איז באַקונין צום ערשטען מאָל באַקענט געוואָרן מיט די לעהרען און אידעען פון דעם דייטשען פילאָזאָף העגעל, וועלכער האָט דע־מאָלט געהאַט א מאַגנעטישען איינפלוס אויף אלע גייסטער. דער איינפלוס איז געווען אַזוי מעכטיג, אַז ער האָט פאַראורזאַכט א גאַנצע רעוואָלוציע אין די אידעען און מיינונגען פון באַקונין און זיינע פריינד. העגעל׳ס באַקאַנטער זאַץ: „אַלץ וואָס עקזיסטירט איז נאַטירליך און בּארעכטיגט צו עקזיסטירען”, האָט פאַראור־זאַכט געוואַלדיגע מיינונגס־פאַרשיידענהייטען צווישען דעם פּי־לאָזאָפיש־געבילדעטען עולם, מיינונגס־פאַרשיידענהייטען, וועלכע האָבען געשאַפען די ערגסטע איינזייטיגקייטען און עקסטרעמען. באַקונין, ביעלינסקי און אַנדערע יונגעלייט זיינען געוואָרן אָר־טאָדאָקסישע העגעליאַנער, וועלכע האָבען זיך זאָגאַר ניט אָפּגע־

זאָפישער וועלט. דער דאָזיגער אַרטיקעל האָט זיך גערופען: „די רעאַקציע אין דייטשלאַנד, אַ פראַגמענט פון אַ פראַנצויז“ און איז געווען געדרוקט אונטער דעם פסעוודאָנים זשיל עליזאַר. אין דעם דאָזיגען אַרטיקעל זעהען מיר שוין דעם גאַנצען באַקונין, דעם באַ־גרינדער פון דער צעשטערונגס־פילאָזאָפיע, דעם טויט־פיינד פון אַלע קאָמפּראָמיסען און דיפּלאָמאַטישע פאַרמיטלונג־פאַרזוכען. ער פאַרטיידיגט די רעוואָלוציע אַלס דעם פּרינציפּ פון דעם אייביגען פּראָגרעס און באַקעמפט די אַזויגערופענע פּאָזיטיווע פילאָזאָפיע מיט ליידענשאַפטליכע ווערטער. די רעוואָלוציע איז דער איי־ביגער גייסט פון פאַרניינונג, פון אָפּלייקענונג, די לעבעדיגע קראַפט פון דער גאַנצער מענשליכער געשיכטע. יעדער רעפאָרמער איז אַ רעאַקציאָנער, ווייל ער שטערט דעם גרויסען ציעל פון דער נייער באַוועגונג, די פולשטענדיגע צעשטערונג פון דער געגענווערטיגער פּאָליטישער און סאָציאַלער וועלט. דער מערקווירדיגער אויפ־זאַץ ענדיגט זיך מיט די כאַראַקטעריסטישע ווערטער: „די לופט איז שטיקענד און מיר אַלע פיהלען די נאָהענטקייט פון דעם גרוי־סען שטורעם; מיר רופען דעריבער צו אונזערע פאַרבלענדעטע ברי־דער: „טוט תשובה, טוט תשובה, דען עס איז משיח־צייט!“ צו די פּאָזיטיווסטען זאָגען מיר: „עפענט־אויף אייערע גייסטיגע אויגען! זאָלען די מתים אַליין באַגראָבען זייערע טויטע; באַגרייפט שוין ענדליך, אַז דער גייסט, דער אייביג יונגער, דער אייביג ניי־געבאָרענער גייסט, לעבט ניט אין אַלטע איינגעפאַלענע חורבות!“ לאָמיר פאַרטרויען דעם אייביגען גייסט, וועלכער צעשטערט און פאַרניכטעט, דערפאַר ווייל ער איז דער אייביגער, שאַפענדער קוואַל פון לעבען. די לוסט פון דער צעשטערונג איז אַ שאַפענדע לוסט!“

איניגע חדשים נאָך דער פאַרעפענטליכונג פון דעם דאָזיגען אַרטיקעל האָט באַקונין פאַרלאָזען דרעזדען, ווייל זיין לאַגע איז געוואָרן זעהר אומזיכער. די רוסישע רעגירונג האָט זיך דער־וואוסט, אַז ער איז דאָס געוועזען דער אייגענטליכער פאַרפאַסער פון דעם אויפזאַץ: „די רעאַקציע אין דייטשלאַנד“, און ווי עס שיינט האָט זי געפאָדערט זיין צוריקשיקונג נאָך רוסלאַנד. באַקונין איז אַוועק אין דער שווייץ, און באַלד טרעפען מיר איהם ווידער אינ־מיטען פון די ראַדיקאַלסטע און רעוואָלוציאָנערסטע עלעמענטען, וועלכע האָבען זיך אונטער דעם צוואַנג פון דיזעלבע אומשטאַנדען

רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען אין דייטשלאַנד. דאָס גאַנצע לע־בען איז פאַר איהם פלוצלינג ערשינען אין א נייַ ליכט; א ברייט פעלד פאַר טעטיגקייט האָט זיך אויפגעעפענט פאַר איהם, און מיט א גליהענדער ליידענשאַפט האָט ער זיך אריינגעוואָרפען אין דעם רעוואָלוציאָנערן אידעען־שטראָם.

אין בערלין האָט זיך באַקונין אויך באַקענט מיט טורגע־ניעוו'ן, אוןביידע האָבען באזוכט די פאָרלעזונגען פון פראָפעסאָר ווערדער, איבער דער העגעליאַנישער פילאָזאָפיע. שעלינג'ס רע־אַקציאָנערע און מעטאַפיזישע אַנשויאונגען האָבען דעם יונגען באַ־קונין געגעבען א געלעגענהייט פאַר א ליטעראַרישען אַנגריף. אין 1842 האָט ער פאַרעפענטליכט א בראָשורע: „שעלינג און די אָפענבארונג, א קריטיק קעגען דעם לעצטען פארזוך פון דער רע־אַקציע צו באַקעמפען די פרייע פילאָזאָפיע.‟ אין דער דאָזיגער שריפט פאַרטיידיגט באַקונין די רעוואָלוציאָנערע אידעען פון לוד־וויג פייערבאַך, דעם פאָטער פון דער דייטשער מאַטעריאַליסטי־שער פילאָזאָפיע; זי איז די ערשטע מאַניפעסטאַציע פון באַקו־נינ'ס רעבעלישען גייסט. ער פרעדיגט דעם קאַמף פאַר דער פריי־הייט מיט באַגייסטערטע ווערטער, און כאָטש דער דאָזיגער קאַמף איז ביי איהם פאָרלויפיג נאָך א ריין פילאָזאָפישער, דאָך דער־קענען מיר שוין קלאָר און דייטליך דעם ריעזיגען אנטוויקלונגס־פּראָצעס, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט אין זיינע אידעען און אָנ־שויאונגען.

פון בערלין איז באַקונין אוועק נאָך דרעזדען; די דאָזיגע שטאָדט איז דעמאָלט געווען דער גייסטיגער צענטראַל־פונקט פון די רעוואָלוציאָנערע יונג־העגעליאַנער. אַרנאָלד רוגע, דער באַדיי־טענדסטער פאַרטרעטער פון דער דאָזיגער ריכטונג און דער אַרויס־געבער פון די באַריהמטע „דייטשע יאָהרביכער‟, האָט דעם יונ־גען באַקונין אויפגענומען מיט דער גרעסטער אכטונג און פריינד־שאַפט. דער ראַדיקאַלער קרייז פון רוגע און זיינע פריינד האָט גע־מאַכט אויף איהם א גוטען איינדרוק, און דורך די פיעלע דיסקו־סיעס מיט אַזעלכע גייסטרייכע מענער זיינען אָנזיכטען גע־וואָרן אַלץ ראַדיקאַלער און רעוואָלוציאָנערער. אין 1842 האָט ער פאַרעפענטליכט אַן אַרטיקעל אין די „דייטשע יאָהרביכער‟, וועל־כער האָט אַרויסגערופען דעם אינטערעס פון דער גאַנצער פילאָ־

טאַטאַרישען כאַראַקטער. אין פּאַריז איז באַקונין אויך צוזאַמענ־געקומען מיט קאַרל מאַרקס, פרידריך ענגעלס און אַנדערע באַ־קאַנטע דייטשע ראַדיקאַלען און סאָציאַליסטען. ער האָט אויך געשריבען אייניגע קורצע אַרטיקלען אין דער דייטשער צייטשריפט „פאָרווערטס", וועלכע איז דעמאָלט ערשינען אין פּאַריז. אָבער די פּערזענליכע שטרייטיגקייטען, וועלכע האָבען געשפּאָלטען די דייטשע עמיגראַנטען, האָבען אויף באַקונינ'ען געמאַכט אַ שלעכ־טען איינדרוק, און ער האָט מייסטענס פאַרבראַכט צווישען רוסען, פּוילען און פראַנצויזען.

אָבער אויך פּאַריז איז ניט געווען קיין זיכערער פּלאַץ פאַר באַקונינ'ען. דעם 29טען נאָוועמבער 1847 האָט ער געהאַלטען אַ רעדע אויף אַ גרויסער פאַרזאַמלונג, וועלכע איז געווען אַראַנזשירט צום אָנדענקען פון דער פּוילישער רעוואָלוציע אין 1830. די דאָ־זיגע רעדע איז געווען די ערשטע קריעגס־ערקלערונג פון דעם מוטיגען רעבעל געגען דעם רוסישען צאַריזם. מיט פייערדיגע ווערטער האָט ער געבראַנדמאַרקט די שמאַך און שאַנד פון דעם רוסישען דעספּאָטיזם, וועלכען ער האָט עפענטליך ערקלערט אלס דעם טויטפיינד פון דער אייראָפּעאישער פרייהייט. די דאָזיגע רעדע האָט געמאַכט אַ געוואַלדיגען איינדרוק. די רעוואָלוציאָנערן האָבען איהר באַגריסט מיט ליידענשאַפטליכער באַגייסטערונג; פאַר די טיראַנען אָבער האָט זי געקלונגען ווי אַ טויט־אורטייל. די רוסישע רעגירונג האָט געפאָדערט פון פראַנקרייך, אַז זי זאָל באַקונינ'ען אַרויסשיקען פון לאַנד. דער יונגער פרייהייטס־קעמ־פער האָט געמוזט פאַרלאָזען די שעהנע פּאַריז און האָט אָפּגערייזט נאָך בעלגיע.

זיין ראָלע אין דער רעוואָלוציע פון 1848—1849.

באַקונין האָט ניט געדענקט צו פאַרבלייבען אין בעלגיע, ווייל ער האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אַז דאָס דאָזיגע לאַנד קאָן איהם ניט געבען קיין זיכערהייט פאַר זיין פּערזאָן; זיין פּלאַן איז געווען צו געהן נאָך ענגלאַנד, וואָס איז געווען די איינציגע לאַנד אין אייראָפּאַ, אויף וועלכער דער רוסישער צאַריזם האָט קיין איינפלוס ניט געהאַט. אָבער נאָך איידער ער האָט געמאַכט זיינע צוגריי־

צוזאמענגעטראָפען אין ציריך. אין דער שווייץ האָט זיך באַקונין צום ערשטען מאָל באַשעפטיגט מיט דער עקאָנאָמישער פראגע. די שריפטען פון די פראנצויזישע סאָציאַליסטען האָבען געהאַט א שטארקע ווירקונג אויף זיין רעבעלישען גייסט, און אזוי ווי ער האָט שטענדיג געצויגען די לעצטע קאָנסעקווענצען פון א געוויסער אידעע, איז ער באלד געוואָרן איינער פון די פאָרטגעשריטענסטע און ראדיקאלסטע אָנהענגער פון דער סאָציאַליסטישער וועלטאָנ־שויאונג.

דער דייטשער קאָמוניסט ווילהעלם ווייטלינג האָט דעמאָלט אָרגאַניזירט קאָמוניסטישע ארבייטער־פארבינדונגען אין דער שווייץ. דער מיטעלפונקט פון די אלע פארבינדונגען איז געווען אין ציריך, וואו ווייטלינג האָט צוגעגרייט די ארויסגאַבע פון א נייער שריפט פאר פראָפּאַגאַנדאַ. אָבער די שווייצארישע רעגי־רונג האָט איהם פּלוצלונג ארעסטירט און פארנומען אלע זיינע שריפטען און קאָרעספּאָנדענצען. אונטער די בריעף זיינען אויך געווען איינינגע, וועלכע האָבען באַקונינ׳ען שטארק קאָמפּראָמי־טירט און אויפגעדעקט זיינע געהיימע באַציהונגען צו די שווייצארישע קאָמוניסטען. ער האָט דעריבער אַפּגערייזט נאָך בערן, ווייל ער האָט געוואָלט פארמיידען, מען זאָל איהם ניט ארעסטירן. די שווייצארישע פּאָליציי האָט די פּאַפּירען, וועלכע האָבען באַ־קונינ׳ען קאָמפּראָמיטירט, איבערגעגעבען צו דעם רוסישען קאָנ־סול אין ציריך, וועלכער האָט באלד געפאָדערט באַקונינ׳ס אויס־ליפערונג אין דעם נאָמען פון דער רוסישער רעגירונג. באַקונין איז אָבער געווען נעשווינטער פון דער פּאָליציי; ער האָט פארלאָזען ד׳ „פרייע שווייץ” און איז דירעקט אָפּגעפאָהרן נאָך פּאַריז.

אין פּאַריז איז באַקונין באַקענט געוואָרן מיט די פּראָגרע־סיווסטע און רעוואָלוציאָנערסטע עלעמענטען פון דער פראַנצויזי־שער הויפּטשטאָדט, אָבער זיינע אינטימסטע פריינד זיינען געווען: דער דייטשער רעוואָלוציאָנערער פּאָעט זשאָרזש הערוועג, פּרודאָן און איינינגע אַנדערע קאַמעראַדען. פּרודאָנ׳ס סאָציאַליזם האָט גע־מאַכט דעם טיעפסטען איינדרוק אויף איהם, ווייל ער איז געווען באַגרינדעט אויף דער פרייהייט פון אינדיווידום. דער סאָציאַליזם אָדער קאָמוניזם פון די אַנדערע ריכטונגען איז באַקונינ׳ען קיינ־מאָל ניט געווען סימפּאַטיש, צוליעב זיין אויטאָריטערן און דיק־

רעוואָלוציע קאָן ניט האָבען דעם געווינשטען רעזולטאַט, וואָס ער און זיינע פריינד האָבען ערוואַרט; ער האָט אָבער אויך איינגע־זעהן, אז מען דאַרף זיך דעריבער ניט שטעלען אָן א זייט, נאָר מען מוז אויסנוצען די געלעגענהייט און צוגרייטען רעוואָלוציעס אין גאַנץ אייראָפּא.

אין אַפּריל 1848 האָט באַקונין פאַרלאָזען פּאַריז; דער מי־ניסטער פלאָקאָן האָט איהם געגעבען טויזענד פראַנק און א פראַנ־צויזישען פּאַספּאָרט, ער זאָל געהן נאָך דייטשלאַנד און דאָרט אַגיטירען פאַר דעם אויסברוך פון דער רעוואָלוציע. אין דער אמת'ן אָבער איז דאָס נאָר געווען א מיטעל, כדי פּטור צו ווערן פון דעם געפעהרליכען רעוואָלוציאָנער. באַקונין אַליין האָט אויך באַ־גריפען, אז זיין פּלאַץ איז ניט מעהר אין פּאַריז און ער איז פּלוצלינג פאַרשוואונדען געוואָרן. עס איז זעהר וואהרשיינליך, אז ער איז דעמאָלט געווען פאַר א קורצער צייט אין רוסלאַנד און אין די איבעריגע סלאַווישע לענדער, אום דאָרט צוצוגרייטען אַן אַלגעמיינעם רעוואָלוציאָנערן אויפשטאַנד. וועניגסטענס דער־צעהלט אונז אַרנאָלד רוגע אין זיינע מעמואַרען, אז „ער איז גע־גאַנגען נאָך רוסלאַנד, אום דאָרט צו אַגיטירען". באַקונין האָט אין דער צייט געהאַט זעהר פיעל פאַרבינדונגען מיט אַלע באַקאַנטע רעוואָלוציאָנערן אין אייראָפּא, און הויפּטזעכליך מיט דער רע־וואָלוציאָנערער באַוועגונג אין די סלאַווישע לענדער.

דעם 1טען יולי 1848 האָט באַקונין באַזוכט דעם אינטערנאַ־ציאָנאַלען סלאַווען־קאָנגרעס אין פּאַריז, ווייל ער האָט געהאָפט, אז ער וועט דאָרט געפינען נייע געלעגענהייטען צו אַגיטירן פאַר זיינע רעוואָלוציאָנערע פּלענער און פאַר דער אינטערנאַציאָנאַלי־זירונג פון דער רעוואָלוציע. דער סלאַווען־קאָנגרעס האָט געהאַט די אויפגאַבע צו פאַראייניגען אַלע סלאַווישע פעלקער, אום צו פאַרטיידיגען זייערע רעכטען געגען אַנדערע נאַציעס. ווי עס שיינט איז דער גרעסטער טייל פון די דעלעגאַטען געווען ניט זעהר פּראָגרעסיוו און ראַדיקאַל אין זייערע אידעען. די פאַרהאַנדלונגען פון דעם קאָנגרעס זיינען קיינמאָל ניט פאַרעפענטליכט געוואָרן, דערפאַר ווייסען מיר אויך ניט, צי באַקונין האָט דאָרטען געפונען די געלעגענהייט וואָס ער האָט געזוכט, צי ניט.

טונגען צו פאַרלאָזען בעלגיע, איז פלוצלינג אויסגעבראָכען די פעברואַר־רעוואָלוציע אין פאַריז. די דאָזיגע נאַכריכט האָט באַקונינ'ען געגעבען ריעזען־כחות. די רעוואָלוציע, אויף וועלכער ער האָט אַזוי לאַנג געוואַרט, איז ענדליך געקומען. און דער יונגער רעבעל האָט איהר באַגריסט אַלס דעם אויפטאָגען פון אַ נייע צייט. ער האָט זיך גלייך אומגעקעהרט צוריק נאָך פאַריז און האָט זיך אריינגעוואָרפען מיט לייב און זעעל אין די שטורמדיגע כוואַליעס פון דער רעוואָלוציע. ער איז געשלאָפען אין די קאַזאַרמעס און האָט געגעסען און געטרונקען מיט די סאָלדאַטען; ער האָט פאַר זיי געפּרעדיגט זיין טעאָריע פון דער אַלגעמיינער צעשטערונג, דעם סאָציאַליזם און די פאַרניכטונג פון אַלע שטאַאַטליכע פאָרמען; ער האָט זיי אויפגעפאָדערט די רעוואָלוציע אַזוי לאַנג אָנצוהאַלטען, ביז אַלע יסודות פון דער אַלטער געזעלשאַפט וועלען זיין פאַר־ניכטעט. באַקונין איז געוועזען אומעטום: אויף די באַריקאַדען, אין די קאַזאַרמעס, אויף די עפענטליכע פּלעצער, מיט איין וואָרט, זיין קראַפט האָט זיך פאַרצעהנפאַכט. אָבער דער גרויסער רעוואָלו־ציאָנער איז ניט נאָר געוועזען דער שרעקען פאַר די רעאַקציאָנערען, אַפילו די רעפּובליקאַנער האָבען געציטערט פאַר איהם, זעהענדיג זיין געוואַלדיגען איינפלוס. דער באַריקאַדען־אַפיצער קאָסידיער, אַ רעפּובליקאַנער, ווען עס איז געקומען צו רייד וועגען באַקונינ'ען, פלעגט שטענדיג זאָגען: „וואָס פאַר אַ מאַן! וואָס פאַר אַ מאַן דאָס איז; אין דעם ערשטען טאָג פון דער רעוואָלוציע איז ער טייערער ווי טויזענד עדעלשטיינער; אָבער אויף דעם צווייטען טאָג מוז מען איהם דערשיסען!” ווען קאָסידיער האָט דיזעלבע ווערטער ווידערהוילט פאַר אַלעקסאַנדער הערצען, האָט הערצען איהם געענטפערט: „איהר אַליין זייט אויך אַ זעהר גוטער מאַן, אָבער אייך מוז מען שוין דערשיסען, נאָך איידער די רעוואָלוציע פאַנגט זיך אָן”. פלאָקאָן, וועלכער איז געוועזען דער מיניסטער פון עפענטליכע אַנגעלעגענהייטען בעת דער פאַריזער פעברואַר־רע־וואָלוציע, האָט אַמאָל אַרויסגעזאָגט די כאַראַקטעריסטישע ווערטער: „ווען עס וואָלטען זיך געפונען אין גאַנץ פראַנקרייך דריי הונדערט מענער ווי מיכאַאיל באַקונין, וואָלט אַ רעגירונג געווען אַ זאַך דער אוממעגליכקייט”.

באַקונין האָט באַלד באַגריפען, אַז די פראַנצויזישע פעברואַר־

אויפגעפאָדערט זיך צוצוגרייטען פאַר דער אַלגעמיינער אייראָפּע־אישער רעוואָלוציע. ער האָט געפּיהלט די נאָהענטקייט פון א נייער רעוואָלוציע, און ער האָט אָנגעווענדעט אַלע זיינע כחות צו פאַראייניגען אַלע רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען אַלס א פעסט־געשלאָסענע מאַכט געגען דער רעאַקציע. עס איז געווען א ווילדע, שטורמדיגע צייט, א צייט פון קאַמף און לעבען; און באַקונין האָט געלעבט און געקעמפט מעהר ווי אַלע אַנדערע. אין א בריעף צו זיין ליעבען פריינד זשאָרזש הערוועג האָט ער אויסגעדריקט אַלע זיינע געפיהלען און עמפּינדונגען: „איך גלויב ניט אין קיין קאָנסטיטוציע און אין קיינע געזעצען, אפילו די בעסטע קאָנסטי־טוציע וואָלט מיך ניט געקאָנט באַפרידיגען. וואָס מיר דאַרפען איצט איז א גאַנץ אַנדער זאַך; מיר דאַרפען שטורם און לעבען, א נייע, געזעצלאָזע, און דערפאַר א פרייע וועלט". די דאָזיגע ווערטער זיינען כאַראַקטעריסטיש, ווייל זיי שטעלען אונז פאָר דעם ריכטיגען באַקונין, דעם מאַן פון טאַט, דעם ווילדען רעבעל, דעם אַפּאָסטעל פון דער אייביגער רעוואָלוציאָן.

באַקונין האָט דעמאָלט געהאַט געהיימע פאַרבינדונגען מיט דער גאַנצער רעוואָלוציאָנערער וועלט; און ווי עס שיינט האָט ער צו יענער צייט געאַרבייט פאַר א רעוואָלוציאָנערן אויפשטאַנד פון די טשעכען און פּאָליאַקען.

אין מאַי 1849 האָט באַקונין ווידער געפונען אַן עפענטליכע געלעגענהייט צו מאַניפעסטירען זיין אומפאַרגלייכליכען מוט און זיין ענערגיע. אין פאַרשיידענע טיילען פון דייטשלאַנד זיינען אויסגעבראָכען רעוואָלוציעס, ווי צום ביישפּיעל אין באַדען און אין דרעזדען. באַקונין האָט זיך דאַן אויפגעהאַלטען אין דרעזדען און האָט זיך געקליבען צו מאַכען א רייזע נאָך בעהמען, ווען עס איז פּלוצלינג אויסגעבראָכען די דרעזדענער מאַי־רעוואָלוציע. ער האָט זעלבסטפאַרשטענדליך גלייך אויפגעגעבען זיינע רייזע־פּלענער און זיך געשטעלט אין די פאָדערסטע רייהען פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. ער איז געוואָרן א מיטגליעד פון רעוואָלוציאָנערן קאָ־מיטעט, און אין די דריי טעג, וואָס די רעוואָלוציע האָט אָנגעהאַל־טען, איז ער געווען דער אַבסאָלוטער דיקטאַטאָר פון דער זאַקסי־שער הויפּטשטאָדט. איינער פון זיינע הויפּט־מיטקעמפער איז

אָבער דער קאָנגרעס איז דאָך ניט אַזוי רוהיג אַריבער, ווי פיעלע האָבען געגלויבט. די עסטרייכישע רעגירונג האָט נעמליך מורא געהאַט פאַר רעוואָלוציאָנערע דעמאָנסטראַציעס פון די טשע־כען, דערפאַר האָט זי פאַרבאָטען אַלע עפענטליכע מאַניפעסטאַ־ציעס, וועלכע האָבען געזאָלט אויסדריקען זייער סימפּאַטיע מיט דעם סלאַווען־קאָנגרעס. דער דאָזיגער באַשלוס האָט אַרויסגע־רופען אַן אומגעהייערע אויפרעגונג אונטער דער באַפעלקערונג פון פּראַג, און אַלע גאַסען און פּלעצער זיינען אָנגעפילט געוואָרן מיט מענשען; אָבער די פיעלע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען זיך פּלוצלינג באַוויזען, האָבען פאַר דער צייט געשטערט יעדען ערנסטען אַרויס־טריט פון די מאַסען.

פאַר דעם האָטעל „צום בלויען שטערן", וואו באַקונין איז איינגעשטאַנען, האָט זיך פאַרזאַמעלט אַ גרויסער עולם. די סאָל־דאַטען האָבען פּרובירט פאַנאַנדערצוטרייבען די מאַסען, אָבער עס איז געוועזען אוממעגליך. פּלוצלינג זיינען אָפּגעפייערט געוואָרן איינינגע קוילען דורך די פענסטער פון האָטעל אויף די סאָלדאַטען. דאָס איז געווען אַ סיגנאַל פאַר אַ בלוטיגען קאַמף צווישען פאָלק און דאָס מיליטער. דאָס פאָלק האָט געבויט באַריקאַדען, און באַקונין האָט באַלד גענומען דעם טעטיגסטען אַנטייל אין קאַמף. זיין אינערליכער מוט און זיין רוהיגע קאַלטבלוטיגקייט האָט ביי אַלעמען אַרויסגערופען באַוואונדערונג. דער טשעכישער שריפט־שטעלער אירעטשעק דערצעהלט, אַז באַקונין האָט איבערגענומען די מיליטערישע לייטונג פון דעם אויפשטאַנד. אויף דעם דריטען טאָג פון קאַמף האָט גענעראַל ווינדישגרעטץ, דער קאָמאַנדיר פון דאָס מיליטער, פאַרלאָזען די שטאָדט און האָט זיך צוריקגעצויגען צו די פעסטונגען אויסערהאַלב פון פּראַג. פון דאָרטען האָט ער געלאָזט באָמבאַרדירען די שטאָדט, וועלכע איז באַלד געשטאַנען אין פלאַמען. נאָך דער אונטערדריקונג פון דעם פּראַגער אויפ־שטאַנד איז באַקונין אַנטלאָפען פון עסטרייך און האָט זיך אין געהיים אויפגעהאַלטען אין בערלין, קעטהען און אַנדערע דייטשע שטעדט.

אין קעטהען האָט באַקונין פאַרעפענטליכט זיין באַקאַנטען „מאַניפעסט צו די סלאַווישע פעלקער", אין וועלכען ער האָט זיין

מען האָט איהם איבערגעגעבען צו די פּרייסישע סאָלדאַטען; און אזוי איז דער רעוואָלוציאָנערער העלד אריינגעפאַלען אין די בלוטיגע הענט פון דער רעאַקציע, און עס האָט געדויערט מעהר ווי צוועלף יאָהר איידער עס איז איהם געלונגען צו אנטלויפען.

זיינע געפענגניש-יאָהרען.

אין דער צייט וואָס באַקונין איז אַרעסטירט געוואָרען, האָט די רוסישע רעגירונג געהאַט געמאָלדען, אַז זי וועט באַלוינען דעמ־יעניגען, וואָס וועט באַקונינ׳ען אַרעסטירען, מיט צעהן טויזענד רובעל; און די שטאָדט קעמניץ, וואו דער גרויסער רעבעל איז אַרעסטירט געוואָרען, האָט ווירקליך פאַר אַ לענגערער צייט אונ־טערהאַנדעלט מיט דער רוסישער רעגירונג וועגען דער אויסצאָה־לונג פון דעם פאַררעטער-לוין. עס איז אָבער ניט באַקאַנט, צי רוסלאַנד האָט די פאַרשפּראָכענע סומע אויסגעצאָהלט.

פון דעם געפענגניש אין דרעזדען איז באַקונין אַריבערגעפיהרט געוואָרען נאָך דער פעסטונג קעניגשטיין, וואו ער האָט מיט שטאָלצער רוהיגקייט און קאַלטבלוטיגקייט ערוואַרט, וואָס די צוקונפט וועט איהם ברענגען. זיין לאַגע איז געווען ערגער, ווי פון די אַנדערע פּאָליטישע געפאַנגענע, און ער האָט געמוזט טראָגען ביי טאָג און ביינאַכט שווערע אייזערנע קייטען אויף די הענט און די פיס.

דעם 14טען יאַנואַר 1850 איז באַקונין פאַראורטיילט געוואָרען צום טויט. שטאָלץ און מוטיג, ניט אַרויסווייזענדיג די קלענסטע אויפרעגונג, האָט ער אויסגעהערט זיין טויט־אורטייל. זיין איינ־ציגער ענטפער איז געווען די פאָלגענדע כאַראַקטעריסטישע ווער־טער: „אין דער געשיכטע אַנטשיידט נאָר דער ערפאָלג. וואָלט עס מיר געלונגען דורכצופיהרען מיינע פּלענער, וואָלט מען מיר באַטראַכט פאַר אַ גרויסען מאַן; אָבער אַזוי ווי איך בין באַזיעגט געוואָרען, ווער איך פאַראורטיילט צום טויט״. באַקונינ׳ס שטאָלצע האַלטונג פאַר׳ן קריעגס־געריכט האָט געמאַכט אַ טיעפען איינדרוק, און פיעלע צייטונגען האָבען געבראַכט זיין בילד מיט סימפּאַטישע באַמערקונגען. מען האָט איהם פאָרגעשלאָגען, ער זאָל שרייבען אַ באַגנאַדיגונגס-ביטע צום קעניג פון זאַקסען, אָבער מיט אַ העל־

געווען ריכאַרד וואַגנער, וועלכער איז שפּעטער אזוי באַריהמט געוואָרן אַלס קאָמפּאָניסט. פריינד און פיינד האָבען באַוואונדערט די ריזען־ענערגיע פון דעם דאָזיגען מענשען, און די רעאַקציאָנערן האָבען פאַר איהם מורא געהאַט, ווי פאַר'ן טייפעל אַליין, — זיי קאָנען זיך ניט גענוג אָנדערצעהלען פון זיינע טעראָריסטישע טאַטען. דער רעאַקציאָנערער שריפטשטעלער מאַנטהעע, צ. ב. ש., שרייבט פאָלגענדעס וועגען איהם: „דער בראַנד איז געוואָרן זיין פּרינציפּ, און זאָגאַר די רעוואָלוציאָנערע רעגירונג האָט געציטערט פאַר זיין ווילדער ענערגיע. ...באַקונען איז געוואָרן אַלץ ראַדיקאַלער, וואָס נעהנטער עס איז געוואָרן דער אויגענבליק פון אַנטשיידונג. די גאַנצע שטאָדט האָט מורא געהאַט פאַר דעם דאָזיגען מענשען".

די באַשלוסען פון דער אזוי גערופענער רעוואָלוציאָנערער רעגירונג האָבען איבערהויפּט ניט געהאַט קיין איינפלוס אויף באַקונינ'ען; ער האָט איינפאַך געהאַנדעלט, ווי די אומשטענדען האָבען געפאָדערט, ניט פרעגענדיג נאָך די פּוסטע דעקלאַמאַציעס פון די פּאָליטיקער. אויף ווי וועניג באַקונין האָט רעספּעקטירט די רעפּרעזענטאַנטען פון דער נייער רעגירונג, באַווייזט פאָלגענדע קליינע עפּיזאָדע: באַקונין האָט געלאָזט אריינברענגען גרויסע קאַסטענס מיט עקספּלאָדירענדע שטאָפען אין די קעלערן פון דעם דרעזדענער ראַטהויז און אַנדערע עפענטליכע געביידען. דער שטאָט־ראַט פּפאָפענהויער, א גרויסער פייגלינג, איז געלאָפען צו באַקונינ'ען און האָט איהם פאָרגעשטעלט דעם גרויסען אומגליק, וואָס עס קאָן פּאַסירען, ווען דער פּולווער זאָל עקספּלאָדירן. אָבער באַקונין האָט א געשריי געטאָן אויף איהם: „ווער פרעגט נאָך די הייזער, זאָלען זיי פליהען אין דער לופט!" און ווען דער גוטער רעגירונגס־מאַן האָט נאָך געוואָלט ווייטער ריידען, האָט ער איהם איינפאַך אַרויסגעוואָרפען פון צימער.

דעם 9טען מאַי האָט זיך געענדיגט דער פאַרצווייפעלטער קאַמף אין דרעזדען; די פּרייסישע סאָלדאַטען זיינען געבליבען די זיגער. באַקונין האָט זיך צוריקגעצויגען נאָך קעמניץ, כדי אויך דאָרט צו אָרגאַניזירען דעם אַלגעמיינעם אויפשטאַנד. אָבער אין דער נאַכט פון דעם 9טען אויף דעם 10טען מאַי איז ער אַרעסטירט געוואָרען, ליגענדיג אין בעט, דורך א פאַרראַט פון די בירגער פון קעמניץ.

א שטאַרקען איינדרוק אויפ'ן צאַר, און ער האָט איהם מעהר קיין פּראָגעס ניט געשטעלט.

באַקונינ'ס קרובים האָבען איינינגע מאָל געמאַכט דעם פּאַרזוך צו פּועל'ן ביים צאַר, ער זאָל איהם באַגנאַדיגען; אָבער ניקאָלאַי האָט אָפען ערקלערט, אַז רוסלאַנד איז ניט גרויס גענוג, אַז אַזעלכע צוויי מענשען, ווי ער און באַקונין, זאָלען קאָנען עקזיסטירען אין דערזעלבער צייט. באַקונין האָט פּאַרשיידענע מאָל געזוכט צו באַגעהן זעלבסטמאָרד, אָבער די באַוואַכונג איז געווען אַזוי שטרענג, אַז ער האָט זיין פּלאַן קיינמאָל ניט געקאָנט דורכפּיהרען. מעהר ווי אַלץ האָט איהם געפּייניגט דער געדאַנק, אַז די איינזאַמקייט וועט איהם טרייבען צו משוגעת, אָדער וועט אָפּשוואַכען זיין ענערגיע און קראַפט. כדי צו שטאַרקען זיין גייסט, האָט דער געפאַנגענער באַקונין דראַמאַטיזירט די גריכישע לעגענדע פון פּראָמעטעאוס, וועלכע האָט באַגייסטערט די רייכע פּאַנטאַזיע פון דעם גרויסען רעבעל; אין דער איינזאַמקייט פון זיין שטילען קערקער האָט ער געטרוימט פון דער צעשטערונג פון דער אַלטער וועלט, און אַזוי ווי פּראָמעטעאוס האָט געבראַכט צו דער מענשהייט דאָס ליכט, אַזוי האָט ער געהאָפּט אויף דעם טאָג פון באַפרייאונג, ער זאָל קאָנען אריינשליידערן דעם פּאַקעל פון רעוואָלוציאָן אין דער פּאַר־שקלאַפּטער וועלט.

אין 1854 האָט מען באַקונינ'ען אריבערגעפיהרט נאָך שליסעלבורג, וואו ער איז פּאַרבליבען ביז 1857. די דאָזיגע פּעריאָדע איז געווען די שרעקליכסטע צייט אין זיין גאַנצען לעבען, ווייל א חוץ וואָס זיין גייסטיגער צושטאַנד איז געווען א זעהר שרעקליכער, איז אויך זיין קערפּער געפּייניגט געוואָרן פון שווערע קראַנקהייטען. ווען ניקאָלאַי דער ערשטער איז געשטאָרבען, האָט באַקונינ'ס מוטער געמאַכט א נייעם פּאַרזוך צו קריגען א באַגנאַדיגונג ביי אַלעקסאַנדער דעם צווייטען; אָבער דער נייער צאַר האָט ערקלערט, אַז אַזוי לאַנג ווי ער וועט לעבען וועט באַקונין קיינמאָל ניט באַפרייט ווערן. מיט עטליכע מאָנאַטען שפּעטער איז באַקונין פּאַרשיקט געוואָרן נאָך סיביר.

אין סיביר איז זיין לאַגע געווען דערטרעגליכער, ווי אין די קערקערס פון פּעטערבורג. דורך זיין שטאַרקען פּערזעליכען איינ־

דישען שטאָלץ האָט באַקונין דעם פאָרשלאַג צוריקגעוויזען, ער־קלערענדיג, אז דער טויט איז פאר איהם בעסער ווי די דערני־דערונג. אָבער נאָך איידער דער אורטייל איז אויסגעפיהרט גע־וואָרן, האָט די עסטרייכישע רעגירונג געפאָדערט, מען זאָל איהר איבערגעבען דעם באריהמטען רעוואָלוציאָנער צוליעב דעם שטאַר־קען אנטייל, וואָס ער האָט גענומען אין דער פראַגער רעוואָלוציע פון 1848. געשמידט אין אייזערנע קייטען איז באַקונין טראַנס־פּאָרטירט געוואָרן צו דער עסטרייכישער גרעניץ. די עסטריי־כישע רעגירונג האָט נעמליך געגלויבט, אז זי וועט דורך באַקו־נינ'ען אויסגעפינען די געהיימניסען פון דער רעוואָלוציאָנערער באוועגונג אין די סלאַווישע לענדער, דערפאר האָט זי געפאָדערט זיין אויסליפערונג. אָבער איהרע האָפנונגען זיינען ניט דערפילט געוואָרן; באַקונין האָט זיך אנטזאַגט צו געבען וועלכע עס איז דערקלערונגען. דעם 19טען מאַי 1851 איז ער צום צווייטען מאָל פאראורטיילט געוואָרן צום טויט, פאר זיינע באַציהונגען צו דער פראַגער רעוואָלוציע. אַ האַלב יאָהר צייט איז ער אָפּגעזעסען אין דער פעסטונג אָלמיץ אין אַ פינסטערן קערקער, צוגעשמידט צו דער וואַנט, דערוואַרטענדיג זיין טויט. אָבער דורך אַ מערקוויר־דיגען אומשטאַנד איז באַקונין צום צווייטען מאָל גערעטעט געוואָרן.

די רוסישע רעגירונג האָט נעמליך געפאָדערט זיין אויסליפע־רונג, און שפּעטער מיט עטליכע וואָכען האָט מען דעם געפאַנגע־נעם רעבעל געבראַכט נאָך רוסלאַנד. נאָך אַ לאַנגער רייזע איז באַקונין אָנגעקומען אין פּעטערבורג, וואו מען האָט איהם באגראָ־בען פאר לאַנגע יאָהרען אין דער פּעטראָפּאַוולאָווסקער פעסטונג. די געפאַנגעשאַפט אין רוסלאַנד איז פאר באַקונינ'ען געווען די שרעקליכסטע צייט אין זיין לעבען; דען די איינזאַמקייט און אומטעטיגקייט איז פאר איהם געווען ערגער ווי דער טויט. ניקאָ־לאַי דער ערשטער האָט פון איהם געפאָדערט געוויסע דערקלערונגען וועגען דער סלאַווישער באַוועגונג, און באַקונין האָט איהם געענט־פערט אין זיין באַריהמטען בריעף: „אַן דעם רוסישען צאַר". אין מוטיגע ווערטער האָט ער פאַרטיידיגט זיינע רעוואָלוציאָנערע אי־דעען און האָט זיך אַנטזאַגט אַרויסצוגעבען אירגענד וועלכע נעמען. די שטאָלצע ווערטער פון דעם געפאַנגענעם רעבעל האָבען געמאַכט

איבערצונעהמען דעם גובערנאַטאָר פון מזרח־סיביר, וועלכער איז זיי געפאָהרען אנטקעגען אויף א רוסישער קריג־שיף.

די לאַגע פון דעם אנטלאָפענעם איז געווען זעהר א געפעהר־ליכע, ווייל דער גובערנאַטאָר האָט איהם פערזענליך געקענט, און ווען ער זאָל זיך מיט איהם באַגעגנען וואָלטען אַלע זיינע פּלענער צעשטערט געוואָרן. אָבער באַקונין איז ניט געווען דער מענש, וועלכער זאָל זיך אָפּשרעקען פאַר א געפאהר. גאַנץ פאָרזיכטיג האָט ער געפרעגט דעם קאַפּיטאַן, ווען און וואו ער וועט זיך צונויפ־טרעפען מיט דער קריעג־שיף. דער קאַפּיטאַן, ניט דענקענדיג קיין שלעכטס, האָט איהם געגעבען דעם בעסטען ענפטער אויף זיין פראַגע. דער קלוגער רעוואָלוציאָנער האָט שנעל געמאַכט זיינע פאָרבערייטונגען; ניט ווייט פון דעם פונקט, וואו די שיף האָט זיך געזאָלט באַגעגנען מיט דעם גובערנאַטאָר, האָט ער געבעטען דעם קאַפּיטאַן, ער זאָל איהם לאָזען אריבערגעהן אויף אַן אמערי־קאַנער שיף, וועלכע איז געפאָהרן נאָך יאַפּאַן. דער קאַפּיטאַן האָט מיט דער גרעסטער פריינדליכקייט דערפילט דעם וואונש פון זיין אומבאַקאַנטען גאַסט, און שפּעטער מיט א האַלבער שטונדע איז באַקונין רוהיג פאַרבייגעפאָהרען די שיף פון דעם גובערנאַטאָר, וועלכער האָט זיכער ניט געדענקט, אַז דער געפעהרליכסטער רע־וואָלוציאָנער פון גאַנץ אייראָפּאַ געפינט זיך אזוי נאָהענט פון איהם.

דאָס איז געווען די לעצטע געפאַהר, און אָהן ווייטערע שווע־ריגקייטען איז באַקונין אָנגעקומען אין יאָקאהאַמא, די הויפּטשטאָדט פון יאַפּאַן. פון דאָרט איז ער געפאָהרן נאָך סאַן־פראַנציסקאָ, וואו ער האָט געפונען פאַרשיידענע פריינד, וועלכע האָבען איהם פאַר־שאַפט די נויטיגע מיטלען צו פאָהרען נאָך ניו יאָרק. אין נאָוועמ־בער 1861 האָט באַקונין פאַרלאָזען ניו יאָרק און איז אָפּגעפאָה־רען נאָך לאָנדאָן, ענגלאַנד. דאָרטען איז ער אויפגענומען געוואָרן מיט דער גרעסטער סימפּאַטיע פון אַלעקסאַנדער הערצען, אָגאַראָוו און דעם גאַנצען צירקעל, וועלכער האָט זיך דעמאָלט קאָנצענטרירט אין דעם „קאָלאָקאָל”, דעם אָרגאַן פון די רוסישע רעוואָלוציאָנערן. אַזוי האָט זיך געענדיגט באַקונינ'ס רייזע ארום דער ערד, וועלכע האָט פאַרנומען צוועלף יאָהר פון זיין לעבען. די ערשטע העלפט

פלוס האָט ער זיך פארשאפט געוויסע פריווילעגיעס, וועלכע קיין אנדער געפאנגענער האָט ניט געהאט. זיין טעטיגקייט צווישען די פארשיקטע דעקאבריסטען און אנדערע רעוואָלוציאָנערן, איז דאָ ניט דער פּלאַץ צו באשרייבען. אין מערץ 1859 איז באַקונין אריי־בערגעשיקט געוואָרן נאָך דעם מזרח־טייל פון סיביר. אַ לאנגע צייט האָט ער פאר דער דאָזיגער אריבערשיקונג געארבייט, ווייל פון דאָרט איז פיעל לייכטער צו אנטלויפען ווי פון אנדערע פּלע־צער. ענדליך, אין 1861, ווען דער גובערנאטאָר פון מזרח־סיביר איז געווען אוועק אויף אַ לענגערער רייזע, האָט באַקונין באנוצט די געלעגענהייט צו אנטלויפען.

זיין אַנטלויפען פון סיביר.

דאָס מערקווירדיגסטע אין באַקונינ'ס אַנטלויפען איז דער פאקט, וואָס ער האָט זיך באנוצט מיט אַ רוסישער רעגירונגס־שיף, אום דורכצופיהרען זיין באפרייאונגס־פּלאַן. די געשיכטע איז נעמליך געווען אזוי: באַקונין האָט באשלאָסען ארונטערצופאָהרן דעם אמור, אַ גרויסער טייך אין סיביר, ביז צום שטילען אָקעאַן. ער האָט גערעכענט צו טרעפען אַן אמעריקאנער שיף, וואָס זאָל איהם ברענגען קיין יאפּאַן. ווען ער איז אָנגעקומען ביי דעם אַמור, האָט ער דערזעהן אַ שיף מיט דער קייזערליכער פאָהן. שנעל אנט־שליסענדיג זיך איז ער צוגעפאָהרען אין אַ קליין שיפעל צו דער רוסישער רעגירונגס־ שיף און האָט זיך פאָרגעשטעלט פאר דעם קאפּיטאַן אַלס געשעפטס־רייזענדער פון אַ גרויסער רוסישער פירמע. דער קאפּיטאַן, וועלכער האָט קיינמאָל אויף זיין לעבען באַקונינ'ען ניט געזעהן, האָט געפיהלט אַ מערקווירדיגע סימפּאטיע צו דעם אומבאַקאנטען סוחר, וועלכער האָט זיך געוויזען צו זיין אַן איינ־טערעסאנטער און ליעבענסווירדיגער געזעלשאפטער. ווען באַ־קונין האָט איהם פאָרגעשלאָגען צו באגלייטען, האָט ער גלייך צוגעשטימט דערצו. אָפּפאָהרענדיג איינינע שטונדען, איז שוין באַקונין געווען באַקאנט מיט דעם קאפּיטאַנ'ס אַלע געהיימניסען, מיט דעם צוועק און ציעל פון זיין רייזע א. אז. וו. ער האָט אויס־געפונען, אַז זיין גאַסטפריינדליכער קאפּיטאַן האָט דעם אויפטראַג

רוסלאַנד. זיינע שריפטען, וואָס ער האָט פּאַרעפּענטליכט אין יענער צייט, ווי צום ביישפּיעל, „צו אַלע רוסישע, פּוילישע און סלאַווישע פריינד" און די בראָשורע „ראָמאַנאָוו, פּוגאַטשאָוו אָדער פּעסטעל?" באַווייזען קלאָר און דייטליך זיינע פּראַקטישע אידעען פון יענער פּעריאָדע.

ערשט די פּוילישע פראַגע האָט ווידער צוזאַמענגעבראַכט באַקונינ'ען מיט די אַרויסגעבער פון דעם „קאָלאָקאָל". אין פּוילען האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ שטאַרקע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג געגען דעם רוסישען יאָך, וועלכע האָט אַרויסגערופען די אויפמערקזאַמקייט פון אַלע רוסישע רעוואָלוציאָנערן. די פּוילישע באַוועגונג, וועלכע איז אָנגעפיהרט געוואָרן פון דער אַריסטאָקראַטישער פּאַרטיי, האָט אייגענטליך קיין געמיינשאַפטליכעס מיט באַקונינ'ס אידעען ניט געהאַט; ער האָט אָבער געוואָלט אויסנוצען די באַוועגונג פאַר ראַדיקאַלע צוועקען.

קורץ פאַר דעם אויסברוך פון דעם פּוילישען אויפשטאַנד אין 1863 איז פּאָרגעקומען אַ וויכטיגע באַשפּרעכונג צווישען די אַרויסגעבער פון דעם „קאָלאָקאָל" און צוויי דעלעגאַטען פון דעם רעוואָלוציאָנערן קאָמיטעט אין וואַרשאַ. עס איז דעמאָלט באַשלאָסען געוואָרן, אַז באַקונין זאָל פיהרען אַ שיף מיט וואַפען און פּוילישע רעוואָלוציאָנערן נאָך פּוילען, און דאָרטען זאָל ער אַליין מיטווירקען אין דעם אויפשטאַנד. ליידער זיינען די צוגרייטונגען ניט געמאַכט געוואָרן פון באַקונינ'ען אַליין, און דאָס איז געווען די הויפּט־אורזאַך, וואָס דער גאַנצער פּלאַן איז דורכגעפאַלען. דעם 21טען פעברואַר האָט באַקונין פּאַרלאָזען לאָנדאָן און איז אָפּגעפאָהרען נאָך קאָפּענהאַגען, און פון דאָרט נאָך שוועדען, וואו די שיף מיט דער פּוילישער עקספּעדיציע האָט געוואַרט אויף איהם. אָבער דורך דער ניט־פּאָרזיכטיגקייט, מיט וועלכער די אונטערנעהמונג איז צוגעגרייט געוואָרן, און דורך דעם דירעקטען פּאַרראַט פון דעם קאַפּיטאַן, וועלכער האָט די שיף קאָמאַנדירט, האָט דער פּלאַן ניט געקאָנט דורכגעפיהרט ווערן. נאָר דורך דער אייזערנער ענערגיע און דעם העלדישען מוט פון באַקונינ'ען איז די שיף און די מאַנשאַפט געראַטעט געוואָרן. באַקונין האָט נעמליך אויסגעפונען, אַז דער קאַפּיטאַן האָט אין קאָפּענהאַגען באַזוכט דעם רוסישען

פון דער רייזע האָט ער דורכגעמאַכט מיט קייטען אויף די הענט; די צווייטע העלפט — אַלס היימלאָזער אַנטלאָפענער.

זיינע רעוואָלוציאָנערע פּלענער.

ענדליך, ענדליך, נאָך אַ לאַנגער געפאַנגענשאַפט, איז באַקונין געוועזן פריי, און מיט דער גאַנצער קראַפט פון זיין שטורמדיגען טעמפּעראַמענט האָט ער זיך פון דאָס נייע אריינגעוואָרפען אין דעם רוישענדען שטראָם פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. הערצען גיט אונז אַ קורצע באַשרייבונג פון זיין דעמאָלטיגער טעטיגקייט, ער שרייבט: „נאָך אַ שטילשווייגען פון 9 יאָהר, פאַרבונדען מיט דער גרעסטער איינזאַמקייט, האָט באַקונין ווידער אָנגעהויבען לעבען. ער האָט דעבאַטירט, געפּרעדיגט, קאָמאַנדירט, אַגיטירט, אָרגאַניזירט און געוועקט דעם גאַנצען טאָג, די גאַנצע נאַכט, אַלע פיער און צוואַנציג שטונדען. און די ווענינע פרייע מינוטען, וואָס זיינען געבליבען, פלעגט ער צולויפען צום שרייבטיש און אָנשרייבען פינף, צעהן, צוואַנציג בריעף נאָך סעמיפּאַלאַטינסק, אַראַצי, בעלגראַד, פּראַג, קאָנסטאַנטינאָפּאָל, בעסאַראַביע און בולגאַריע”.

באַקונין האָט ארומגעקליבען ארום זיך אַ צירקעל פון באַגייסטערטע אָנהענגער, און דורך זיין געוואַלדיגען איינפלוס איז דער „קאָלאָקאָל” געוואָרן ראַדיקאַלער פון נומער צו נומער. ער האָט אָנגעגריפען הערצענ׳ען, ווייל ער איז ניט געוועזן גענוג רעוואָלוציאָנער און האָט צופיעל געהאַלטען פון קאָמפּראָמיסען. באַקונין האָט דאַן געלעגט זיין גאַנצע האָפנונג אויף די סלאַווישע פעלקער און האָט אָפּגעגעבען זיין גאַנצע קראַפט פאַר דער סלאַווישער באַוועגונג. אין יענער צייט האָט ער געשאַפען די ערשטע גרונדלאַגען פון אַ געהיימער אָרגאַניזאַציע אין רוסלאַנד און אין די איבעריגע סלאַווישע לענדער. באַקונין האָט באַלד באַגריפען, אַז ארבייטען צוזאַמען מיט הערצען און אָגאַראָוו איז פאַר איהם אוממעגליך. די צוויי מענער זיינען נאָך געוועזן צו ענג פאַרבונדען מיט דער אָפיציעלער רוסישער געזעלשאַפט, און דער גרויסער רעבעל האָט געוואָלט איבעררייסען אַלע פאַרבינדונגען מיט דער אָפיציעלער

דעמיענינגען, וואָס וועט איהר איבערגעבען דעם געפעהרליכען רעבעל, לעבעדיג אָדער טויט.

אין לאָנדאָן איז באַקונין לאנג ניט געבליבען, ווייל ער האָט נאָך פריהער געהאט געפּלאַנט צו פאָהרען נאָך איטאַליע. אין יאַנואַר 1864 איז ער אָנגעקומען אין פלאָרענץ. מיט דער דאָזיגער רייזע ענדיגט זיך זיין ריין־סלאַווישע פּראָפּאַגאַנדאַ; פון דאַן אָן האָט ער אָפּגעגעבען זיין גרויסע אגיטאַציאָנס־קראַפט פאַר דער אינטערנאַציאָנאַלער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג.

זיין טעטיגקייט אין איטאַליע.

איטאַליע איז געווען אַ גוטער פּלאַץ פאַר באַקונינ'ס פּראָפּאַגאַנדיסטישער טעטיגקייט. דער רעוואָלוציאָנערער טעמפּעראַמענט פון דעם איטאַליענישען פאָלק און דער מערקווירדיגער אינטערעס פון דעם איטאַליענער פאַר אַ קאָנספּיראַטיווער פּראָפּאַגאַנדאַ, — דאָס אַלץ זיינען געווען גוטע פאַקטאָרען פאַר זיינע פּלענער. אָבער אַחוץ די דאָזיגע גינסטיגע באַדינגונגען האָט ער אויך געפונען אַ סך שוועריגקייטען און שטערונגען. גראָד די עלעמענטען, וועלכע האָבען רעפּרעזענטירט די רעוואָלוציאָנערע קראַפט אין איטאַליע און אויף וועלכע באַקונין האָט פריהער גערעכענט, גראָד זיי זיינען געווען די אָנהענגער פון מאַדזיני, דעם גרויסען איטאַליענישען פּאַטריאָט. באַקונין האָט דעריבער אָנגעפיהרט אַן ענערגישען קאַמף קעגען די טעאָריעס און שטרעבונגען פון מאַדזיני און זיינע אָנהענגער, און זיין וואונדערבאַרע קראַפט און געשיקטקייט האָבען איהם באַלד פאַרשאַפט אַ גרויסען איינפלוס אויף דער איטאַליענישער יוגענד. אַ סך סטודענטען און אַרבייטער האָבען פאַרלאָזען דעם רעליגיעזען און פּאַטריאָטישען לאַגער פון מאַדזיני און האָבען זיך אָנגעשלאָסען אָן די אַטעאיסטישע און סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע אידעען פון דעם גרויסען רוסישען רעבעל.

פון פלאָרענץ איז באַקונין אַוועק נאָך נעאַפּעל, וואו ער האָט פאַרבראַכט צוויי יאָהר. אין נעאַפּעל האָט זיך באַקונין באַקענט מיט פיעלע סימפּאַטישע מיטקעמפּער, ווי צום ביישפּיעל פאַנעלי, גאַמבוצי, מולעטי, פאַרלאַדינאַ און אַנדערע, מיט וועלכע ער האָט פאָרמירט די ערשטע אַנאַרכיסטישע גרופּע אין יענער שטאָדט.

קאָנסול און ער האָט מורא געהאַט, אַז דער פאַררעטער וועט זיי איבערגעבען צו אַ רוסישער קריעג־שיף. ווען די שיף איז געווען אין מיטען ים האָט ער דעם קאַפּיטאַן פריי און אָפען ערקלערט, אַז ער האָט צו איהם קיין צוטרויען ניט און האָט איהם געזאָגט, אַז אין דעם אויגענבליק ווען ער וועט דערזעהן אַ רוסישע קריעג־שיף, וועט ער געבען אַ באַפעהל איהר אָנצוגרייפען; און אין פאַל עס וועט איהם ניט געלינגען איהר צו באַזיגען, וועט ער די אייגענע שיף עקספּלאָדירן. דער קאַפּיטאַן האָט ווייטער ניט געוואָלט פאָהרן און אויס מורא פאַר באַקונינ׳ען האָט ער די שיף אומגעקעהרט צוריק נאָך קאָפּענהאַגען, פאַרטיידיגענדיג זיך מיט פאַלשע אויס־ריידען. די גאַנצע אונטערנעהמונג איז אַלזאָ ניט געלונגען, צוליעב די שלעכטע צוגרייטונגען פון די פּאָליאַקען. באַקונין איז נאָך געבליבען אויף אַ צייט אין שוועדען און בעת ער האָט עפענטליך געווירקט אויף דער אַלגעמיינער מיינונג פון די שוועדען, האָט ער געזוכט און געפונען גאַנץ אין דער שטיל נייע געהיימע פאַרבינ־דונגען מיט רוסלאַנד פאַר דער פּלאַנמעסיגער און סיסטעמאַטישער פאַרשפּרייטונג פון רעוואָלוציאָנערע ליטעראַטור. אין דערזעלבער צייט האָט ער אויך געשאַפען די ערשטע רעוואָלוציאָנערע פאַר־בינדונג מיט פינלאַנד. זיין פּלאַן איז געווען אריבערצוגעהן אין געהיים די רוסישע גרעניץ און רייזען דורך ליטאָ נאָך פּוילען, כדי פּערזענליך אַנטיילצונעהמען אין דעם פּוילישען אויפשטאַנד. אָבער די פיהרער פון דעם אויפשטאַנד, צום גרעסטען טייל אַריסטאָקראַ־טען און פּאַטריאָטען אָהן וועלכע עס איז רעוואָלוציאָנערע שטרע־בונגען, האָבען פאַר באַקונינ׳ען מעהר מורא געהאַט ווי פאַר דער רוסישער רעגירונג, ווייל זיינע אידעען און פּלענער זיינען געווען צו ראַדיקאַל פאַר זיי. זיי האָבען איהם דעריבער צוריקגעהאַלטען פון קומען דורך פאַלשע אויסריידען. איבעריגענס האָט דער פּוי־לישער אויפשטאַנד ניט אָנגעהאַלטען אזוי לאַנג, ווי באַקונין און זיינע פריינד האָבען גערעכענט. ער האָט דערפאַר פאַרלאָזען שוועדען און האָט זיך אומגעקעהרט נאָך לאָנדאָן. אָבער אפילו ווען זיינע פּלענער זיינען דורכגעפאַלען, האָט דאָך די רוסישע רעגירונג זיך געשראָקען פאַר דער שטאַרקער ענערגיע און דעם פאַרצווייי־פעלטען מוט פון באַקונין. אין דער צייט וואָס ער איז נאָך געווען אין שוועדען, האָט זי באַשטימט דרייסיג טויזענד רובעל פאַר

לאַנד, די טעטיגקייט פון מאַדזיני און גאַריבאַלדי אין איטאַליע, די „ליבעראַלע“ פּעריאָדע אין רוסלאַנד א. אז. וו., דאָס אַלץ זיינען געווען דערשיינונגען פון אַ נייער צייט. דער אַנטוויקלונגס־פּראָצעס פון דער דאָזיגער רעוואָלוציאָנערער פּעריאָדע איז ערשט אונטערבראָכען געוואָרן דורך דעם אויסברוך פון דעם דייטש־פראַנצויזישען קריעג אין 1871, וועלכער האָט באַגרינדעט די הערשאַפט פון די גרויסע שטאַאַטען און דעם מיליטערישען סיסטעם אין גאַנץ אייראָפּאַ. דער רעוואָלוציאָנערער כאַראַקטער פון דער דעמאָלסטיגער עפּאָכע דערקלערט אונז אַלזאָ די אונטערערדישע טעטיגקייט פון באַקונין. ער האָט דורכגעלעבט דעם דורכפאַל פון דער רעוואָלוציע אין 1848 און ער האָט אָנגעווענדעט אַלע קרעפטען, אום ניט צו דערלאָזען אַ נייעם דורכפאַל; ער האָט דעריבער פאַרזוכט צו פאַראייניגען די רעוואָלוציאָנערע עלעמענטען פון אַלע לענדער.

באַקונינ'ס טעטיגקייט איז גרעסטענטיילס געווען אַ געהיימע; ער האָט ווענינ אָנטייל גענומען אין דער עפענטליכער באַוועגונג, ווייל זיין פּלאַן איז געווען צו בלייבען דערווייליע אומבאַמערקט און צוצוגרייטען דעם באָדען פאַר אַ שפּעטערדיגער עפענטליכער טעטיגקייט. דער מאָמענט, וועלכער האָט איהם געגעבען אַ פּאַסענדע געלעגענהייט צו אַנטוויקלען זיינע אַנאַרכיסטישע אָנשוי־אונגען און אידעען פאַר דער גאַנצער וועלט, איז געקומען גיכער ווי ער האָט אַליין דערוואַרט.

זיין טעטיגקייט אין דער „פרידען־ און פרייהייטס־ליגע“.

אין 1867 איז די באַציהונג צווישען דייטשלאַנד און פראַנקרייך געוואָרן זעהר אַ פיינדליכע, צוליעב דער לוקסעמבורג פראַגע, און די דאָזיגע אָנגעלעגענהייט האָט זיך שיעור ניט געענדיגט מיט אַ מלחמה צווישען דיביידע לענדער. דעמאָלט האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ גרויסע באַוועגונג צו גונסטען אַן אַלגעמיינעם פרידען, אין וועלכער עס האָבען זיך באַטייליגט מענשען פון אַלע קלאַסען און פּאַרטייען. דער רעזולטאַט פון דער דאָזיגער באַוועגונג איז געווען די גרינדונג פון דער אַזוי־גערופענער „פרידען־ און פרייהייטס־ליגע“. דער כאַראַקטער פון דער פאַראייניגונג איז געווען אַן אינטערנאַציאָנאַלער, און אַ סך באַקאַנטע פערזענליכקייטען

דעמאָלט האָט ער אנאַליזירט זיינע אַנשויאונגען אין דעם „פּאָפּאָלאָ ד'איטאַליא" („דאָס איטאַליענישע פאָלק") און אין דער „ליבערטאַ ע דזשוסטיציא" („פרייהייט און גערעכטיגקייט"), דעם ערשטען אנאַרכיסטישען אָרגאַן אין איטאַליע.

אין דער פּעריאָדע האָט באַקונין זיין גאַנצע קראַפט אָפּגע־געבען צו אָרגאַניזירען אַן אינטערנאַציאָנאַלע געהיימע געזעלשאַפט, כדי צו שאַפען אַ זיכערע און פעסטע גרונדלאַגע פאַר דער רעוואָ־לוציאָנערער באַוועגונג אין איירָאָפּאַ. זיין פּלאַן איז געווען, צו געווינען די אינטעליגענטסטע, עהרליכסטע און ענערגישסטע מענער אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג פאַר זיין אנאַרכיסטיש־אטעאיסטיש־קאָלעקטיוויסטישען פּראָגראַם. די דאָזיגע מענשען זאָלען דאַן גרינדען אין אַלע איירָאָפּעאישע לענדער געהיימע אָרגאַ־ניזאַציעס און געבען דער עפענטליכער באַוועגונג אַ באַשטימטע רעוואָלוציאָנערע ריכטונג. אַזוי איז אנטשטאַנען דער בונד פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער רעוואָלוציאָנערער געזעלשאַפט", וועלכע איז אָבער אמבעסטען באַקאַנט אונטער דעם נאָמען „אינטערנאַציאָ־נאַלע ברידערליכקייט". אין אַ בריעף צו אַלעקסאַנדער הערצען רעדט ער פון זיינע ערפאָלגען אין דער הינזיכט און דערצעהלט איהם, אַז ער האָט געפונען גענאָסען אין שוועדען, נאָרוועגיען, דענעמאַרק, ענגלאַנד, בעלגיע, פראַנקרייך, שפּאַניע, איטאַליע, פּוילען און רוסלאַנד.

פיעלע איינצעלהייטען פון זיין דעמאָלסטיגער פּראָפּאַגאַנדאַ זיינען פאַרלאָרן געגאַנגען; אָבער ווען מיר באַטראַכטען די רעוואָ־לוציאָנערע באַוועגונגען אין די ראָמאַנישע לענדער, איבערהויפּט אין שפּאַניע און איטאַליע, דאַן באַגרייפען מיר די ריעזענהאַפטע אַרבייט פון דעם דאָזיגען גרויסען מענשען.

אום צו באַגרייפען באַקונינ'ס דעמאָלסטיגע טעטיגקייט, מוזען מיר צוערשט פאַרשטעהן די פּאָליטישע און סאָציאַלע צושטאַנדען פון יענער פּעריאָדע. נאָך דער רעוואָלוציע פון 1848 האָט זיך אָנגעפאַנגען אין גאַנץ איירָאָפּאַ אַ צייט פון רעאַקציע און שטיל־שטאַנד. דער דאָזיגער צושטאַנד האָט אָנגעהאַלטען ביז צום אָנ־הויב פון די זעכציגער יאָהרען. דאַן האָט זיך אנטוויקעלט אַ רע־וואָלוציאָנערע שטרעבונג אין אַלע לענדער. דער אויפשטאַנד פון די פּאָליאַקען, די פּראָפּאַגאַנדאַ פון פערדינאַנד לאַסאַל אין דייטש־

אונגען פון באקונין; נאָר מען האָט זיי אויך אינגאַנצען ניט פאַר־וואָרפען. באקונין איז זאָגאר דערוועהלט געוואָרן אין דעם אָר־גאַניזאַציאָנס קאָמיטעט פון דער ליגע. אין דער פעריאָדע האָט באקונין פארזוכט צו דערקלערן זיינע אידעען אין א באזונדער ווערק: „פעדעראליזם, סאָציאַליזם און אַנטיטעאָלאָגיזם". דאָס דאָזיגע ווערק איז אָבער ערשט פאַרעפענטליכט געוואָרן אין 1895 דורך דר. מאקס נעטלאָו.

אין דער צייט פון דעם ערשטען ביז דעם צווייטען קאָנגרעס פון דער „פרידענס און פרייהייטס ליגע" האָט די אָרגאַניזאַציע געמאַכט וועניג פּראָגרעס, צוליעב די פאַרשיידענע אידעען און אָנשויאונגען פון איהרע מיטגלידער. באקונין האָט דעריבער באַ־שלאָסען אָנצואווענדען אַלע זיינע קרעפטען, אום איהר צו געבען אַן אויסגעשפּראָכענעם סאָציאַליסטישען און רעוואָלוציאָנערן כאַ־ראַקטער, אָדער ארויסצורופען אַן אָפּיציעלע שפּאַלטונג צווישען דעם ראַדיקאַלען און בירגערליכען עלעמענט אין דער ליגע. אין 1868 איז פאָרגעקומען דער צווייטער קאָנגרעס פון דער פאַראייניגונג און באקונין האָט אריינגעטראָגען א פאָרשלאַג, אז די ליגע זאָל זיך פאַראייניגען מיט דער „אינטערנאַציאָנאַלער ארבייטער אַסאָ־ציאַציע", וועלכע איז געגרינדעט געוואָרן מיט א פּאָר יאָהר פריהער. אַחוץ דעם האָט ער געפאָדערט, אז דער קאָנגרעס זאָל זיך עפענטליך ערקלערן פאַר דער עקאָנאָמישער פרייהייט פון דעם פּראָלעטאַריער קלאַס. דער קאָנגרעס האָט זיך אַנטזאַגט אָנצונעהמען די פאָר־שלאַגען און באקונין און זיינע פריינד האָבען עפענטליך דערקלערט זייער ארויסטריט פון דער „פרידענס און פרייהייטס ליגע". אונ־טער די מיטגלידער פון דער מינאָריטעט האָבען זיך געפונען עלי רעקלו, עליזע רעקלו, פאַנעלי, גאַמבוצי, זשארקלאר און א סך אַנדערע באַקאַנטע פּערזענליכקייטען פון דער רעוואָלוציאָנערער באַ־וועגונג.

מען פרעגט גאַנץ אָפט, ווי קומט עס וואָס באקונין האָט זיך באַלד ניט אָנגעשלאָסען אָן דער „אינטערנאַציאָנאַלער ארבייטער אַסאָציאַציע"? דער ענטפער אויף דער פראַגע איז א פשוט'ער. אין די ערשטע יאָהרן פון זיין עקזיסטענץ איז דער „אינטער־נאַציאָנאַל" געווען ריין־רעפאָרמאַטאָריש און אַנטירעוואָלוציאָנער. ערשט שפּעטער האָט זיך אַנטוויקעלט דער סאָציאַליסטישער און

פון דער פּאָליטישער און רעוואָלוציאָנערער וועלט, ווי צום ביישפּיעל גאַריבאַלדי, קאַסטעלאַר, יאָהאַן יאַקאָבי און אַנדערע, האָבען זיך אָנגעשלאָסען אָן איהר.

באַקונין האָט באַלד באַגריפען, אַז די „פרידענס און פרייהייטס ליגע" איז אַ גוט פעלד פאַר דער רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדאַ. עס איז זיכער, אַז ער האָט קיינמאָל ניט געטרוימט צו באַקעהרען דער ליגע צום אַנאַרכיזם, אָבער דאָס איז אויך גאָר ניט געווען זיין צוועק; ער האָט נאָר געוואָלט געפינען נייע פאַרבינדונגען פאַר זיינע פּלענער. אין סעפּטעמבער 1867 האָט ער פאַרלאָזען איטאַליע און האָט אָפּגערייזט נאָך זשענעוואַ, וואו עס איז צו דערזעלבער צייט פאָרגעקומען דער ערשטער קאָנגרעס פון דער „פרידענס און פרייהייטס ליגע". באַקונין און איינינגע פון זיינע אינטימע פריינד זיינען געווען דעלעגאַטען צו דעם קאָנגרעס. פאַר מיר ליגט אַ קורצע באַשרייבונג פון דעם איינדרוק, וואָס באַקונין האָט געמאַכט אויף דער פאַרזאַמלונג. אין דער דאָזיגער באַשרייבונג, וועלכע אַנטהאַלט אַ קורצען באַריכט פון די געשעפטספאַרהאַנדלונגען, הייסט עס: „פּלוצלינג איז ערשינען אויף דער פּלאַטפאָרם אַ ריעזען־מאַן, וועלכער האָט אַרויסגערופען די גרעסטע אויפמערק־זאַמקייט פון אַלע אָנוועזענדע דורך זיין מעכטיגער אָראַטאָרישער פעהיגקייט. דער מאַן איז געווען מיכאַאיל באַקונין. אָבער אָנ־שטאָט צו ריידען פון דעם אַלגעמיינעם פרידען האָט ער געפּרע־דיגט די סאָציאַלע רעוואָלוציע, דעם קריעג קעגען רעליגיע, שטאַאַט און אייגענטום". אין די מערקווירדיגע רעדען, וואָס ער האָט גע־האַלטען פאַר דעם קאָנגרעס, האָט ער באַוויזען, אַז די אורזאַכען פון קריעג זיינען פיעל טיעפערע, ווי פיעלע גלויבען; ער האָט דערקלערט, אַז די אורזאַכען זיינען דער שטאַאַט, די רעליגיע און דאָס פּריוואַט־קאַפּיטאַל. זיך שטעלענדיג אויף דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט האָט באַקונין געפאָדערט, אַז די ליגע זאָל ניט נאָר פאַרטיידיגען דעם פרידען, נאָר זאָל אויך אָנגרייפען די גרונד־אינסטיטוציעס פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט, וואָרים די דאָזיגע אינסטיטוציעס זיינען די אייביגע אורזאַכען פון קריעג און פעלקער־מאָרד.

די מאַיאָריטעט פון דעם קאָנגרעס איז נאַטירליך ניט געווען איינשטימיג מיט די רעוואָלוציאָנערע און סאָציאַליסטישע אָנשוי־

טרעטען פון די אַליאַנציסטען אין „אינטערנאַציאָנאַל” האָט זיך פאַר באַקונינ'ען געעפענט אַ נייַ פעלד פאַר זיין רעוואָלוציאָנערער טעטיגקייט. די אומגעהייערע אַנטוויקלונג פון דער גרויסער אָר־גאַניזאַציע אין די ראָמאַנישע לענדער איז געווען דער דירעקטער רעזולטאַט פון זיין פּראָפּאַגאַנדאַ.

זיין טעטיגקייט אין „אינטערנאַציאָנאַל” אין דער דייטש־פראַנצויזישער קריעג.

די „אינטערנאַציאָנאַלע ארבייטער אַסאָציאַציע” איז גע־גרינדעט געוואָרן אין 1864 אין לאָנדאָן. איהר צוועק איז געווען, צו פאַראייניגען די ארבייטער פון אַלע נאַציאָנען, אום דורך אַ געמיינשאַפטליכער טעטיגקייט צו פאַרבעסערן די אַלגע־מיינע לאַגע פון פּראָלעטאַריער־קלאַס. אין די ערשטע צוויי יאָהר פון איהר עקזיסטענץ איז איהר אַנטוויקלונג געווען זעהר אַ שוואַ־כע; אָבער וואָס מעהר איהר כאַראַקטער איז געוואָרן סאָציאַ־ליסטיש און רעוואָלוציאָנער, אַלץ גרעסער זיינען געווען איהרע ערפאָלגען. אויף דעם ערשטען קאָנגרעס פון דער גרויסער אָר־גאַניזאַציע, וועלכער איז פאָרגעקומען אין 1866 אין זשענעוואַ, זיינען אָנגענומען געוואָרען געוויסע סטאַטוטען, וועלכע האָבען געגעבען אַ מעגליכקייט פאַר אַלע ריכטונגען אין דער ארבייטער־באַוועגונג זיך אָנצושליסען אָן איהר. די פּרינציפּעלע און טאַקטישע גרונד־לאַגע פון די סטאַטוטען איז געווען דער עקאָנאָמישער קאַמף און די עקאָנאָמישע באַפרייאונג פון דעם ארבייטער־קלאַס. מיט דעם וואָס די „אינטערנאַציאָנאַלע ארבייטער אַסאָציאַציע” האָט פּראָקלאַמירט די דאָזיגע פּרינציפּען האָט זי פאַראייניגט אַלע שולען און פאַר־טייען אין דער סאָציאַלער באַוועגונג, ווי פאַרשיידען עס זיינען ניט געווען זייערע אידעען און מיינונגען אין אַנדערע פּונקטען. יעדע ריכטונג האָט געהאַט דאָס רעכט צו פּראָפּאַגאַנדירן איהרע באַזונדערע אָנשויאונגען און אָנצואווענדען איהר באַזונדער טאַק־טיק, אַזוי לאַנג זי איז איינשטימיג געווען מיט די גרונדפּרינציפּען פון דער גרויסער אָרגאַניזאַציע. די טאָלעראַנץ, די אַבסאָלוטע אויטאָנאָמיע פון די סעקציעס און פעדעראַציעס איז געווען די

רעוואָלוציאָנערער גייסט אין דער גרויסער אָרגאַניזאַציע. עס זיינען אויך געווען אַנדערע אורזאַכען, וועלכע האָבען באַקונינ׳ען געשטערט זיך אָנצושליסען אָן איהר; אָבער דער גרויסער רעוואָלוציאָנערער אַגיטאַטאָר האָט באַלד איינגעזעהן די וויכטיגקייט פון דעם „אינ־טערנאַציאָנאַל״, און ער האָט דערפאַר געמאַכט דעם פאָרשלאַג, אַז די „פרידען און פרייהייטס ליגע״ זאָל זיך פאַראייניגען מיט דער מעכטיגער אָרגאַניזאַציע.

ווען די מינאָריטעט האָט זיך צוריקגעצויגען פון דעם פרידענס־קאָנגרעס, וועלכער איז פאָרגעקומען אין בערן, האָט באַקונין פאָר־געשלאָגען, אַז אַלע זאָלען זיך אָנשליסען אָן דעם „אינטערנאַציאָ־נאַל״ און אינערהאַלב דער אָרגאַניזאַציע פּראָפּאַגאַנדירן זייערע אידעען. אָבער דער גרעסטער טייל פון זיינע פריינד איז געווען פאַר דער גרינדונג פון אַן אייגענער אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל אָנ־פיהרן די רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדאַ אין אַלע אייראָפּעאישע לענדער.

די דאָזיגע אָרגאַניזאַציע האָט זיך אורשפּרינגליך אַ נאָמען געגעבען „אַליאַנץ דער סאָציאַליסטישער דעמאָקראַטיע״; שפּעטער אָבער האָט מען איהר איינפאַך גערופען „אינטערנאַציאָנאַלע אַליאַנץ״. די אַליאַנץ האָט אָרגאַניזירט גרופּען און פאַראיינען אין אַלע דרום־אייראָפּעאישע לענדער, און די ענערגישע אַגיטאַציע פון איהרע מיטגלידער האָט אויפגעבויט דעם פונדאַמענט פון דעם רעוואָלוציאָנערן סאָציאַליזם אין די דאָזיגע לענדער. אַ פריינד פון באַקונין, דער איטאַליענער פאַנעלי, האָט געקראָגען דעם אויפטראַג צו אַגיטירען אין שפּאַניע פאַר דער רעוואָלוציאָנערער אידעע. זיין רייזע האָט געהאַט אַן אומגעהייערן ערפאָלג. אין באַרצעלאָנאַ, מאַדריד, רעאָס, סאַראַגאָסאַ און אַנדערע שטעדט האָבען זיך אַרבייטער און סטודענטען אָנגעשלאָסען אָן דער נייער באַוועגונג, און אַזוי איז דער רעוואָלוציאָנערער אַנאַרכיזם איינ־געפיהרט געוואָרן אין דעם דאָזיגען לאַנד. עס וואָלט פאַרנומען צופיעל פּלאַץ צו באַשרייבען די טעטיגקייט פון דער „אַליאַנץ״ אין די פאַרשיידענע אַנדערע לענדער, ווי איטאַליע, פראַנקרייך, די שווייץ א. אז. וו. די „אַליאַנץ״ האָט זיך אויפגעלייזט אין 1869 און איהרע מיטגלידער האָבען זיך אָנגעשלאָסען אין דער „אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאָציאַציע״. מיט דעם אריינ־

יורא־בערג איז ער באַקאַנט געוואָרן מיט פיעלע סימפּאַטישע מע־
נער, וועלכע זיינען געוואָרן טרייע גענאָסען און גוטע פּראָפּאַגאַנ־
דיסטען פון זיינע אידעען. אין סעפּטעמבער 1869 איז פאָרגע־
קומען דער 4טער קאָנגרעס פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער ארביי־
טער אַסאָציאַציע אין באַזעל, אין וועלכען באַקונין האָט אנטייל
גענומען אַלס פאַרטרעטער פון די מעכאַניקער אין נעאַפּעל און
די וועבער אין ליאָן. דער באַזעלער קאָנגרעס איז געווען דער
וויכטיגסטער פון אַלע קאָנגרעסען, וואָס דער „אינטערנאַציאָנאַל"
האָט ווען אָפּגעהאַלטען, ווייל דאָרטען האָט דער רעוואָלוציאָנערער
סאָציאַליזם באַזיעגט דעם אַלטען פּרודאָניזם און דעם אויטאָריטערן
מארקסיזם. באַקונין און זיינע פריינד וואַרלען, פאַרגאַ פּעלי־
סיער, דע־פּאַאָפּ און אַנדערע האָבען געמיינשאַפטליך פּראָפּאַגאַנ־
דירט די אידעען פון דעם רעוואָלוציאָנערן קאָלעקטיוויזם. אין
איינער פון די רעדען, וועלכע באַקונין האָט געהאַלטען אויף דעם
באַזעלער קאָנגרעס, האָט ער דערקלערט: „איך וויל ניט נאָר דאָס
קאָלעקטיווע איינענטום פון גרונד און באָדען; איך וויל, אַז אַלע
רייכטימער זאָלען ווערן קאָלעקטיווע איינענטום; דערפאַר בין
איך אַן אָנהענגער פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, דעריבער קעמף
איך פאַר דער אָפּשאַפונג פון דעם פּאָליטישען און געזעצליכען
שטאַאַט. דער קאָלעקטיוויזם איז די הויפּטשטיצע פון דעם
אינדיווידום, און דאָס אינדיווידועלע איינענטום איז ניט קיין אַנ־
דער זאַך, ווי דער רויבען פון פּרוכטען, וואָס זיינען געשאַפען
געוואָרען דורך קאָלעקטיווע ארבייט".

באַקונין האָט זיינע אידעען אויסגעדריקט אין דריי ווער־
טער: „אַטעאיזם, קאָלעקטיוויזם, אַנאַרכיזם". די דאָזיגע אידעען
זיינען געווען די פּרינציפּיעלע גרונדלאַגע פון דער ארבייטער־באַ־
וועגונג אין בעלגיע, האָלאַנד און די ראָמאַנישע לענדער. באַקו־
נינ'ס איינפלוס אין דעם אינטערנאַציאָנאַל איז געוואַקסען פון
טאָג צו טאָג און זיין נאָמען האָט אָפּגעקלונגען אין דער גאַנצער
רעוואָלוציאָנערער וועלט.

אַ קורצע צייט נאָך דעם קאָנגרעס אין באַזעל האָט באַקונין
פאַרלאָזען זשענעוואַ און איז אַוועק נאָך לאָקאַרנאָ. ער האָט
דאָן געפיהרט אַ גרויסע קאָרעספּאָנדענץ מיט כמעט אַלע באַקאַנטע
סאָציאַליסטען און רעוואָלוציאָנערן איבער גאַנץ אייראָפּאַ;

קראַפט און שטאַרקייט פון דעם „אינטערנאַציאָנאַל”; ווען ער וואָלט געהאַט א באַשטימטען פּראָגראַם און א פעסטע טאַקטיק, וואָלט ער קיינמאָל ניט געווען אים שטאַנד צו פאַראייניגען צוויי מיליאָן אַרבייטער אין איירָאָפּאַ און אַמעריקע. דער „אינטער־נאַציאָנאַל” האָט איינגעשלאָסען אַלע ריכטונגען: פּרודאָניסטען, מאַרקסיסטען, קאָלעקטיוויסטען, מוטואַליסטען, אַנאַרכיסטען און אַנדערע, ווייל דער קאַמף פאַר דער עקאָנאָמישער באַפרייאונג פון דעם אַרבייטער־קלאַס האָט זיי אַלעמען פאַראייניגט.

אין אָנפאַנג זיינען די אַלגעמיינע טענדענצען פון דער אָרגאַ־ניזאַציע, ווי שוין געזאָגט, געווען זעהר אומבאַשטימט און ווענינ סאָציאַליסטיש; אָבער דורך דער טעאָרעטישער אַנטוויקלונג פון די אידעען, און הויפּטזעכליך דורך די פאַרפאָלגונגען פון די רע־גירונגען, איז דער ראַדיקאַלער עלעמענט אין דער אַסאָציאַציע גע־וואָרן אַלץ שטאַרקער, איבערהויפּט אין די ראָמאַנישע לענדער. אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס אין בריסעל, וועלכער איז אָפּגעהאַלטען געוואָרן אין 1868, האָבען זיך די רעוואָלוציאָ־נערע אידעען דורכגעבראָכען. דער בעלגישער סאָציאַליסט דע־פּאַפּ האָט דאָרט פאַרטיידיגט דעם קאָלעקטיוויזם קעגען די אַנטירעוואָלוציאָנערע שטרעבונגען פון די פראַנצויזישע פּרודאָ־ניסטען און קעגען דעם אויטאָריטערן שטאַאַטס־קאָמוניזם פון די מאַרקסיסטען. די פעריאָדע פון 1868 ביז 1870 איז געווען די גלענצענדסטע צייט פון דעם גרויסען „אינטערנאַציאָנאַל”.

אין פריהלינג פון 1769 זיינען באַקונין און פיעלע פון זיינע פריינד אריינגעטראָטען אין דעם „אינטערנאַציאָנאַל” און די טעטיגקייט פון דעם גרויסען רעוואָלוציאָנער איז געווען אַן אומ־שאַצבאַרע קראַפט פאַר דער אַנטוויקלונג און אויסברייטונג פון דעם ריעזיגען אַרבייטער־פאַרבאַנד. ער האָט דעמאָלט געוואוינט אין זשענעוואַ און דורך זיין אומערמידליכער טעטיגקייט האָט זיך אַנטוויקעלט א שטאַרקע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג אין דער פראַנ־צויזישער שווייץ. ער איז דאַן געווען דער הויפּט־רעדאַקטאָר פון דער זשענעווער „עגאַליטע” („גלייכהייט”), אין וועלכער ער האָט דעפינירט און ערקלערט זיינע פּרינציפּעלע און טאַקטישע אָנשוי־אונגען אין צאָהלרייכע גלענצענדע אַרטיקלען. דורך די פאַרשיי־דענע אַגיטאַציאָנס־רייזעס אין די קליינע שטעדט פון די שווייצער

האָט באַקונינ'ען פון דאָס ניי געטריבען אויף דעם שלאַכטפעלד פון דער רעוואָלוציע. ער האָט גלייך באַגריפען אַז דער קריעג מוז פאַרשטאַרקען די אייראָפּעאישע רעאַקציע, און זיין איינציגע האָפ־נונג איז געווען אַ רעוואָלוציאָנערע מאַניפעסטאַציע אין איטאַליע, שפּאַניע און פראַנקרייך, אום צו באַקעמפען דעם וואַקסענדען פּאַטריאָטישען און מיליטערישען גייסט, וועלכען דער קריעג האָט אַרויסגערופען. ער האָט געוואוסט, אַז דער זיעג פון דייטשלאַנד איז דער זיעג פון דעם מיליטאַריזם, דער זיעג פון דעם צענטראַ־ליזירטען שטאַאט; אַ זיעג פון נאַפּאָלעאָן איז דער זיעג פון דעם־פּאָטיזם און קאָרופּציע. און צו פאַרהינדערן די דאָזיגע קאָנסעק־ווענצען גיט עס נאָר איין מיטעל — די רעוואָלוציע. באַקונין האָט באַגריפען, אַז אויב קיין רעוואָלוציע וועט ניט אויסברעכען, וועט די פרייהייטליכע שטרעבונג זיין פאַרניכטעט פאַר אַ לאַנגער צייט. זיין ערשטע אַרבייט איז געווען די אַרויסגאַבע פון אַ בראָשורע: „בריעף צו אַ פראַנצויז", אין וועלכער ער האָט דער־קלערט זיינע טאַקטישע פּלענער. די בראָשורע איז ערשינען אין סעפּטעמבער 1870 און האָט געפונען אַ שטאַרקע פאַרשפּרייטונג. אין דערזעלבער צייט איז ער אַוועק נאָך ליאָן, אום דאָרטען צוצו־גרייטען דעם אויפשטאַנד. באַקונין האָט דערוואַרט אַ רעוואָלוציע אין פּאַריז, און ליאָן איז געווען דער וויכטיגסטער פּונקט אין דער פּראָווינץ, צו אונטערשטיצען פּאַריז. דעם 28טען סעפּטעמבער האָבען די רעוואָלוציאָנערן פון ליאָן פּראָקלאַמירט דעם אויפשטאַנד און די באַקוניניסטען האָבען זאָגאַר פאַר אַ קורצער צייט געהאַט די שטאָדט אין זייערע הענט. אָבער די ניט־איינינקייט אין דעם לאַגער פון די רעוואָלוציאָנערן און די אַלגעמיינע גלייכגילטיגקייט פון די איבעריגע שטעדט האָבען געשטערט דעם ערפאָלג פון דער באַוועגונג. באַקונין אַליין איז געווען אין גרויס געפאַהר און האָט געמוזט פאַרלאָזען ליאָן אין געהיים. פון ליאָן איז ער אַוועק נאָך מאַרסייל און האָט דאָרט געווירקט פאַר דעם אַלגעמיינעם אויפ־שטאַנד. ער האָט נאָך דאַן געפּלאַנט זיך אומצוקעהרן נאָך ליאָן, ווען די רעוואָלוציאָנערן זאָלען נאָר מאַכען די נויטיגע צוגריי־טונגען פאַר אַ נייעם אויפשטאַנד. ענדליך, נאָכדעם ווי אַלע זיינע פּלענער זיינען געבליבען אָהן ערפאָלג, צוליעב דער גלייכגילטיג־קייט פון די מאַסען, איז ער אַוועק צוריק נאָך לאָקאַרנאָ. ער איז

הויפּטזעכליך האָט ער אָבער געארבייט פאַר דער רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדאַ אין איטאַליע, רוסלאַנד, שפּאַניע און פראַנקרייך. אין דער צייט פון 1869 ביז 1870 האָט ער פאַרעפענטליכט פיעלע מאַניפעסטען און פּראָפּאַגאַנדאַ־שריפטען אין דער רוסישער שפּראַך, ווי צ. ב. ש. „אייניגע ווערטער צו מיינע יונגע ברידער אין רוס־לאַנד"; „די וויסענשאַפט און די געגענווערטיגע רעוואָלוציאָנערע שטרעבונג"; „צו די אָפיצערן אין דער רוסישער אַרמעע" און אַנדערע. אין דער דאָזיגער פעריאָדע האָט ער געמאַכט די באַ־קאַנטשאַפט מיט דעם רוסישען רעוואָלוציאָנער נעטשאַיעוו. דאָ איז נאַטירליך ניט דער פּלאַץ צו באַשרייבען נעטשאַיעוו'ס טע־טיגקייט און זיינע באַציהונגען צו באַקונינ'ען; ער אַליין איז ניט געוועזן קיין אַנאַרכיסט, ער איז אָבער געווען אַ מאַן פון טאַט, און דערפאַר האָט באַקונין מיט איהם סימפּאַטיזירט. ערשט שפּע־טער, ווען באַקונין האָט איינגעזעהן, אַז נעטשאַיעוו באַנוצט זיך נאַר מיט זיין נאָמען, צו באַאיינפלוסען די רוסישע יוגענד פאַר זיינע אייגענע אידעען און מיינונגען, האָט זיך באַקונין פון איהם צוריקגעצויגען. אָבער ווען די רוסישע רעגירונג האָט געפאָדערט פון דער שווייצאַרישער רעפּובליק די אויסליפערונג פון נעטשאַ־יעוו, צוליעב דער ערמאָרדונג פון דעם סטודענט איוואַנאָוו אין פּעטערבורג, וועלכען נעטשאַיעוו האָט באַטראַכט אַלס אַ פאַר־רעטער, האָט באַקונין אַלץ געטאָן, איהם צו רעטען. ווען נע־טשאַיעוו איז דורך פאַרראַט אַריינגעפאַלען אין די הענט פון דער שווייצאַרישער פּאָליציי, האָט באַקונין געשריבען זיין באַקאַנטע בראָשורע: „די בערען אין דער שטאָדט בערן און דער בער אין פּעטערבורג", דורך וועלכער ער האָט געוואָלט באַאיינפלוסען די עפענטליכע מיינונג קעגען דער אויסליפערונג פון דעם רוסישען רעוואָלוציאָנער. נעטשאַיעוו'ס נאָמען איז פיעל באַשמוצט גע־וואָרען; עס איז אויך אמת, אַז זיינע מיטלען זיינען ניט שטענדיג געווען די בעסטע; אָבער איין זאַך איז זיכער, ער איז געווען אַן איבערגעבענער רעוואָלוציאָנער און זיין גרויזאַמער ענד אַליין איז שוין אַ גענוגענדער גרונד, אַז מען זאָל זיינע פעהלערן באַטראַכטען מילדער.

דער אויסברוך פון דעם דייטש־פראַנצויזישען קריעג אין 1870

גערופען דעם פּראָטעסט פון די מייסטע סעקציעס פון דעם אינטער־נאציאָנאַל קעגען דער ניט טאָלעראַנטער האנדלונג פון דעם לאָנ־דאָנער גענעראַל קאָמיטעט, וואָס האָט שפּעטער געפיהרט צו דעם אונטערגאַנג פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער ארבייטער אסאָציאַציע".

דעם 2טען סעפּטעמבער 1872 איז אָפּגעהאַלטען געוואָרן דער באריהמטער קאָנגרעס אין האאַג. ווי עס ווערט באהויפּטעט, איז דער קאָנגרעס אבזיכטליך פּאררופען געוואָרען אין האאַג, כדי באקונין זאָל אויף איהם ניט קאָנען קומען. ער וואָלט געמוזט דורכפאָהרען פראנקרייך אָדער דייטשלאַנד, און ער וואָלט דאָרט זיכער ארעסטירט געוואָרן. עס איז אומעגליך דאָ איבערצוגעבען די פּארהאנדלונגען פון דעם האאַגער קאָנגרעס (די איינצעלהייטען קאָן מען געפינען אין די „מעמואַרען פון דער יורא פעדעראציע"); באקונין און גיאַיאָם זיינען אויסגעשלאָסען געוואָרן פון „אינטער־נאציאָנאַל" דערפאַר, אזוי איז עס מאָטיווירט געוואָרן, ווייל זיי האָבען געגרינדעט א געהיימע אָרגאַניזאַציע אין דעם „אינטער־נאציאָנאַל". אז דער זיעג פון דער מארקסיסטישער ריכטונג איבער דער באקוניניסטישער איז געוועזן ניט מעהר ווי א פּאַר־מעלער זיעג קאָן דיענען אלס באווייז דער פאַקט, אז מאַרקס אליין האָט פאָרגעשלאָגען אריבערצוטראָגען דעם גענעראַל קאָמיטעט נאָך אַמעריקא, וואָס האָט מיט אנדערע ווערטער געמיינט — דער אונטערגאַנג פון דעם אינטערנאציאָנאל. די רעוואָלוציאָנערע מינאָריטעט האָט גלייך פּאררופען א נייעם קאָנגרעס אין סיינט אימיער, אין דער שווייץ, וועלכער איז שאַרף ארויסגעטראָטען נעגען די באשלוסען פון האאַג און האָט ערקלערט, אז ער האָט מעהר קיין באציהונגען ניט מיט דעם לאָנדאָנער גענעראַל־קאָמי־טעט. די איטאַליענער, שפּאַניער, פראנצויזען, בעלגיער, האָלענ־דער, רוסען און פארשיידענע סעקציעס אין דער שווייץ און אַמעריקא האָבען פּאָרמירט א נייעם „אינטערנאציאָנאַל", וועל־כער האָט נאָך עקזיסטירט לאַנגע יאָהרען נאָך דעם אונטערגאַנג פון דעם מאַרקסיסטישען אינטערנאציאָנאַל.

נאָך דעם קאָנגרעס אין סיינט אימיער האָט זיך באקונין צוריקגעצויגען פון דער עפענטליכער טעטיגקייט. די קראַנקהייט, וועלכע איז איהם געבליבען פון זיין לאַנגער געפאַנגענשאַפט אין רוסלאַנד, האָט אָנגעהויבען ווערן אלץ ערגער און האָט איהם גע־

געווען זעהר אומצופרידען מיט דער גאַנצער סיטואַציע, און זיין שטאַרקער גייסט האָט געפיהלט, אַז די רעאַקציע וועט פאַרלויפיג זיעגען איבעראַל. אין אָט דער צייט האָט ער געפּאַסט דעם באַשלוס, צו פאַרעפענטליכען זיינע טעאָריעס אין אַ באַזונדער ווערק. דער ערשטער טייל פון אָט דעם ווערק איז ערשינען אין 1871 אונטער דעם נאָמען: „דאָס קנוטאָ־גערמאַנישע קייזעררייך און די סאָציאַלע רעוואָלוציע"; דער צווייטער טייל איז ערשינען אין 1882, דאָס הייסט זעקס יאָהר נאָך זיין טויט, אונטער דעם נאָמען „גאָט און דער שטאַאַט"; אין דעם דריטען טייל, דער שלוס פון „גאָט און דער שטאַאַט", איז אין 1895 פאַרעפענטליכט געוואָרן פון דר. נעטלאַו. די גאַנצע שריפט איז אַ גלענצענדע קריטיק פון דער גאָט־ און שטאַאַט־אידעע, און דער צווייטער טייל פון „גאָט און דער שטאַאַט"; און דער דריטער טייל, דער שלוס פון דערנע שפּראַכען. אין דערזעלבער צייט האָט ער אויך געשריבען זיינע גלענצענדע פּראָפּאַגאַנדאַ־שריפטען געגען מאַדזיני, וועלכע האָבען געהאַט אַן אומגעהייערן ערפאָלג אין איטאַליע.

די פּראָקלאַמירונג פון דער קאָמונע האָט ווידער ארויסגערופען באַקונינ'ס ענטוזיאַזם; ער האָט אָבער אין דערזעלבער צייט איינגעזעהן, אַז פּאַריז מוז פאַלען, ווייל די פּראָווינץ איז געווען טויט. זיין איינציגער וואונש איז געווען, אַז דער אונטערגאַנג פון פּאַריז זאָל זיין אַ העלדישער, אום ער זאָל זיין אַ ביישפּיעל פאַר דער גאַנצער וועלט. ער האָט דאַן אָנגעפאַנגען צו שרייבען אַ ווערק איבער דער קאָמונע, אָבער דער פאָרוואָרט צו דער דאָזיגער שריפט איז ערשט ערשינען אין 1878, אונטער דעם נאָמען: „די פּאַריזער קאָמונע און דער פּרינציפּ פון שטאַאַט".

זיינע לעצטע לעבענס־יאָהרען.

אין סעפּטעמבער 1871 איז פאָרגעקומען אַ קאָנפערענץ פון דעם „אינטערנאַציאָנאַל" אין לאָנדאָן, אויף וועלכער עס איז אָנגענומען געוואָרן אַ רעזאָלוציע, וואָס האָט ערקלערט דעם פּאָליטישען קאַמף אַלס אַ טאַקטישע באַדינגונג פאַר אַלע פעדעראַציעס פון דעם אינטערנאַציאָנאַל. באַקונין און זיין ריכטונג איז דאָרט שטאַרק אָנגעגריפען געוואָרען. די דאָזיגע קאָנפערענץ האָט ארויס־

גאָט און דער שטאַאַט

שטערט אין יעדער עפענטליכער טעטיגקייט. אין יולי 1874 איז די רעוואָלוציאָנערע באוועגונג אין איטאַליע געוואָרן אזוי מעכטיג, אז אַלע האָבען ערוואַרט דעם אויסברוך פון אַן אויפשטאַנד. באַקונינ'ס פריינד האָבען דעם אויפשטאַנד צוגעגרייט, און באַקונין איז אין געהיים אַוועק נאָך באָלאָניאַ. זיינע באציהונגען צו דעם אויפשטאַנד פון באָלאָניאַ זיינען היינט נאָך גאַנץ אומקלאָר. די זאַך איז געווען אַ דורכפאַל, און דער טויט־קראַנקער מאַן האָט זיך ווידער געמוזט צוריקציהען נאָך דער שווייץ. זיין קראַנקהייט איז געוואָרן אַלץ ערגער, און ער האָט באשלאָסען צו געהן נאָך בערן, צו זיין אַלטען גוטען פריינד פּראָפעסאָר אַדאָלף פאָגט, ער זאָל אויף איהם אויפפּאַסען. אָבער דעם 1טען יולי 1876 איז ער דאָרט געשטאָרבען, אין עלטער פון 62 יאָהר.

יאקאָבינער אבסאָלוטיסטען און רעוואָלוציאָנערן פון זשאַן־זשאַק־רוסאָ׳ס און ראָבערספיער׳ס שיטה פראָקלאמירן די אומ־מענשליכע און געפעהרליכע טעאָריע פון דעם אבסאָלוטען רעכט פון שטאאַט, אין נאָמען פון אן איינבילדונג, א פיקציע, וועלכע מען רופט אָן פארשיידען: דאָ קאָלעקטיווער אינטערעס, דאָ קאָ־לעקטיווער רעכט אָדער גאָר קאָלעקטיווער ווילען און פרייהייט. דאגעגען, זיינען שוין פיעל מעהר אויסגעהאַלטען די אבסאָלוטיס־טען־מאָנארכיסטען, ווען זיי באגרינדען דאָס רעכט פון שטאאַט אויף גאָט׳ס גנאָד. די ליבעראַלע דאָקטרינערן, צום ווענינגסטען די וואָס נעהמען ערנסט די ליבעראַלע טעאָריעס, האַלטען פאר זייער אויסגאַנגס־פּונקט דעם פּרינציפּ פון פּערזענליכער פרייהייט, און ווי עס איז באקאַנט, ערקלערן זיי זיך אָנפאנג אלס געגנער פון דעם שטאאַט־פּרינציפּ. זיי האָבען דאָס די ערשטע געזאָגט, אז א רע־גיערונג, ד. ה. א קערפּערשאַפט פון באאמטע, וואָס איז אויף וועל־כען עס איז אופן אָרגאניזירט און באפאָלמעכטיגט אויסצופיהרען די פונקציעס פון שטאאַט — איז א נויטווענדיגע צ ר ה , און אז די גאַנצע ציוויליזאציע באשטעהט אין דער פארקלענערונג פון די רעכטען און אטריבוטען פון דער רעגיערונג. דאָך זעהען מיר, אז יעדעס מאָל, ווען דער קיום פון שטאאַט ווערט ווירקליך געשטעלט אונטער א פראַגע־צייכען, צייגען זיך די אָלע ליבעראַלע דאָקטרי־נערען ארויס פאר ניט קיין קלענערע פאנאטישע אָנהייננער פון אב־סאָלוטען שטאאַט־רעכט, ווי די אבסאָלוטיסטען פון מאָנארכיזם אָדער יאקאָביניזם.

זייער בוקען זיך צום שטאאַט, וואָס איז אין פלוג אזוי סותר זייערע ליבעראַלע אָנשויאונגען, דערקלערט זיך אויף צוויי אופנים: ערשטענס, פּ ר א ק ט י ש, מיט די אינטערעסען פון זייער קלאַס, וואָרים די גרויסע מאיאָריטעט פון די ליבעראַלע דאָקטרינערן גע־הערט צו דער בורזשואזיע. אָט דער צאָהלרייכער און חשוב׳ער קלאַס וואָלט זיך גאָר קיין בעסערס ניט געוואונשען, ווי פארכאַפּען

טען, אז זי קומט פריהער פאַר יעדער געזעלשאַפט, און אז יעדער מענש ברענגט זי מיט זיך, בעת ער ווערט געבוירן, ווי א מתנה פון גאָט, צוזאַמען מיט זיין אונשטערבליכער נשמה. דערפון פאָלגט, אז א מענש שטעלט מיט זיך עטוואָס פאָר, אז ער איז אינגאַנצען א איך פאַר זיך, און ווייזט זיך ארויס ווי א פאָלקאָמענער, ווי אַן אבסאָלוטער וועזען, נאָר ווען ער געפינט זיך אויסער דער געזעלשאַפט. און אזוי ווי ער איז פאַר זיך אליין א פרייער לכתחילה און אַפּאַרט פון דער געזעלשאַפט, קאָן ער זי גרינדען נאָר דורך א פרייער האַנדלונג און, אזוי צו זאָגען, דורך א געוויסען אָבמאַך, — אַן אינסטינקטיווען און שטילען, אָדער א באַוואוסטזיניגען און פאָרמולירטען. מיט איין וואָרט, לויט אָט דער טעאָריע קומט אויס, אז ניט די אינדיווידומען ווערן געשאַפען פון דער געזעלשאַפט, נאָר פאַרקעהרט, זי ווערט געשאַפען פון זיי, זייענדיג געצוואונגען דערצו דורך א וועלכער עס איז אויסערליכער נויטווענדיגקייט, ווי צום ביישפּיעל, דורך אַרבייט אָדער דורך מלחמה.

ווי עס איז צו זעהן, לויט אָט דער טעאָריע, עקזיסטירט גאָר אייגענטליך ניט קיין געזעלשאַפט. א נאַטירליכע מענשליכע געזעלשאַפט, דער מקור פון יעדער ציוויליזאַציע, די איינציגע סביבה, וואו עס קאָן ווירקליך געבאָרן ווערן און זיך אנטוויקלען די פּערזענליכקייט און די מענשליכע פרייהייט, איז פאַר אָט דער טעאָריע גאָר אינגאַנצען אומבאַקאַנט. פון איין זייט אנערקענט זי נאָר אינדיווידומען, עקזיסטירענדע וועזענס, וועלכע זיינען פאַר זיך אליין פריי; פון דער אַנדער זייט — די אָפּגעמאַכטע געזעלשאַפט, וועלכע איז צוזאַמענגעשטעלט דורך דעם ווילען פון די אינדיווידומען און איז געגרינדעט אויף אַן אויסגעשפּראָכענעם אָדער שטומען אָפּמאַך, ד. ה. אויף א רעגיערונג. (זיי ווייסען גאַנץ גוט, אז קיין איין היסטאָרישע רעגירונג איז ניט אויפגעבויט געוואָרן אויף דעם באַזיס פון אַן אָפּמאַך; אז זיי זיינען אַלע געגרינדעט געוואָרן דורך גוואַלט און עראָבערונגען. אָבער אָט די איינריידעניש, אז דער באַזיס פונ'ם שטאַאט איז א פרייער אָפּמאַך, איז פאַר זיי נויטווענדיג, און דעריבער באַשליסען זיי עס פאַר זיך אָהן איבעריגע צערעמאָניעס.)

מענשליכע אינדיווידומען, ווען זיי זאָלען זיך פאַראייניגען דורך אַן אָפּמאַך און צונויפשטעלען א שטאַאט, וועלען לויט אָט

פאַר זיך דאָס רעכט, ריכטיגער געזאָגט די פּריווילעגיע, פון דער פולסטער אנארכיע. די גאנצע סאָציאַלע עקאָנאָמיע פון דעם קלאַס, דער רעאַלער באזיס פון זיין פּאָליטישען קיום, האָט ניט, ווי ס'איז באוואוסט, קיינע אנדערע געזעצען אויסער אָט דער אנארכיע, וועלכע דריקט זיך אויס אין דעם באריהמט־געוואָרענעם שפּרוך: Laisser faire et laisser passer* אָבער די בורזשואזיע ליעבט די אנארכיע נאָר פאַר זיך אליין און מיט דעם באדינג, אז די מאַסען, „וואָס זיינען צו־אונגעוויסענד צו קאָנען זיך באנוצען מיט איהר און ניט מיסברויכען", זאָלען פארבלייבען אונטער דער שטרענגער דיסציפּלין פון שטאאט. וואָרים ווען די מאַסען, מיעד ווערענדיג צו האָרעווען פאַר אנדערע, זאָלען רעוואָלטירן, וואָלט דאָך צעשטערט געוואָרן די גאנצע פּאָליטישע און סאָציאַלע עקזיסטענץ פון דער בורזשואזיע. און דעריבער זעהען מיר טאַקע, אומעטום און אלעמאָל, אז ווי נאָר די ארבייטער הויבען אָן זיך צו טומלען, ווערן אפילו די איבערגעבענסטע ליבעראַלען־בורזשועץ גלייך פארקאָכטע אָנהענגער פון דער אלמעכטיגקייט פון שטאאט. און אזוי ווי דער אויפגערייצטער צושטאַנד פון די פּאָלקס־מאַסען וואַקסט איצטער אַלץ מעהר און ווערט א כראָנישע קראַנקהייט, זעהען מיר, אז די בורזשוען־ליבעראַלען באַקעהרען זיך אַלץ מעהר און מעהר. אפילו אין די פרייסטע לענדער, צו דעם קולט פון אבסאָלוטער הערשאַפט.

צוזאמען מיט אָט דער פּראַקטישער אורזאַך איז פאַראַן אַן אורזאַך, א ריין טעאָרעטישע, וועלכע צווינגט אפילו די אויפריכטיגסטע ליבעראַלען שטענדיג זיך צוריקצוקעהרן צום קולט פון שטאאט. אייגענטליך רופען זיי זיך דערפאַר ליבעראַלען, ווייל זיי האַלטען די פּערזענליכע פרייהייט אי פאַר'ן יסוד, אי פאַר'ן אויסגאַנגס־פּונקט פון זייער טעאָריע; און טאַקע דערפאַר, ווייל דאָס איז זייער גרונדלאַגע און אויסגאַנגס־פּונקט, זיינען זיי על פּי לאָגיק געצוואונגען צו אנערקענען דאָס אבסאָלוטע רעכט פון שטאאט.

אינדיווידועלע פרייהייט, טענה'ען זיי, איז ניט א היסטאָרישער פּראָדוקט, א שאַפונג פון דער געזעלשאַפט. זיי באהויפּ־

* לאָז עס געהן ווי ס'געהט.

דער טעאָריע פאָרקומען אלס עפּעס גאָר מאָדנע ווערזענס, וואָס זיינען פול מיט סתירות. באַשאַנקען יעדערער מיט א פרייער, אומשטערבליכער נשמה און פרייהייט, אָדער מיט א פרייען ווי־לען, וועלכע קאָנען פון זיי ניט אָבגעטיילט ווערען — זיינען זיי, פון איין זייט, וועזענס אונענדליכע, אבסאָלוטע, און אלס אזעל־בע האָבען זיי שוין אן אייגענעם אינהאלט, קאָנען זיך שוין באַ־גנוגענען מיט זיך אליין, נויטיגען זיך מעהר אין קיינעם ניט; אויפריכטיג גערעדט, אפילו אין גאָט אליין ניט, ווייל אלס אומ־שטערבליכע און אומענדליכע זיינען זיי דאָך אליין געטער. פון דער אנדער זייט ווידער, זיינען זיי וועזענס פון פשוט'ען חומר, שוואכע, ניט קיין פאָלקאָמענע, באגרעניצטע און אינגאנצען אונ־טערוואָרפען דער אויסערליכער נאטור, וועלכע האלט זיי אויף און רינגעלט זיי ארום, און וועלכע טראָגט זיי איבער, פריהער אָדער שפּעטער, אויף יענער וועלט. ווען מען באטראכט זיי פון ערשטען שטאנדפונקט, נויטיגען זיי זיך אזוי ווינציג אין א געזעלשאפט, אז די לעצטע קומט גאָר אויס עפּעס ווי א שטערונג פאר זייער פאָלשטענדיגער פרייהייט. און אזוי זעהען מיר טאקע, אין אָנ־הויב פון דער ערשטער תקופה פון קריסטענטום, מענשען הייליגע און אומבויגזאמע, וואָס האָבען ערנסט זיך געזאָרגט וועגען זייער אומשטערבליכקייט און וועגען מציל זיין די אייגענע נשמות, אז זיי האָבען איבערגעריסען אלע פארבינדונגען מיט דער געזעלשאפט, האָבען געוויכט פון יעדער שייכות מיט מענשען און האָבען נאָר אין פרישות געזוכט שלימות און גאָט'ס חסד. מיט מעהר זין און לאָגיק האָבען זיי שוין געהאלטען די געזעלשאפט פאר'ן מקור פון אַל־דאָס־בייז, און דאָס פאָלשטענדיגע אָפּזונדערן זיך אלס א באדינג צו אלע גוטע מידות. און אויב זיי זיינען יאָ ווען ארויס־געקומען פון זייער אָבגעזונדערטקייט, איז דאָס ניט געווען דער־פאַר, וואָס זיי אליין האָבען זיך גענויטיגט אין דעם; נאָר צוליעב דעם חסד, צוליעב דעם קריסטליכען רחמנות צו די מענשען, וואָס זיינען נאָך פארבליבען אין דער געזעלשאפטליכער סביבה און גע־האלטען אין איין פארדארבען, נויטיגענדיג זיך אין זייערע עצות און מנהיגות. דאָס איז תמיד געטאָן געוואָרן מיט דער כונה אנ־דערע צו ראטעווען, קיינמאָל ניט צוליעב אייגענער שלימות. אין גְעַגְעְנְטֵייל, זיי האָבען ריזיקירט אומצוברענגען זייערע אייגענע

נשמות, ווען זיי זיינען געקומען צוריק צום ישוב פון וואַנען זיי זיינען מיט עקעל אַנטלאָפען. ווי נאָר זייער הייליגע שליחות האָט זיך געענדיגט, האָבען זיי זיך וואָס שנעלער צוריקגעקעהרט אין דעם מדבר, אום ווייטער מתקן צו זיין די אייגענע כמעט האַלב פאַרלאָרענע שלימות דורך שטענדיגען פאַרטראַכטען זיך וועגען דעם אייגענעם אינדיווידועלען וועזען, וועגען דער אייגענער איינזאַמער נשמה אין דער אָנוועזענהייט נאָר פון גאָט אַליין.

אָט דעם ביישפּיעל האָבען געדאַרפט נאָכפאָלגען די אַלע, וואָס גלויבען נאָך היינט אין איינגעבאָרענער פרייהייט אָדער אין פרייען ווילען, אויב זיי ווילען מציל זיין זייערע נשמות און אויף אַ פּאַ־סענדען אופן זיי צוגרייטען צו עולם־הבא. איך ווידערהאָל נאָכ־אַמאָל, אַז די הייליגע אַנאַרכיסטען, וועלכע האָבען דורך פּרישות דערגרייכט צו דער העכסטער מדרגה פון אָפּטעמפּונג, זיינען גע־ווען דורכאויס אויסגעהאַלטען. ווייל אויב די נשמה איז אומ־שטערבליך, ד. ה. שוין אין תוך אומענדליך, פריי און זעלבסט־באַ־צוועקט, דאַרף זי זיך צופרידענשטעלען מיט זיך אַליין. נאָר צייט־ווייליגע, באַגרעניצטע און שטערבליכע וועזענס קאָנען זיך איינס דאָס אַנדערע ערגענצען; דאָס אומענדליכע פאַרטראָגט ניט קיין ערגענצונג. אַזאַ מין וועזען, ווען עס טרעפט זיך צונויף מיט עפּעס, וואָס איז אויסער איהם, פּיהלט זיך שוין אָבגעקירצט און דאַרף דעריבער עס אויסמיידען, איגנאָרירען אַלץ, וואָס עס איז נאָר ניט ער אַליין. שטרענג גערעדט, אַן אומשטערבליכע נשמה, ווי איך האָב שוין געזאָגט, וואָלט זיך געדאַרפט באַגעהן אפילו אָהן אַ גאָט אויך. אַ וועזען, וואָס איז אַן־און־פאַר־זיך אומענדליך, קאָן ניט אַנערקענען נאָך אַ וועזען גלייך צו זיך און נאָך ווייניגער איז פאַר איהם מעגליך צו אַנערקענען אַ וועזען, אַ העכערען פון זיך. יע־דער וועזען, וועלכער זאָל זיין אויך אַזוי אומענדליך ווי ער און צו דערזעלבער צייט ניט ער גופא — וואָלט איהם שוין באַגרעניצט און פאָלגליך פאַרוואַנדעלט אין אַ וועזען וואָס איז שטערבליך און באַגרעניצט פון דרויסען. אויב ער אַנערקענט, אַז אַ חוץ איהם עקזיסטירט נאָך אַזאַ אומענדליך וועזען, ווי ער אַליין איז, מוז שוין אָט די אומשטערבליכע נשמה, לאָגישער ווייזע, אַנערקענען איהר אייגענע שטערבליכקייט. וואָרים דאָס אומענדליכע איז ווירקליך אַזוינס, וואָס כאַפּט אַרום אַלץ און לאָזט קיין זאַך ניט

יענע, וואָס גלויבען אין אייביגען קיום, דארפען זיי דען ניט פאַר־אכטען אָט די רייכטימער? האָט דען ישו הנצרי ניט געלערנט זיינע תלמידים: „זאמעלט ניט קיין אוצרות אויף דער וועלט, וואַרים וואו אייערע אוצרות זיינען דאָרט געפינט זיך אויך אייער הארץ”? און אַן אַנדער מאָל: „ס׳איז גרינגער דורכצוקריגען א דיקען שטריק (לויט א צווייטע וואריאַציע: א קעמעל) דורכ׳ן אויער פון א נאָדעל, ווי פאַר׳ן רייכען אריינצוקומען אין מלכות השמים.” (איך שטעל מיר שטענדיג פאָר די מינע, וואָס עס מאַכען דערביי די פרומע און די רייכע בורזשוען־פּראָטעסטאַנטען פון ענגלאַנד, אַמעריקא, דייטשלאַנד, שווייצאַריע, בשעת זיי לייענען אָט די פאַר זיי אַזעלכע אַנטשיידענדע און אומאַנגענעמע ווערטער).

ישו הנוצרי איז גערעכט; צווישען דאָס גלוסטען נאָך מאַטעריעלע רייכטימער און דעם ווילען צו ראַטעווען די אומשטערבליכע נשמות איז פאַראַן אַן אַבסאָלוטע אומפאַראייַנבאַרקייט. אין אַזאַ פאַל, אויב דו גלויבסט באמת אין דער אומשטערבליכקייט פון דער נשמה, איז דען ניט גלייכער זיך אָפּצוזאָגען פון דעם לוקסוס און קאָמפאָרט, וואָס די געזעלשאַפט פאַרזאָרגט, און זיך נאָר נעהרען מיט רויהע וואָרצלען, ווי עס האָבען געטאָן די נזירים, וועלכע האָבען בעסער אויף אייביג מציל געווען זייערע נשמות איידער זיי צו פאַרזינדיגען צוליעב עטליכע צעהנדליג יאָהר עולם־הזה? אָט דער חשבון איז אַזאַ איינפאַכער, אַזאַ אויגענשיינליך־ריכטיגער, אַז מיר זיינען געצוואונגען צו דענקען, אַז די אַלע פרומע און רייכע בורזשוען, באַנקירען, פאַבריקאַנטען, סוחרים, וועלכע קאָנען אַזוי קונציג באַאַרבייטען זייערע געשעפטען און באַנוצען זיך דערביי, ווי איהר ווייסט, מיט אַלע מיטלען, און דאָך תמיד מיט א פסוק פון עוואַנגעליום אויף די ליפען — רעכענען זיך גאָרניט מיט דער אומשטערבליכקייט פון זייערע נשמות און גרויסמוטיג לאָזען זיי דאָס איבער פאַר׳ן פּראָלעטאַריאַט, איבערלאָזענדיג פאַר זיך אַליין נעבעך די נישטיגע מאַטעריעלע אוצרות, וואָס זיי זאַמלען צונויף אויף דער ערד.

אַחוץ מאַטעריעלע רייכטימער, וואָס נאָך גיט די געזעלשאַפט? תאווה׳דיגע, מענשליכע און אירדישע נייגונגען, בילדונג און די קולטור פון שכל, די אַלע זאַכען, וואָס זיינען אַזוי ריעזיג לויט דעם פאַרבייגעהענדען, אירדישען, מענשליכען קוק, אָבער וועלכע זיינען

איבער אויסער זיך. נאָך מיט א גרעסערער אומפארמיידליכקייט קאָן ניט און דאַרף ניט אַן אומענדליך וועזען אנערקענען עפּעס א וועזען נאָך העכער פון זיך. אומענדליכקייט דערלאָזט ניט קיין שטופען און מדרגות; די ווערטער: העכערערע אומענדליכקייט און נידריגערע אומענדליכקייט, זיינען אַן אבסורד. און גאָט איז טאקע אַן אבסורד. די טעאָלאָגיע, וועלכע האָט די פּריווילעגיע צו זיין אבסורד און גלויבט אין זאכען נאָר צוליעב דעם, ווייל זיי זיינען אבסורד, האָט אוועקגעשטעלט העכער פון די אומשטערבליכע מענשליכע נשמות, און במילא שוין אויך אומענדליכע, די העכערע, די אבסאָלוט העכסטע, אומענדליכקייט פון גאָט. נאָר, אום דאָס פארריכטען, האָט זי אויסגעטראכט דעם שטן, וועלכער פארקערפּערט אין זיך די מרידה פון אַן אומענדליכען וועזען קעגען דער עקזיסטענץ פון אַן אבסאָלוטער אומענדליכקייט — קעגען גאָט. און פונקט ווי דער שטן האָט מורד געווען קעגען דער העכסטער אומענדליכקייט פון גאָט, פונקט אזוי האָבען די הייליגע, קריסטליכע אנארכיסטען, זייענדיג צו־באַשיידען זיך צו בונטעווען געגען גאָט, — זיך געבונטעוועט געגען דער אלגעמיינער אומענדליכקייט פון מענשען — געגען דער געזעלשאפט. זיי האָבען געהאַט גענוג גרונד צו דערקלערן, אז זיי נויטיגען זיך ניט אין א געזעלשאפט כדי זיך צו ראטעווען, און אז וויבאלד זיי זיינען צוליעב עפּעס א מאָדנער פאטאַליטעט אומענדליכע...* און געפאַלענע, באפרידיגט זיי די געזעלשאפט פון גאָט און זייער אייגענער חשבון הנפש אין דער אנוועזענהייט פון אָט דער אבסאָלוטער אומענדליכקייט.

און איך דערקלער נאָכאמאָל, אז דאָס איז א ביישפּיעל, וואָס עס דארפען נאָכפאָלגען אלע די, וואָס גלויבען אין דער אומשטערבליכקייט פון דער נשמה. פון אָט דעם שטאנדפּונקט קאָן זיי טאַקע די געזעלשאפט גאָרנישט געבען, אויסער א זיכערען אונטערגאנג. אין דער אמת'ן, וואָס גיט די געזעלשאפט די מענשען? ערשטענס ממשות'דיגע רייכטימער, וואָס קאָנען ניט געשאפען ווערן אין א גענוגענדער צאָהל סיידען דורך קאָלעקטיווער ארבייט. אָבער

---

* דאָ שטעהט אַ וואָרט, וואָס מען קאָן ניט איבערלייענען אין מאַנוסקריפּט פון אָריגינאַל.

וועגען. אָבער ווי נאָר עס האָט זיך די מענשען פארוואָלט זיך אויסצובילדען, זיך אויסצומענשלען, טראַכטען, ריידען און באַנוצען זיך מיט די מאַטעריעלע וואווילטאָגען — זיינען זיי געצוואונגען געוועזן ארויסצוקומען פון זייער איינזאַמקייט און צוזאַמענשטעלען אַ געזעלשאַפט. וואָרים אויף וויפיעל זיי זיינען א י נ ע ר ל י ך אומענדליך, אומשטערבליך און פריי, אויף אַזויפיעל זיינען זיי א ו י ס ע ר ל י ך באַגרעניצט, שטערבליך, מאַכטלאָז און אָפּהענגיג פון דער אויסערליכער וועלט.

ווען מען באַטראַכט זיי פון אַן ערדישען שטאַנדפּונקט, ד. ה. פון אַ רעאַלער און ניט פיקטיווער עקזיסטענץ, שטעלט פאַר מיט זיך די גרויסע מאַיאָריטעט מענשען אַזאַ שפּל'ען אויסזעהן, אַזאַ דלות אין העלדישקייט, ווילען און שכל, אַז מען מוז ווירקליך באַזיצען אַ גרויסע פעהיגקייט זיך אַליין אָפּצונאַרען, אַז מען זאָל געהן זוכען צווישען זיי אַן אומשטערבליכע נשמה און אַ ניצוץ פון פרייען ווילען. פאַר אונז ערשיינען זיי אַלס וועזענס, וועלכע זיינען דוכאווים און פאַטאַל באַשרענקט. פריהער פון אַלץ זיינען זיי באַגרעניצט דורך דער אויסערליכער נאַטור, דורך דעם כאַראַקטער פון באָדען און דורך די אַלע מאַטעריעלע באַדינגונגען פון זייער עקזיסטענץ, וועלכע זיינען אויך באַשרענקט דורך אומצעהלבאַרע פּאָליטישע, רעליגיעזע און סאָציאַלע באַציהונגען, וואָס זייַנען אָפּהענגיג פון מנהגים, געוועהנהייטען, געזעצען און פון אַ גאַנצער וועלט פאָראורטיילען און געדאַנקען, וועלכע האָבען זיך לאַנגזאַם אָנגעזאַמעלט דורך די פריהערדיגע דורות און זיי האָבען זיי איבערגענומען, ווייל זיי זיינען געבאָרן געוואָרן אין דער געזעלשאַפט. זיי זיינען קיינמאָל ניט איהרע שאַפער, נאָר אומגעקעהרט; פריהער זיינען זיי געווען אַ פּראָדוקט פון דער געזעלשאַפט און דערנאָך זיינען זיי געוואָרן איהרע ווערקצייג. צי קאָן מען דען געפינען אויף טויזענד מענשען כאָטש איינעם, וועגען וועלכען מען זאָל קאָנען זאָגען, אַפילו פון אַ רעלאַטיווען שטאַנדפּונקט, שוין ניט ריידענדיג פון אַן אבסאָלוטען, אַז זיינע פאַרלאַנגען און געדאַנקען זיינען זיינע אייגענע? די גרויסע מאַיאָריטעט פון די מענשליכע אינדיווידומען, ניט נאָר פון די א ו מ ו ו י ס ע נ ד ע מ אַ ס ע ן, נאָר אויך פון די ציוויליזירטע און פּריווילעגירטע קלאַסען, באַגעהרען און דענקען נאָר דאָס, וואָס די וועלט ארום זיי פאַר-

אין פאַרגלייך מיט דער אייביגקייט, אומשטערבליכקייט, מיט גאָט, גלייך צו גאָרנישט. איז דען אפילו די העכסטע מענשליכע חכמה ניט אַן אומזין אין פאַרגלייך מיט גאָט?

אַ לעגענדע פון דער אָריענטאַלישער קירכע דערצעהלט, אַז צוויי הייליגע נזירים האָבען זיך מיט׳ן אייגענעם רצון אָפּגעזונ־דערט אויף עטליכע צעהנדליג יאָהר אויף אַן אינזעל. זיי האָבען זיך אפילו דערווייטערט איינער פון אַנדערן און פאַרבראַכט גאַנ־צע טעג און נעכט נאָר אין תשובה און אין תפלה. זיי זיינען דער־גאַנגען צו אַזאַ מדרגה, אַז זיי האָבען זאָגאַר פאַרלאָרן דעם לשון. פון אַלע פריהערדיגע ווערטער איז ביי זיי אינגאַנצען פאַרבלי־בען דריי אָדער פיער, וועלכע צוזאַמענגענומען האָבען קיין זין ניט געהאַט. פונדעסטוועגען האָבען זיי פאַר גאָט פראַכטפול געקאָנט אויסדריקען די העכסטע שטרעבונגען פון זייערע נשמות. זעלבסט־פאַרשטענדליך, אַז זיי האָבען זיך נאָר געשפּייזט מיט וואָרצלען און מיט קרייטיכער ווי מעלי־גירה׳דיגע בעלי־חיים. פון מענשליכען שטאַנדפּונקט זיינען אָט די צוויי מענשען געוועזן שוואַכזיניג אָדער גאָר אומזיניג; אָבער פון געטליכען שטאַנדפּונקט, פון שטאַנדפּונקט פון גלויביגען אין דער אומשטערבליכקייט פון דער נשמה, האָבען זיי זיך ארויסגעצייגט פאַר פיעל טיעפערע בעלי־חשבונות ווי גאַ־לילעי און ניוטאָן. זיי האָבען געאָפּפערט מיט עטליכע צעהנדליג יאָהר פון עולם־הזה און וועלטליכע חכמה, כדי באַלוינט צו ווערן מיט עולם־הבא און געטליכער ווייזהייט.

עס איז אַלזאָ קלאָר, אַז אַ מענש, אויף וויפיעל ער איז באַ־שאָנקען מיט אַן אומשטערבליכער נשמה, אויף וויפיעל ער איז באַ־שאָנקען מיט אומענדליכקייט און פרייהייט, שטעלט ער זיך ארויס אויפ׳ן העכסטען גראַד אַלס אַן אַנטיסאָציאַלער וועזען. און אויב ער וואָלט שטענדיג געוועזן פאַרקלערט און אויסשליסליך פאַרטאָן מיט זיין אומשטערבליכקייט, וואָלט ער נאָר אויף אַזויפיעל קלוג געוועזן, ער זאָל מבטל זיין אַלע וואוילטאָגען, תענוגים און ערדישע הבלי־הבלים; ער וואָלט קיינמאָל ניט ארויס פון דעם צושטאַנד פון געטליכער צניעות אָדער שוואַכזיניגקייט, און וואָלט קיינמאָל די געזעלשאַפט ניט באַשאַפען. קורץ, אָדם און חוה וואָלטען קיינ־מאָל ניט פאַרזוכט פון עץ־הדעת און מיר וואָלטען אַלע געלעבט ווי חיות אין ערדישען גן־עדן, וואָס גאָט האָט באַשטימט פון זייערט־

באַגרעניצט ניט די געזעלשאַפט די פרייהייט פון מענשליכע אינ־דיווידומען, נאָר פאַרקעהרט, זי באַשאַפט איהר גאָר. די גע־זעלשאַפט איז אי דער וואָרצעל, אי דער בוים, און די פרייהייט איז איהר פרוכט. און דעריבער מוז דער מענש צו יעדער צייט זוכען זיין פרייהייט, ניט אין'ם אָנפאַנג, נאָר אין סוף פון דער געשיכטע, און מען קאָן זאָגען, אז די אמת'ע און פאָלשטענדיגע באַפרייאונג פון יעדען מענשליכען אינדיווידום איז דער גרוי־סער ציעל, דער העכסטער צוועק און דער געקרוינטער ערפאָלג פון דער געשיכטע.

גאַנץ אַנדערש איז דער שטאַנדפונקט פון די אידעאַליסטען. לויט זייער סיסטעם ווערט דער מענש לכתחילה געבאָרן אַלס אַן אומשטערבליך, פריי וועזען, נאָר ער פאַרענדיגט מיט דעם, וואָס ער ווערט אַ שקלאַף. אַלס אומשטערבליכער, פרייער, פאָלקאָמע־נער און זעלבסטבאַצוועקטער גייסט, נויטיגט ער זיך ניט אין קיין געזעלשאַפט; פון וואָס עס פאָלגט, אז אויב ער טרעט אריין אין דער געזעלשאַפט, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווייל ער איז ביז אַ געוויסען גראַד געפאַלען, אָדער צוליעב דעם וואָס ער פאַרגעסט און פאַרלירט דעם באַוואוסטזיין פון זיין אומשטערבליכקייט און פרייהייט. אַ ווידערשפּרוכיגע באַשעפענים: אומענדליך ווי אַ גייסט אינערליך און צו דער זעלבער צייט אויסערליך אָפּהענגיג, אומפאָלקאָם און מאַטעריאַליסטיש, מוז ער אריינטרעטען אין אַ צוזאַמענבונד ניט צוליעב די באַדערפעניסען פון זיין נשמה, נאָר פאַר דער אויפהאַלטונג פון זיין גוף. און אָט אזוי ווערט די געזעלשאַפט געבויט נאָר דורך דעם, וואָס מען איז מקריב די אינטערעסען פון דער אומאָפּהענגיגער נשמה צוליעב די שפּל'דיגע באַדערפעניסען פון גוף. דאָס איז אַן אמת'ע ירידה און פאַר־שקלאַפונג פאַר דעם אינדיווידום, וועלכער איז אינערליך אומ־שטערבליך און פריי; לפּחות מיינט דאָס אַ טיילווייזער אָפּזאָגען זיך פון דער אורשפּרינגליכער פרייהייט.

עס איז פאַראַן אַ באַקאַנטע סאַקראַמענטאַלע פראַזע, וואָס דריקט אויס אויף דעם זשאַרגאָן פון אַלע אָנהענגער פון שטאַאט און געזעץ אָט די ירידה און אויפאָפּפערונג, אָט דעם ערשטען פאַטאַלען שריט צו מענשליכער שקלאַפעריי: „דער אינדיווידום, באַנוצענדיג זיך מיט זיין פאָלקאָמער פרייהייט אין זיין אור־

לאנגט און דענקט. זיי אלע מיינען געוועהנליך, אז זייערע געדאנ־קען און וואונשען זיינען פון קיינעם ניט דיקטירט; אָבער אין דער ווירקליכקייט איז דאָס אַ שקלאַפּישע, רגילות׳דיגע נאָכאַהמונג פון פרעמדע געדאנקען און פארלאנגען, פיליכט מיט קליינע, אומוויכטיגע שינוים. אָט די שקלאַפעריי, אָט די רגילות זיינען אומערשעפליכע קוואלען פון באנאליטעט; אָט דאָס פעהלען פון רעוואָלוציאָנערן ווילען און אָפּוועזענהייט פון איניציאַטיווע אין די געדאנקען פון די אינדיווידומען, זיינען די הויפּט־אורזאכען פון דעם לאנגזאמען היסטאָרישען אנטוויקלונגס־פּראָצעס פון דער מענשהייט, וועלכער קאָן טרייבען צו פארצווייפלונג. פאר אונז מאטעריאליסטען אָדער רעאליסטען, וועלכע גלויבען ניט, ניט אין דער אומשטערבליכער נשמה, און ניט אין דעם פרייען ווילען, איז אָט די לאנגזאמקייט, ווי טרויעריג דאָס זאָל ניט זיין, דאָך אַ נאטירליכע ערשיינונג. ארויסקומענדיג פון דעם ווילדען גאָ־רילאַ־צושטאנד, האָט דער מענש מיט גרויס מיה דערגרייכט צום מענשליכען באוואוסטזיין און צו דער רעאליזירונג פון זיין פרייהייט. אין אָנפאנג איז נאָר אוממעגליך, אז ער זאָל קאָנען האָבען אָט דעם באוואוסטזיין און אָט די פרייהייט. ער ווערט געבאָרען אַ ווילדע חיה און אַ שקלאַף, און נאָר ביסלעכווייז מענשעלט ער זיך אויס און עמאנציפירט זיך, און טאקע נאָר אין דער געזעלשאפטליכער סביבה, וועלכע איז די פאָרגעהערין פון זיינע געדאנקען, ווערטער און ווילען. ער קאָן דאָס באשאפען נאָר מיט די געמיינשאפטליכע כחות פון אלע פריהעריגע און איצטיגע מיטגליעדער פון דער געזעלשאפט, וועלכע ווערט אויף אזא אופן דער באזיס און דער אויסגאנגס־פונקט פון זיין מענש־ליכען קיום. פון דעם פאָלגט, אז דער מענש פארווירקליכט זיין אינדיווידועלע פרייהייט און ברענגט ארויס זיין פערזענליכקייט נאָר דאן, ווען זי ווערט ערגענצט פון אלע איבעריגע אינדיווי־דומען, וואָס רינגלען איהם ארום, און אַ דאנק דער ארבייט און דער קאָלעקטיווער אלמעכטיגקייט פון כלל, אָהן וועלכע ער וואָלט זיכער פארבליבען די סאמע פארטעמפּטסטע און אומגליקליכסטע באשעפענים פון אלע ברואים, וואָס לעבען אויף דער ערד. לויט דעם סיסטעם פון די מאטעריאליסטען, וואָס איז דער איינציג־נאַטירליכער און לאָגישער, איז ניט נאָר פארקלענערט ניט און

דער ערד און עס פאַרוואַנדלען אין א פּלאַץ, וואָס זאָל זיין גינסטיג פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער מענשהייט. אָהן אַזאַ מאַטעריעלער באַפרייאונג קאָן ניט געמאָלט זיין וועלכע עס איז אינטעלעקטועלע אָדער מאָראַלע באַפרייאונג; דער מענש קאָן אַנדערש זיך ניט באַפרייען פון זיין פאַריאָכונג צו זיין אייגענער נאַטור, ער קאָן ניט אונטערוואַרפען די אינסטינקטען און די תאוות פון זיין אייגענעם גוף אונטער דער קאָנטראָל פון זיין אַנטוויקעלטען שכל, סיידען דורך דער הילף פון דערציהונג און בילדונג. אָבער סיי דאָס ערשטע, סיי דאָס צווייטע זיינען אינגאַנצען און דורכאויס סאָציאַלע געגענשטאַנדען, ווייל אויסער דער געזעלשאַפט וואָלט דער מענש שטענדיג פאַרבליבען א ווילדע חיה אָדער א הייליגער, וואָס איז אין תוך כמעט איינס און דאָס זעלבע. נאָך אַלעמען קאָן גאָר אַן איזאָלירטער מענש ניט האָבען קיין ריכטיגען באַגריף פון זיין פרייהייט. פאַר א מענשען צו זיין פריי, הייסט זיין געאַכטעט און ווירקליך פאַררעכענט און אַנערקענט אַלס אַזעלכער פון זיינע מיטמענשען. די פרייהייט איז אַלזאָ ניט די פרוכט פון איינזאַמקייט, נאָר פון געגענזייטיגקייט; ניט פון פרישות, נאָר פאַרקעהרט, פון געזעלשאַפטליכקייט. וואָרים די פרייהייט פון יעדען אינדיווידום איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די אָפּשפּיגלונג פון זיין מענשליכקייט, פון זיינע מענשליכע רעכטען אין דעם באַוואוסטזיין פון אַלע אַנדערע פרייע מענשען, זיינע ברידער, וואָס זיינען גלייך צו איהם.

איך קאָן זיך באַטראַכטען און פיהלען אַלס פרייער מענש, נאָר אין דער אַנוועזענהייט און אין דער באַציהונג פון אַנדערע מענשען. פאַר די ברואים פון א נידעריגען מין בין איך ניט, ניט קיין פריי וועזען, ניט קיין מענש, וואָרים אַזעלכע באַשעפּינישען זיינען ניט ביכולת צו באַגרייפען, און במילא זיינען זיי אומפעהיג צו דערקענען מיין מענשליכקייט. איך בין נאָר אויף אַזוי פיעל מענשליך און פריי, אויף וויפיעל איך אַנערקען די פרייהייט און די מענשליכקייט פון אַלע אַרומיגע מענשען. נאָר אַרויסצייגענדיג אַכטונג צו זייער מענשליכקייט, צייג איך אַרויס אַכטונג צו מיין אייגענער. דער קאַניבאַל, וועלכער פרעסט אויף זיין געפאַנגענעם, באַגעהענדיג זיך מיט איהם ניט ווי מיט א מענשען, נאָר ווי מיט א ווילדע חיה, צייגט דערמיט אַרויס, אַז ער אַליין איז ניט קיין

שפּרינגליכען צושטאַנד, ד. ה. איידער ער ווערט אַ מיטגליעד פון וועלכער עס איז געזעלשאַפט, אָפּפערט מיט אַ טייל פון זיין פרייהייט, אריינקומענדיג אין דער געזעלשאַפט, כדי די לעצטע זאָל איהם גאַראַנטירען דאָס איבערגעבליבענע". ווען מען פרעגט פאַר אַן ערקלעהרונג פון אָט דער פראַזע, ענטפערט מען געוועהנ־ליך: „די פרייהייט פון יעדען מענשליכען אינדיווידום טאָר ניט האָבען קיין אַנדערע גרעניצען, ווי די פרייהייט פון אַלע איבעריגע אינדיווידומען".

אויגענשיינליך קאָן גאָר גערעכטער ניט זיין! ניט אמת? און פונדעסטוועגען ענטהאַלט אָט די טעאָריע שוין אין קערן אַלע טעאָריעס פון דעספּאָטיזם. אין איינקלאַנג מיט דער גרונד־אידעע פון די אידעאַליסטען פון אַלע שיטות, און אין געגענזאַץ צו אַלע רעאַלע פאַקטען, ווערט דער מענשליכער אינדיווידום ארויסגע־בראַכט אַלס פאָלשטענדיג־פרייער וועזען אויף אַזויפיעל, און נאָר אויף אַזויפיעל, אויף וויפיעל ער פאַרבלייבט אויסער דער גע־זעלשאַפט; פון וואָס עס פאָלגט, אַז אויב מען זאָל די געזעלשאַפט טאַקע באַטראַכטען אין זין פון אַ פּאָליטישער און אירדישער געזעלשאַפט, ד. ה. אַלס אַ שטאַאַט — איז דאָס די פאַרלייקענונג פון פרייהייט. אָט דאָס איז דער רעזולטאַט פון דעם אידעאַליזם; ווי עס איז צו זעהן, איז ער אינגאַנצען אין היפוך מיט די שלוסען פון דעם מאַטעריאַליזם, וועלכער רעכענענדיג זיך מיט אַלץ וואָס קומט פאָר אין דער רעאַלער וועלט האַלט, אַז די אינדיווידועלע פרייהייט פון מענשען איז אַ פּראָדוקט פון דער געזעלשאַפט און אַ נאַטירליכער רעזולטאַט פון דער קאָלעקטיווער אַנטוויקלונג פון דער מענשהייט.

די מאַטעריאַליסטישע, רעאַליסטישע און קאָלעקטיוויסטישע באַשטימונג פון פרייהייט געהט אינגאַנצען להיפוך צו דער באַשטי־מונג פון די אידעאַליסטען, זי לויטעט: אַ מענש ווערט אַ מענש און דערגרייכט צום באַוואוסטזיין און צו דער פאַרווירקליכונג פון זיין מענשליכקייט, נאָר אין דער געזעלשאַפט, און ניט אַנדערש ווי נאָר דורך די קאָלעקטיווע האַנדלונגען פון דער גאַנצער געזעל־שאַפט; ער באַפרייט זיך פון יאָך פון דער אויסערליכער נאַטור נאָר אַ דאַנק דער קאָלעקטיווער אָדער סאָציאַלער ארבייט, וואָס נאָר זי אַליין איז ביכולת איבערצואַנדערשען די אויבערפלעך פון

גרויסקייט פון גאָט? אַ קריסט קאָן שוין אין דעם זין ניט פאַררעכענט ווערן פאַר אַ מענשען, ווייל ניט האָבענדיג קיין אַכטונג צו דער מענשליכער ווירדע גופא, קאָן ער שוין ניט אַכטען זי ביים צווייטען; און ניט שעצענדיג זי ביים צווייטען, קאָן ער זי ניט אַכטען ביי זיך אליין. אַ קריסט קאָן זיין אַ נביא, אַ הייליגער, אַ גייסטליכער, אַ קיסר, אַ גענעראל, אַ מיניסטער, אַ באַאַמטער, אַ פאָרשטעהער פון וועלכער עס איז מאַכט, אַ זשאַנדארם, אַ בורזשואַ אָדער אַ פאַרשקלאַפּטער פּראָלעטאַריער, אַן אונטערדריקער אָדער אַן אונטערדריקטער, אַ פּייניגער אָדער אַ געפּייניגטער, אַ בעל הבית אָדער אַן אָנגעשטעלטער, — ער האָט אָבער ניט דאָס רעכט זיך אָנצורופען מענש, וואָרים אַ מענש ווערט ווירקליך אַזעלכער נאָר דאַן, ווען ער אַכטעט און ליעבט אַלעמענס מענשליכקייט און פרייהייט, און ווען זיין אייגענע פרייהייט, זיין אייגענע מענשליכקייט ווערט געאַכטעט און געליעבט, ארויסגערופען און געשאַפען פון אַלע מענשען.

איך בין נאָר דעמאָלט אויף אַן אמת פריי, ווען אַלע ארומיגע מענשליכע וועזענס, מענער און פרויען, זיינען פונקט אַזוי פריי. די פרייהייט פון אַנדערע איז ניט נאָר ניט קיין באַגרעניצונג, קיין פאַרלייקענונג פון מיין אייגענער, נאָר אדרבא, זי איז אַ נויטווענדיגער באַדינג און אַ הסכם אויף מיין אייגענער פרייהייט. איך ווער ווירקליך פריי, נאָר דורך דער פרייהייט פון אַנדערע; אַזוי, אַז וואָס צאָהלרייכער עס זיינען די פרייע מענשען, וואָס רינגלען מיך ארום, און וואָס ברייטער און טיפער זייער פרייהייט איז, אַלץ ברייטער און טיפער ווערט מיין אייגענע פרייהייט. פאַרקעהרט ווידער, די מענשליכע שקלאַפעריי באַגרעניצט מיין פרייהייט; אָדער, מיט אַנדערע ווערטער, זייער טיערישקייט איז אַ פאַרלייקענונג פון מיין מענשליכקייט, ווייל, ווידער דאָס אייגענע, איך קאָן זיך באַטראַכטען אַלס ווירקליך פריי נאָר דאַן, ווען מיין פרייהייט, אָדער, וואָס איז איינס און דאָס זעלבע, מיין מענשליכע ווירדע, — וואָס באַשטעהט אין דעם ניט זיין אונטערוואָרפען צו קיין מענשען, אין דעם באַשטימען די אייגענע האַנדלונגען לויט דער פּערזענליכער איבערציינונג, וואָס שפּיגעלט זיך אָפּ אין דעם גלייכען פרייען באַוואוסטזיין פון אַלע מענשען, — ווערט מיר צוריקגעקעהרט אַ באַשטעטיגטע דורך דער אַלגע־

מענש, נאָר א ווילדע חיה. א שקלאַפען־האַלטער איז ניט קיין מענש, נאָר אַן אייגענטימער. ניט אַנערקענענדיג די מענשליכ־קייט פון זיינע שקלאַפען, אַנערקענט ער ניט זיין אייגענע מענש־ליכקייט. דער גאַנצער סדר פונ'ם אַלטערטום קאָן אונז דינען אַלס באַווייז: די גריכען און די רוימער האָבען זיך ניט געהאַלטען פאַר פרייע, דערפאַר ווייל זיי זיינען מענשען; זיי האָבען זיך געהאַלטען פאַר פּריווילעגירטע, ווייל זיי זיינען גריכען, רוימער, און דאָס אויך נאָר אין זייער אייגענעם פאָטערלאַנד, אַזוי לאַנג ווי ער איז פאַרבליבען אומאָפּהענגיג און אומבאַזיעגט און האָט נאָך, פאַרקעהרט, באַזיעגט אַנדערע לענדער א דאַנק דעם ספּעציע־לען שוץ פון די נאַציאָנאַלע געטער; זיי האָבען אָבער קיינמאָל ניט געהאַלטען פאַר זייער רעכט און פאַר זייער חוב צו פּראָטעס־טירען, ווען זיי אַליין זיינען באַזיעגטע אַריינגעפאַלען אין שקלאַ־פעריי.

דאָס גרויסע פאַרדינסט פון קריסטענטום איז געוועזען דאָס, וואָס ער האָט פּראָקלאַמירט, אַז אַלע מענשליכע וועזענס האָבען זייער מענשליכע ווערדע, אויך פרויען אַריינגערעכענט, און אַז ביי גאָט זיינען אַלע מענשען גלייך. אָבער וואו און פאַר ווען איז דאָס פּראָקלאַמירט געוואָרען? פאַר'ן הימעל און אויף יענער־וועלט, אָבער ניט פאַר דעם ערדישען לעבען, דאָ אויף דער וועלט. אַחוץ דעם איז נאָך די גלייכהייט פון יענער־וועלט אויך א שקר, וואָרום ווי באַוואוסט איז די צאָהל פון די אויסדערוועהלטע זעהר א באַגרעניצטע. אין דעם פּונקט זיינען די טעאָלאָגען אפילו פון די פאַרשיידענסטע קריסטליכע סעקטען איינשטימיג. דאָס מיינט, אַז די כלומרשטע קריסטליכע גלייכהייט קעהרט זיך אום צוריק צו דער שרייענדיגער פּריווילעגירטקייט, וואָס דערהויבט עטליכע טויזענד אויסדערוועהלטע פון גאָט'ס גנאָד איבער מי־ליאָנען פאַרשטויסענע. אַחוץ דעם, ווען אָט די גלייכהייט פאַר גאָט זאָל שוין פאַרווירקליכט ווערן פאַר יעדען איינציגען, וואָלט דאָס אויך ניט געוועזען קיין אַנדער זאַך ווי די גלייכע פאַרשקלאַ־פונג פון אַלעמען צו א העכערן האַר. איז דען ניט דער באַזיס פון קריסטליכען קולט און דער ערשטער באַדינג צו ראַטעווען די נשמה, דאָס אָפּזאָגען זיך פון דער מענשליכער ווירדע און די פאַראַכטונג פון דער דאָזיגער ווירדע אין פאַרגלייך מיט דער

גיסטאָרען, — אונטער די געהייליגטע פאָרשטעהער און דיענער פון די צוויי גרויסע אינסטיטוציעס, וועלכע גיבען זיך אויס פאַר אונז אַלס די פון גאָט אַליין באַשטימטע צו געוועלטיגען איבער די מענשען: די קירכע און דער שטאַאַט. יעדע צייטווייליגע אָדער מענשליכע הערשאַפט שטאַמט דירעקט פון דער גייסטיגער אָדער געטליכער הערשאַפט. הערשאַפט אָבער איז די אָפּלייקענונג פון פרייהייט. און וויבאַלד אַזוי, איז גאָט, אָדער בעסער געזאָגט, די געטליכע איינבילדונג, די פאַרהייליגונג און די מאָראַלע און אינטעלעקטועלע אורזאַך פון דער גאַנצער שקלאַפּעריי אויף דער ערד; און די מענשליכע פרייהייט וועט נאָר דאַן זיין פאָלקאָם, ווען זי וועט פאָלשטענדיג פאַרניכטען די שעדליכע איינבילדונג וועגען אַ הערשער אין הימעל.

צווייטענס, איז דאָס אַלס אַ לאָגישער פּועל־יוצא פון דאָס ערשטע, אַ רעוואָלט געגען דער מענשליכער טיראַניי, געגען דער אינדיווידועלער, פּונקט ווי געגען דער סאָציאַלער הערשאַפט, וואָס איז פאַרטראָטען און פאַרגעזעצליכט דורך דעם שטאַאַט. דאָ אָבער איז נויטיג זיך גוט צו דערקלערן. און כדי זיך ריכטיג צו דערקלערן, מוז מען פריהער פעסטשטעלען דעם ריכטיגען אונטערשייד צווישען דער אָפיציעלער און פאָלגליך טיראַנישער מאַכט פון דער געזעלשאַפט, וועלכע איז אָרגאַניזירט אין אַ שטאַאַט, און דעם נאַטירליכען איינפלוס און ווירקונג, וואָס די ניט־אָפיציעלע געזעלשאַפט איבט אויס אויף יעדען איינציגען פון איהרע מיטגליעדער.

דער רעוואָלט געגען אָט דעם נאַטירליכען איינפלוס פון דער געזעלשאַפט איז פאַר דעם אינדיווידום פיעל שווערער, ווי דער רעוואָלט געגען דער אָפיציעלער, אָרגאַניזירטער געזעלשאַפט — געגען שטאַאַט, כאָטש ער איז גאַנץ אָפט פּונקט אַזוי אומפאַרמיידליך, ווי דער לעצטער. די געזעלשאַפטליכע טיראַניי, וואָס פאַראומגליקט און דריקט אַזוי אָפט, טראָגט ניט דעם כאַראַקטער פון צווינגענדער געוואַלט, פון דעם פאָרמולירטען און פאַרגעזעצליכטען דעספּאָטיזם, מיט וועלכען עס צייכענט זיך אַזוי אויס די מאַכט פון שטאַאַט. זי האָט ניט דעם פּנים פון אַ געזעץ, אונטער וועלכען יעדער אינדיווידום איז געצוואונגען זיך אונטערצואוואַרפען, צוליעב דער מורא באַשטראָפט צו ווערן. איהר וויר־

מיינער איינשטימונג. באשטעטיגט אויף אזא אופן — דורך אלעמענס פרייהייט, — ברייטערט זיך אוים מיין פערזענליכע פרייהייט אין דער אונענדליכקייט.

פון דעם איז צו זעהן, אז די פרייהייט, ווי די מאטעריאַליסטען פארשטעהען זי, איז א פּאָזיטיווע און קאָמפּליצירטע זאך, און באזונדערס א דורכאויס סאָציאלע, ווייל זי קאָן פארווירקליכט ווערן נאָר דורך דער געזעלשאַפט און בלויז דורך דער שטרענגסטער גלייכהייט און סאָלידאַריטעט פון יעדען איינעם מיט אלעמען. מען קאָן אין איהר אונטערשיידען דריי מאָמענטען פון אנטוויקלונג, דריי עלעמענטען, פון וועלכע דער ערשטער איז דורכאויס א פּאָזיטיווער און א סאָציאלער; דאָס איז — די פולסטע ענטוויקלונג און די פאָלשטענדיגסטע אויסנוצונג פון אלע מענשליכע פעהיגקייטען און כחות, וועלכע יעדער באקומט דורך ערציהונג, דורך בילדונג און דורך מאטעריעלען וואוילשטאנד; זאכען וואָס קאָנען יעדען געגעבען ווערן נאָר דורך דער אלגעמיינער מאטעריעלער און אינטעלעקטועלער ארבייט, דורך דער מוסקול־און נערווען־ארבייט פון דער גאנצער געזעלשאפט צוזאמענגענומען.

דער צווייטער עלעמענט, אָדער דער פרייהייט׳ס מאָמענט, איז א נעגאטיווער. דאָס איז דער רעוואָלט פון יעדען מענשליכען אינדיווידום געגען יעדער הערשאפט, סיי געטליכער סיי מענשליכער, סיי קאָלעקטיווער אָדער אינדיווידועלער.

ערשטענס איז דאָס א רעוואָלט געגען דער טיראַניי פון דער אלערהעכסטער איינבילדונג פון דער טעאָלאָגיע — געגען גאָט. עס איז פאָלשטענדיג קלאָר, אז כל זמן מיר וועלען האָבען א האר אין הימעל, וועלען מיר פארבלייבען קנעכט אויף דער ערד. אונזער שכל און אונזער ווילען וועלען קיין באדייטונג ניט האָבען, כל זמן מיר וועלען זיך פיהלען פארפליכטעט, אין די באציהונגען צו איהם, צו זיין אבסאָלוט געהאָרכזאם — און אין דער באַציהונג צו גאָט קאָן גאָר אנדערש ווי געהאָרכזאמקייט ניט געמאָלט זיין, — וועלען מיר, שוין ניט־ווילענדיג זיין געצוואונגען פאסיוו און אָהן דער קלענסטער קריטיק זיך צו אונטערוואַרפען אונטער דער הייליגער אויטאָריטעט פון זיינע פארמיטלער און אויסדערוועהלטע: די משיחים, די נביאים, די פון גאָט־באגייסטערטע געזעצגעבער, די קיסרים, די מלכים און אלע זייערע באאמטע און מי־

איבער אונזער ערד, צווישען מיוחסים, פּרינצען, קייזערליכע זיהן, וועט ער געוויס זיין, לויט דער מדרגה פון זיינע פעהיגקייטען, זיינע מיטלען און זיין מאכט, א פּאַראַכטער און פאַרשקלאַפער פון דער מענשהייט — א טיראַן. אין אַט די אַלע פאַלען איז נויטוועגדיג די מרידה פון דעם אינדיווידום געגען דער געזעלשאַפט, וואו ער איז געבאָרן געוואָרן, כדי דער אינדיווידום גופא זאָל ווערן מענשליכער.

נאָר איך חזר איבער, אז דער רעוואָלט פון דעם אינדיווידום געגען דער געזעלשאַפט איז א פיעל שווערערע זאַך ווי דער רעוואָלט געגען שטאַאַט. דער שטאַאַט איז א היסטאָרישע און פאָראיבערגעהענדע אינסטיטוציע, א פאָראיבערגעהענדע געזעלשאַפטליכע פאָרם, וואָס איז ענליך צו דער קירכע, וועמענס אינגערער ברודער ער איז, און אנטהאַלט ניט דעם פּאַטאַלען, אומבאַוועגליכען כאַראַקטער פון דער געזעלשאַפט, וועלכע איז די פאָרגעהערין פון יעדער מענשליכער אנטוויקלונג, און וועלכע, באַזיצענדיג די גאַנצע אַלמעכטיגקייט פון די נאַטירליכע געזעצען, האַנדלונגען און ערשיינונגען, שטעלט צונויף דעם פונדאַמענט פון דער גאַנצער מענשליכער עקזיסטענץ. דער מענש, זינט ער האָט געמאַכט דעם ערשטען שריט צו מענשליכקייט, זינט ער האָט אָנגעהויבען ווערן א מענשליך וועזען, ד. ה. א וועזען וואָס רעדט און דענקט מעהר אָדער ווייניגער, ווערט ער געבאָרען אין זיין געזעלשאַפט, ווי די מוראַשקע אין איהר מוראַשניק און די ביהן אין איהר ביהנשטאָק; ער קלייבט זי ניט אויס, פאַרקעהרט, ער איז איהרער א פּראָדוקט, און ער איז אויך אַזוי־פיעל פאַטאַל אונטערוואָרפען די נאַטירליכע געזעצען פון געזעלשאַפטליכער אנטוויקלונג, אויף וויפיעל ער איז אונטערוואָרפען אַלע אנדערע נאַטור־געזעצען. די געזעלשאַפט איז די מוטער פון יעדען מענשליכען אינדיווידום און זי לעבט איהם איבער, ווי די נאַטור אַליין; זי איז אייביג ווי די נאַטור, אָדער ריכטיגער געזאָגט, זייענדיג געבאָרן אויף דער ערד, וועט זי עקזיסטירען אַזוי לאַנג, ווי לאַנג אונזער ערד וועט עקזיסטירען. אינגאַנצען צו רעוואָלטירען געגען דער געזעלשאַפט איז פאַר דעם מענשען פונקט אַזוי אוממעגליך, ווי צו רעוואָלטירן געגען דער נאַטור, שוין דערפאַר אַליין, ווייל די געזעלשאַפט גופא איז ניט קיין אנדער זאַך, ווי די לעצטע גרויסע

קונג איז אַ ווייכערע, זי נאַרט זיך אריין, מען קאָן זי ניט אַזוי אַנטאַפּען, אָבער צו דערזעלבער צייט איז זי אַ סך מעכטינער, ווי די מאַכט פון שטאַאט. זי געוועלטיגט איבער די מענשען דורך מנהגים און זיטען, דורך אַלערליי געפיהלען און אבערגלויבענס, דורך אָט דאָס אַלץ, וואָס מיר רופען אָן געזעלשאַפטליכע מיינונג. זי רינגעלט דעם מענשען ארום פון דעם טאָג וואָס ער ווערט גע־באָרען, זי דרינגט אין איהם אריין, זי פילט איהם אָן און שטעלט צונויף דעם יסוד פון זיין אינדיווידועלער עקזיסטענץ; אַזוי, אַז יעדער איינער ווערט ביז אַ געוויסען גראַד איהרער אַ מיטהעל־פער געגען זיך זעלבסט, און גאַנץ אָפט איז ער זיך אפילו גאָר ניט חושד אין דעם. דערפון פאָלגט, אַז אום צו רעוואָלטירען קעגען אָט דעם איינפלוס, וואָס פארשקלאַפּט איהם אַזוי נאַטירליך צו דער געזעלשאַפט, דאַרף זיך דער מענש טיילווייז אויפהויבען קעגען זיך אַליין, ווארום אַלע זיינע מאַטעריעלע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע שטרעבונגען און נייגונגען, און ער זעלבסט, זיינען ניט קיין אַנדער זאַך, ווי נאָר אַ פּראָדוקט פון דער געזעלשאַפט. אָט דערפון שטאַמט די אומגעהייערע מאַכט פון דער געזעלשאַפט איבער די מענשען.

פון שטאַנדפּונקט פון אַבסאָלוטער מאָראַל, ד. ה. פון מענש־ליכער אַכטונג, — און איך וועל באַלד דערקלערן, וואָס איך מיין מיט אָט דעם וואָרט, — קאָן אָט די געזעלשאַפטליכע מאַכט זיין פּונקט אַזוי גינסטיג ווי שעדליך. זי טוט גוטס, ווען זי שטרעבט צו דער אַנטוויקלונג פון דער וויסענשאַפט, צו מאַ־טעריעלען וואוילשטאַנד, צו פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכער סאָלידאַריטעט צווישען מענשען; זי איז שעדליך, ווען זי האָט פּארקעהרטע טענדענצען. אַ מענש, וואָס ווערט געבאָרן צווישען בהמות, וועט מיט זעהר ווייניג אויסנאַהמען, פּאַרבלייבען אַ בהמה; ווערט ער געבאָרען אין אַ געזעלשאַפט, וואָס ווערט פּארוואַלטעט פון גייסטליכע, וועט פון איהם ווערן אַן אידיאָט און אַ צבועק; ווערט ער געבאָרן אין אַ חברותא פון גנבים, וועט ער וואהרשיינליך ווערן אַ גנב; וועט ער געבאָרן ווערן ביי דער בורזשואַזיע, וועט ער זיין אַן עקספּלואַטירער פון דעם צווייטענ׳ס ארבייט; און אויב ער האָט דאָס אומגליק געבאָרן צו ווערן אין דער געזעלשאַפט פון האַלב־געטער, וואָס געוועלטיגען

הסכם אויף רויהער פיזישער מאַכט און טריאומפירענדער אומגע־רעכטיגקייט. און דוקא אין די מעהר דעמאָקראַטישע לענדער, ווי עס זיינען די פאַראייניגטע שטאַאטען פון אַמעריקא און די שווייצאַרישע קאַנטאָנען...* די פּריווילעגירטקייט פון וועלכער עס איז מינדערהייט און די אמת׳ע פאַרקנעכטונג פון דער ריעזיגער מעהרהייט.

צו רעוואָלטירען געגען שטאַאט איז פאַרהעלטניסמעסיג לייכט, וואָרים אין דעם כאַראַקטער גופא פונ׳ם שטאַאט איז שוין פאַראַן עפּעס אזוינס, וואָס רופט צו רעוואָלט. דער שטאַאט איז מאַכט און גוואַלט, דאָס איז די חוצפּה און דער שפּיגעל פון מאַכט. ער זוכט ניט צו געפעלען, ער זוכט ניט צו ווירקען דורך איבער־ציינונג; און ווען עס קומט איהם גאָר אויס, געהט ער קעגען דעם גוטען ווילען, ווייל די טבע פון שטאַאט איז שוין אזא, אז ער זאָל ווירקען דורך צוואַנג, דורך גוואַלט און ניט דורך איבער־ציינונג. אויף וויפיעל דער שטאַאט זאָל זיך ניט באַמיהען צו פאַרבאָרגען זיין נאַטור, בלייבט ער אַלץ דער גזעצליכער פאַר־גוואַלטיגער פון דעם מענשליכען ווילען און די פאַרניינונג פון זיין פרייהייט. אַפילו דאַן, ווען ער צווינגט דעם מענשען צו גוטס, מאַכט ער עס אויך צו גאָרנישט און פיהרט עס איבער, שוין צוליעב דעם אַליין, וואָס ער צווינגט, און יעדער צוואַנג וועקט און רופט ארויס דעם גערעכטען רעוואָלט פון דער פרייהייט; און נאָך מעהר דערפאַר, וואָס אַפילו גוטס, וויבאַלד עס איז נאָר געצוואונגען, איז עס שוין פון שטאַנדפּונקט פון אמת׳ער מאָראַל, — פאַרשטעהט זיך, פון מענשליכער מאָראַל און ניט פון געטליכער, — שלעכטס. מענשליכע פרייהייט, זיטליכקייט און ווירדע באַשטעהט אין דעם, וואָס דער מענש טוט גוטס ניט דערפאַר ווייל ער איז געצוואונגען צו דעם, נאָר דערפאַר ווייל אזוי אנערקענט ער, אזוי וויל ער, אזוי האָט ער ליעב.

די געזעלשאַפט פאָדערט ניט, אז מען זאָל אנערקענען איהר מאַכט אויף אַ פאָרמעלען, אָפיציעלען, אויטאָריטעטען אופן; זי הערשט אויף אַ נאַטירליכען אופן, און טאַקע דעריבער איז איהר

* דאָ קומט אַ וואָרט, וואָס איז אוממעגליך איבערצולייענען אין מאַנוסקריפּט פון אָריגינאַל.

ערשיינונג אָדער פּראָדוקט פון דער נאַטור אויף דער ערד; און ווען דעם אינדיווידום וואָלט זיך פאַרגלוסט צו שטעלען פראַגען אויף דער געזעלשאַפט, ד. ה. אויף דער נאַטור בכלל און אויף זיין אייגענער נאַטור בפרט, וואָלט ער מיט דעם אליין זיך אוועקגע־שטעלט אויסער אַלע באַדינגונגען פון רעאַלער עקזיסטענץ, און וואָלט זיך אַריינגעלאָזען אין אַן אבסאָלוטער פוסטקייט, אין א טויטער אבסטראַקציע, — אין געטליכקייט. ס'איז פּונקט אַזוי אוממעגליך צו פרעגען, צי איז גוט אָדער שלעכט די געזעלשאַפט, ווי עס איז אוממעגליך צו פרעגען צי איז גוט אָדער שלעכט די נאַטור, דאָס אַלוועלטליכע, דאָס מאַטעריעלע, רעאַלע, איין־איינ־ציגע, אַלערהעכסטע און אבסאָלוטע וועזען; זי איז עטוואָס מעהר ווי גוט אָדער שלעכט; זי איז אַן אומפאַרגלייכליכער, פּאָזי־טיווער, אַלערערשטער פאַקט, וואָס איז עלטער פאַר וועלכען עס איז באַוואוסטזיין, פאַר וועלכער עס איז אידעע, פאַר יעטווידער אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אָפּשאַצונג; דאָס איז דער סאמע יסוד, דאָס איז די וועלט, אין וועלכער עס אנטוויקעלט זיך שפּעטער פאַר אונז, אויף א פאַטאַלען אופן דאָס, וואָס מיר רופען אָן גוטס אָדער שלעכטס.

גאַנץ אנדערש איז די זאַך מיט'ן שטאַאט; און ניט קווינק־לענדיג זיך, זאָג איך, אַז דער שטאַאט איז א צרה, נאָר א היס־טאָריש־נויטווענדיגע צרה. ער איז אויף אַזויפיעל געווען נויט־ווענדיג אין דער פאַרגאַנגענהייט, אויף וויפיעל עס וועט נויט־ווענדיג זיין, פריהער אָדער שפּעטער, איהם אינגאַנצען צו פאַר־ניכטען, ווי עס איז נויטיג געווען די פאַרניכטונג פון דעם אור־אַלטען טיערישען צושטאַנד און פון די טעאָלאָגישע פוסטע פּלפּולים פון די מענשען. דער שטאַאט איז ניט די געזעלשאַפט, ער איז ניט מעהר ווי איהרע א היסטאָרישע פאָרם, נאָר אויף אַזויפיעל רויהער, ווי אבסטראַקטער. דער שטאַאט איז אין אַלע לענדער א היסטאָרישע פרי, וואָס איז ארויסגעוואַקסען פון דעם שידוך צווישען גוואַלט, רויבעריי און פאַרניכטונג, קורץ, פון מלחמות און עראָבערונגען. דער שטאַאט איז געבאָרן געוואָרן צוזאמען מיט די געטער, וואָס זיינען שטופענווייז באַשאַפען געוואָרן דורך דער טעאָלאָגישער פאַנטאַזיע פון די פעלקער. דער שטאַאט איז געווען און פאַרבלייבט ביז צום היינטיגען טאָג דער געטליכער

קאָנען מיט זיכערהייט זאָגען איז נאָר, אַז זיי זיינען תחילת ניט באַשאַפען געוואָרן אָפּגעזונדערט און פּלוצלינג, אויף אַ וואונדערליכען אופן דורך די באַגייסטערטע מוחות פון איינצעלנע, נאָר פאַרקעהרט, דורך דער קאָלעקטיווער און זעהר אָפט אומבאַמערקבאַרער אינטעלעקטועלער ארבייט פון אַלע, וואָס האָבען צוזאַמענגעשטעלט די געזעלשאַפט; די יחידי סגולה, די געניאַלע מענשען האָבען נאָר אויסגעדריקט דעם רעזולטאַט פון אָט דער אַרבייט אין דער ריכטיגסטער און געלונגענסטער פאָרם, וואָרים אַלע געניאַלע מענשען האָבען תמיד געטאָן, ווי וואָלטער: זיי „האָבען גענומען זייערע אוצרות איבעראַל, וואו זיי האָבען זיי נאָר געפונען". אויף אַזאַ אופן האָט די קאָלעקטיווע אינטעלעקטועלע אַרבייט פון די אור־אַלטע געזעלשאַפטען געשאַפען די ערשטע אידעען. די דאָזיגע אידעען זיינען תחילת געווען זעהר איינפאַכע, פאַרשטעהט זיך, ניט אינגאַנצען פאָלקאָמע באַגריפען פון די נאַטירליכע און סאָציאַלע ערשיינונגען, און נאָך וועניגער שוין פעסטגעשטעלטע, באַגרינדעטע שלוסען, וואָס זיינען אַ פּועל־יוצא פון באַאָבאַכטען די דאָזיגע ערשיינונגען. אָט אַזוי האָבען זיך אָנגעהויבען אַלע מענשליכע פאָרשטעלונגען, פאַנטאַזיעס און געדאַנקען. דער אינהאַלט פון אָט די געדאַנקען איז אויף אַ האָר ניט געשאַפען געוואָרן דורך דעם פרייען אַקט פון מענשליכען גייסט, נאָר פריהער פון אַלץ איז דער אינהאַלט אַריינגעגעבען געוואָרן דורך דער רעאַלער וועלט, סיי פון דער אויסערליכער, סיי פון דער אינערליכער. דער מענשליכער שכל, ד. ה. די דורכאויס אָרגאַנישע און, פאָלגליך מאַטעריעלע, פונקציאָנירענדע ארבייט פון מענשליכען מאַרך, וואָס איז עמפּינדליך צו אַלע די אויסערליכע און אינערליכע רעגונגען, וואָס די נערוועז ברענגען איהם, טראָגט פון זיך אַליין גאָרנישט ניט צו, אויסער ריין־פאָרמעלע טעטיגקייטען, וועלכע באַשטעהען אין פאַרגלייכען און קאָמבינירען זאַכען און ערשיינונגען אין אמת'ע אָדער פאַלשע סיסטעמען. און אָט אַזוי זיינען געבאָרן געוואָרן די ערשטע אידעען. מיט דער הילף פון וואָרט זיינען אָט די אידעען, — בעסער געזאָגט, די ערשטע שאַפונגען פון דער פאַנטאַזיע, — געוואָרן באַשטימט, קריסטאַליזירט און זיינען איבערגעגאַנגען פון איין מענשליכען אינדיווידום צום אַנדערן; אויף אַזאַ אופן האָבען

ווירקונג אויף דעם אינדיווידום ניט אין פארגלייך מעכטיגער ווי דער איינפלוס פון שטאאט. די געזעלשאפט באשאפט און פּאָר־מירט אלע אינדיווידומען, וואָס ווערן געבאָרן און אנטוויקלען זיך אויף איהר שוים. לאנגזאם, פון ערשטען געבאָרן טאָג ביז׳ן לעצ־טען, באשענקט זי זיי אלעמען מיט איהר מאטעריעלען, אינטע־לעקטועלען און מאָראלען כאראקטער, אזוי ווי זי וואָלט זיך אינ־דיווידואליזירט אין יעדען איינציגען.

דער רעאלער מענשליכער אינדיווידום איז אזוי ווייט פון צו זיין אן אבסטראקטער און אוניווערסאלער וועזען, אז יעדער איינציגער, נאָך אין זיין מוטער׳ס לייב, איז שוין באגרעניצט און באשטימט דורך די פיעלע מאטעריעלע, געאָגראפישע, קלימאטישע, עטנאָגראפישע, היגיענישע און עקאָנאָמישע אורזאכען און וויר־קונגען, וועלכע שטעלען צונויף דעם מאטעריעלען כאראקטער, וואָס געהערט אויסשליסליך נאָר צו זיין משפחה, זיין קלאס, זיין נאציאָנאליטעט, זיין ראסע; און אויף וויפיעל די מענשליכע נייגונגען און אינסטינקטען זיינען אין שייכות מיט אָט די אלע אויסערליכע אָדער פיזישע ווירקונגען, אויף אזויפיעל ווערט יעדער איינציגער געבאָרן מיט זיין באזונדערער נאטור, אָדער מיט זיין אינדיווידועלען כאראקטער, וואָס איז מאטעריעל באשטימט פון פאָראויס. אחוץ דעם, א דאנק דער פארהעלטניסמעסיג הויכער אָרגאניזאציע פון מענשליכען מארך, ברענגט יעטווידער איינצעל־נער מענש מיט זיך, אמת, ניט אין קיין גלייכער מאָס, גלייך ווי ער ווערט געבאָרן, — ניט קיין איינגעבאָרענע אידעע און גע־פיהלען, ווי דאָס ווילען האָבען די אידעאליסטען, — נאָר די מא־טעריעלע און פאָרמעלע פעהיגקייט צו דענקען, טראכטען, ריידען און פארלאנגען. דער מענש ברענגט מיט זיך אראָפּ נאָר די פּ ע־ה י ג ק י י ט צו שאפען און צו אנטוויקלען אידעען, און ווי כ׳האָב שוין געזאָגט, א ריין פאָרמעלע, פריי פון וועלכען עס איז אינהאלט, אָהן קראפט פאר טעטיגקייט. ווער זשע גיט איהר דעם ערשטען אינהאלט? די געזעלשאפט.

ניט דאָ איז דער פלאץ אויסצופאָרשען אויף וואָס פאר א שטייגער עס האָבען זיך אויסגעבילדעט אין די אוראלטע געזעל־שאפטען די ערשטע באגריפען און אידעען, פון וועלכע די גרעסטע צאָהל איז נאטירליך געווען זעהר אומגעלומפּערט. אלץ וואָס מיר

אַלע מענשליכע באַציהונגען אין דער געזעלשאַפט; און אַ דאַנק דעם, וואָס זיי פאַרקערפּערן זיך אין געגענשטאַנדען, וואָס זיינען אַזוי געוועהנליך אין לעבען פון יעדערן, ווערן זיי פיהלבאַר און בולט פאַר אַלעמען, אפילו פאַר קינדער. אַזוי, אַז יעדער נייער דור ווערט פון זיי דורכגעדרונגען באַלד פון דער פריהסטער קינדהייט, און דערגרייכענדיג צו בגרות, ווען עס הויבט זיך אָן די ריכטיגע ארבייט פון אייגענעם געדאַנק, וואָס מוז באַגלייט ווערן מיט אַ נייער קריטיק, געפינט שוין דער נייער דור, ווי אין זיך גופא אַזוי אין דער אַרומיגער געזעלשאַפט, אַ גאַנצע וועלט פון אָנגענומענע געדאַנקען און פאָרשטעלונגען, וואָס דינען פאַר איהם אַלס אויסגאַנגס־פּונקט און גיבען איהם, אַזוי צו זאָגען, דעם ערשטען מאַטעריאַל און די גרונדלאַגע פאַר זיינע אייגענע אינטעלעקטועלע און מאָראַלע טעטיגקייטען. אַהער געהערן די שאַפונגען פון דער אַלגעמיינער, טראַדיציאָנעלער פאָרשטעלונגס־קראַפט, וועלכע די מעטאַפיזיקער, פאַרפיהרט פון דער אומפיהלבאַרקייט און אומבאַמערקבאַרקייט, מיט וועלכע אָט די פאָרשטעלונגען, וואָס קומען פון דרויסען, דרינגען אריין און שטעמפּלען זיך אָפּ אין דעם מאַרך פון די קינדער, איידער זיי דערגרייכען נאָך אפילו צו זעלבסטבאַוואוסטזיניגקייט, — רופען על פי טעות — איינגעבאָרענע אידעען.

אָט אַזוי זיינען די אַלגעמיינע און אבסטראַקטע אידעען פון גאָטהייט און נשמות איננאַנצען אומגעלומפּערטע אידעען, וואָס זיינען אָבער אומפאַרמיידליך, פאַטאַל אין דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג פון מענשליכען שכל, וועלכער, בלויז לאַנגזאַם, אין פאַרלויף פון יאָהרהונדערטען, דערגרייכענדיג צו דער ראַציאָנאַלער דערקענטניס און דער זעלבסטקריטיק און דער קריטיק פון דער אייגענער אָפּענבאַרונג, געהט שטענדיג אַרוים פון נאַרישקייט, כדי צו דערגעהן צום אמת, און פון שקלאַפעריי, כדי זיך צו דערשלאָגען צו פרייהייט; אידעען, וואָס זיינען פאַרהייליגט דורך דער אַלוועלטליכער אומוויסענהייט און דומהייט פון דורות, פּונקט ווי דורך די גוט־באַוואוסטזיניגע אינטערעסען פון די פּריווילעגירטע קלאַסען, אַזוי אַז עס איז היינט אוממעגליך אָפען און אויף אַ צוגענגליכער שפּראַך זיך אַרויסזאָגען געגען אָט די אידעען, ניט אויפרייצענדיג קעגען זיך אַ באַדייטענדען טייל פון די פאָלקס־

זיך די שאַפונגען פון איניווידועלע פאַנטאַזיעס צונויפגעטראָפען, זיך קאָנטראָלירט, מאָדיפיצירט און ערגענצט, מעהר אָדער ווע־ניגער זיך צונויפגעגאָסען אין אַן איינהייטליכען סיסטעם און זיך פאַרענדיגט דערמיט, וואָס עס איז באַשאַפען געוואָרן דער גע־מיינשאַפטליכער פאַרשטאַנד, דער קאָלעקטיווער געדאַנק פון דער געזעלשאַפט. אָט דער געדאַנק, וואָס געהט איבער במסורה פון איין דור צום אַנדערן, איז די אינטעלעקטועלע און מאָראַלע ירושה פון דער געזעלשאַפט, פון דעם קלאַס און פון דער נאַציאָנאַליטעט.

יעדער נייער דור געפינט שוין אין דער וויגעלע אַ גאַנצע וועלט פון אידעען, פאָרשטעלונגען און געפיהלען, וואָס ער באַקומט אַלס ירושה פון די פאַרגאַנגענע דורות. די דאָזיגע וועלט ערשיינט פאַר דעם נייגעבאָרענעם מענשען תחילת ניט אין איהר אידעאַליס־טישער פאָרם, אַלס אַ סיסטעם פון פאָרשטעלונגען און אידעען, ווי אַ רעליגיע, ווי אַ לעהרע; דאָס קינד איז ניט ביכולת צו פאַרשטעהן און באַגרייפען די וועלט אונטער אָט דער פאָרם; זי דרינגט אריין אין זיין באַוואוסטזיין אַלס אַ וועלט פון פאַקטען, אַ בולט׳ע און אַ פאַרווירקליכטע, ווי אין די פערזאָנען אַזוי אויך אין זאַכען, וואָס רינגלען איהם ארום און וועלכע ריידען צו זיינע גע־פיהלען דורך אַלץ, וואָס ער זעהט און הערט פון זיין ערשטען לעבענס־טאָג אָן. וואָרים די מענשליכע אידעען און פאָרשטעלונגען, וועלכע זיינען תחילת ניט געווען קיין אַנדער זאַך, ווי פּראָדוקטען פון רעאַלע פאַקטען, פון נאַטירליכע, אַזוי ווי סאָציאַלע, אין דעם זין וואָס זיי זיינען געווען אַן אָפּשפיגלונג און אַ ווידערהאָלונג אין מענשליכען מאַרך, און אַזוי צו זאָגען, אַ אידעאַלע, מעהר אָדער וועניגער ריכטיגע רעפּראָדוקציע פון די אויסערליכע פאַקטען אין אָט דעם ריין־מאַטעריעלען אָרגאַן פון מענשליכען שכל, — איז ערשט נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך גוט איינגעפעסטיגט, אויף דעם אופן וואָס איך האָב נאָר־וואָס באַשריבען, אין קאָלעקטיווען באַוואוסטזיין פון וועלכער ניט איז געזעלשאַפט, — ערשט דאַן האָבען זיי באַקומען די פעהיגקייט אַליין צו ווערן שאַפענדע אור־זאַכען פאַר נייע פאַקטען, שוין ניט פון נאַטירליכע, אין בוכשטעב־ליכען זין פון וואָרט, נאָר פון סאָציאַלע. סוף כל סוף איבעראַנ־דערשען זיי און טראַנספאָרמירען, אמת גאַנץ לאַנגזאַם, די מענש־ליכע עקזיסטענץ, די מנהגים און אינסטיטוציעס, מיט איין וואָרט,

שטאַרקער גייסט, וואָס זאָל זיך פיהלען זיכער געגען די אָנפּאַלען פון אָט דער מאָראַל, וועלכע איז אַזוי דעספּאָטיש, פּונקט ווי אומבאַזיעגבאַר.

קיין זאַך באַווייזט ניט אַזוי דעם געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער פון מענשען, ווי אָט דער איינפלוס. מען קאָן זאָגען, אַז דער קאָלעקטיווער באַוואוסטזיין פון וועלכער ניט איז געזעלשאַפט, וואָס איז פאַרקערפּערט אין גאָר גרויסע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס, ווי אין אַלע איינצעלהייטען פון פּריוואַטען לעבען און דיענט אַלס באַזיס פאַר אַלע טעאָריעס, באַשאַפט אַ מין אַלגעמיינע סביבה, אַ מין אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אַטמאָספערע, אמת אַ שעדליכע, אָבער אַ דורכאויס נויטיגע פאַר דער עקזיסטענץ פון אַלע איהרע מיטגליעדער. זי הערשט איבער זיי און צו דערזעלבער צייט האַלט זי זיי אויף, פאַראייניגענדיג זיי דורך די באַציהונגען פון געוועהנליכע און נויטווענדיגע אָפּמאַכען; איינגוואָרצלענדיג אין יעדען דעם באַוואוסטזיין פון זיכערהייט און פעסטקייט, און וועקשטעלענדיג פאַר אַלעמען אַלס העכסטע און נויטווענדיגסטע באַדינגונג די עקזיסטענץ פון דער מאַסע, פון דער באַנאַליטעט, פון געמיינשאַפטליכען אָרט, פון דיסציפּלין.

די גרויסע מאַיאָריטעט פון די מענשען, — ניט נאָר פון די פאָלקס־מאַסען, נאָר פּונקט אַזוי, און גאַנץ אָפט נאָך מעהר פון די פּריווילעגירטע קלאַסען, — פיהלען זיך ניט באַרוהיגט און בשלום מיט זייער געוויסען, ווען זיי פאָלגען ניט אויס אין אַלע זייערע געדאַנקען, אין אַלע זייערע אויפפיהרונגען אין לעבען בלינד און שקלאַפיש די טראַדיציעס און מנהגים: „אונזערע פאָטערס האָבען אַזוי געדענקט און געהאַנדעלט, דאַרפען מיר אויך דענקען און האַנדלען ווי זיי; די גאַנצע וועלט אַרום דענקט און האַנדעלט אַזוי, פאַרוואָס זאָלען מיר עפּעס דענקען און האַנדלען אַנדערש, ווי די גאַנצע וועלט?" אָט די ווערטער דריקען אויס די פילאָזאָפיע, די איבערצייגונג און די אויפפיהרונג פון ניין־און־ניינציג פּראָצענט פון דער מענשהייט, אָהן אונטערשייד פון וועלכען געזעלשאַפטליכען קלאַס מען זאָל ניט נעהמען. און, ווי איך האָב שוין באַמערקט, איז דאָס די גרעסטע שטערונג פאַר דעם פּראָגרעס און פאַר דער מעגליכער גיכער באַפרייאונג פון מענשליכען מין.

וואָס זיינען דאָס די אורזאַכען פון אָט דער כמעט אומבאַוועג־

מאַסען און ניט צו זיין אויסגעזוגעצט דער געפאַהר פאַרשטיינט צו ווערן דורך דער בורזשואַזער היפּאָקריטסטוואָ. צוזאַמען מיט די דאָזיגע ריין אַבסטראַקטע אידעען און אין ענגען צוזאַמענהאַנג מיט זיי, געפינט דער יונגער מענש, וואָס וואַקסט אין דער געזעלשאַפט, דורך דעם שטאַרקען איינפלוס וואָס זי האָט געהאַט אויף איהם אין דער קינדהייט, אין זיך אַליין אַ סך אַנדערע פאָרשטעלונגען און אידעען, וואָס זיינען פיעל קלערער און שטעהען אין אַ פיעל ענגערער באַריהרונג מיט דעם רעאַלען לעבען פון מענשען, מיט זיין אַלטעגליכער עקזיסטענץ. אָט דאָס זיינען די פאָרשטעלונגען וועגען נאַטור און מענש, וועגען גערעכטיגקייט, וועגען די פליכטען און רעכטען פון אינדיווידומען און קלאַסען, וועגען סאָציאַלער אַנשטענדיגקייט, וועגען פאַמיליע, וועגען אייגענטום, וועגען שטאַאַט און נאָך אַ סך אַנדערעס, וואָס באַשטימען די באַציהונגען פון די מענשען. אָט די אַלע אידעען, וועלכע ער געפינט ביי זיין געבאָרן ווערן, פאַרקערפּערט אין זאַכען און אין מענשען, קריצען זיך איין אין זיין מאַרך דורך דער ערציהונג און בילדונג, וואָס ער באַקומט נאָך איידער ער דערגרייכט צום זעלבסטבאַוואוסטזיין, און ער געפינט זיי שפּעטער פאַרהייליגט, דערקלערט און קאָמענטירט דורך טעאָריעס, וואָס דריקען אויס דעם אַלגעמיינעם פאַרשטאַנד און דעם קאָלעקטיווען פאָראורטייל פון אַלע רעליגיעזע, פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אינסטיטוציעס פון דער געזעלשאַפט, אין וועלכע ער נעמט אַן אַנטייל. ער אַליין איז מיט זיי אַזוי דורכגעדרונגען, אַז צי ער איז פּערזענליך פאַראינטערעסירט אין זייער פאַרטיידיגונג, צי ניט, וועט ער דאָך, ניט ווילענדיג, זיין זייערער אַן אָנהענגער צוליעב זיינע מאַטעריעלע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע געוועהנהייטען.

וואָס עס איז ווערט צו באַוואונדערן איז, ניט דעם שטאַרקען איינפלוס פון די אידעען, וואָס דער קאָלעקטיווער באַוואוסטזיין פון דער געזעלשאַפט איבט אויס אויף דער מענשליכער מאַסע, נאָר פאַרקעהרט, דאָס וואָס צווישען אָט דער מאַסע געפינען זיך אינדיווידומען, וועלכע באַזיצען נאָך פאַרשטאַנד, ווילען און דרייסטקייט צו קעמפען געגען זיי. וואָרים דער דרוק, וואָס די געזעלשאַפט איבט אויס אויף דעם אינדיווידום איז אַן אונגעהויערער, און ס'איז גאָרניט פאַראַן אַזאַ פעסטער כאַראַקטער, אַזאַ

אבערגלויבעריי, וועלכע זיינען גלייכגילטיג צו אַלע איבערצייגונ־גען און וועלכע באַנוצען זיך, ווען עס מאַכט זיך, מיט אַלע מענ־ליכע מיטלען, אבי נאָר צו דערגרייכען זייער ציעל. אָבער אַט די אויסערגעוועהנליכע מענשען, אפילו צווישען די גאָר פאַרדאָרבענע קלאַסען, שטעלען נאָר צונויף אַ גאַנץ אומבאַדייטענדע מינדער־הייט; אויך ביי זיי באַזיצען די מייסטע דיזעלבע שעפּסענע איי־גענשאַפטען, וואָס די פאָלקסמאַסען. גאַטירליך זיינען זיי אונ־טערגעוואָרפען דעם איינפלוס פון זייערע אינטערעסען, וואָס צווינגט זיי צו זעהן אין דער רעאַקציע די באַדינגונג פאַר זייער עקזיסטענץ. מען קאָן אָבער ניט צולאָזען, אַז שאַפענדיג די רע־אַקציע, פאָלגען זיי נאָר אויס זייער עגאָאיסטישען געפיהל. די גרויסע מעהרהייט פון די מענשען, אפילו ווען זיי זיינען באַדריי־טענד פאַרדאָרבען, זיינען דאָך ניט פעהיג צו זיין אַזוי היפּאָקרי־טיש, ווען זיי האַנדלען קאָלעקטיוו. אין יעדער צאָהלרייכער אַסאָציאַציע, און נאָך מעהר אין טראַדיציאָנעלע, היסטאָרישע אַסאָציאַציעס, וואו עס געפינען זיך קלאַסען, ווען אפילו זיי זאָ־לען דערגעהן צו דעם, אַז זיי זאָלען ווערען אינגאַנצען שעדליך און קעגענגעזעצט די אַלגעמיינע אינטערעסען און רעכטען, פאַר־בלייבט נאָך אַלץ אַ וועלכער־ניט־איז מאָראַלער פּרינציפּ, אַ וועל־כע־ניט־איז אמונה און צוטרויען, — פאַרשטעהט זיך, זעהר ווינ־ציג ראַציאָנאַל און אָפט זאַגאַר לעכערליך, — און פאָלגליך זעהר ענג, אָבער אויפריכטיג, — וועלכע זיינען אַ נויטווענדיגע מאָראַלע באַדינגונג פאַר דער עקזיסטענץ פון אַט די אַסאָציאַציעס.

דער אַלגעמיינער און פונדאַמענטאַלער טעות פון די אידעאַ־ליסטען, — אַ טעות וואָס איז זאָגסט גאַנץ לאָגיש אויסגעהאַלטען לויט זייער גאַנצען סיסטעם — באַשטעהט אין דעם, וואָס זיי זו־כען די גרונדלאַגע פון מאָראַל אין דעם איזאָלירטען אינדיווידום, בעת זי געפינט זיך און קאָן זיך געפינען נאָר ביי אינדיווידומען, וועלכע לעבען אין אַ געמיינדע. אום דאָס צו באַווייזען, וועלען מיר איין מאָל פאַר אַלע מאָל אָבשאַצען, לויט זיין פאַרדיענסט, דעם איזאָלירטען אָדער אבסאָלוטען אינדיווידום פון די אידעאַ־ליסטען.

ליכער לאנגזאמקייט, וואָס קאָן טרייבען צום פּארצווייפלען, וועלכע איז נאָך מיין מיינונג דער גרעסטער אומגליק פאר דער מענשהייט?

אורזאכען דערפאר זיינען דאָ א סך. איינע פון די וויכטיג־סטע צווישען זיי איז, אָהן צווייפעל, די אומוויסענהייט פון די מא־סען. שטענדיג און סיסטעמאטיש ניט דערלאָזען צו בילדינג, א דאנק דער פאָטערליכער השגחה פון אלע רעגירונגען און פּריווילע־גירטע קלאסען, וועלכע געפינען פאר ניצליך צו האלטען זיי וואָס לענגער אין אומוויסענהייט, גאָטספאָרכטיגקייט און אמונה — דריי זאך־ווערטער, וואָס באדייטען כמעט איינס און דאָסזעלבע — וויסען זיי כמעט גאָר ניט אז עס איז פאראן אזא זאך און אז מען קאָן זיך דערמיט באנוצען אלס מיטעל פון אינטעלעקטועלער באפרייאונג, וואָס רופט זיך אָן קריטיק, אָהן וועלכער א פאָלשטענ־דיגע מאָראלע און סאָציאלע רעוואָלוציע איז אוממעגליך.

די מאסען, אין וועמעס אינטערעסען עס איז צו רעבעלירן נעגען דער אויפגעשטעלטער אָרדענונג, זיינען פונדעסטוועגען, מעהר אָדער ווייניגער צוגעבונדען צו איהר, צוליעב דער אמונה פון זיי־ערע עלטערן, און די פּריווילעגירטע קלאסען זעהען דאָס פאָראויס.

און אויך די פּריווילעגירטע קלאסען, וועלכע, וויפיעל זיי זאָ־לען ניט ריידען, האָבען שוין מעהר ניט קיין גאָטספאָרכטיגקייט און קיין אמונה, זיינען אויך צוגעבונדען צו דער עקזיסטירענדער אָרדענונג צוליעב זייערע פּאָליטישע און סאָציאלע אינטערעסען. פונדעסטוועגען קאָן מען ניט זאָגען, אז דאָס איז די איינציגע אורזאך פון זייער שטארקען צובונד צו די הערשענדע אידעען.

וואָס פאר א נידעריגע מיינונג איך זאָל ניט האָבען וועגען דעם מאָראלען און אינטעלעקטועלען ווערט פון אָט די קלאסען, קאָן איך דאָך ניט צולאָזען, אז נאָר דער אייגעננוציגער אינטערעס איז די קראפט וואָס באוועגט זייערע געדאנקען און האנדלונגען.

פארשטעהט זיך, אין יעדען קלאס און אין יעדער פּארטיי איז פאראן א מעהר אָדער ווייניגער צאָהלרייכע גרופּע פון קלוגע, דריי־סטע און באוואוסטזיניגע ניט-געוויסענהאפטע עקספּלואטאטאָרס, די אזוינערופענע שטארקע מענשען (homme sports), וועלכע זיינען פריי פון יעדער אינטעלעקטועלער און מאָראלער

אַן אומענדליכקייט, און ווען צוויי אומענדליכקייטען באַגעגענען זיך פאַרניכטען זיי זיך געגענזייטיג.

ווי קומט עס, וואָס די טעאָלאָגען און די מעטאַפיזיקער, וועל־כע צייגען זיך זאָנסט אַרוים פאַר זעהר שאַרפזיניגע לאָגיקער, האָ־בען דערלאָזען און דערלאָזען נאָך איצט אויך, אַזאַ ניטאויסגעהאַל־טענקייט, ווי די עקזיסטענץ פון אַ סך גלייכע אומשטערבליכע, ד. ה. פון גלייכע אומענדליכע מענשען, און איבער זיי די עקזיס־טענץ פון גאָט, וועלכער איז נאָך מעהר אומשטערבליך און אומ־ענדליך? זיי זיינען צו דעם געצוואונגען געוועזען דורך דער אַב־סאָלוטער אומענדליכקייט צו פאַרלייקענען די רעאַלע עקזיסטענץ, די שטערבליכקייט און די געגענזייטיגע אומאָפּהענגיגקייט פון מי־ליאָנען מענשען, וואָס וואוינען און לעבען אויף דער ערד.* דאָס איז אַ פאַקט, פון וועלכען זיי קאָנען זיך ניט אָפּוואַרפען, ווי שטאַרק זייער פאַרלאַנג זאָל ניט זיין. לאָגיש וואָלטען זיי געדאַרפט קו־מען צום שלום, אַז די נשמות זיינען ניט אומשטערבליך, אַז זיי האָבען קיין באַזונדערע עקזיסטענץ פון זייער קערפּערליכען און שטערבליכען מלבוש, און אַז, באַגרעניצענדיג איינער דעם אַנדערן, און געפינענדיג זיך אין געגענזייטיגער אָפּהענדיגקייט, געפינענדיג אַחוץ זיך אליין אַן אומענדליכע צאָהל פון פאַרשיידענע זאַכען, זיינען די מענשליכע אינדיווידומען, פּונקט ווי אַלץ וואָס עקזיס־טירט אויף דער וועלט, פאַרגעהענדע וועזענס, באַגרעניצטע און ענדליכע. אָבער ווען זיי זאָלען דאָס אַנערקענען, וועלען זיי זיך מוזען אָבזאָגען פון דעם סאַמע באַזיס פון זייערע אידעאַליסטישע טעאָריעס, וועלען זיי זיך מוזען אָנשליסען אונטער דער פאָהן פון ריינעם מאַטעריאַליזם, אָדער עקספּערימענטאַלער און ראַציאָ־נאַלער וויסענשאַפט. און צו דעם לאַדט זיי אויך איין די מעכטיגע שטימע פון דער צייט.

טויב פאַרבלייבען זיי צו דעם דאָזיגען רוף. זייער כאַראַקטער פון באַגייסטערטע נביאים, פון דאָקטרינערן און גייסטליכע, זייער שכל וואָס ווערט באַוועגט דורך די קונציגע נאַרעריייען פון דער מעטאַפיזיק, זייער צוגעוועהנטקייט צום בין־השמשות־ליכט פון די

---

* דאָ איז אין פראַנצויזישען אָריגינאַל אַ ניט קלאָרקייט אין געדאַנק, וואָס פאַרבלייבט אויך אין דער איבערזעצונג.

אָט דער איינזאַמער אַבסטראַקטער מענשליכער אינדיווידום איז פּונקט אַזאַ פיקציע, ווי די פיקציע פון גאָט; ביידע זיינען זיי איינצייטיג באַשאַפען געוואָרן, ניט דורך דעם רעפלעקטיווען, עקספּערימענטאַלען און קריטישען שכל, נאָר דורך דער גלויביגער קינדערשער פאַנטאַזיע, דורך דעם איינבילדונגס־חוש פון די פעלקער, און זיינען דערנאָך אַנטוויקעלט, פּאַרטייטשט און דאָגמאַטיזירט געוואָרן דורך די טעאָלאָגישע און מעטאַפיזישע טעאָריעס פון די אידעאַליסטישע דענקער. ביידע שטעלען זיי מיט זיך פאָר אַן אַבסטראַקציע, וואָס איז דורכאויס אינהאַלטסלאָז, וואָס שטימט ניט מיט דער ווירקליכקייט, און לאָגישערווייזע דערגעהען זיי צו דער ניט־עקזיסטענץ. איך מיין, אַז איך האָב דערוויזען די ניט־מאָראַלישקייט פון דער פיקציע וועגען גאָט; שפּעטער, צום סוף, וועל איך נאָך קלערער באַווייזען איהר לעכערליכקייט. איצט וויל איך אַנאַליזירן די פיקציע פון אַבסאָלוטען אָדער אַבסטראַקטען מענשליכען אינדיווידום, וועלכע איז פּונקט אַזוי אוממאָראַליש ווי אומזיניג, אַ פיקציע, וועלכע די מאָראַליסטען פון דער אידעאַליסטישער שולע נעהמען אָן אַלס באַזיס פון זייערע פּאָליטישע און סאָציאַלע טעאָריעס.

פאַר מיר וועט ניט שווער זיין צו דערווייזען, אַז דער מענשליכער אינדיווידום, וועלכען זיי פּרעדיגען און ליעבען, איז אינגאַנצען אַן אוממאָראַליש וועזען. ער איז די פאַרקערפּערונג פון דעם עגאָאיזם, ער איז איבערהויפּט אַן אַנטיסאָציאַלער וועזען. אַזוי ווי דער דאָזיגער אינדיווידום איז באַשאָנקען מיט אַן אונשטערבליכער נשמה, איז ער ניט־ענדליך און אַ צוועק־פאַר־זיך, דאָס הייסט, אַז ער נויטיגט זיך אין קיינעם ניט, אפילו ניט אין גאָט, און נאָך מעהר נויטיגט ער זיך ניט אין אַנדערע מענשען. לויט דער לאָגיק טאָר ער ניט דולדען די עקזיסטענץ פון אַ צווייטען אינדיווידום, אַ גלייכען אָדער אַ העכערן פון זיך, וועלכער איז פּונקט אַזוי אומשטערבליך און אומענדליך, אָדער נאָך אומשטערבליכער און אומענדליכער, ווי ער אליין איז. ער וואָלט בעדאַרפט זיין דער איינציגער מענש אויף דער ערד; וואָס רייד איך? — ער וואָלט בעדאַרפט זיך באַטראַכטען פאַר דעם איינ־איינציגען וועזען פון דער וועלט. וואָרים אויב די אומענדליכקייט באַגעגענט עטוואָס אחוץ זיך, באַגעגענט זי אַ גרעניץ, זי הערט אויף צו זיין

גאָרנישט און באַפרידיגט אייך ניט, איז אַלץ פאַר אייך ערנער. קיין אנדער ענטפער קאָנען זיי אייך ניט געבען.

די פּיקציע פון אַן אומשטערבליכער נשמה און די פּיקציע פון אַן אינדיווידועלער מאָראַל, וואָס איז אַ נויטווענדיגע פאָלגע פון דער ערשטער, זיינען די אָבלייקענונג פון דער נאַנצער מאָראַל. און אין דער הינזיכט דאַרף מען געבען גערעכט די טעאָלאָגען, וועלכע, זייענדיג אַ סך אויסגעהאַלטענער און לאָגישער פון די מעטאַפיזיקער, לייקענען גאַנץ דרייסט אָפּ דאָס, וואָס איז איצט אָנגענומען צו רופען: אומאָפּהענגיגע מאָראַל, דער־קלערענדיג מיט מעהר פאַרשטאַנד, אַז וויבאַלד עס ווערט נאָר צו־געלאָזען די אומשטערבליכקייט פון דער נשמה און די עקזיסטענץ פון גאָט, מוז מען שוין אָנערקענען, אַז עס קאָן נאָר עקזיסטירען איין מאָראַל, אַ געטליכע, וואָס איז אַנטפּלעקט אין דער תורה, די רעליגיעזע מאָראַל, ד. ה. די באַציהונג פון דער אומשטערבלי־כער נשמה צו גאָט דורך גאָט'ס לייטזעליגקייט.

אַחוץ אָט דער ניט־ראַציאָנאַלער, מופת'דיגער און מיסטישער באַציהונג, די איין־איינציג הייליגע, די איין־איינציג דערלייזענדע, און אַ חוץ די וואָס זיינען דירעקט פון איהר אַרויסגעקומען פאַר'ן מענשען, זיינען אַלע אַנדערע באַציהונגען גלייך צו גאָרנישט. די געטליכע מאָראַל איז די אַבסאָלוטע אָפּלייקענונג פון דער מענש־ליכער מאָראַל.

די געטליכע מאָראַל האָט געפונען איהר בעסטען אויסדרוק אין דעם פאָלגענדען קריסטליכען גרונדזאַץ: „דו דאַרפסט ליעב האָבען גאָט מעהר פון זיך אַליין, און דיין נאָהענטען — ווי זיך גופא" — פון וואָס עס קומט אַרויס די פליכט מקריב צו זיין פאַר גאָט זיך און דעם נאָהענטסטען. מילא, אויפאָפּפערן זיך אַליין, צו דעם קען מען זיך נאָך באַציהען ווי צו אַן אומזין; אָבער אויפצואָפּפערן דעם נאָהענטען — דאָס איז שוין, פון מענשליכען שטאַנדפּונקט, אין גאַנצען אוממאָראַליש. און צוליעב וואָס בין איך דאָס פאַרפליכטעט צו אָט דער אוממענשליכער אויפאָפּפע־רונג? כדי צו ראַטוועען מיין נשמה. אָט דאָס איז דאָס לעצטע וואָרט פון קריסטענטום. דאָס מיינט, כדי אויסצונעמען ביי גאָט און מציל זיין מיין נשמה, מוז איך מקריב זיין מיין נאָהענטען. דאָס הייסט אַבסאָלוטער עגאָאיזם. און אָט דער עגאָאיזם,

אידעאַליסטישע פאַנטאַזיעס, רעוואָלטירן געגען די אָפּענבאַרע שלו־סען און דער פולער טאָגליכט פון איינפאַכען אמת. זייער האַס צו איהם איז אַזוי גרויס, אַז זיי ציהען פאָר צו פארבלייבען ביי דעם ווידערשפּרוך, וואָס זיי שאַפען אליין מיט דער אומזיניגער פיקציע פון אַן אומשטערבליכער נשמה, כאָטש דאָס צווינגט זיי אָנצוקומען צו אַ נייעם אומזין, צו דער פיקציע פון גאָט. פון טעאָרעטישען שטאַנדפונקט איז גאָט ניט קיין אַנדער זאַך, ווי דאָס לעצטע באַהעלטעניש און דער העכסטער אויסדרוק פון די אַלע אומזיניגקייטען און ווידערשפּרוכען פון אידעאַליזם. אין דער טעאָ־לאָגיע, וועלכע שטעלט מיט זיך פאָר די קינדערשע און נאַאיווע מעטאַפיזיק, איז ער דער יסוד און די ערשטע אורזאַך פון דעם אומ־זין, אין דער מעטאַפיזיק אָבער, אין דעם ריכטיגען זין פון וואָרט, ד. ה. אין דער פארפיינטער און ראַציאָנאַליזירטער טעאָ־לאָגיע, איז ער, פארקערט, די לעצטע אינסטאַנץ און די העכסטע באַהעלטעניש פון דעם אומזין, אין דעם זין, וואָס אַלע ווידערשפּרו־כען, וואָס שיינען צו זיין אומלייזבאַר אין דער רעאַלער וועלט, ווע־רען דערקלערט אין גאָט און דורך גאָט, ד. ה. אין אַ לעבערליכער, פארשטעלטער, אויף ווי ווייט מעגליכער, ראַציאָנאַלער אויסערליכ־קייט.

די עקזיסטענץ פון אַ פערזענליכען גאָט, און די אומשטערב־ליכקייט פון דער נשמה, זיינען צוויי ניט קיין פאַנאַנדערטיילבאַ־רע פיקציעס, — צוויי פּאָליוסען פון דעם איין און דעמזעלבען אַב־סאָלוטען אומזין, — וועלכע רופען געגענזייטיג אַרויס איינע די אַנדערע, און וועלכע קאָנען איינע אָהן די אַנדערע ניט געפינען קיין דערקלערונג און באַגרינדונג פאַר זייער עקזיסטענץ. און אָט אויף דעם קלאָרען ווידערשפּרוך, וואָס עקזיסטירט צווישען דער פאָראויסזעצונג פון דער אומענדליכקייט פון יעדען מענשען און דעם רעאַלען פאַקט וואָס עס עקזיסטירן אַ סך מענשען, (ד. ה. וואָס עס עקזיסטירן אַחוץ איינעם נאָך אַ סך אומענדליכע וועזענס, וועלכע באַגרענצען זיך געגענזייטיג); אויף דעם ווידערשפּרוך צווישען זייער שטערבליכקייט און אומשטערבליכקייט, צווישען זייער נאַטירליכער אָפּהענגיגקייט און זייער אַבסאָלוטער אומ־אָפּהענגיגקייט איינס פון אַנדערן, — האָבען די אידעאַליסטען נאָר איין ענטפער: גאָט; — און אויב דער ענטפער דערקלערט אייך

געזעלשאַפטליכער עקזיסטענץ; ער קאָן ניט באַריהרען מיינע באַציהונגען צו די מענשען, ער קאָן נאָר באַשטימען מיינע באַציהונגען צו גאָט, ווי דאָס באַהויפּטעט לאָגיש די טעאָלאָגיע. וואָס איז שייך צו מענשען, זיינען זיי מיר, לויט דעם שטאַנדפּונקט פון דעם דאָזיגען געזעץ, אינגאַנצען פרעמד; ווייל אַזוי ווי דער מאָראַלער געזעץ איז באַשאַפען און אויסגעקריצט געוואָרען אין מיין הארצען איידער איך האָב געהאַט וועלכע באַציהונגען מיט זיי, האָט ער מיט זיי קיין שום שייכות ניט.

ענטפערט מען מיך אָבער: דערפאַר הייסט טאַקע דער געזעץ ליעבען די מענשען ווי זיך אַליין, ווייל זיי זיינען אונזער גלייכען, און ניט טאָן זיי אַזוינס, וואָס מיר וואָלטען אַליין ניט געוואָלט אַז מען זאָל אונז טאָן; אָפּהיטען די גלייכהייט אין באַצוג צו זיי, פּונקט ווי אין באַצוג צו דער גאַנצער מאָראַל און גערעכטיגקייט. ענטפער איך דערויף, אַז אויב עס איז אמת, אַז דער מאָראַלער געזעץ אַנטהאַלט טאַקע אין זיך אַזאַ געבאָט, מוז איך דרינגען דערפון, אַז ער איז ניט באַשאַפען און איז ניט אויסגעקריצט געוואָרען אין מיין הארצען אויף אַ באַזונדערן אופן; ער באַווייזט אומבאַדינגט אַז איך האָב שוין געהאַט באַציהונגען מיט אַנדערע מענשען, עהנליכע באַשעפענישען צו מיר, און פאָלגליך שאַפט ער ניט אָט די באַציהונגען, נאָר ער געפינט זיי שוין איינגעפונדעוועטע אויף אַ נאַטירליכען אופן; ער רעגולירט זיי נאָר, און ער אַליין איז ניט מעהר ווי אַן ערשיינונג פון זיי, אַן אַנטוויקלונג, אַ דערקלערונג, אַ פּראָדוקט. דערפון איז קלאָר, אַז דער מאָראַלער געזעץ איז ניט קיין אינדיווידואַליסטישער פאַקט, נאָר אַ געזעלשאַפטליכער, געשאַפען פון דער געזעלשאַפט.

אויב דאָס זאָל אַנדערש זיין, וואָלט דער מאָראַלער געזעץ, וואָס איז אָנגעשריבען אין מיין הארצען, געוועזען לעכערליך, ער וואָלט רעגולירט מיינע באַציהונגען צו וועזענס מיט וועלכע איך האָב קיין באַציהונגען ניט, דער פאַקט פון וועמעס עקזיסטענץ מיר איז אומבאַקאַנט.

אויף דעם האָבען די מעטאַפיזיקער איין ענטפער. זיי זאָגען, אַז יעדער מענשליכער אינדיווידום, ווען ער ווערט געבאָרען, ברענגט מיט זיך דעם געזעץ, אָנגעשריבען מיט גאָט'ס האַנט אין זיין הארצען, נאָר ער געפינט זיך תחילת אין אַ פאַרבאָרגענעם צושטאַנד,

ניט אָפּגעשוואכט, ניט פארניכטעט, נאָר אביסעל פארמאס־קירט דורך דער פארגוואלטיגענדער קאָלעקטיווויטעט און מאכט־האָבערישער היראַרכיע און דעספּאָטיע, וואָס איז פאראיי־ניגקייט אין קאטאליציזם, צייגט זיך ארויס מיט זיין גאנצער ציניזם, ער־שיינען מיט זיין מין פון רעליגיע: „ראטעוועט זיך, ווער עס קאָן נאָר".

די מעטאַפיזיקער פון זייער זייט באמיהען זיך צו פארדעקען אָט דעם עגאָאיזם, וועלכער איז דער וויכטיגסטער און פונדאמענ־טאלסטער פּרינציפּ פון אלע אידעאליסטישע לעהרען, מיט דעם, וואָס זיי ריידען ווייניג, אזוי ווייניג ווי מעגליך, וועגען די באַ־ציהונגען פון מענש צו גאָט, און וואָס מעהר וועגען די געגענ־זייטיגע באציהונגען פון די מענשען. דאָס איז פון זייער זייט, אי ניט שעהן, אי ניט אָפענהערציג, אי ניט לאָגיש; וואָרים אויב מיר דערלאָזען איינמאָל די עקזיסטענץ פון גאָט, זיינען מיר גע־צוואונגען צו אנערקענען די נויטווענדיגקייט פון באציהונגען צווישען מענשען און גאָט; און מען מוז אויך אנערקענען, אז אין פארגלייך מיט דער באציהונג צו דעם אבסאָלוטען, אלערהעכסטען וועזען, זיינען אלע אנדערע באציהונגען ניט מעהר ווי א שפּיעלכעל. אָדער גאָט איז ניט גאָט, אָדער זיין אנוועזענהייט פארשלינגט אלץ, פארניכטעט אלץ. נאָר לאָמיר דאָס לאָזען...

אַזוי זוכען די מעטאַפיזיקער די מאָראל אין די באציהונגען פון מענשען צווישען זיך, און צו דערזעלבער צייט פארזיכערען זיי, אז זי איז דורכאויס א פאקט פאר זיך, א געטליך געבאָט, וואָס איז איינגעשריבען ביי יעדען מענשען אין הארצען, אינגאנצען אומאָפּהענגיג פון זיינע געגענזייטיגע באציהונגען מיט אנדערע מענ־שען. אָט דאָס איז דער אומלייזבארער ווידערשפּרוך, אויף וועל־כען עס איז באגרינדעט די מאָראל־טעאָריע פון די אידעאליסטען. אויב איך טראָג אין זיך דעם מאָראלען געבאָט, וואָס איז אָנגע־שריבען געוואָרן פון גאָט אליין ביי מיר אין הארצען נאָך איידער איך האָב וועלכע באציהונג מיט דער געזעלשאַפט, און פאָלגליך איז מיין פערזענליכקייט אינגאנצען אומאָפּהענגיג פון וועלכען ניט איז געזעלשאפטליכען איינפלוס, מוז שוין אָט דער מאָראלער געזעץ זיין פרעמד און גלייכגילטיג, אויב ניט פיינדליך, צו מיין

ניט געהאַט. נאָר אָט באַגעגענען זיך אַ סך מענשליכע נשמות, — אַלע בעצם גלייך אומשטערבליך, אַלע גלייך אָפּגעטעמפּט, פאַר־דאָרבען און פאַרמאַטעריאַליזירט דורך זייער רעאַלער עקזיסטענץ אין דער געזעלשאַפט. לכתחילה דערקענען זיי איינע די אַנדערע אַזוי ווייניג, אַז איין מאַטעריאַליזירטע נשמה פרעסט־אויף דער צווייטער. מענשענפרעסעריי איז געווען, ווי באַוואוסט, דער ער־שטער אייגנפיהר פון מענשליכען מין. דערנאָך, ווייטער פיהרענדיג איינע מיט די אַנדערע פאַרביטערטע מלחמות, שטרעבט יעדער איינציגער צו פאַרשקלאַפען אַלע איבעריגע, — דאָס איז דער לאַנגער פעריאָד פון שקלאַפעריי, וועלכער איז נאָך ביז היינטיגען טאָג ווייט צו קיין סוף ניט געקומען. ניט אין מענשענפרעסעריי, ניט אין שקלאַפעריי קאָן מען געפינען דעם מינדסטען שפור פון געטליכע פּרינציפּען. נאָר אין דעם אומענדליכען קאַמף פון מענ־שען און פעלקער צווישען זיך, וועלכער מאַכט די געשיכטע, און צוליעב די אַלע אומצעהלבאַרע ליידען, וועלכע זיינען דער שיינ־באַרער רעזולטאַט פון אָט דעם קאַמף, ערוואַכען ביסלעכווייז די נשמות, געהען אַרויס פון זייער פאַרטעמפּטקייט, קומען צו זיך, דערקענען איינע די אַנדערע און אַלץ מעהר און מעהר פאַרטיפענדיג זיך אין דעם אייגענעם וועזען, וועקענדיג און רופענדיג איינע די אַנדערע, הויבען זיי ערשט אָן זיך דערמאָנען און דערפיהלען, און דערנאָך אַלץ קלערער זעהן און באַגרייפען די פּרינציפּען, וועלכע גאָט האָט פון אייביג אָן פאַרזיגעלט אין זיי מיט זיין אייגענער האַנט.

די דאָזיגע דערוואַכונג און דערמאָנונג קומט פאָר ניט אין די מעהר אומענדליכע און אומשטערבליכע נשמות, וואָס דאָס וואָלט געווען אָן אונזין; די אומענדליכקייט קאָן ניט זיין גרע־סער אָדער קלענער, אַזוי אַז די נשמה פון דעם גרעסטען אידיאָט איז פּונקט אַזוי אומענדליך און אומשטערבליך, ווי די נשמה פון דעם גרעסטען זשעניע; זיי קומען פאָר אין די נשמות פון די וואָס זיינען אַמווייניגסטען פאַרגרעבט און פאַרמאַטעריאַליזירט, און פאָלגליך זיינען זיי פעהיגער צו דערוואַכען און דערמאָנען זיך. אָט דאָס זיינען די מענשען, וואָס זיינען באַשאָנקען מיט געניאַ־ליטעט, מענשען, וואָס זיינען אינספּירירט פון גאָט, וואָס האָבען געהאַט אַ התגלות, די געזעצגעבער, די נביאים. איינמאָל האָבען

אין א צושטאנד פון א פעהיגקייט, וואס איז נאך ניט רעאליזירט, וועלכע האט זיך נאך ניט אנטפלעקט פאר'ן אינדיווידום גופא, וואס קאן איהר אין זיך אליין ניט פאנאנדערקלייבען, סיידען ער אנטוויקעלט זיך אין א סביבה פון זיינ'ס גלייכען; מיט אייןווארט, אז דער מענש קומט ניט אנדערש צום באוואוסטזיין פון דעם געזעץ אין איהם, ווי נאר אין די באציהונגען מיט אנדערע מענשען.

דורך אט דער, אויב אפילו ניט ריכטיגער, אבער יערענפאלס לייכט אננעהמבארער דערקלערונג, קעהרען מיר זיך ווידער אום צו דער לעהרע פון איינגעבארענע אידעען, געפיהלען און פרינ־ציפען. די דאזיגע טעאריע איז באקאנט: די מענשליכע נשמה, אין תוך אן אומשטערבליכע און אן אומענדליכע, נאר קערפערליך א באשרענקטע, באגרעניצטע, באלאדענע, און אזוי צו זאגען, א פארבלענדבארע, א פארניכטבארע אין איהר רעאלער עקזיסטענץ, אנטהאלט אין זיך אט די אלע אייביגע און געטליכע פרינציפען, נאר אליין ניט וויסענדיג פון דעם, פאלט עס איהר גארנישט איין, אזוי ווי זיי וואלטען גאר אויף דער וועלט ניט געוועזן. זייענדיג אומשטערבליך, מוז זי נויטוועגדיגערווייזע אויך זיין אומשטערבליך אין דער פארגאנגענהייט, ווי אין דער צוקונפט. ווארים אויב זי זאל האבען אן אנהויב, מוז זי אויך האבען א סוף, און זי וואלט ניט געווען אומשטערבליך. וואס זי איז געוועזן, וואס זי האט געטאן אין פארלויף פון איהר גאנצער אייביגקייט, וואס זי האט איבערגעלאזט הינטער זיך, דאס וויים איין גאט; וואס איז שייך איהר גופא, געדענקט זי עס ניט, ווייס זי עס ניט. דאס איז א גרויסער סוד, וואס איז פול מיט שרייענדיגע ווידערשפרוכען, פאר וועמעס פאנאנדערפלאנטערונג מען מוז אנקומען צום העכ־סטען ווידערשפרוך — צו גאט. עס קומט אוים, אז די נשמה, אליין ניט האבענדיג פון דעם קיין אהנונג, האלט דאך ערגעץ פארבאהאלטען אין א פארבארגען ווינקעלע פון איהר וועזען, אט די אלע געטליכע פרינציפען. נאר א פארפאלענע אין ערדישען חומר, אן אפגעטעמפטע דורך די גראב־מאטעריעלע באדינגונגען פון איהר געבורט און עקזיסטענץ אויף דער ערד, באזיצט זי ניט מעהר די פעהיגקייט זיי צו פארשטעהן, אפילו ניט זיך צו דער־מאנען אן זיי. דאס איז אלץ איינס, ווי זי וואלט זיי נאר לחלוטין

פון ראַציאָנאַליזם און סאָציאַליזם דעם גאָר אַלטען טריאומף פון דעם געטליכען אומזין איבער דעם מענשליכען שכל, און פון דעם אינדיווידועלען עגאָאיזם איבער דער געזעלשאַפטליכער סאָלידאַ־ריטעט. סוף כל סוף דערפיהרט זי לאָגיש צו דער אבסאָלוטער פאַנאַנדערטיילונג און אָפּזונדערונג פון די אינדיווידומען, און פאָלגליך צו דער פאַרלייקענונג פון יעדער מאָראַל.

ניט קוקענדיג אויף די פּרעטענזיעס פון דער דאָזיגער טעאָריע אויף ריינעם ראַציאָנאַליזם, הויבט זי אָן מיט דער פאַרלייקענונג פון דעם גאַנצען שכל, מיט אַן אומזין, מיט דער פיקציע פון אומ־ענדליכקייט, וואָס פאַרלירט זיך אין ענדליכקייט, אָדער מיט דער פּאָראַויסזעצונג פון נשמות, אַ סך אומשטערבליכע נשמות, וואָס זיינען פאַרזעצט און פאַרשפּאַרט אין תפיסה פון שטערבליכע קערפּערס. כדי גוטצומאַכען און צו דערקלערן דעם דאָזיגען אומזין, איז די טעאָריע געצוואונגען אָנצוקומען צו אַן אַנדער אומזין, צו דעם פאָרציגליכסטען אומזין, צו גאָט, וועלכער איז אויך אַ מין אומשטערבליכע, פּערזענליכע, אומפאַרענדערליכע נשמה, וואָס איז פאַרזעצט און פאַרשפּאַרט אין דער תפיסה פון דער פאַרגענגליכער און שטערבליכער וועלט, און בלייבט פונדעסטוועגען דאָך ביי איהר אַלוויסענהייט און אַלמעכטיגקייט. ווען מען שטעלט דער דאָזיגער טעאָריע ניט קיין באַשיידענע פראַגען, וועלכע זי איז געוועהנליך ניט ביכולת צו פאַרענטפערן, ווייל אַן אומזין איז אומפעהיג צו פאַרענטפערן־זיך און דערקלערן־זיך, ענטפערט זי מיט דעם שרעק־ליכען וואָרט גאָט, דער געהיימניספולער אבסאָלוט, וואָס דריקט כמעט גאָרנישט ניט אויס, אָדער באַדייט ניט עפּעס אוממעגליכעס, נאָר וואָס לויט איהר מיינונג, פאַרטייטשט און דערקלערט אַלץ. דאָס איז איהר זאַך און איהר רעכט, וואָרום דערפאַר, זייענדיג די יורש'טע און מעהר אָדער וועניגער די געהאָרכזאַמע טאָכטער פון דער טעאָלאָגיע, רופט זיך זיך מעטאַפיזיק.

אָבער דאָס וואָס פאַר אונז איז נויטיג צו באַטראַכטען איז די מאָראַלע פאָלגען פון אָט דער טעאָריע. קודם כל שטעלען מיר פעסט, אַז איהר מאָראַל, ניט קוקענדיג אויף איהר סאָציאַליסטישען אויסזעהן, איז אין תוך אויסשליסליך אַן אינדיווידועלע מאָראַל; דערנאָך האָבען מיר שוין קיין שוועריגקייטען ניט צו באַווייזען,

אַט די גרויסע מענשען, באַזעעלטע און אויפגעפּאָדערטע פון גייסט, אָהן וועמעס הילף קיין גרויסעס און קיין גוטס קומט ניט פאָר אַט אויף דער וועלט, געפונען אין זיך אַט די געטליכע אמת׳ען, וועלכע יעדער מענש טראָגט אינסטינקטיוו ביי זיך אין דער נשמה, ווערט שוין גרינגער פאַר אַלע אַנדערע מעהר פאַרגרעבטע און פאַרמאַטעריאַליזירטע מענשען צו מאַכען דיזעלבע אַנטדעקונג. און אַט פאַרוואָס יעדער גרויסער אמת, אַלע אייביגע פּרינציפּען, וואָס זיינען פון אָנפאַנג ערשינען אין דער געשיכטע אַלס געטליכע אַנטפּלעקונגען, ווערן שפּעטער דערפיהרט צו אמת׳ן, פאַרשטעהט זיך געטליכע, נאָר וועלכע יעדער איינער קאָן און מוז אויסגעפינען אין זיך אַליין און זיי אָנערקענען אַלס דעם יסוד פון דעם אייגענעם אומענדליכען תוך, אָדער אומשטערבליכער נשמה. דאָס דערקלערט, ווי אַזוי אַן אמת, וואָס איז לכתחילה ארויסגעבראַכט געוואָרן פון איין מענשען, פאַרשפּרייט זיך ביסלעכווייז אויף די אַרומיגע, שאַפט זיך תלמידים, — אין אָנהויב וועניג און געוועהנליך פאַרפאָלגט פונקט ווי דער לעהרער, — צווישען די מאַסען און די אָפיציעלע פאָרשטעהער ··· דער געזעלשאַפט; פאַרשפּרייטענדיג זיך נאָכדעם אַלץ מעהר, טאַקע א דאַנק אַט די פאַרפאָלגונגען, און ענדיגט זיך דערמיט, אַז ער באַהערשט דעם קאָלעקטיווען באַוואוסטזיין, און זייענדיג א לאַנגע צייט אויסשליסליך דער אמת פון איינעם, ווערט ער צום סוף איבערגעאַרבייט אין אַן אמת, וואָס איז אָנגענומען פון דער געזעלשאַפט; צי ער ווערט אָנגעווענדעט גוט אָדער שלעכט אין די עפענטליכע און פּריוואַטע אַנשטאַלטען פון דער געזעלשאַפט, — ער ווערט א געזעץ.

דאָס איז די אַלגעמיינע טעאָריע פון די מאַטעריאַליסטען פון דער מעטאַפיזישער שולע. אויפ׳ן ערשטען בליק, זאָג איך, לאָזט זי זיך לייכט אָננעהמען און, ווי עס שיינט, פאַראייניגט זי זאַכען, וועלכע פּאַסען זיך לחלוטין ניט: די געטליכע אַנטפּלעקונג מיט דעם מענשליכען שכל, די אומשטערבליכקייט און אַבסאָלוטע אומאָפּהענגיגקייט פון די אינדיווידומען מיט זייער שטערבליכקייט און אַבסאָלוטער אָפּהענגיגקייט, דעם אינדיווידואַליזם מיט דעם סאָציאַליזם. אונטערזוכען מיר אָבער די דאָזיגע טעאָריע און איהרע שלוסען נעהנטער, זעהען מיר באַלד איין, אַז דאָס איז נאָר א ריין אויסערליכע פאַראייניגונג, וועלכע באַהאַלט אונטער דער מאַסקע

אויב ער האַלט נאָך דאַן אָן וועלכע ניט איז באַציהונג מיט מענשען, איז דאָס ניט צוליעב א מאָראַלען דראַנג, ניט צוליעב דער ליעבשאַפט צו זיי; ווייל מען ליעבט נאָר דאָס אין וואָס מען נויטיגט זיך און אין וואָס מען ווערט באַנויטיגט; אָבער א מענש, וואָס געפינט זיין אומענדליכען און אומשטערבליכען עצם צו־פרידענגעשטעלט אין זיך גופא, נויטיגט זיך אין קיינעם ניט, ער נויטיגט זיך אפילו ניט אין גאָט, וועלכער באַזיצט, ווי עס צייגט זיך ארויס, א דאַנק דער געהיימנים, וואָס נאָר די מעטאַפּיזיקער אליין פאַרשטעהען, אָן אומענדליכקייט וואָס איז מעהר אומענדליך און אָן אומשטערבליכקייט, וואָס איז מעהר אומשטערבליך, ווי די אומענדליכקייט און די אומשטערבליכקייט פון די מענשען. פון דעם מאָמענט וואָס אָן אינדיווידום, געשטיצט אויף דער אַלוויסענהייט און אַלמעכטיגקייט פון גאָט, איז פאַרטיעפט און פריי אין זיך אליין, קאָן ער זיך מעהר ניט נויטיגען אין אנדערע מענשען. און דעריבער, אויב ער האַלט נאָך ווייטער אָן באַציהונגען מיט זיי, קאָן דאָס נאָר זיין בלויז צוליעב צוויי טעמים:

ערשטענס, דערפאַר, ווייל אזוי לאַנג ווי ער איז נאָך באַלאָדען מיט זיין שטערבליכען חומר, נויטיגט ער זיך אין א דירה, עסען און קליידונג, אין שוץ און פאַרטיידיגונג געגען דער אויסערליכער נאַטור, ווי געגען מענשליכע אָנפאַלען; און אויב ער איז נאָך א ציוויליזירטער מענש, נויטיגט ער זיך אין א סך מאַטעריעלע זאַכען, וועלכע פאַרשאַפען קאָמפאָרט, הרחבה, לוקסוס און א סך זאַכען, פון וועלכע אונזערע עלטערן האָבען קיין אהנונג ניט געהאַט, וועלכע ווערן אָבער היינט פון אַלעמען אָנערקענט אַלס זאַכען פון דער ערשטער נויטווענדיגקייט. פאַרשטעהט זיך, ער וואָלט גאַנץ גוט געקאָנט נאָכטאָן דעם ביישפּיעל פון די הייליגע פון פאַרגאַנגענע דורות און זיך צוריקציהען ערגעץ אין א הייל און זיך דערנעהרן מיט וואָרצלען. ווייזט אָבער אויס, אז דאָס שמעקט ניט אונזערע היינטיגע קדושים, וועלכע דענקען וואהרשיינליך, אז דער מאַטעריעלער קאָמפאָרט איז נויטיג, כדי צו מציל זיין די נשמה. און דערפאַר נויטיגט ער זיך אין אָט די אַלע זאַכען. די אַלע זאַכען קאָנען אָבער פּראָדוצירט ווערן נאָר דורך דער קאָלעקטיווער ארבייט פון די מענשען: די איזאָלירטע ארבייט פון איין מענשען וואָלט

אז וויבאלד איהר הויפטכאראקטער איז פון אזא מין, איז זי אין דער אמת'ן די פארלייקענונג פון דער גאנצער מאראל.

נאך אט דער טעאריע קומט אויס, אז די אומשטערבליכע און אינדיווידועלע נשמה פון יעדען מענשען, וועלכע איז אומענדליך און אבסאלוט־פאלקאמען אין איהר עצם, און אלס אזעלכע נויטיגט זי זיך ניט אין וועלכען עס איז וועזען, אדער אין באציהונגען מיט אנדערע וועזענס, זיצט א געפאנגענע, ווי זי וואלט גאר פריהער קיין שום באדייטונג ניט געהאט, אין דעם שטערבליכען קערפער. אין אט דעם צושטאנד פון געפאלענקייט, וועמעס אורזאכען, ווי עס שיינט, וועלען פאר אונז פארבלייבען אויף אייביג פארבארגען, ווייל דער מענשליכער שכל איז אומפעהיג זיי צו דערקלערן און ווייל זייער איינציגע דערקלערונג געפינט זיך אין דעם אבסאלוטען סוד, אין גאט, נויטיגט זיך די מענשליכע נשמה, וועלכע איז דער־בראכט צו אט דעם צושטאנד פון מאטעריאליזם און אפהענגיגקייט פון דער אויסערליכער וועלט, אין א געזעלשאפט, כדי צו דער־וואכען, כדי זיך צו באזינען, כדי ווידער צו קומען צו דעם זעלבסט־באוואוסטזיין און די געטליכע פרינציפען, וועלכע זיינען פון אייביג אן פון גאט אין איהר פארפלאנצט און וועלכע שטעלען צוזאמען איהר אמת'ן תוך. אט דאס איז דער סאציאליסטישער טייל, דער סאציאליסטישער כאראקטער פון דער טעאריע. די געגענזייטיגע באציהונגען פון מענש צו מענש און פון יעדען מענשליכען אינ־דיווידום צו אלע איבעריגע, מיט איין ווארט, דער סאציאלער לעבען, איז לויט אט דער טעאריע ניט מעהר ווי א נויטווענדיגער מיטעל פון אנטוויקלונג, ניט מעהר ווי א בריק אריבערצוגעהן, אבער ניט דער ציעל; דער אבסאלוטער און לעצטער ציעל פאר יעדען אינ־דיווידום — דאס איז ער גופא, אפגעזונדערט פון אלע אנדערע מענשליכע אינדיווידומען; דאס איז ער אליין, אין אנגעזיכט פון דער אבסאלוטער אינדיווידואליטעט, פון גאט. דער מענש נויטיגט זיך אין מענשען, כדי ארויסצוגעהן פון זיין ערדישער נישטיגקייט, כדי זיך אליין צו געפינען, כדי פון דאס ניי ארומצוכאפען זיין אומשטערבליכען תוך, נאר קוים האט ער איהם געפונען, קעהרט ער זיך צוריק אום צו איהם מיט'ן רוקען, שעפט דאס לעבען נאר אין זיך אליין און בלייבט פארטיעפט אין דער באטראכטונג פון גע־היימניספולען אומזין — אין בוקען זיך צו זיין גאט.

איז אומפאַרמיידליך נויטיג ער זאָל בייטראָגען, כדי צו האָבען, ניט דאָס רעכט, נאָר די מ ע ג ל י כ ק י י ט צו פאַרזיכערן זיך מיט אָט דעם נוצען. מיט איין וואָרט, יעדער איינציגער באַציהט זיך צו איהר ווי אַן עקספּלואַטאַטאָר. אָבער אַזוי ווי אַלע זיינען צו גלייכער צייט עקספּלואַטאַטאָרס, וועלען אומפאַרמיידליך אייניגע זיין גליקליך און די איבעריגע אומגליקליך, וואָרום יעדע עקס־פּלואַטאַציע מוז אויך האָבען עקספּלואַטירטע.

און אָט אַזוי זיינען פאַראַן עקספּלואַטאַטאָרס, וועלכע קאָנען זיין אַזעלכע און זיינען עס טאַקע אין דער ווירקליכקייט; און עס זיינען פאַראַן אַנדערע, די מעהרהייט, דאָס פאָלק, וועלכע זיינען עקספּלואַטאַטאָרס בלויז מיט זייער קאָנען און וועלען, אָבער ניט אין דער ווירקליכקייט. אין דער ווירקליכקייט זיינען זיי תמיד די עקספּלואַטירטע. און אָט אַזוי האָבען מיר דאָס, צו וואָס ער דערגעהט, אין דער סאָציאַל־עקאָנאָמיע, די מעטאַפיזישע אָדער די בורזשואַזע מאָראַל: צו אַן אומאויפהערליכען, אַכזריות׳דיגען קריעג צווישען אַלע אינדיווידומען, צו אַ פאַרביטערטער מלחמה, וואו די מעהרהייט קומט אום, כדי צו פאַרזיכערן דעם טריאומף און דאָס גליק פון אַ קליינער צאָהל.

דער צווייטער טעם, וואָס קאָן צווינגען דעם אינדיווידום, וועלכער איז דערגאַנגען צו פולער זעלבסטבאַהערשונג, אָנצוהאַלטען באַציהונגען מיט די אַנדערע מענשען, איז דער פאַרלאַנג צו געפינען חן ביי גאָט. און די פליכט צו דערפיהלען זיין צווייטען געבאָט; די ערשטע פליכט איז — ליעב האָבען גאָט מעהר ווי זיך אַליין, און די צווייטע — ליעב צו האָבען מענשען, די נאָהענטע, פּונקט ווי זיך אַליין, און טאָן זיי, פון ליעבע צו גאָט, אַל־דאָס־גוטס, וואָס זיי פאַרלאַנגען, אַז מען זאָל זיי טאָן.

לאָמיר זיך אָפּשטעלען אויף די ווערטער: „פ ו ן ל י ע ב ־ ש א פ ט צ ו ג א ט“; זיי דריקען אויסגעצייכענט אויס דעם כאַראַקטער פון דער איינציג מעגליכער מענשען־ליעבע לויט דער מעטאַפיזישער מאָראַל, וועלכע באַשטעהט איינענטליך אין דעם, אַז מען זאָל ליעב האָבען די מענשען, ניט צוליעב זיי גופא, ניט צוליעב איינענער נויטווענדיגקייט, נאָר אויסשליסליך מיט דעם צוועק אויסצוגעהמען ביי דעם אַלערהעכסטען האַר. איבעריגס, מוז עס אַזוי זיין: וואָרום קוים דערלאָזט די מעטאַפיזיק די עק־

ניט אימשטאַנד געווען צו פּראָדוצירן אַפילו אַ מיליאָנט־חלק פון דעם.

עס שטעלט זיך, אַלזאָ, אַרויס, אַז דער אינדיווידום, וועלכער באַזיצט אַן אומשטערבליכע נשמה און אַן אינערליכע, פון געזעלשאַפט ניט אָפּהענגיגע פרייהייט, — דער היינטיגער קדוש, — נויטיגט זיך מאַטעריעל אין אָט דער אייגענער געזעלשאַפט, אין וועלכער, פון מאָראַלען שטאַנדפּונקט, ער נויטיגט זיך לחלוטין ניט.

אָבער וואָס פאַר אַ נאָמען דאַרף מען געבען אַזעלכע באַציהונגען, וועלכע זייענדיג מאָטיווירט אויסשליסליך פון מאַטעריעלע באַדערפענישען, זיינען צו דערזעלבער צייט ניט געשטיצט און געהייליגט פון וועלכער ניט איז מאָראַלער באַדערפעניש? עס איז קלאָר, אַז נאָר איינעם: עקספּלואַטאַציע. און אין דער ווירקליכקייט, אין דער מעטאַפיזישער מאָראַל, און אין דער בורזשואַזער געזעלשאַפט, וועלכע, ווי באַוואוסט, אַנטהאַלטען אין זייער עצם אָט די מאָראַל, מוז יעדער אינדיווידום ווערן אַן עקספּלואַטאַטאָר פון דער געזעלשאַפט, ד. ה. פון יעדען איינעם, און דער שטאַאַט, אין זיינע פאַרשיידענאַרטיגסטע פאָרמען, אָנהויבענדיג פון דער טעאָקראַטישער רעגירונג און דער אַבסאָלוטסטער מאָנאַרכיע ביז דער דעמאָקראַטישסטער רעפּובליק, וואָס איז געגרינדעט אויף דעם ברייטסטען אַלגעמיינעם וואַהלרעכט, — איז אין דער אמת'ן קיין אַנדער זאַך ניט, ווי דער רעגולירער און גאַראַנטירער פון אָט דער געגענזייטיגער עקספּלואַטאַציע.

אין דער בורזשואַזער געזעלשאַפט, וועלכע איז באַזירט אויף דער מעטאַפיזישער מאָראַל, מוז יעטווידער אינדיווידום זיין אַן עקספּלואַטאַטאָר פון אַנדערע, דורך דער לאָגישער נויט, וואָס קומט אַרויס פון זיין לאַגע, ווייל מאַטעריעל נויטיגט ער זיך אין אַלעמען, און מאָראַליש נויטיגט ער זיך אין קיינעם ניט.

און אָט אַזוי, אַנטלויפענדיג פון דער געזעלשאַפטליכער סאָלידאַריטעט, אַלס אַ שטערונג פאַר דער פאַלשטענדיגער פרייהייט פון זיין נשמה, נאָר זוכענדיג איהר אַלס אַ נויטיגען מיטעל אויפצוהאַלטען דעם אייגענעם גוף, באַטראַכט איהר יעדער איינער בלויז פון דעם שטאַנדפּונקט פון פערזענליכען מאַטעריעלען נוצען, און פון זיין זייט טראָגט ער ביי און גיט איהר בלויז דאָס, וואָס

מאָנאַרך, וועלכער איז איצט געוואָרן אַזוי מעכטיג, אַז נאָך גאָט, ווייסען מיר ניט פון קיין גרעסערער מאַכט.

אָן אמת'ע, רעאַלע ליעבע, אָן אויסדרוק פון געגענזייטיגער און גלייכער נויטוועגדיגקייט, קאָן נאָר עקזיסטירען צווישען גלייכע. די ליעבע פון א העכערן צו א נידעריגערן איז א לאַסט, אָן אָפּ־קומעניש, א דרוק, דאָס איז עגאָאיזם, גאוה און פוסטע פראַלעריי, וואָס טריאומפירען אין זייער געפיהל פון גדלות און וואָס איז באַזירט אויף דעם צווייטענס דערנידעריגונג. די ליעבע פון א ני־דעריגערן צו א העכערן, דאָס איז די דערנידעריגונג, דער שרעק און די האָפענונג פון א שקלאַף, וואָס דערוואַרט פון זיין האַרר גליק אָדער אומגליק.

אָט דאָס איז דער כאַראַקטער פון דער באַריהמטער ליעבע פון גאָט צו די מענשען און פון די מענשען צו גאָט. דאָס איז דער דעספּאָטיזם פון איינעם און די שקלאַפעריי פון די אַנדערע.

וואָס באַדייטען די ווערטער: ליעב האָבען די מענשען און זיי טאָן גוטס צוליעב דער ליעבע צו גאָט? דאָס מיינט, אַז מען זאָל זיך מיט זיי באַגעהן אַזוי, ווי ס'איז גאָט'ס רצון, אַז מען זאָל זיך מיט זיי באַגעהן; און ווי וויל ער מען זאָל זיך מיט זיי באַגעהן? ווי מיט שקלאַפען. גאָט, לויט זיין טבע, קאָן זיך מיט זיי אַנדערש ניט באַגעהן. זייענדיג אַליין אַן אַבסאָלוטער האַר, מוז ער זיי באַטראַכטען, ווי אַבסאָלוטע שקלאַפען; און באַטראַכטענדיג זיי אַלס אַבסאָלוטע שקלאַפען, קאָן ער זיך מיט זיי אַנדערש ניט באַ־געהן, ווי מיט אַזעלכע. אום זיי צו באַפרייען האָט ער נאָר איין מיטעל, זיך אַליין פאַרלייקענען, פאַרניכטען און פאַרשווינדען. דאָס איז אָבער גאָר ניט קיין קליינע פאָדערונג אפילו פאַר זיין אַלמעכ־טיגקייט. כדי צופרידענצושטעלען זיין זאָנדערבאַרער ליעבע, וואָס ער פיהלט צו די מענשען פון זיין אייביגער, ניט ווענינגער זאָנדער־באַרער נערעכטיגקייט, קאָן ער, ווי דער עוואַנגעליום דערצעהלט אונז, מקריב זיין זיין איינציגען זוהן; אָבער זיך אַליין פאַרלייקענען, זיך אַליין טויטען, אויס ליעבע צו די מענשען, דאָס וועט ער קיינמאָל ניט טאָן, סיידען ער וועט דערצו געצוואונגען ווערן פון דער וויסענשאַפטליכער קריטיק. כל זמן די לייכטזיניגע פאַנטאַזיע פון די מענשען וועט איהם ערלויבען צו עקזיסטירען, וועט ער שטענדיג בלייבען אַן אַבסאָלוטער האַר, א הערשער איבער שקלאַפען. עס איז, אַלזאָ, קלאָר, אַז באַגעהן זיך מיט מענשען אין איינקלאַנג

זיסטענץ פון א גאָט און באַציהונגען פון מענשען צו גאָט, איז זי שוין געצוואונגען, פונקט ווי די טעאָלאָגיע, צו אונטערוואַרפען אונטער זיי די מענשליכע באַציהונגען. די אידעע פון גאָט פאַר־שלינגט און פאַרניכטעט אַלץ, וואָס איז ניט גאָט, פאַרבייטענדיג אַלע מענשליכע און ערדישע ווירקליכקייטען אויף געטליכע פיקציעס.

דער מענש, וואָס האָט דערגרייכט צום באַוואוסטזיין פון זיין אומשטערבליכער נשמה און זיין אינדיווידועלער פרייהייט פאַר גאָט און אין גאָט, ווי איך האָב שוין געזאָגט, קאָן ניט, לויט דער מע־טאַפיזישער מאָראַל, ליעב האָבען די מענשען, ווייל מאָראַליש נויטיגט ער זיך ניט מעהר אין זיי, און דערפאַר, ווי איך האָב שוין צוגעגעבען, ווייל מען קאָן נאָר ליעב האָבען דאָס, וואָס נויטיגט זיך אין אייך.

אויב מען זאָל גלויבען די טעאָלאָגען און די מעטאַפיזיקער, ווערט דער ערשטער באַדינג אויסגעצייכענט דערפילט אין דער באַציהונג פון מענשען צו גאָט, ווייל זיי פאַרזיכערן, אז א מענש קאָן זיך אָהן גאָט ניט באַגעהן. ד. ה., א מענש קאָן און דאַרף ליעב האָבען גאָט, ווייל ער נויטיגט זיך אין איהם. וואָס איז שייך צום צווייטען באַדינג, צו דעם קאָנען ליעב האָבען נאָר דאָס, וואָס נויטיגט זיך אין דער ליעבע, ווערט דער דאָזיגער באַדינג ניט דערפילט אין די באַציהונגען צווישען מענשען און גאָט. עס וואָלט געווען אַן אומרעכט צו זאָגען, אז גאָט נויטיגט זיך אין דער ליעבע, פון מענשען. וואָרים אין עפּעס זיך נויטיגען, מיינט ליידען מאַנגעל אין זאַכען, וועלכע זיינען נויטווענדיג פאַר א פולער עקזיסטענץ, ד. ה. אז דאָס וואָלט געווען א באַווייז פון שוואַכקייט, אַן אנער־קענונג פון אָרימקייט. גאָט, דער אבסאָלוטער אַלעס־און־אַלץ אין זיך גופא, קאָן זיך ניט נויטיגען אין ווער־עס־איז אָדער אין וואָס־עס־איז. ניט נויטיגענדיג זיך לחלוטין אין דער ליעבע פון די מענשען, קאָן ער זיי ניט ליעב האָבען; און דאָס וואָס עס ווערט אָנגערופען זיין ליעבע צו מענשען, ווייזט זיך אַרויס, איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַן אבסאָלוטער יאָך, וואָס איז עהנליך, און גאַנץ נאַטירליך נאָך שטאַרקער, ווי דער היינטיגער יאָך פון דייטשען קייזער איבער זיינע אונטערטאַנען. די ליעבע פון די מענשען צו גאָט דערמאָנט אויך זעהר די ליעבע פון די דייטשען צו אָט דעם

שקלאַפט פון אַ קליינער צאָהל הייליגע, וועלכע גאָט אַליין וועהלט אויס, אויף אַזאַ אָדער אויף אַנאַנדער אופן, און שטעלט זיי אַוועק אין אַ פּריוויליגירטער לאַגע, כדי זיי זאָלען זיין ביכולת צו דער־פילען אָט די פליכט.*

די געהייליגטע פּראַזען ביים באַהערשען די פאָלקס־מאַסען, — פאַרשטעהט זיך, פון זייער טובה וועגען, צוליעב דעם ראַטעווען זייערע נשמות, אויב שוין ניט זייערע קערפּערס, — באַשטעהען אומעטום, — אין די טעאָקראַטישע און אַריסטאָקראַטישע שטאַ־אַטען, וואָס ווערן באַהערשט דורך הייליגע און אַריסטאָקראַטען, ווי אין די געלעהרטע, ליבעראַלע און אַפילו רעפּובליקאַנישע שטאַ־אַטען, וועלכע זיינען געגרינדעט אויף אַלגעמיינעם וואַהל־רעכט, און ווערן רעגירט פון אינטעליגענטען און רייכע, — פון דיזעלבע

---

* אין די גוטע אַלטע צייטען, ווען די קריסטליכע אמונה איז נאָך געווען פעסט און פאַרטראָטען הויפּטזעכליך דורך דער רוימיש־קאַטוילישער קירכע, ווען זי האָט געבליהט אין איהר פולער קראַפט, האָט גאָט ניט געדאַרפט זוכען קיין מיטלען ווי אָנצוצייגען אויף זיינע אויסדערוועהלטע. עס איז געווען אַלגעמיין אָנערקענט, אַז אַלע קיסרים גרויסע און קליינע, געוועלטיגען מיט גאָט'ס גנאָד, אויב זיי זיינען נאָר ניט געווען אויסגעשלאָסען פון דער קירכע; אויך דער אַדעל האָט באַגרינדעט זיינע פּריווילעגיעס אויף דעם הסכם און דער ברכה פון דער הייליגער קירכע. אַפילו דער פּראָטעסטאַניזם, וועלכער האָט שטאַרק בייגעהאָלפען — געגען דעם אייגענעם ווילען, נאַטירליך — צו פאַר־ניכטען רעליגיאָן, האָט פונדעסטוועגען אין דער הינזיכט איבערגעלאָזען די קריסטליכע לעהרע אומבאַריהרט: „יעדע מאַכט" — האָט ער נאָכ־געזאָגט דעם אַפּאָסטאָל פּאַול — „איז פון גאָט". דער פּראָטעסטאַנטיזם האָט זאָגאַר פאַרשטאַרקט די קעניגליכע מאַכט, פּראָקלאַמירענדיג, אַז זי שטאַמט דירעקט פון גאָט, ניט נויטיגענדיג זיך אין דער פאַרמיטלונג פון דער קירכע, נאָר פאַרקעהרט, אונטערוואַרפענדיג איהר אונטער זיך. זינט אָבער די פילאָזאָפיע פון לעצטען יאָהרהונדערט, צוזאַמען מיט דער בורזשואַזער רעוואָלוציע, האָבען דערלאַנגט אַ טויט־קלאַפּ דער רעליגיע און האָבען אַרונטערגעוואָרפען אַלע אינסטיטוציעס, וואָס זיינען געווען געבויט אויף אמונה, קומט עס אָן ניט גאָר גרינג צו רעסטאַווירען די לעהרע פון מאַכט אין דעם באַוואוסטזיין פון די מענשען. אמת, די היינ־טיגע קעניגע רופען זיך נאָך אַלץ הערשער „פון גאָט'ס גנאַדען", אָבער די דאָזיגע ווערטער, וועלכע האָבען אַמאָל געהאַט אַזאַ לעבענספולע, מעכ־טיגע, רעאַלע באַדייטונג, ווערען היינט באַטראַכט פון די אינטעליגענטע קלאַסען, און זאָגאַר פון אַ טייל פון פאָלק, ווי אַן אַלטע, באַנאַלע פראַזע, וואָס האָט אין דער אמת'ן קיין באַדייטונג ניט. נאַפּאָלעאָן דער דריטער האָט זי פּרובירט באַנייען, צוגעבענדיג צו איהר אַ צווייטע פראַזע: „און מיט'ן ווילען פון פאָלק", וועלכע. ווען מען שטעלט איהר צו צו דער ערשטער, איז אָדער זי פאַרניכטעט איהר און ווערט אַליין פאַר־ניכטעט, אָדער זי מיינט, אַז וואָס דאָס פאָלק וויל, דאָס וויל אויך גאָט.

מיט דעם ווילען פון גאָט, מיינט, באגעהן זיך מיט זיי ווי מיט שקלאפען. ליעב האָבען די מענשען ווי גאָט, הייסט ליעב האָבען זייער שקלאפעריי. דורך גאָט׳ס גנאַד א פאָלקאָמענער און אומ־שטערבליכער אינדיווידום, וואָס פיהלט זיך פריי, דוקא אלס גאָט׳ס א קנעכט, נויטיג איך זיך אפילו ניט אין קיין איינציגען מענשען, כדי פולער צו מאכען מיין גליק און מיין אינטעלעקטועלע און מאָראלע עקזיסטענץ, איך האלט נאָר אָן באציהונגען מיט זיי, אוים געהאָרכזאמקייט צו גאָט, און ליעב האָבענדיג זיי אוים ליעבשאפט צו גאָט, באגעה איך זיך מיט זיי, אין איינקלאנג מיט גאָט׳ס ווילען, איך וויל, אז זיי זאָלען זיין גאָט׳ס שקלאפען, פונקט ווי איך אליין. דאריבער, אויב דעם אלערהעכסטען הערשער ועט געפעלען זיין אויסצודערוועהלען מיך, אום אויסצופיהרען זיין הייליגען רצון אויף דער ערד, וועל איך זיי קאָנען צווינגען צו דעם. אָט דאָס איז דער אמת׳ער כאראקטער פון דעם, וואָס די אויפריכטיגע און ערנסטע דיענער פון גאָט רופען אָן זייער ליעבע צו מענשען. דאָס איז ניט אזוי די זעלבסט־אויפאָפּפערונג פון די, וועלכע ליעבען, ווי די גע־צוואונגענע זעלבסטאָפּפערונג פון די, וועלכע זיינען די געגענ־שטאנדען, אָדער בעסער געזאָגט די קרבנות, פון דער ליעבע. עס איז ניט זייער באפרייאונג, עס איז זייער פארשקלאפונג פאר דעם גרויסען כבוד פון גאָט. און אָט אויף דעם דאָזיגען אופן געהט איבער די געטליכע הערשאפט אין מענשליכער הערשאפט און די קירכע ווערט דער שטאאט.

אין איינקלאנג מיט דער טעאָריע, האָבען אלע מענשען גע־דארפט דיענען גאָט אויף דעם שטייגער. נאָר ווי באוואוסט, רופט מען א סך, נאָר מען קלייבט אוים ווייניג. און א חוץ דעם, ווען אלע וואָלטען געווען גלייך פעהיג דאָס צו דערפילען, ד. ה. ווען אלע וואָלטען דערגרייכט א גלייכע שטופע פון מאָראלער און אינ־טעלעקטועלער פאָלקאָמענהייט, הייליגקייט און פרייהייט אין גאָט, וואָלט דאָס דיענען גופא געוואָרן אומנויטיג. אויב ס׳איז יאָ נויטיג, איז עס דערפאר, ווייל די גרויסע מעהרהייט פון די מענשליכע אינדיווידומען האָבען נאָך ניט דערגרייכט צו אזא מדרגה פון פאָלקאָמענהייט, פון וואָס עס פאָלגט, אז אָט די אומוויסענדע, ניט־געהייליגטע מאסע נויטיגט זיך מען זאָל זי ליעבען און מדריך זיין אין איינקלאנג מיט גאָט׳ס רצון, ד. ה. ווערן רעגירט און פאר־

דעם, שטרעבען זיי ניט צופרידענצושטעלען זייער עהרגייץ, זייער אמביציע אָדער גירינגקייט, נאָר בלויז עס זאָל פאַר זיי מעגליך זיין זיך מקריב צו זיין פאַר'ן אַלגעמיינעם גליק. אָט דערפאַר איז דאָס די צאָהל זוכער פון אָפיציעלע עמטער אזוי אומבאדייטענד, אָט דערפאַר נעהמען דאָס די קיסרים, די מיניסטאָרען, די גרויסע און די קליינע בעאַמטע, זייער הערשאַפט בלויז מיט א שווער הארץ.

און אָט ווי אזוי מיר האָבען אין דער געזעלשאַפט, וואָס איז געבויט לויט דער טעאָריע פון די מעטאַפיזיקער, צוויי פאַרשיידענ־ארטיגע און זאָגאַר געגענזעצליכע מינים באַציהונגען, וואָס קאָנען עקזיסטירען צווישען אינדיווידומען: ערשטענס — עקספּלואַטאַציע, צווייטענס — הערשאַפט. אויב ס'איז אמת, אז הערשען מיינט

פּונקט ווי אין די אַמאָליגע צייטען האָבען זיך די פאָרשטעהער פון געטליכען שכל און אויטאָריטעט, די קירכע און די היליגע, אָפען פאַרבונדען מיט דער עקאָנאָמישער עקספּלואַטאַציע פון די מאַסען, וואָס איז אויך געווען די הויפּט־אורזאַך פון זייער פאַלען, פּונקט אַזוי האָבען זיך היינט די פאָרשטעהער פון מענשליכען פאַרשטאַנד און אויטאָריטעט, דער שטאַאַט, די געלעהרטע געזעלשאַפטען און די געבילדעטע קלאַסען, גאַנץ שטאַרק אידענטיפיצירט מיט דער זאַך פון אכזריות'דיגער און אומגערעכטער עקספּלואַטאַציע, כדי צו זיין ביכולת אויפצוהאַלטען כאָטש די קלענסטע מאָראַלישע קראַפט, דעם מינדעסטען פּרעסטיזש. געפּלאָגטע פון אייגענעם געוויסען, פיהלען זיי זיך אַנטמאַסקירט. און זיי האָבען ניט קיין אַנדער באַהעלטעניש, פון דער כשר־פאַרדיענטער — לויט זייער אייגענעם באַוואוסטזיין — פאַראַכטונג, ווי דעם ווילדען באַווייזען פון דער נויטווענדיגקייט פון אַן אָרגאַניזירטער און באַוואַפענטער גוואַלט־אָרגאַניזאַציע, וואָס איז געגרינדעט אויף דריי עקעלהאַפטע זאַכען: ביוראָקראַטיע, פּאָליציי און אַ שטענדיגע אַרמעע, דאָס וואָס עס איז איצט דער שטאַאַט, די פאַרקערפּערונג פון דעם עקספּלואַטירענדען און דאָקט־רינערן שכל פון די פּריווועליגירטע קלאַסען.

קעגען אָט דער פוילענדער און אָפּשטאַרבענדער בילדונג שטעהט אויף און ווערט געשאַפען אין די פאָלקס־מאַסען אַ נייע בילדונג, אַ יונגע, אַ קרעפטיגע, פול לעבען און צוקונפט, וועלכע, פאַרשטעהט זיך, איז נאָך ניט וויסענשאַפטליך אַנטוויקעלט, נאָר וועלכע גאַרט נאָך אַ נייער וויסענ־שאַפט, וואָס זאָל זיין באַפרייט פון די אלע נאַרישקייטען פון מעטאַפיזיק און טעאָלאָגיע. אָט די בילדונג וועט ניט האָבען ניט קיין פּאַטענטירטע פּראָפעסאָרען, ניט קיין נביאים, ניט קיין גייסטליכע, נאָר אויפפלאַקערנדיג אין יעדען איינציגען און אין אַלע, וועט זי ניט באַשאַפען ניט קיין נייע קירכע, ניט קיין נייעם שטאַאַט; זי וועט פאַרניכטען יעדען שפּור פון אָט דעם פאַרשאָלטענעם פּרינציפּ פון הערשאַפט, סיי מענשליכע, סיי געט־ליכע, און איבערלאָזענדיג די פולסטע פרייהייט פאַר יעדען איינציגען, וועט זי פאַרווירקליכען די גלייכהייט, סאָלידאַריטעט און ברידערליכקייט פון מענשליכען מין.

ווערטער: „אַלץ פאַר'ן פאָלק, גאָרנישט דורכ'ן פאָלק". דאָס באַדייט, אַז די הייליגע, די אַריסטאָקראַטען, אָדער די וואָס זיינען דורך זייער וויסענשאַפטליכער אַנטוויקעלטער בילדונג, אָדער דורך זייער עשירות, — אָט די אַלע מענשען, וואָס זיינען פיעל נעהענטער ווי די פאָלקס־מאַסען צום אידעאַל אָדער צו גאָט, ווי עס זאָגען איינע; צום פאַרשטאַנד, צו גערעכטיגקייט און אמת'ער פרייהייט, ווי עס זאָגען אַנדערע, — האָבען אויף זיך די הייליגע און ערהאַבענע שליחות צו זיין די וועגווייזער פון די פאָלקס־מאַסען. אויפאָפּפערנדיג די אייגענע אינטערעסען און פאַרנאַכלעסיגענדיג די אייגענע עסקים, מוזען זיי זיך ווידמען צו דעם גליק פון זייער ק ל ע נ ע ר ן ב ר ו ד ע ר — דאָס פאָלק. רעגירען איז ניט קיין פאַרגעניגען, דאָס איז אַ שווערע פליכט: יאָגענדיג זיך נאָך

עס בלייבט נאָר צו דערוויסען זיך, וואָס דאָס פאַלק וויל און דורך וועלכען מיטעל ער דריקט אַם בעסטען און אַם ריכטיגסטען אויס זיין ווילען. די ראַדיקאַלע דעמאָקראַטען ריידען זיך איין, אַז אַזאַ זאַך איז שטענדיג די פאַרזאַמלונג, וואָס איז ערוועהלט דורך אַלגעמיינע שטימרעכט. אַנדערע, נאָך מעהר ראַדיקאַלע, לייגען נאָך צו דעם רעפערענדום, די דירעקטע אָפּשטימונג פון גאַנצען פאָלק וועגען יעדען אויף וויפיעל ניט איז וויכטיגען געזעץ. אַלע, די קאָנסערוואַטיווען, ווי די ליבעראַלען, די מעסיגע ראַדקאַלען און די עקסטרעמע ראַדיקאַלען, זיינען איינשטימיג אויף דעם פונקט, אַז דאָס פאָלק מוז רעגירט ווערן; ער קאָן זיך אַליין אויסקלייבען זיינע רעגירער און האַרען, אָדער זיי קאָנען אַרויפגעזעצט ווערן אָהן זיין ווילען, אָבער אין יעדען פאַל מוז ער האָבען הערשער און האַרען. ניט האָבענדיג קיין שכל, מוז ער זיך פאַרלאָזען אויף דער פיהרערשאַפט פון די, וואָס זיינען דערמיט באַשאָנקען.

אין דער צייט, וואָס אין פאַרגאַנגענעם יאָהרהונדערט האָט מען דאָס רעכט צו הערשען נאַאיוו באַרעכטיגט אין נאָמען פון גאָט, באַרעכטיגט מען עס היינט, טעאָרעטיש, אין נאָמען פון שכל; שוין ניט די גייסטליכע פון אַ געשטירצטער אמונה, נאָר די פּאַטענטירטע גייסטליכע פון דאָקטרינערן שכל פאָדערן הערשאַפט, און דאָס איז אין אַן עפּאָכע, ווען דער באַנקראָט פון דעם דאָזיגען שכל ווערט קלאָר. וואָרים קיינמאָל האָבען די געבילדעטע און געלעהרטע, און די וואָס מען רופט געבילדעטע קלאַסען, ניט פאָרגעשטעלט מיט זיך אַ בילד פון אַזאַ מאָראַלער געזונקענהייט, פון אַזאַ פייגהייט, פון אַזאַ עגאָאיזם און פון אַזאַ פאָלשטענדיגער אָפּוועזענהייט פון איבערצייגונגען, ווי אין אונזערע טעג. צוליעב דער אויסערגעוועהנליכער פייגהייט, זיינען זיי פאַרבליבען שוואַכזיניג, ניט קוקענדיג אויף זייער גאַנצער געלעהרטקייט, ניט זייענדיג בכח אויסצודענקען עפּעס אַנדערש, ווי אויפצוהאַלטען דאָס וואָס עס איז שוין פאַראַן, נאַריש האָפענדיג אָפּצושטעלען דעם גאַנג פון דער געשיכטע דורך דער רויהער קראַפט פון אַ מיליטערישער דיקטאַטור, פאַר וועלכער זיי אַליין בוקען זיך אַזוי שענדליך.

און אזוי רוהיג אָפּטאָן זייערע אַלע שענדליכע מעשים; פון דער צייט אָן, וואָס דער בורזשואזיע איז מיאוס געוואָרן צו זיין די קאָוואַדלע און איז אַליין געוואָרן דער האַמער; מיט איין וואָרט, פון דער צייט, וואָס זי האָט באַשאַפען דעם מאָדערנעם שטאַאט, איז אָט דער פּאַטאַלער בונד פאַר אַלעמען געוואָרן אַן אָפענער און אומבאַשטרייטבאַרער אמת.

עקספּלואַטאַציע איז דער ממשות'דיגער גוף, און רעגירונג — די נשמה פון בורזשואזען רעזשים. און ווי מיר האָבען נאָר וואָס געזעהן, זיינען זייביידע אזוי ענג צונויפגעבונדען, אַז זיי ווערן, סיי פון טעאָרעטישען, סיי פון פּראַקטישען שטאַנדפּונקט, דער נויטווענדיגער און ריכטיגער אויסדרוק פון מעטאַפיזישען אידעאַליזם, אַן אומפאַרמיידליכע פאָלגע פון דער בורזשואזער לעהרע, וואָס זוכט די פרייהייט און מאָראַליטעט פון די אינדיווידומען אויסערהאַלב פון דער געזעלשאַפטליכער סאָלידאַריטעט. די דאָזיגע לעהרע פיהרט צו דער עקספּלואַטירענדער הערשאַפט פון אַ קליינער צאָהל גליקליכע אָדער אויסדערוועהלטע און צו דער עקספּלואַטירטער שקלאַפעריי פון דער מעהרהייט, כמעט פון אַלעמען; עס ברענגט צו דער פאַרלייקענונג פון יעדער מאָראַל און פון יעדער פרייהייט.

אַנגעוויזענדיג אויף וואָס פאַר אַ אופן דער אידעאַליזם, וועלכער קומט אַרויס פון די אומזיניגע אידעען: גאָט, אומשטערבליכקייט פון דער נשמה, אורשפּרינגליכע פרייהייט פון אינדיווידומען און זייער מאָראַל, אומאָפּהענגיג פון דער געזעלשאַפט, האָט גע־מוזט פאַטאַל פיהרען צו דער פאַרהייליגונג פון שקלאַפעריי און אוממאָראַליטעט, בלייבט מיר איצט צו דערווייזען, ווי די רעאַלע וויסענשאַפט, דער מאַטעריאַליזם און דער סאָציאַליזם — דער צווייטער אויסדרוק איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די ריכטיגע און פולע אַנטוויקלונג פון דעם ערשטען — פיהרען מיט דערזעלבער נויטווענדיגקייט, — און טאַקע דערפאַר ווייל זיי קומען אַרויס פון דער מאַטעריעלער נאַטור און פון דער נאַטירליכער אורשפּרינג־ליכער שקלאַפעריי פון די מענשען, דעריבער מוזען זיי זוכען די באַפרייאונג פון דעם מענשען ניט אויסערהאַלב דער געזעלשאַפט

אָפּפערן זיך פאַר'ן וואוילזיין פון די באַהערשטע, איז דער צווייטער מין באַציהונג אין דער ווירקליכקייט איינגאַנצען להיפוך דער ער־שטער, — דער באַציהונג פון עקספּלואַטאַציע. נאָר לאָמיר דאָס דערקלערן. אין איינקלאַנג מיט דער אידעאַליסטישער טעאָריע, דער טעאָלאָגישער אָדער מעטאַפיזישער, קאָנען די ווערטער: „וואוילזיין פון פאָלק" ניט באַדייטען דאָס ערדישע, צייטווייליגע וואוילזיין פון פאָלק; וואָס פאַר א ווערדע האָבען עטליכע צעהנדליג יאָהר פון ערדישען לעבען אין פאַרגלייך מיט דער אייביגקייט. עס איז בכן נויטיג צו רעגירען איבער די מאַסען, ניט צוליעב דעם גשמיות'דיגען גליק, וואָס קומט פון דעם מאַטעריעלען וואוילזיין אויף דער ערד, נאָר צוליעב זייער אייביגער רעטונג. מאַטעריעלע נויטען און צרות קאָנען אפילו באַטראַכט ווערן אַלס אַן ערציהונגס מיטעל, וואָרים עס איז באַוויזען, אז דער איבערפלוס פון קערפּער־ליכע פאַרגעניגענס טויטעט די אומשטערבליכע נשמה. אין דעם פאַל אָבער פאַרשווינדט דער ווידערשפּרוך: עקספּלואַטירען און רעגיערן, מיינט איינס און דאָס זעלבע; איינס ערגענצט דאָס אנדערע און דיענט אי אַלס מיטעל, אי אַלס ציעל.

עקספּלואַטאַציע און הערשאַפט, — פון וועלכע די ערשטע גיט די מיטלען צו הערשען און בילדעט דעם נויטיגען יסוד, ווי אויך דעם ציעל פון יעדער הערשאַפט, וועלכע פון איהר זייט גאַ־ראַנטירט און פאַרגעזעצליכט די מעגליכקייט פון עקספּלואַטאַציע, — זיינעןביידע, די צוויי ניט־צעטיילבאַרע ברעגען פון דעם, וואָס עס ווערט אָנגערופען פון דער געשיכטע אָנהויב פאָליטיק. אין דער געשיכטע האָבען זיי אייגענטליך מיט זיך פאַרגעשטעלט דאָס רעאַלע לעבען פון רעגירונגען: טעאָקראַטישע, מאָנאַרכיסטישע, אַריסטאָקראַ־טישע און אַפילו דעמאָקראַטישע. אין די פריהערדיגע צייטען, ביז צו דער גרויסער רעוואָלוציע אין סוף פון 18טען יאָהרהונדערט, איז זייער אינטימער בונד געווען פאַרמאַסקירט דורך רעליגיעזע, לאָ־יאַלע און ריטערישע איינבילדונגען; אָבער פון דער צייט אָן, וואָס די רויהע האַנט פון דער בורזשואַזיע האָט די דאָזיגע, אגב אורחא זעהר דורכזיכטיגע, מאַסקע אַרונטערגעריסען; פון דער צייט אָן, וואָס דער רעוואָלוציאָנערער שטורם האָט פאַנאַנדערגעטריבען אַלע פּוסטע פאַנטאַזיעס, הינטער וועלכע די קירכע, דער שטאַאַט, די טעאָקראַטיע און די מאָנאַרכיע האָבען געקאָנט אזא לאַנגע צייט

פעדעראַליזם, סאָציאַליזם און אַנטיטעאָלאָגיזם

אַ מאָטיווירטער פאָרשלאַג צום צענטראַלען קאָמיטעט פון דער „פרידענס־ און פרייהייטס־ליגע", פון מיכאַאיל באַקונין.

זשענעוואַ.

נאָר אין איהר גופא, ניט נעגען איהר נאָר דורך איהר, — צו
דער איינפיהרונג פון דער ברייטסטער אינדיווידועלער פרייהייט
און מענשליכער מאָראַליטעט.

מיינע הערען!

די זאך, וואס באשעפטיגט אונז היינט, איז צו ארגאניזירען און ענדגילטיג צו באפעסטיגען די „פרידענס־און פרייהייטס־ליגע”, נעהמענדיג אלס באזיס די פרינציפען, וועלכע זיינען פארמולירט געווארן פון פריהערדיגען פארוואלטונגס־קאמיטעט און וועלכע זייי־נען אנגענומען געווארן פון קאנגרעס. די דאזיגע פרינציפען זייי־נען פון דעמאלט אן געווארן אונזער כארטיע, דער נויטווענדיגער באזיס פאר אלע אונזערע ווייטערדיגע ארבייטען. מיר האבען מעהר קיין רעכט ניט ארונטערצונעמען פון זיי כאטש דעם קלענסטען טייל; מיר קאנען אבער און עס איז אויך אונזער פליכט, זיי צו אנטוויקלען.

די דערפילונג פון אט דער פליכט איז אין דער איצטיגער צייט נאך נויטווענדיגער, ווייל, ווי ס׳איז אלעמען באוואוסט, זיינען די דערמאנטע פרינציפען פארמולירט געווארן אין איילעניש, אונטער דעם דרוק פון דער הארטער זשענעווער גאסטפריינדליכקייט... מיר האבען זיי אנגעווארפען, אזוי צו זאגען, צווישען צוויי שטורעמס, זייענדיג געצוואונגען אפצושוואכען אונזערע אויסדרוקען, כדי צו פארמיידען א גרויסען סקאנדאל, וועלכער וואלט געקאנט פיהרען צו דער פאלשטענדיגער פארניכטונג פון אונזער זאך.

היינט, ווען א דאנק דער מעהר אויפריכטיגער און ברייט־הערציגער גאסטפריינדליכקייט פון דער שטאט בערן, זיינען מיר פריי פון יעדען ארטיגען, אויסערליכען דרוק, מוזען מיר אט די פרינציפען אוועקשטעלען אין זייער גאנצער אומבאריהרבארקייט, אוועקווארפענדיג יעדע צווייטייטיגקייט, אלס א זאך, וואס איז ניט פאסיג פאר אונז, וואס איז ניט פאסיג פאר דער גרויסער זאך, וועלכער מיר זיינען גערופען געווארן צו באגרינדען.

פארשווייגונג, האלבע אמת׳ען, אפגעקירצטע געדאנקען, העפ־ליכע מילדקייט און די נאכגעביגקייט פון שרעקעדיגער דיפלא־מאטיע, דאס אלץ איז נוצלאז אין דער פארווירקליכונג פון גרויסע זאכען; אזעלכע זאכען ווערן נאר פארווירקליכט מיט דער הילף

3) צוליעב אַט דער פּראָפּאַגאַנדאַ גרינדען אַ צייטונג.

איז עס דען ניט קלאָר, אַז כדי מיר זאָלען קאָנען ריכטיג דורכפיהרען די דריי זאכען, דאַרפען מיר קודם כל פעסטשטעלען די פּרינציפּען, וועלכע זאָלען באַשטימען, שוין אָהן שום צווייזדייטיג־קייט, דעם כאַראַקטער און דעם ציעל פון דער ליגע? די דאָזיגע פּרינציפּען וועלען פון איין זייט באַגייסטערן און ריכטען אונזער שריפטליכע, ווי די מינדליכע פּראָפּאַגאַנדע, און פון דער צווייטער זייט וועלען זיי דיענען אַלס באַדינגונגען און אַלס באַזיס פאַר דעם אויפנעהמען נייע מיטגליעדער. דער לעצטער פונקט, מיינע הערען, שיינט אונז צו זיי זעהר וויכטיג. וואָרים די גאַנצע צוקונפט פון אונזער ליגע וועט זיין אָפּהענגיג פון די אידעען און נייגונגען, ווי אויך פון די פּאָליטישע און סאָציאַלע, עקאָנאָמישע און מאָראַלע טענדענצען פון די נייע אַנקומענדע מאַסען, פאַר וועלכע מיר וועלען עפענען אונזערע רייהען. פאַרמירענדיג אַן אינסטיטוציע, אויף דעם העכסטען גראַד אַ דעמאָקראַטישע, פּרעטענדירען מיר ניט צו פאַר־וואַלטען אונזער פאָלק, ד. ה. די מאַסען פון אונזערע אַנהענגער, פון אויבען; און ווי נאָר אונזער געזעלשאַפט וועט זיך ריכטיג איינאָרדענען, וועלען מיר זיך מעהר ניט ערלויבען אַרויפצווינגען אויף איהר די אויטאָריטעט פון אונזערע געדאַנקען. אומגעקעהרט, מיר ווילען, אַז אַלע אונזערע פּראָווינציעלע אונטערקאָמיטעטען און נאַציאָנאַלע קאָמיטעטען, און אַפילו דער צענטראַלער אָדער אינ־טערנאַציאָנאַלער קאָמיטעט גופא, זאָלען ערוועהלט ווערן פון אונטען ביז אויבען דורך דער אָפּשטימונג פון אַלע אונזערע אַנהענגער פון אַלע לענדער, און זיי זאָלען אויף אַזאַ אופן ווערן דער ריכטיגער און געהאָרכזאַמער אויסדרוק פון זייערע געפיהלען, פון זייערע אי־דעען און ווילען. אָבער איצט, טאַקע דערפאַר, ווייל מיר האָבען באַשלאָסען זיך צו אונטערוואַרפען אין אַלץ, וואָס וועט האָבען אַ שייכות מיט דער אַלגעמיינער טעטיגקייט פון דער ליגע, אונטער דעם וואונש פון דער מאַיאָריטעט; איצט, ווען מיר געפינען זיך נאָך אין אַ קליינער צאָהל, דאַרפען מיר דען ניט, אויב מיר ווילען ניט אַז אונזער ליגע זאָל ווען עס איז אָפּווייכען פון איהר ערשטער אידעע און ריכטונג, וועלכע די איניציאַטאָרען האָבען איהר גע־געבען, מוזען מיר דען ניט אָננעהמען קיין מיטלען, אַז קיינער פון די, וואָס האָבען נייגונגען וואָס זיינען געגענגעזעצט דער דאָזיגער

פון א געהויבענעם הארצען, א קלאָרן און פעסטען שכל, א קלאָר באשטימטען ציעל און א שטארקען מוט.

מיינע הערען, מיר האָבען אונטערנומען א גרויסע זאך, לאָמיר זיך דערהויבען צו דער הויכקייט פון אונזער אונטערנעהמונג. זי וועט זיין גרויס אָדער לעכערליך, מיטעלמעסיג טאָר זי ניט זיין; און כדי די זאך זאָל זיין גרויס, איז לכל הפחות נויטיג, אז מיר, דורך אונזער דרייסטקייט און אויפריכטיגקייט, זאָלען זיך ארויס־ווייזען אלס אזעלכע.

ניט קיין אקאדעמישען אנאליז פון פרינציפּען לעגען מיר פאר איצט פאר אייער אויפמערקזאמקייט. מיר לאָזען גיט ארויס פון אויג, אז מיר זיינען זיך דא הויפּטזעכליך צוזאמענגעקומען, כדי אָנצומערקען די אלע מיטלען און די אלע פּאָליטישע מאסרעגלען, וואָס זיינען נויטיג פאר דער פארווירקליכונג פון אונזער זאך. מיר ווייסען אָבער אויך, אז אין דער פּאָליטיק איז אָן ערענטליכע, ניצליכע, פּראקטישע טעטיגקייט אוממעגליך, אָהן א קלאָר־באשטימ־טער טעאָריע און אָהן א לייטענדען ציעל. אין געגענפאל, ווי מיר זאָלען ניט זיין באגייסטערט פון די ברייטסטע און פרייהייטס־ליעבענדסטע געפיהלען, וואָלטען מיר געקאָנט דערגעהן צו א פּראק־טיק, וואָס איז אינגאנצען להיפוך די געפיהלען; מיר וואָלטען גע־קאָנט אָנהויבען פון רעפּובליקאנישע, דעמאָקראטישע און סאָציאַ־ליסטישע איבערצייגונגען און פארענדיגען ווי ביסמארקיאנער אָדער ווי באָנאַפּארטיסטען.

דריי זאכען מוזען מיר היינט טאָן:

1) פעסטשטעלען די באדינגונגען און די עלעמענטען פון א נייעם קאָנגרעס.

2) אָרגאניזירען אונזער ליגע, אויף וויפיעל דאָס וועט מעגליך זיין, אין אלע אייראָפּעאישע לענדער; איהר אויסברייטען, און אונז דאכט זיך, אז דאָס איז זעהר וויכטיג, אפילו אויף אמעריקא, און גרינדען אין יעדען לאנד נאציאָנאלע קאָמיטעטען און פּראָ־ווינציעלע אונטערקאָמיטעטען, איבערלאָזענדיג פאר זיי זייער פולע געזעצליכע, נויטיגע אויטאָנאָמיע, און זיי אלע היראַרכיש אונטער־אָרדנען דעם צענטראלען קאָמיטעט אין בערן. געבען די קאָמי־טעטען פולמאכט און די נויטיגע אינסטרוקציעס פאר פּראָפּאַגאנדא און דעם אויפנעהמען פון נייע מיטגליעדער.

ערנסטע אָנהענגער, אויף וועלכע מען וועט זיך מעגען פארלאָזען, — און אונזער אויפריכטיגע, אויפקלערענדע, ערנסטע פּראָפּאַגאַנדע וועט ניט פאר׳סמ׳ען, נאָר וועט נאָך גייסטיג געזינטער מאַכען דעם עולם.

לאָמיר זשע באטראַכטען, וואָס זיינען די פּרינציפּען פון אונזער נייער אסאָציאַציע? זי רופט זיך די ליגע פון פרידען און פרייהייט. דאָס מיינט שוין פיעל; דורך דעם אונטערשיידען מיר זיך פון אַלע די, וועלכע זוכען דעם פרידען אום יעדען פּרייז, אפילו פאַר דעם פּרייז פון פרייהייט און מענשליכער ווירדע. מיר אונטערשיידען זיך אויך פון דער ענגלישער פרידענס־געזעלשאַפט, וועלכע לעגט אוועק אָן א זייט יעדע פּאָליטיק, און שטעלט זיך פאָר, אז אונטער דער היינטיגער אָרדנונג פון רעגירונג אין אייראָפּאַ, איז פרידען מעגליך. אין געגענזאַץ צו אָט די אולטראַ־פרידליכע טענדענצען פון דער פאַריזער און ענגלישער געזעלשאַפטען, דערקלערט אונזער ליגע, אז זי גלויבט אין פרידען, אז זי פארלאַנגט פרידען בלויז מיט דעם אומבאַדינגטען תנאי פון פרייהייט.

פרייהייט איז דאָס גרויסע וואָרט, וואָס באַצייכענט די ערהאַבענסטע זאַך, וועלכע וועט קיינמאָל ניט אויפהערן אָנצוצינדען די הערצער פון אַלע לעבעדיגע מענשען. אָבער זי פאָדערט א פּינקטליכע, גענויע אויסטייטשונג. אַנדערש וועלען מיר זיך פון צווייטיגקייטען ניט ארויסדרעהען, און מיר קאָנען נאָך דערזעהן אין אונזערע רייהען ביוראָקראַטען, אָנהענגער פון בירגערליכער פרייהייט, מאָנארכיסטען־קאָנסטיטוציאָנאַליסטען, ליבעראַלע אריסטאָקראַטען און בורזשועו, וועלכע זיינען אַלע מעהר אָדער וועניגער פיינדליך צו דער דעמאָקראַטיע. זיי וועלען ביי אונז בילדען די מעהרהייט, אונטער דעם אויסרייד, אז זיי ליעבען אויך די פרייהייט.

כדי אויסצומיידען די פאָלגען פון אזא טרויעריגער מיספארשטענדניש, האָט דער זשענעווער קאָנגרעס דערקלערט, אז ער וויל „גרינדען דעם פרידען א ו י ף ד ע מ אָ ק ר א ט י ע און אויף פרייהייט“, פון וואַנען עס איז געדרונגען, אז כדי צו זיין א מיטגליעד פון אונזער ליגע דאַרף מען זיין א דעמאָקראַט. דאָס הייסט, אז עס ווערן אויסגעשלאָסען אַלע אריסטאָקראַטען, אַלע אָנהענגער פון וועלכע ניט איז פּריווילעגיעס, פון וועלכע ניט איז מאָנאָפּאָלען, אָדער וועלכע ניט איז פּאָליטישע אויסנאַהמען, וואָרים

אידעע און ריכטונג, זאָל ניט קאָנען ווערן איהרער א מיטגליעד?

דארפען מיר זיך דען ניט אָרגאניזירן אויף אזא אופן, אז א גרויסע צאָהל פון אונזערע אָנהענגער זאָלען שטענדיג פארבלייבען טריי צו די געפיהלען, וועלכע באַגייסטערן אונז היינט, און פעסט־שטעלען אזעלכע כללים פאר אריינגעמען מיטגליעדער, אז אויב אפילו דער פערזענליכער צונויפשטעל פון די קאָמיטעטען זאָל זיך בייטען, זאָל אָבער דער גייסט פון דער ליגע פארבלייבען אומפארענדערט?

מיר קאָנען דאָס אַנדערש ניט דערגרייכען, סיידען מיר זאָלען פעסטשטעלען און באשטימען אונזערע פרינציפּען אזוי קלאָר, אז קיינער, וועלכער איז אין איין פּרט אָדער אין א צווייטען געגען זיי, זאָל ניט קאָנען פארנעמען קיין פלאַץ אין אונזערע רייהען.

ס'איז קיין ספק ניט, אז אויב מיר וועלען ניט דייטליך פאַר־מולירען דעם אמת'ן כאראקטער פון אונזערע פרינציפּען, וועט די צאָהל פון אונזערע אָנהענגער דורכדעם קאָנען ווערן זעהר גרויס. אין אזא פאל וואָלטען מיר, ווי ס'האָט אונז פאָרגעשלאָגען דער דעלעגאַט פון באַזעל, הער שמידלען, געקאָנט אַריינגעהמען אין אונ־זערע רייהען א סך מיליטער־לייט און גייסטליכע, — פארוואָס ניט קיין פּאָליציסטען? — אָדער לויט דעםביישפּיעל פון דער „פרידענס ליגע", וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין פּאַריז אונטער דער שוץ פון קיסר, וועלען די הערען מישעל שעוואליע און פרעדריק פּאססי, איינבעטען עטליכע באריהמטע פּרייסישע, עסטרייכישע און רוסישע פּרינצעסינס, אז זיי זאָלען גנעדיג איינוויליגען אָנצו־נעהמען דעם טיטעל פון עהרענמיטגליעדער פון אונזער אסאָסיאַציע. אָבער, ווי דער שפּריכוואָרט זאָגט: „דער וואָס כאַפּט א סך, דער בלייבט ביי ווייניג"; מיר וואָלטען זיך אָט די מציאה'דיגע פאַר־איינינגונג איינגעקויפט בלויז פאר דעם פּרייז פון פאָלשטענדיגער זעלבסט־פאַרלייקענונג, און אינמיטען פון דער גאנצער מאַסע פון צווייטייטיגקייטען און פּראַזען, וועלכע פאַר'סמ'ען אין דער איצ־טיגער צייט די געזעלשאפטליכע מיינונג פון אייראָפּא, וואָלטען מיר געוואָרן אַן איבעריגער ניט געלונגענער וויץ און ווייטער גאָרנישט.

פון דער אַנדער זייט איז קלאָר, אז אויב מיר ווילען אָפען דערקלערן אונזערע פּרינציפּען, וועט די צאָהל פון אונזערע אָנ־הענגער זיין א באַגרעניצטע, אָבער לכל הפּחות ווילען דאָס זיין

קאַנישער. און דעריבער מוז אונזער ליגע אויך זיין, צו גלייכער ציים, אי דעמאָקראַטיש, אי רעפּובליקאַניש.

און איך דענק, מיינע הערען, אַז מיר זיינען דאָ אַלע רעפּוב־ליקאַנער אין דעם זין, וואָס פאַרכאַפּט פון די אומבאַרמהאַרציגע רעזולטאַטען, געוואָרענט פון די רעטענדע און צוגלייכער צייט גרויזאַמע לעקציעס פון דער געשיכטע, פון די אַלע ערפאַהרונגען פון דער פאַרגאַנגענהייט, און באַזונדערס פון די געשעהענישען, וואָס פאַרפינסטערן אייראָפּאַ זינט 1848, און פון די געפאַהרען, וואָס דראָהען איהר נאָך איצט, זיינען מיר אַלע גלייך געקומען צו דער איבערצייגונג: אַז מאָנאַרכיסטישע אינסטיטוציעס שטימען ניט מיט דער מלוכה פון פרידען, גערעכטיגקייט און פרייהייט.

וואָס איז שייך צו אונז, מיינע הערען, האַלטען מיר פאַר אונ־זער חוב, אַלס רוסישע סאָציאַליסטען און אַלס סלאַווען, אָפען צו דערקלערן, אַז פאַר אונז האָט דאָס וואָרט רעפּובליק קיין אַנ־דער ווערט ניט, אויסער אַ ריין נעגאַטיווען: ער מיינט די צעשטערונג און די פאַרניכטונג פון דער מאָנאַרכיע. דער דאָ־זינער וואָרט איז ניט נאָר ניט בכח אונז צו באַגייסטערן, נאָר אומגע־קערט, יעטוועדעס מאָל ווען מען שטעלט אַרויס די רעפּובליק אַלס פּאָזיטיווען און ערנסטען ענטפער אויף אַלע צייטיגע אָנ־געוועהטאָגטע פראַגען, אַלס דעם העכסטען ציעל פאַר וועמעס דערגרייכונג מיר דאַרפען אָנווענדען אַלע אונזערע כחות, פיהלען מיר די נויטווענדיגקייט צו פּראָטעסטירן.

פון גאַנצען האַרצען האַסען מיר די מאָנאַרכיע; קיין זאַך גלוסטען מיר ניט אַזוי, ווי צו זעהן איהר פאַל אין גאַנץ אייראָפּאַ און אין דער גאַנצער וועלט, און מיר זיינען איבערצייגט, אַזוי ווי איהר, אַז איהר פאַרניכטונג איז אַן אומפאַרמיידליכער באַדינג פאַר דער פרייהייט פון דער מענשהייט. פון דעם שטאַנדפּונקט זיי־נען מיר אויפריכטיגע רעפּובליקאַנער. מיר דענקען אָבער ניט, אַז די פאַרניכטונג פון דער מאָנאַרכיע איז שוין גענוג, אום צו באַפרייען די פעלקער און זיי געבען פרידען און גערעכטיגקייט. פאַרקעהרט, מיר זיינען פעסט איבערצייגט, אַז אַ גרויסע, מילי־טערישע, ביוראָקראַטישע, פּאָליטיש צענטראַליזירטע רעפּובליק קאָן און מוז אומבאַדינגט ווערן אַן עראָבערונגס־מלוכה אין דער אויסערליכער פּאָליטיק, אַן אונטערדריקענדע אין דער אינערליכער,

דער וואָרט דעמאָקראַטיע באַצייכענט ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די פאַרוואַלטונג פון פאָלק דורכ'ן פאָלק און פאַר'ן פאָלק, פאַרשטעהענדיג אונטער דעם וואָרט פאָלק די גאַנצע מאַסע פון בירגער — און אין דער היינטיגער צייט דאַרף מען נאָך צוגעבען: און בירגערינס, — וועלכע שטילען צוזאַמען די נאַציאָן.

אין דעם זין זיינען מיר אַלע זיכער דעמאָקראַטען.

מיר דאַרפען אָבער אין דערזעלבער צייט אָנערקענען, אַז דער אויסדרוק דעמאָקראַטיע איז נאָך ניט גענוג פאַר דער גענויער באַשטימונג פון דעם כאַראַקטער פון אונזער ליגע, און אַז באַזונדער באַטראַכט קאָן ער אויך, פונקט ווי דער אויסדרוק: פרייהייט, געבען אַ געלעגענהייט פאַר צוויידייטיגקייט. האָבען מיר דען ניט געזעהן אין אַמעריקע, אין אָנהויב פון דעם יאָהרהונדערט, אַז די פּלאַנטאַטאָרס, די שקלאַפּענהאַלטער אין דרום און אַלע זייערע אָנהענגער אין די צפון־שטאַאַטען, האָבען זיך גערופען דעמאָקראַטען? און דער היינטיגער צעזאַרים, מיט אַלע זיינע אויטאָריטערע פאָלגען, וועלכע הענגען ווי אַ שרעקליכע געפאַהר איבער אַלץ, וואָס רופט זיך מענשליכקייט אין אייראָפּאַ, רופט ער זיך דען ניט אויך דעמאָקראַטיש? און אפילו דער מאָסקווער און פּעטערבורגער אימפּעריאַליזם, אָט דער שטאַאַט אָהן פראַזען, דער אידעאַל פון אַלע צענטראַליזירטע, מיליטערישע און ביוראָקראַטישע מלוכות, האָט ער דען ניט, ניט לאַנג צוריק, אין נאָמען פון דעמאָקראַטיע, דערשטיקט פּוילען?

עס איז אַלזאָ קלאָר, אַז דעמאָקראַטיע אָהן פרייהייט קאָן ניט דיענען אַלס אונזער פאָהן. אָבער וואָס איז אַזוינס אַ דעמאָקראַטיע, געגרינדעט אויף פרייהייט, אויב ניט אַ רעפּובליק? די פאַראייניגונג פון פרייהייט מיט פּריווילעגיעס באַשאַפט אַ מאָנאַרכיסטיש קאָנסטיטוציאָנעלען רעזשים; אָבער די פאַראייניגונג פון פרייהייט מיט דעמאָקראַטיע קאָן בלויז עקזיסטירן אין אַ רעפּובליק. פון פאַרזיכטיגקייט וועגען, מיט וואָס מיר קאָנען ניט איינשטימען, האָט דער זשענעווער קאָנגרעס געפונען פאַר נויטיג זיך צוריקצוהאַלטען אין זיינע רעזאָלוציעס פון ארויסצוברענגען דעם וואָרט רעפּובליק. אָבער, פּראָקלאַמירענדיג זיין פאַרלאַנג „צו באַגרינדען דעם פרידען אויף דעמאָקראַטיע און פרייהייט", האָט ער זיך ניט־ווילענדיג ארויסגעשטעלט אַלס רעפּובליקאַ־

פאַרלייקענונג פון דער גאַנצער פרייהייט: די צענטראַליזאַציע און די אַלמעכטיגקייט פון שטאַאַט.

אַ ניי־אויפגעלעבטע דורך דער גרינדונגס־פאַרזאַמלונג, אמת, באַשטריטען פון די זשיראָנדיסטען, נאָר מיט קנאַפּען ערפאָלג, איז די דאָזיגע צענטראַליזאַציע פאַרפאָלקאָמט געוואָרן דורך דעם נאַציאָנאַלען קאָנווענט. ראָבעספּיער און סען זשיסט זיינען געווען איהרע אמת'ע באַנייער; קיין זאַך איז ניט פאַרגעסען געוואָרן אין דער נייער רעגיערונגס־מאַשין, אפילו ניט דאָס „אויבערשטע וועזען" צוזאַמען מיט דער רעליגיע פון שטאַאַט. זי האָט נאָר געוואַרט אויף דעם געשיקטען מאַשיניסט, וואָס זאָל אַרויסציגען פאַר דער פאַרוואונדערטער וועלט די אונטערדריקענדע מאַכט, מיט וועלכער עס האָבען איהר באַשאַנקען איהרע ניט־פאָרזיכטיגע בויער... און נאַפּאָלעאָן איז ערשינען. און אַט אַזוי האָט די רעוואָלוציע, וועלכע איז פון אָנהויב געווען באַזעעלט בלויז פון ליעבע צו פרייהייט און מענשליכקייט, מיט דעם נאָר אליין וואָס זי האָט געגלויבט אין דער מעגליכקייט פון אַן אויסגלייך צווישען פרייהייט און מענשליכקייט מיט דער צענטראַליזאַציע פון שטאַאַט, דער'הרג'עט זיך אליין, דער'הרג'עט זיי, און קיין אַנדער זאַך ניט געבאָרן, אויסער דער מיליטערישער דיקטאַטור, דעם צעזאַריזם.

איז דען ניט קלאָר, מיינע הערען, אַז כדי צו ראַטעווען אין אייראָפּאַ די פרייהייט און דעם פרידען מוזען מיר אַנטקעגענשטעלען אַט דער משונה'דיגער און דריקענדער צענטראַליזאַציע פון די מיליטערישע, ביוראָקראַטישע, דעספּאָטישע, מאָנאַרכיסטישע, קאָנסטיטוציאָנעלע און אפילו רעפּובליקאַנישע שטאַאַטען, דעם גרויסען רעטונגס־פּרינציפּ פון פעדעראַליזם, — דער פּרינציפּ, וועמעס פּראַכטפולע ערשיינונג האָט אונז געגעבען, צווישען אַנדערעס, די לעצטע געשעהעניש אין די פאַראייניגטע שטאַאַטען פון נאָרד־אַמעריקאַ? * פון איצט אָן דאַרף זיין קלאָר פאַר אַלע וואָס פאַרלאַנגען אויפריכטיג די באַפרייאונג פון אייראָפּאַ, אַז בלייבענדיג ביי זייער גאַנצער סימפּאַטיע צו די גרויסע סאָציאַליסטישע

* באַקונין מיינט דאָ דעם „בירגער־קריעג", פאַר דער אָפּשאַפונג פון דער נעגער־שקלאַפעריי.—איב.

און אז זי וועט ניט זיין ביכולת צו פאַרזיכערן איהרע אונטערטאַ־נען, אפילו ווען זיי זאָלען זיך רופען בירגער, מיט וואוילשטאַנד און פרייהייט. האָבען מיר דען ניט געזעהן, ווי די גרויסע פראַנ־צויזישע נאַציאָן האָט זיך צוויי מאָל ערקלערט פאַר אַ דעמאָקראַ־טישער רעפּובליק, און ביידע מאָל האָט זי פאַרלאָרען איהר פריי־הייט און זיך געלאָזט אריינשלעפּען אין עראָבערונגס מלחמות?

וועלען אויך מיר, ווי פיעלע אנדערע, צושרייבען אָט די טרױ־עריגע נידערלאַגעס צו דעם לייכטזיניגען טעמפּעראַמענט און די היסטאָרישע דיסציפּלינירטע געוועהנהייטען פון פראַנצויזישען פאָלק, וועלכער, ווי עס באַהויפּטען זיינע פאַרלוימדער, איז נאָר פעהיג אויסצוקעמפען פרייהייט דורך אַ פּלעצליכען אויסברוך, קאָן זיך אָבער ניט באַנוצען מיט איהר און איינפיהרען איהר אין דער פּראַקטיק?

עס איז אוממעגליך, פאַר אונז, מיינע הערען, זיך אָנצושליסען אָן דער דאָזיגער פאַראורטיילונג פון אַ גאַנצען פאָלק, פון איינעם פון די קולטורעלסטע פעלקער אין איירָאפּאַ. מיר זיינען איבער־צייגט, אז אויב פראַנקרייך האָט צוויי מאָל כסדר פאַרלאָרן איהר פרייהייט און האָט צוגעזעהן, ווי איהר דעמאָקראַטישע רעפּובליק ווערט פאַרוואַנדעלט אין אַ דיקטאַטור און אין אַ מיליטערישער דעמאָקראַטיע, פאַלט די שולד פון דעם ניט אויף דעם כאַראַקטער פון פאָלק, נאָר אויף זיין פּאָליטישער צענטראַליזאַציע. די דאָ־זיגע צענטראַליזאַציע, וועלכע איז פון לאַנג אָן צוגעגרייט געוואָרן דורך די פראַנצויזישע קעניגע און שטאַאטסלייט און איז שפּעטער פאַרקערפּערט געוואָרן אין אַ מענשען, וואָס די העפליכע הויף־רעטאָריק האָט גערופען דער „גרויסער קעניג", איז דערנאָך, דורך די מיאוס'ע מעשים פון דער אָפּגעלעבטער מאָנאַרכיע, אריינגע־שטויסען געוואָרן אין אַן אָפּגרונד, וואו זי וואָלט זיכער אונטער־געגאַנגען אין שמוץ, ווען די רעוואָלוציע וואָלט איהר ניט אויפ־געהויבען מיט איהר מעכטיגען אָרעם. יאָ, ס'איז אַ מערקוויר־דיגע זאַך: אָט די גרויסע רעוואָלוציע, וועלכע האָט צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פּראָקלאַמירט די רעכטען ניט נאָר פון בירגער, נאָר פון מענשען — איז געוואָרן די יורש'טע פון דער מאָ־נאַרכיע, וועמען זי האָט געטויט, און האָט צוריק אויפגעלעבט די

2) אַז די „שטאַאַטען פון אייראָפּאַ" וועט זיך ניט קאָנען אויסבילדען פון די שטאַאַטען ווי זיי זיינען איצט, צוליעב דער משונה'דינער אומגלייכהייט פון זייערע רעלאַטיווע קרעפטען.

3) אַז דער ביישפּיעל פון דער אָבגעשטאָרבענער גערמאַני־שער קאָנפעדעראַציע האָט אויף אַן אומבאַשטרייטבאַרען אופן באַ־וויזען, אַז אַ קאָנפעדעראַציע פון מאָנאַרכיסטישע מלוכות איז ניט מעהר ווי אַ חוזק; אַז זי איז ניט ביכולת צו גאַראַנטירען די פעל־קער, ניט קיין שלום און ניט קיין פרייהייט.

4) אַז קיין צענטראַליזירטער, ביוראָקראַטישער און שוין מיט דעם אַליין מיליטערישער שטאַאַט, ווען אפילו ער זאָל זיך אָנרו־פען רעפּובליקאַניש, וועט ניט קאָנען אויף אַן אויפריכטיגען און ערנסטען אופן אריינקומען אין דער אינטערנאַציאָנאַלער קאָנפע־דעראַציע. לויט זיין קאָנסטיטוציע, וועלכע וועט שטענדיג זיין אַן אָפענע אָדער פאַרמאַסקירטע פאַרלייקענונג פון פרייהייט אי־נערליך, וועט ער מוזען זיין אַ שטענדיגער ארויסרוף צו מלחמה, אַ שטענדיגע געפאַהר פאַר דער עקזיסטענץ פון די שכנ'ישע לענ־דער. זייענדיג געגרינדעט הויפּטזעכליך אויף אַ פריהערדיגען אקט פון גוואַלט, עראָבערונג, אָדער דאָס וואָס מען רופט אין פּריוואַטען לעבען גנבה דורך אריינברעכען זיך, — אויף אַן אקט וואָס האָט באַקומען די ברכה פון דער קירכע פון וועלכער עס איז רעליגיע, איז געהייליגט געוואָרן דורך דער צייט און דורך דעם אַלעם וואָס ווערט פאַרוואַנדעלט אין דער געשיכטע אַלס רעכט, — און זיך אָנ־שפּאַרענדיג אויף אָט דער געטליכער פאַרהייליגונג פון דער טרי־אומפירענדער גוואַלט ווי אויף אַן אויסשליסליכען און העכערן רעכט, מיט דעם אַליין באַטראַכט זיך שוין יעדער צענטראַליזיר־טער שטאַאַט אַלס די אַבסאָלוטע פאַרלייקענונג פון די רעכטען פון אַלע אַנדערע מלוכות, און אַנערקענט ניט זייער רעכט אין די גע־שלאָסענע אָפּמאַכען, סיידען ער האָט אין דעם אַ פּאָליטישען אינ־טערעס, אָדער ער קאָן זיך אַנדערש ניט העלפען.

5) אַז אַלע אָנהענגער פון דער ליגע וועלען פאָלגליך מוזען אָנשטרענגען אַלע זייערע כחות אויף איבערצובויען זייערע פאָ־טערלענדער, כדי צו ענדערן אין זיי די אַלטע אָרגאַניזאַציע, וואָס איז געבויט פון אויבען ביז אַראָפּ אויף גוואַלט און אויף דעם פּרינציפּ פון הערשאַפט, אויף אַ נייער אָרגאַניזאַציע, וועלכע האָט

און הומאַניטערע אידעען, וואָס זיינען פּראָקלאַמירט געוואָרן פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע, מוזען מיר אָבער פארוואַרפען איהר שטאַאטס־פּאָליטיק און אויך אַן אַנטשלאָסענעם אופן אָנ־נעהמען די נאָרד־אַמעריקאַנישע פרייהייטס־פּאָליטיק.

I

פעדעראַליזם.

מיר זיינען גליקליך מיט דער מעגליכקייט צו דערקלערן, אַז אַט דער פּרינציפּ איז איינשטימיג פּראָקלאַמירט געוואָרן אויפ'ן זשע־נעווער קאָנגרעס. די שווייץ גופא, וועלכע, אגב אורחא, באנוצט אזוי ערפאָלגרייך דעם דאָזיגען פּרינציפּ אין דער פּראַקטיקע, האָט זיך אָן איהם אָנגעשלאָסען אָהן וועלכער עס איז באַשרענקונג און האָט איהם אויפגענומען מיט דער גאַנצער ברייטקייט פון זיינע פאָלגען. צום אומגליק, איז אָט דער פּרינציפּ אין די רעזאָלוציעס פון קאָנגרעס געוועזן זעהר שלעכט פאָרמולירט, און איז אויך דורכ־געפיהרט געוואָרן בלויז אויף אַן אינדירעקטען אופן. ערשטענס, צוליעב דער ליגע, וואָס מיר דאַרפען גרינדען, און צווייטענס צו־ליעב דעם זשורנאַל, וועלכען מיר דאַרפען ארויסגעבען אונטער'ן טיטעל: „די פאַראייניגטע שטאַאטען פון אייראָפּא.” אין דער־זעלבער צייט אָבער, לויט אונזער מיינונג, דאַרף ער פאַרנעמען דעם ערשטען אָרט אין אונזער פּרינציפּען־ערקלערונג.

דאָס איז זעהר אַ טרויעריגע פאַרנאַכעלסיגונג, וועלכע מיר דאַרפען זעהן וואָס גיכער צו פאַרריכטען. אין איינקלאַנג מיט דעם איינשטימיגען באַשלוס פון זשענעווער קאָנגרעס מוזען מיר פון דאָס נייע פּראָקלאַמירן:

1) כדי צו פאַרהעלפען דעם טריאומף פון פרייהייט, גע־רעכטיגקייט און פרידען אין די געגענזייטיגע באַציהונגען פון די פעלקער אין אייראָפּא, כדי צו מאַכען אוממעגליך אַ בירגער־קריעג צווישען די פאַרשיידענע פעלקער, וואָס שטעלען צונויף די איי־ראָפּעאישע משפחה, איז פאַראַן נאָר איין מיטעל: די פאָרמירונג פון אַ „פאַראייניגטע שטאַאטען פון אייראָפּא”.

טען; די פראַגען וועגען נאַטירליכע, פּאָליטישע, סטראַטעגישע און האַנדעלס גרעניצען, דאַרפען פון איצט אָן פאַררעכענט ווערן אַלס זאַכען וואָס געהערן צו דער געשיכטע פון אַלטערטום און דאַרפען ענערגיש פאַרוואָרפען ווערן פון אַלע אָנהענגער פון דער ליגע.

7) די אָנערקענונג פון דעם אבסאָלוטען רעכט אויף פולער אויטאָנאָמיע פאַר יעדער נאַציאָן, צי גרויס צי קליין; פאַר יעדען פאָלק, צי שוואַך צי שטאַרק; פאַר יעדער פּראָווינץ, פאַר יעדער קאָמונע, אָבער נאָר אונטער איין באַדינג, אַז די אינערליכע אָרדענונג פון איינעם פון די אויסגערעכענטע, זאָל ניט זיין קיין דראָהונג און קיין געפאַהר פאַר דער אויטאָנאָמיע און פרייהייט פון די שכנ׳ישע לענדער.

8) פון דעם אומשטאַנד, וואָס אירגענד וועלכע לאַנד איז אַ טייל פון וועלכען עס איז שטאַאַט, איז נאָך ניט געדרונגען אַז זי איז מחויב, אויב אפילו זי האָט זיך פרייוויליג אָנגעשלאָסען, תמיד צו פאַרבלייבען ניט אָבגעטיילט. קיין אייביגע פאַרפליכטונג קאָן ניט דערלאָזען ווערן פון דער מענשליכער גערעכטיגקייט, די איינציגע מיט וועלכער מיר מעגען זיך רעכענען, און מיר אָנערקענען קיינמאָל ניט קיין אנדערע רעכט אָדער אנדערע פליכטען, חוץ די וואָס זיינען באַזירט אויף גערעכטיגקייט. דאָס רעכט פון פרייער פאַראייניגונג און דאָס רעכט פון פרייער צעשיידונג זיינען די ערשטע און וויכטיגסטע פון אַלע פּאָליטישע רעכטען; דאָס איז אַ רעכט אָהן וועלכען די קאָנפעדעראַציע וועט שטענדיג זיין ניט מעהר ווי אַ פאַרמאַסקירטע צענטראַליזאַציע.

9) פון דעם וואָס מיר האָבען ביז איצט געזאָגט פאָלגט, אַז די ליגע דאַרף אָפען פאַרדאַמען יעדען פאַרבאַנד פון איין טייל אָדער אַן אַנדערן פון דער אייראָפּעאישער דעמאָקראַטיע מיט מאָנאַרכיסטישע שטאַאַטען, אפילו ווען דער דאָזיגער פאַרבאַנד זאָל האָבען אַלס צוועק אומצוקעהרן די אומאָפּהענגיגקייט אָדער די פרייהייט צו אַן אונטערדריקט לאַנד; וואָרים אזא פאַרבאַנד קאָן נאָר ברענגען צו ענטוישונג, און ער וואָלט צו דערזעלבער צייט אויך געווען אַ פאַרראַט צו דער זאַך פון דער רעוואָלוציאָן.

10) אין געגענזאַץ צו דעם, טאַקע דערפאַר, ווייל זי איז אַ פרידענס־ליגע און איז איבערצייגט, אַז קיין פרידען קאָן ניט אנדערש אויסגעקעמפט און באַפעסטיגט ווערן ווי נאָר דורך דער

פאַר איהר יסוד ניט קיין אנדער זאַך, ווי נאָר די אינטערעסען, פאָדערונגען און די נאַטירליכע נייגונגען פון דער באַפעלקערונג; קיין אַנדער פּרינציפּ, ווי די פרייע פעדערירונג פון די איינצעלנע אין קאָמונעס, פון די קאָמונעס אין פּראָווינצען*, פון די פּראָווינצען אין נאַציאָנען, און ענדליך, פון די לעצטע אין די „פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אייראָפּאַ" צוערשט, און דערנאָך פון דער גאַנצער וועלט.

6) עס פאָלגט דערפון די פאָלשטענדיגע פאַרניכטונג פון אַלץ, וואָס ווערט אָנגערופען דאָס היסטאָרישע רעכט פון די שטאַאַ־

---

* דער באַוואוסטער איטאַליענישער פּאַטריאָט זשאָזעף מאַדזיני, וועמעס רעפּובליקאַנישער אידעאַל איז געווען ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די פראַנצויזישע רעפּובליק פון 1793, איבערגעשמאָלצען אין די פּאָעטישע טראַדיציעס פון דאַנטע און אין די הערשאַפטס־ליעבענדע ערינערונגען פון דעם וועלט־באַהערשענדען רוים, דערנאָך איבערגעזעהן און אויסגעבעסערט לויט דעם האַלב־ראַציאָנאַלען און האַלב־מיסטישען שטאַנדפּונקט פון דער נייער טעאָלאָגיע, דער דאָזיגער מערקווירדיגער פּאַטריאָט, מאַכטזיכטיג, ליידענשאַפטליך און שטענדיג אויסערגעוועהנליך, ניט קוקענדיג אויף אַלע אָנשטרענגונגען, וואָס ער האָט געמאַכט זיך אויפצוהויבען צו דער הויך פון אינטערנאַציאָנאַלער גערעכטיגקייט, אַ פּאַטריאָט, וועלכער האָט שטענדיג פאָרגעצויגען די גרויסקייט און די מעכטיגקייט פון זיין פּאַטערלאַנד, ווי זיין אייגענע פרייהייט און וואָהלזיין, — מאַדזיני איז שטענדיג געווען אַ פּאַר'עקשנ'טער געגנער פון אויטאָנאָמיע פאַר די פּראָווינצען, וואָס וואָלט נאַטירליך געשטערט די שטרענגע איינפאָרמיגקייט פון זיין גרויסען איטאַליענישען שטאַאַט. ער באַהויפּטעט, אַז אַלס געגענגעוויכט צו דער אַלמעכטיגקייט פון אַ פעסט איינגעפונדעוועטער רעפּובליק איז גענוג די אויטאָנאָמיע פון די קאָמונען. ער מאַכט אַ טעות, קיין איין קאָמונע, באַזונדער גענומען, וואָלט ניט געקאָנט זיך שטעלען געגען דער מאַכט פון אַזאַ ריעזיגער צענטראַליזאַציע; זי וואָלט דערשטיקט געוואָרן. כדי אויסצוהאַלטען דעם קאַמף, וואָלט זי געמוזט זיך פאַראייניגען, צוליעב דער אַלגעמיינער זעלבסט־פאַרטיידיגונג, מיט די שכנ'ישע קאָמונעס, ד. ה. זי וואָלט געמוזט צוזאַמען מיט זיי בילדען אַן אויטאָנאָמע פּראָווינץ. אַחוץ דעם, אויב די פּראָווינצען וועלען ניט זיין אויטאָנאָם, וועט זייער פאַרוואַלטונג מוזען איבערגעגעבען ווערן צו די אָנגעשטעלטע פון שטאַאַט. עס איז ניט פאַראַן קיין מיטען צווישען אַ שטרענג אויסגעהאַלטענעם פעדעראַליזם און אַ ביוראָקראַטישען רעזשים. עס פאָלגט דערפון, אַז די רעפּובליק, צו וועלכער עס שטרעבט מאַדזיני, וואָלט געווען אַ ביוראָקראַטישער שטאַאַט, און פאָלגליך אויך אַ מיליטערישער, וואָס איז געגרינדעט צוליעב אויסערליכער מעכטיגקייט, ניט צוליעב אינטערנאַציאָנאַלער גערעכטיגקייט און אינערליכער פרייהייט. אין 1793, אונטער דער הערשאַפט פון טעראָר, זיינען די קאָמונעס פון פראַנקרייך ערקלערט געוואָרן אַלס אויטאָנאָם; דאָס האָט אָבער ניט געשטערט, אַז זיי זאָלען דערשטיקט ווערן דורכ'ן רעוואָלוציאָנערן דעספּאָטיזם פון קאָנווענט, אָדער בעסער געזאָגט, פון דער פּאַריזער קאָמונע, פון וועלכער דער נאַטירליכער יורש איז געוואָרן נאַפּאָלעאָן.

מיינעם וואוילזיין, וועלכער איז אין דער אמת'ן שטענדיג דער וואוילזיין פון די פּריוויליגירטע קלאַסען, — דער דאָזיגער פּרינציפּ דריקט ניט אויס קיין אנדער זאַך, ווי די באַריהמטע היסטאָרישע רעכטען און די הערשזיכטיגקייט פון די שטאַאַטען. דאָס רעכט פון די נאַציאָנאַליטעטען וועט דעריבער פון דער ליגע שטענדיג באַטראַכט ווערן נאָר ווי אַ נאַטירליכע פאָלגע, וואָס שטאַמט פון הויכען פּרינציפּ פון פרייהייט; און דאָס נאַציאָנאַלע רעכט וועט אויפהערן באַטראַכט ווערן אַלס אַזעלכעס, אַזוי גיך ווי זי וועט זיך שטעלען קעגען דער פרייהייט, אָדער אפילו נאָר אויסער דער פרייהייט.

13) איינינגקייט איז אַ ציעל, צו וועלכען עס שטרעבט אומפאַרמיידליך די מענשהייט. אָבער דער דאָזיגער ציעל ווערט געפעהרליך, ער ווערט דער צעשטערער פון דער אויפקלערונג, פון דער ווירדע און דעם וואוילשטאַנד פון אינדיווידומען און פעלקער, יעדעס מאָל, ווען די איינינגקייט שטרעבט זיך איינצואָרדנען אָהן דער פרייהייט, דורך דער הילף פון גוואַלט, אָדער מיט דער הילף פון דער אויטאָריטעט פון וועלכע ניט איז טעאָלאָגישע, מעטאַפיזישע, פּאָליטישע אָדער אפילו עקאָנאָמישע אידעען. דער פּאַטריאָטיזם, וואָס שטרעבט צו איינינגקייט אָהן פרייהייט, איז אַ שלעכטער פּאַטריאָטיזם. ער איז שטענדיג שעדליך פאַר די ווירקליכע פאָלקס-אינטערעסען פון לאַנד, וועלכען ער וויל דערהויבען און גליקליך מאַכען; ער ווערט אָפט ניט-ווילענדיג פריינדליך צו דער רעאַקציע און פיינדליך צו דער רעוואָלוציע, ד. ה. צו דער באַפרייאונג פון פעלקער און מענשען. די ליגע קאָן אָנערקענען נאָר איין איינציגע איינינגקייט: די וואָס בילדעט זיך פריי דורך אַ פעדעראַציע פון די אויטאָנאָמע טיילען אין איין גאַנצען, אַזוי אַז זי הערט אויף צו זיין די פאַרלייקענונג פון די פּריוואַטע רעכטען און אינטערעסען, זי הערט אויף צו דיענען אַלס בית-עלמין, וואו עס ווערט איבער-גוואַלט באַגראָבען דער גאַנצער אָרטיגער וואוילזיין, און אָנשטאָט דעם ווערט זי די באַפעסטיגונג און דער מקור פון דער גאַנצער אויטאָנאָמיע און איהר וואוילזיין. די ליגע וועט דעריבער מיט אַלע כחות קעמפען געגען יעדער רעליגיעזער, פּאָליטישער, עקאָנאָמישער און סאָציאַלער אָרגאַניזאַציע, וועלכע וועט ניט זיין אינגאַנצען דורכגעדרונגען מיט דעם דאָזיגען

ענגסטער און פולסטער סאָלידאַריטעט פון די פעלקער אויף די יסודות פון גערעכטיגקייט און פרייהייט, דאַרף די ליגע הויך פּראָקלאַמירן איהר מיטגעפיהל מיט יעדען פאָלקס־אויפשטאנד געגען יעדער אונטערדריקונג, סיי אינערליכער, סיי אויסערליכער, אבי נאָר דער אויפשטאנד ווערט געמאכט אין נאָמען פון אונזערע פּרינציפּען און אין די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אינטערען פון די פאָלקס־מאסען, און ניט מיט דעם הערשזיכטיגען צוועק צו גרינדען א מעכטיגען שטאאט.

11) די ליגע וועט אָנפיהרען א פארביסענעם קאמף מיט אלץ, וואָס ווערט אָנגערופען כבוד, גדלות און מעכטיגקייט פון די שטאאטען. קעגען די אלע פאלשע און שעדליכע אָבגעטער, צו וועלכע מען האָט מקריב געווען מיליאָנען מענשען, וועלען מיר אנטקעגענשטעלען דעם כבוד פון מענשליכען פארשטאנד, וועלכער צייגט זיך ארויס אין דער וויסענשאפט, און דעם אידעאל פון אלוועלטליכען וואוילשטאנד, וואָס איז געגרינדעט אויף ארבייט, גערעכטיגקייט און פרייהייט.

12) די ליגע אָנערקענט די נאציאָנאליטעט אלס א נאטירליכען פאקט, וועלכע האָט אן אומבאשטרייטבארן רעכט אויף עקזיסטענץ און פרייער אנטוויקלונג, אָבער ניט אלס א פּרינציפּ, — וואָרום יעדער פּרינציפּ דארף טראָגען אן אוניווערסאלען כאראקטער, און די נאציאָנאליטעט איז, להיפּוך, ניט מעהר ווי א באזונדערער, אויסשליסליכער פאקט. דער אזוי־גערופענער נאציאָנאלער פּרינציפּ, אין דער פאָרם ווי ער איז אין אונזער צייט אוועקגעשטעלט געוואָרן פון די רעגיערונגען פון פראנקרייך, רוסלאנד און פּרייסען, ווי אויך פון פיעלע דייטשע, פּוילישע, איטאליענישע און אונגארישע פּאטריאָטען, איז מעהר ניט ווי א קינד פון דער רעאקציע, וואָס איז להיפּוך דעם גייסט פון דער רעוואָלוציע; דער פּרינציפּ, וועלכער איז בעצם אויף דעם העכסטען גראד אריסטאָקראטיש, דערגעהט ביז צו דער פאראכטונג פון פעלקער שפּראכען, וואָס האָבען קיין ליטעראטור ניט; וועלכער אין זיין עצם לייקענט אָפּ די פרייהייט פון די פּראָווינצען און די רעאלע אויטאָנאָמיע פון די קאָמונעס, און ווערט אויפגעהאלטען אין אלע לענדער ניט פון די פאָלקס־מאסען, וועמעס רעאלע אינטערעסען ער איז סיסטעמאטיש מקריב צוליעב דעם אזויגערופענעם אלגע־

ניזאציע איז געווען א פלעק, פונקט ווי אין די רעפובליקען פון אלטערטום, די פרייהייט פון די בירגער איז געווען געגרינדעט אויף דער געצוואונגענער ארבייט פון שקלאפען. עס איז געווען גענוג אָט דער איינער פלעק, אום איבערצוקעהרן די גאנצע פּאָליטישע אָרגאניזאציע פון די דאָזיגע שטאאטען.

בירגער און שקלאפען — דאָס איז דער אנטאגאָניזם, וואָס האָט עקזיסטירט אין דער וועלט פון אלטערטום און אין די שקלאַפען־שטאאטען פון דער נייער וועלט. בירגער און שקלאפען, ד. ה. געצוואונגענע ארבייטער, שקלאפען, אויב ניט לויט'ן רעכט, איז אין דער ווירקליכקייט — דאָס איז דער אנטאגאָניזם פון דער מאָדערנער וועלט. און פונקט ווי די מלוכות פון אלטערטום זיינען אונטערגעגאנגען פון דער שקלאפעריי, אזוי וועלען די היינטיגע שטאאטען אונטערגעבראכט ווערען פון פּראָלעטאריאט.

אומזיסט וואָלט געווען די מיה זיך צו טרייסטען מיט דעם געדאנק, אז דער דאָזיגער אנטאגאָניזם איז גיכער א פיקטיווער איידער א ווירקליכער, אָדער אז עס איז אוממעגליך דורכצופיהרן אן אונטערשיידונגס־ליניע צווישען די באזיצענדע און ניט־באַזיצענדע קלאסען, ווייל אָט די קלאסען געהען אריבער איינע אין די אנדערע דורך פיעלע צווישען־שטופען און אונבאמערקבארע שאטירונגען.

אין דער נאטירליכער וועלט עקזיסטירן אויך ניט קיין אונ־טערשיידונגס־ליניעס; אזוי צום ביישפּיעל, אין דער שטייגענ־דער רייהע פון די ברואים איז אוממעגליך אָנצוצייגען דעם פונקט, וואו עס ענדיגט זיך דער רייך פון צמחים און עס הויבט זיך אָן דער רייך פון בעלי־חיים, וואו עס ענדיגט זיך די חיה און וואו עס הויבט זיך אָן די מענשליכקייט. פונדעסטוועגען איז פאראן א גאנץ רעאלער אונטערשייד צווישען א פלאנץ און א בעל־חי, צווי־שען א חיה און א מענשען. דאָס איינענע איז אין דער מענש־ליכער געזעלשאפט; ניט אכטענדיג אויף די צווישען־רינגען, וואָס מאכען אומפיהלבאר דעם איבערגאנג פון איין פּאָליטישער און סאָ־ציאלער מדרגה אין א צווייטער, איז דאָך דער אונטערשייד צווי־שען די קלאסען פעסטגעשטעלט און יעדער איינער איז ביכולת צו אונטערשיידען די געבאָרענע אריסטאָקראטיע פון דער געלד־ארים־טאָקראטיע, די העכערע בורזשואזיע פון דער קליינבורזשואזיע,

גרויסען פּרינציפּ פון פרייהייט: אָהן איהם איז ניט פאראַן, ניט קיין אויפקלערונג, ניט קיין גערעכטיגקייט, ניט קיין וואוילשטאַנד, און ניט קיין מענשליכקייט.

אָט דאָס, מיינע הערען, זיינען לויט אונזער מיינונג, און אָהן ספק אויך לויט אייערע מיינונגען, די פאָלגען און די אויסברייטונג פון דעם גרויסען פּרינציפּ פון פעדעראַליזם, וועלכער איז הויך פּראָקלאַמירט געוואָרן פון דעם זשענעווער קאָנגרעס. אָט דאָס זיינען די נויטווענדיגע באדינגונגען פון פרידען און פרייהייט.

די נויטווענדיגע, יאָ — אָבער זיינען זיי די איינציגע? — מיר דענקען ניט אַזוי.

די דרום־שטאַאטען אין דער גרויסער רעפּובליקאַנישער קאָנפעדעראַציע פון צפון אַמעריקאַ, זיינען געוועזען, זינט דער אומאָפּהענגיגקייטס־ערקלערונג פון די רעפּובליקאַנישע שטאַאַטען, דעמאָקראַטיש לויט פּאַרצוג* און דורכגעדרונגען מיט דעם פעדעראַליסטישען גייסט אַזוי ווייט, אַז זיי זיינען גרייט געווען זיך אָפּצורייסען. און דאָך ווערען זיי די לעצטע צייט געטאַדעלט אין דער גאַנצער וועלט פון אַלע אָנהענגער פון פרייהייט און מענשליכקייט, און מיט זייער אונגערעכטען און פארשווערענדען קריעג געגען די רעפּובליקאַנישע צפון־שטאַאטען האָבען זיי שיעור ניט צעשטערט און פארניכטעט די בעסטע פון אַלע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס האָבען עקזיסטירט אין דער געשיכטע. וואו ליגט די אורזאַך פון דעם דאָזיגען מאָדנעם פאַקט? ליגט זי אפשר אין דער פּאָליטישער אָרגאַניזאַציע? ניין, זי ליגט אינגאַנצען אין דער ס אָ צ י אַ ל ע ר אָרגאַניזאַציע. די אינערליכע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע פון די דרום־שטאַאטען איז אין אַ סך הינזיכטען געווען מעהר פּאָלקאָם, דורכאויס פרייער ווי די אָרגאַניזאַציע פון די צפון־שטאַאטען, נאָר אין דער דאָזיגער פּראַכטפולער אָרגאַ־

---

* ווי באַוואוסט האָבען זיך אין אַמעריקאַ די אָנהענגער פון די אינטערעסען פון דרום געגען צפון, ד. ה. פון שקלאַפעריי געגען דער באפרייאונג פון די שקלאַפען, גערופען מיט'ן נאָמען דעמאָקראַטען.

גען זיך אַליין אָפּצוטויטען און אָפּצוטעמפּען מיט דער ארבייט, כדי צו פארזאָרגען זיין פאמיליע מיט ברויט אויף דעם מאָרגענדיגען טאָג, — מען דארף זיך פרעגען, צי קאָן גאָר אזא מענש האָבען דעם געדאנק און דעם פארלאנג אָדער אפילו די מעגליכקייט, צו שיקען זיינע קינדער אין דער שולע אריין, אָדער זיי אויסהאלטען אין דער צייט פון זייער שטודירן? צי וועט ער זיך ניט נויטיגען אין דער הילף פון זייערע שוואכע הענד, אין זייער קינדער־אר־בייט, כדי צו דערפילען די אלע באדערפעניששען פון דער פאמיליע? עס וועט שוין זיין א סך, אויב ער וועט ברענגען אָן אָפּפער און וועט זיי אריינגעבען אין א שולע אויף א יאָהר אָדער צוויי, געבענדיג זיי קוים די נויטיגע צייט אום זיך אויסצולערנען לייענען, שרייבען, רעכענען און לאָזען פאר׳סמ׳ען זייער הארץ און זייער שכל מיט׳ן קריסטליכען קאטעכיזם, וועלכער ווערט אזוי קונציג און מיט א ברייטער האנד אונטערגעטראָגען אין די אָפּיציעלע פאָלקס־שולען פון אלע לענדער. צי וועט אָט דער קארגער אונטעררייכט ווען־עס־איז זיין ביכולת צו דערהויבען די ארבייטער מאסען צו דער הויך פון דער בורזשואזער בילדונג? וועט ווען עס איז דער תהום פאר־שאָטען ווערן?

עס איז קלאָר, אז די דאָזיגע זעהר וויכטיגע פראגע פון פאָלקס־בילדונג און ערציהונג הענגט אָפּ פון דער לעזונג פון דער מעהר וויכטיגער און שווערער פראַגע, אָן די ראַדיקאַלע רעפאָרמען אין די ארבייטער קלאסען. הויבט־אויף די באדינגונגען פון דער אר־בייט, גיט אָפּ דער ארבייט אלץ, וואָס איהר געהערט מיט רעכט, און מיט דעם אליין גיט איהר שוין דעם פאָלק: זיכערהייט, וואויל־שטאנד, פרייע צייט; און דעמאָלט, מעגט איהר זיך פארלאָזען, וועט ער זיך שוין אויסבילדען, ער וועט באשאפען א ברייטערע, געזינטערע, ערהאבענערע ציוויליזאציע, ווי אייערע.

עס וואָלט אויך געווען איבעריג דער טענה׳ן צוזאמען מיט די עקאָנאָמיסטען, אז די פארבעסערונג פון דער עקאָנאָמישער לאַ־גע פון די ארבייטער־קלאסען הענגט אָפּ פון דעם אלגעמיינעם פראָ־גרעס פון אינדוסטריע און האנדעל אין יעדער פאמיליע און פון זייער ענדגילטיגער באפרייאונג פון אונטער דער קאָנטראָלע אין דער פראָטעקציע פון די שטאאטען. די פרייהייט פון אינדוס־טריע און האנדעל איז געוויס א גרויסע זאך און איינע פון די הויפּט־

און די לעצטע פון די פאַבריק־ און שטאָדט־פּראָלעטאַריער; און פּונקט דאָסזעלבע דעם גרויסען ערד־אייגענטימער פון דעם פּויער, וואָס באַארבייט די ערד מיט זיינע אייגענע הענד, און צום סוף — דעם פאַרמער פון דעם פּראָסטען דאָרף־פּראָלעטאַריער.

אָט די אַלע פאַרשיידענע פּאָליטישע און סאָציאַלע שטאַנדען ווערען אין דער היינטיגער צייט איינגעטיילט אין צוויי הויפּט־קאַטעגאָריעס, וועלכע זיינען דיאַמעטראַל געגענעריש און בטבע פיינדליך איינע צו די אַנדערע: אין פּאָליטישע קלאַסען, וואָס זיינען צוזאַמענגעשטעלט פון אַלע וואָס זיינען פּריווילעגירט בנוגע צו לאַנד־אייגענטום, קאַפּיטאַל אָדער אפילו בורזשואַזער בילדונג,* און אין ארבייטער קלאַסען, וועלכע זיינען באַשווינדעלט פון קאַפּיטאַל אַזוי גוט ווי פון לאַנד, און באַרויבט פון יעדע לעהרע און בילדונג.

מען דאַרף זיין אַ סאָפיסט אָדער אַ בלינדער, אום אָבצולייקענען, אַז אַ גאַנצער תהום טיילט פונאַנדער די צוויי קלאַסען. פּונקט ווי עס איז געווען אין דער אַלטער וועלט, נעהמט אונזער היינטיגע ציוויליזאַציע אַרום אַ גאַנץ באַגרעניצטע צאָהל פּריווילעגירטע בירגער, און האָט אַלס יסוד די געצוואונגענע (דורך הונגער) ארבייט פון דער גרויסער מעהרהייט פון דער באַפעלקערונג, וואָס איז פאַטאַל פאַראורטיילט צו אונוויסענהייט און גראָבקייט.

עס וואָלט אויך געווען ארויסגעוואָרפען די מיה צו מאַכען זיך גלויבען, אַז דער דאָזיגער תהום קען אויסגעפילט ווערן דורך דער פּשוט׳ער פאַרשפּרייטונג פון בילדונג צווישען די פאָלקסמאַסען. עס איז אַ שעהנע זאַך צו גרינדען פאָלקס־שולען; און פונדעסטוועגען דאַרף מען זיך נאָך פרעגען, צי קאָן אַ מענש פון פאָלק, וועלכער לעבט פון איין טאָג אויפ׳ן אַנדערן און דערנעהרט זיין פאַמיליע מיט דער פּראַצע פון זיינע הענט, וועלכער באַזיצט אַליין ניט קיין בילדונג און האָט ניט קיין פרייע צייט, און איז געצוואונ־

* פאַר דאָס ניט האָבען קיין אַנדער אייגענטום, אויסער דער בורזשואַזער בילדונג, פאַרזאָרגט איהם שוין אָט די גרויסע פּריווילעגיע וואָס ער קריגט, דורך דער סאָלידאַריטעט, וועלכע פאַרבינדט אַלע מיטגלידער פון דער בורזשואַזער וועלט, דערמיט וואָס ער ווערט באַלוינט פאַר זיין ארבייט, — וואָרים די ארבייט פון דעם מיטעלמעסיגסטען בורזשואַ באַצאָהלט זיך דריי און פיער מאָל אַזויפיעל, ווי די ארבייט פון דעם קליגסטען אַרבייטער.

די מענשליכע ארבייט, — אז אָט די אלע ערפינדונגען, אָט דער גאנ־צער פּראָגרעס, מיט וועלכען עס גרויסט זיך מיט רעכט דער ציווי־ליזירטער מענש, זיינען גאנץ ווייט פון דעם, אז זיי זאָלען פאר־בעסערן די לאגע פון די ארבייטער־קלאסען, זיי פארערגערן איהר נאָך, און מאכען איהר נאָך מעהר אומדערטרעגליך.

בלויז נאָרד־אַמעריקא איז אין א באדייטענדער מאָס אן אויס־נאהם פון דעם כלל. אָבער אָט די אויסנאהם איז ווייט פון דעם, זי זאָל ארונטעררייסען דעם כלל, פארקעהרט, זי באשטעטיגט איהם. אויב די ארבייטער ווערן דאָרט בעסער באצאָהלט ווי אין איירָאפּא ; אויב קיינער שטארבט דאָרטען ניט פון הונגער ; אויב צו דער איצ־טיגער צייט עקזיסטירט דאָרט נאָך כמעט ניט קיין קלאסען־אנטא־גאָניזם ; אויב אלע ארבייטער זיינען בירגער און די גאנצע מאסע בירגער באשטעהט דאָרט ווי פון איין קערפּערשאפט ; און צום סוף, אויב די עלעמענטארע און מיטעלע בילדונג איז דאָרט פארשפּרייט צווישען די מאסען, דארף מען דאָס אלץ אין א גרויסער מאָס זיכער צושרייבען דעם טראדיציאָנעלען פּרייהייטס־גייסט, וואָס די ערש־טע קאָלאָניסטען האָבען מיטגעבראכט פון ענגלאנד : געבאָרן, אויסגעפּרובירט און געקרעפטיגט אין דעם גרויסען רעליגיעזען קאמף, איז אָט דער פּרינציפּ פון אינדיווידועלער אומאָפּהענגיגקייט און קאָמונאלער און פּראָווינציעלער זעלבסט־פארוואלטונג נאָך פארשטארקט געוואָרן דורך דער זעלטענער גינסטיגער לאגע, וואָס ווערענדיג אריבערגעטראָגען אויף א פרייען פּלאץ איז ער געווען פריי פון דעם גייסטיגען יאָך פון דער פארגאנגענהייט און האָט געקאָנט אויף אזא אופן באשאפען א נייע וועלט — א וועלט פון פרייהייט. און די פרייהייט איז אזא כשוף־מאכערין, זי איז בא־שאָנקען מיט אזא וואונדערבארער שאפענדער קראפט, אז בא־גייסטערט פון איהר נאָר אליין, האָט נאָרד־אַמעריקא אין ווייניגער ווי א יאָהר הונדערט דערגרייכט, און היינט וואָלט מען געקאָנט זאָ־גען אויך אריבערגעיאָגט, די איירָאפּעאישע ציוויליזאציע. מען דארף זיך אָבער ניט לאָזען נארען, אָט דער וואונדערליכער פּראָגרעס און דער וואוילשטאנד, וואָס איז מקנא צו זיין, האָבען צו פארדאנ־קען אין א גרויסער מאָס זייער עקזיסטענץ דעם וויכטיגען פאָרצוג, וואָס אַמעריקא טיילט זיך מיט רוסלאנד : מיר ריידען פון דעם גרויסען שטח פרוכטבארע ערד, וואָס בלייבט ניט באארבייט צו־

טריע און האנדעל איז געווים א גרויסע זאך און איינע פון די הויפט־יסודות פון אן אינטערנאַציאָנאַלען פארבאנד פון אלע פעלקער פון דער וועלט. אַבער פון דער צווייטער זייט מוזען מיר אַנערקענען, אז אזוי לאנג ווי עס וועלען עקזיסטירן די היינטיגע שטאאטען, אזוי לאנג ווי די ארבייט וועט זיין אין פארשקלאַפטער אָפּהענגיג־קייט ביי אייגענטום און קאַפּיטאַל, וועט אָט די פרייהייט, וואָס וועט רייך מאכען בלויז אן אומבאַדייטענדען טייל פון פאָלק, אי־בערהויפּט דער בורזשואזיע, צום שאָדען פון דער גרויסער מערהייט פון דער באַפעלקערונג, אויפטאָן נאָר איין גוטע זאך: זי וועט דענערווירן און פאָלשטענדיג דעמאָראַליזירן די קליינע צאָהל פּרי־ווילעגירטע; זי וועט פארגרעסערן די אָרימקייט, די באַליידיגונגען און דעם גערעכטען צאָרן פון די ארבייטער־מאַסען, און מיט דעם אליין דערנעהנטערן די שעה פון דער פארניכטונג פון די רעגירונגען.

ענגלאנד, בעלגיע, פראנקרייך און דייטשלאנד זיינען בלי ספק אייראָפּעאישע לענדער, וואו האנדעל און אינדוסטריע באנוצען זיך פארהעלטניסמעסיג אַם שטאַרקסטען מיט דער פרייהייט און האָבען דערגרייכט די העכסטע אנטוויקלונג. און דוקא זיי זיינען עס די לענדער, וואו דער פּאָופּעריזם לאָזט זיך פיהלען אויף דעם גרוי־זאמסטען אופן, וואו דער אָפּגרונד צווישען די אייגענטימער און קאַפּיטאַליסטען פון איין זייט, און די ארבייטער־קלאַסען פון דער אנדערער, האָט זיך אויסגעברייטערט ביז א גראַד, וואָס איז נאָך אין אנדערע לענדער אומבאַוואוסט. אין רוסלאנד, אין די סקאַנ־דינאַווישע לענדער, אין איטאַליע, אין שפּאַניע, אומעטום וואו האנדעל און אינדוסטריע זיינען ווייניג אנטוויקעלט, שטאַרבען מענ־שען זעהר זעלטען פון הונגער, סיידען צוליעב אן אומגעוועהנליכער קאַטאַסטראָפע. אין ענגלאנד איז א הונגער־טויט אן אלטעגליכע געשעהעניש. און ניט נאָר באַזונדערע איינציגע, ניין, טויזענדער, צעהנדליגער, הונדערטער טויזענדער שטאַרבען אויף אזא אופן. צי איז דען ניט קלאָר גענוג, אז ביי אזא עקאָנאָמישען צושטאנד, ווי עס הערשט אין דער איצטיגער צייט אין דער גאנצער ציווי־ליזירטער וועלט, — אז די פרייהייט און די אנטוויקלונג פון האנ־דעל און אינדוסטריע, די וואונדערבארע אָנווענדונג פון דער ווי־סענשאַפט אין דער פּראָדוקציע, און אפילו די מאַשינען אליין, וואָס האָבען דעם צוועק צו באפרייען דעם ארבייטער, צו פארגרינגערן

אין די גרויסע אייראָפּעאישע מאַנופאַקטור־שטאַאטען. און מיר זעהען, אַז עס אַנטשטעהט די סאָציאַלע פראַגע אין די צפון שטאַאַטען, פּונקט ווי זי איז אַנטשטאַנען א סך פריהער ביי אונז.

און אַזוי זיינען מיר געצוואונגען אַנצודערקענען אַלס אַן אַלגעמיינעם כלל, אַז אויך אין אונזער היינטיגער וועלט, אויב אפילו ניט אינגאַנצען ווי אין דער אַלטער וועלט, איז אַלע די ציוויליזאציע פון דער קליינער צאָהל געגרינדעט אויף דער געצוואונגענער ארבייט און פאַרהעלטניסמעסיגער באַרבאַריי פון דער גרויסער מעהרהייט. עס וואָלט געווען ניט ריכטיג צו זאָגען, אַז אַט דער פּריווילעגירטער קלאַס איז אינגאַנצען פרעמד צו ארבייט; פאַרקערט, אין אונזער צייט ארבייטען זיינע מיטגליעדער א סך, די צאָהל פון די וואָס ארבייטען גאָרנישט פאַרקלענערט זיך אויף א מערקבאַרען אופן, די ארבייט הויבט אָן געאַכטעט צו ווערן אין אַט דעם קרייז; אפילו די גליקליכסטע פאַרשטעהען שוין איצט, אַז כדי צו פאַרבלייבען אויף דער הויך פון דער מאָדערנער ציוויליזאציע, כדי צו זיין ביכולת צו באַנוצען זיך מיט איהרע פּריווילעגיעס און אָנהאַלטען זיי, דאַרף מען א סך האָרעווען. אָבער דער חילוק צווישען דער ארבייט פון די פאַרמעגליכע און ארבייטענדע קלאַסען איז דער, וואָס די ארבייט פון די ערשטע ווערט באַצאָהלט אומפאַרגלייכליך בעסער, ווי די פון די לעצטע, און דעריבער לאָזט זי איבער פאַר די פּריווילעגירטע **פרייע צייט**, וואָס איז די נויטווענדיגסטע באַדינגונג פאַר דער מענשליכער, ווי אויך אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג, — א באַדינגונג, וואָס האָט קיינמאָל ניט עקזיסטירט פאַר די ארבייטענדע קלאַסען. אחוץ דעם, די ארבייט, וואָס ווערט דורכגעפיהרט פון דער פּריווילעגירטער וועלט, איז כמעט אויסשליסליך א **נערווען־ארבייט**, — די ארבייט פון פאַנטאַזיע, זכרון און דענקען; בעת די ארבייט פון די מיליאָנען פּראָלעטאַריער איז א **פיזישע ארבייט**, און אָפּט, ווי צום ביישפּיעל אויף די פאַבריקען, פאַרווענדט זי ניט דעם גאַנצען מוסקול־סיסטעם פון מענשען, נאָר אַנטוויקעלט בלויז איין טייל זיינעם, שאַדענדיג דערביי די איבעריגע, אַן ארבייט, וואָס ווערט געטאָן אונטער באַדינגונגען, וואָס זיינען שעדליך פאַר דער געזונט פון קערפּער און שטערן זיין האַרמאָנישע אַנטוויקלונג.

ליעב דעם מאנגעל אין ארבייטס־הענט. פאר רוסלאנד, ביז היינט צו טאג אם וועניגסטענס, איז אט די גרויסע רייכקייט אין שטח געבליבען כמעט אומניצליך, ווייל מיר האבען קיינמאל קיין פריי־הייט ניט באזעסען. אנדערש איז די זאך פארגעקומען אין נארד־אמעריקא, וועלכע, א דאנק דער פרייהייט, וואס איהר גלייכען עק־זיסטירט ניט אין ערגעץ אויף דער וועלט, ציהט זי צו יעדען יאהר הונדערטער טויזענדער ענערגישע, פלייסיגע און פארשטענדיגע קא־לאניסטען, און א דאנק אט דער רייכקייט קאן זי זיי אויפנעהמען. אט די רייכקייט פארניכטעט צו דערזעלבער צייט דעם פאופעריזם און דערוויייטערט דעם מאמענט, ווען די סאציאלע פראגע וועט ארויפשווימען: דער ארבייטער, וואס געפינט ניט קיין ארבייט, אדער וועלכער איז אומצופרידען מיט זיינע פארדינסטען וואס ער באקומט אין דער הויפטשטאדט, קאן שטענדיג אין לעצטען פאל אויסוואנדערן נאך דערוועסט, אום דארט צו באארביי־טען וועלכען ניט איז ווילדען, ניט פארנומענעם באדען.

אט די מעגליכקייט, וואס איז שטענדיג אפען פאר אלע אמעריקאנער ארבייטער, וואס האבען ניט קיין בעסערס, האלט דארט נאטירליכערווייזע דעם ארבייטס־לוין אויף א געניגענדער הויך און גיט יעדען איינעם אן אומאפהענגיגקייט, וואס איז אומ־באקאנט אין אייראפא. דאס איז די מעלה, אבער דאס איז אויך געוועזען א חסרון: די ביליגקייט פון אינדוסטריעלע פראדוקטען הענגט הויפטזעכליך אפ פון דער ביליגקייט פון ארבייט, און דעריבער זיינען די אמעריקאנער פאבריקאנטען אין די מייסטע פאלען ניט ביכולת צו קאנקורירען מיט די אייראפעאישע פאב־ריקאנטען, — פון וואס עס איז ארויסגעקומען א נויטווענדינקייט פאר א פראטעקטיווען טאריף פאר דער אינדוסטריע פון די צפון־שטאאטען. אבער די רעזולטאטען פון דעם טאריף זיינען געווען, ערשטענס, אז עס זיינען געשאפען געווארן א מאסע געקינסטעלטע מאנופעקטורען, און זיי האבען באזונדערס געדריקט און רואינירט די ניט־מאנופאקטור שטאאטען פון דרום, וואס האט זיי געטרי־בען צו וועלען זיך אפטיילען; און, צווייטענס, אז עס זאלען זיך אנקלייבען אין אזעלכע צענטערס, ווי ניו יארק, פילאדעלפיא, באס־טאן און אנדערע, גאנצע מאסען פון ארבייטער־פראלעטאריער, וועל־כע קומען ביסלעכווייז צו דעמזעלבען צושטאנד ווי די ארבייטער

מיליע ווערט פאַר דעם אָרעמען גיך א לאַסט, — אומוויסענהייט, ווילדקייט, און, מיר וואָלטען אפילו געזאָגט, א געצוואונגענער טיערישער צושטאַנד, טרייסטענדיג זיך דערמיט, וואָס זיי דיענען אלס די אויפהאַלטער פון דער ציוויליזאציע, פון דער פרייהייט און פאַרדאַרבענקייט פון א קליינער צאָהל. דערפאַר אָבער בלייבען זיי ביי דער פרישקייט פון שכל און פון הארץ. כאָטש זיי ווערן דערצויגען אין געצוואונגענער ארבייט, בלייבען זיי דאָך ביי א געפיהל פון גערעכטיגקייט, וואָס איז א סך גערעכטער ווי די גערעכטיגקייט פון די יוריסטען און די קאָדעקסען; אליין אומגליקליך, פיהלען זיי מיט יעדען אומגליק, זיי בלייבען ביי דעם געזונטען פארשטאנד, וועלכער איז ניט פאַרדאָרבען פון די סאָפיזמען פון די וויסענשאַפטליכע טעאָריעס און דער אַפּנארעריי פון דער פּאָליטיק, — און אַזוי ווי זיי האָבען נאָך ניט מיסברויכט און זיך אפילו ניט באַנוצט מיט'ן לעבען, גלויבען זיי נאָך אין לעבען.

אָבער, וועט מען ענטפערן, אָט דער קאָנטראַסט, אָט דער אָפּגרונד צווישען א קליינער צאָהל פּריווילעגירטע און א גרויסער צאָהל עלענדע, האָט אלע מאָל עקזיסטירט און עקזיסטירט איצט אויך: וואָס אַזוינס האָט זיך געענדערט?

געענדערט האָט זיך דאָס, וואָס אמאָל איז דער תהום געוועזן אָנגעפילט מיט א רעליגיעזען נעבעל, אַזוי, אַז די פּאָלקס־מאַסען האָבען איהם ניט געזעהן; און איצטער, נאָכדעם, ווי די פראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט טיילוויז צעטריבען דעם טומאַן, האָבען זיי איהם אָנגעהויבען זעהן און זיי פרעגען וואָס עס האָט איהם פאַראורזאַכט. די באַדייטונג דערפון איז ניט אָפּצושאַצען.

זינט די רעוואָלוציע האָט אַרונטערגעבראַכט צווישען די מאַסען איהר עוואַנגעליום, ניט קיין מיסטישען נאָר א ראַציאָנאַלען, — ניט קיין הימעלשען נאָר אַן ערדישען, ניט קיין געטליכען נאָר א מענשליכען, — איהר עוואַנגעליום פון מענשען־רעכט; זינט זי האָט פּראָקלאַמירט, אַז אלע מענשען זיינען גלייך, אַז אלע גלייך זיינען באַרופען צו פרייהייט און מענשליכקייט, — הויבען אָן די פּאָלקס־מאַסען אין אייראָפּא און אין דער גאַנצער וועלט ביסלעכוויַיז זיך אויסטשוכען פון דעם שלאָף, וועלכער האָט זיי די גאַנצע צייט געהאַלטען איינגעשמידט זינט דער קריסטענטום האָט זיי

אין דער הינזיכט איז שוין דער ערד־ארבייטער א סך גליקליכער. זיין קערפּער ווערט ניט פאַרדאַרבען דורך דער ענגער, פאַר־שטיקטער און זעהר אָפט פאַרפּעסטעטער לופט פון פאַבריק, ווערט ניט פאַרקריפּעלט דורך דער אומנאַרמאַלער אנטוויקלונג פון איין פעהיגקייט צום שאָדען פון די אַנדערע, ער פאַרבלייבט שטאַרקער און פולער, — דערפאַר אָבער בלייבט זיין שכל שטענדיג אָפּ־געשטאַנענער, שווערער און װעניגער אנטוויקעלט, ווי דער שכל פון די פאַבריק־ און שטאָדט־ארבייטער.

סוף כל סוף בילדען די בעלי־מלאכות, מאשין ארבייטער און ערד ארבייטער איין און דיזעלבע קאַטעגאָריע, די קאַטעגאָריע פ ו ן מ ו ס ק ו ל ־ א ר ב י י ט, וואָס איז קעגענגעזעצט צו די פּריווילעגירטע פאָרשטעהער פון נ ע ר װ ו ע ן ־ א ר ב י י ט. וואָס זיינען די פאָלגען פון דער דאָזיגער פאַנאַנדערטיילונג, װעלכע איז ניט נאָר ניט פיקטיוו, נאָר װעלכע איז דער יסוד פון דעם היינ־טיגען פּאָליטישען און סאָציאַלען צושטאַנד?

פאַר די פּריווילעגירטע פאָרשטעהער פון דער נ ע ר ־ װ ע ן ־ א ר ב י י ט, װעלכע זיינען, צווישען אונז גערעדט, ניט באַשטימט געוואָרן צו זיין איהרע פאָרשטעהער אַלס די קליגסטע, נאָר בלויז דערפאַר, ווייל זיי זיינען געבאָרן געוואָרן אין פּריווילעגירטען קלאַס, — פאַר זיי זיינען אַלע מעשים־טובים, אָבער אויך די אַלע פאַרפיהרענדע נסיונות פון דער מאָדערנער ציווי־ליזאַציע: רייכטום, לוקסוס, קאָמפאָרט, גוטע אָרדענונג, פאַמי־ליען גליק, אויסשליסליכע פּאָליטישע פרייהייט צוזאַמען מיט דער מעגליכקייט צו עקספּלואַטירן די ארבייט פון מיליאָנען ארביי־טער און צו געוועלטיגען איבער זיי לויט דעם אייגענעם פאַר־לאַנג און אין די אייגענע אינטערעסען, — אַלע אויפטואונגען, אַלע פאַרפיינערונגען פון דער פאַנטאַזיע און דעם געדאַנק . . . און צוזאַמען מיט דער מעגליכקייט צו ווערן פאָלקאָמענע מענשען, אויך דער גאַנצער גיפט פון א מענשהייט וואָס איז פאַרדאָרבען גע־וואָרן דורך פּריווילעגיעס.

וואָס־זשע בלייבט פאַר די פאָרשטעהער פון מ ו ס ק ו ל ־ א ר ב י י ט, אָט פאַר די אומצעהלבאַרע מיליאָנען פּראָלעטאַריער, אָדער אפילו קליינע ערד־אייגענטימער? אומפאַרמיידליכע נויט, די אָפּוועזענהייט פון פאַמיליען־גליק, — וואָרים אפילו די פאַ־

כער האָט אויך געהאַט דאָס גליק צו צעהלען צווישען זיינע פריינד אַזעלכע מענשען ווי בואָנאַראָטי, האָט אין זיך פּאַראייניגט דורך אַ מאָדנעם צוזאַמענהאַנג, די פּאָליטישע טראַדיציעס פון דעם אַלטען פּאַטערלאַנד מיט די גאַנץ מאָדערנע אידעען פון אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע. זעהענדיג, אַז די רעוואָלוציע דאָרט איין, דורכדעם וואָס אין איהר פעהלט די גרינדליכע איבערבויאונג, וואָס איז דאַן, אַגב, לויט אַלע וואהרשיינליכקייטען, געווען אומ־מעגליך צוליעב דעם עקאָנאָמישען געבוי פון דער געזעלשאַפט; בלייבענדיג טריי, פון דער אַנדער זייט, דעם גייסט פון דער רע־וואָלוציע, וועלכע האָט זיך פאַרענדיגט דערמיט, וואָס אַנשטאָט יעדער פּערזענליכער איניציאַטיווע איז אָוועקגעשטעלט געוואָרן די אַלמעכטיגע טעטיגקייט פון שטאַאַט, האָט ער אויסגעדענקט אַ פּאָליטישען און סאָציאַלען סיסטעם, לויט וועלכען אַ רעפּובליק, וואָס דריקט מיט זיך אויס דעם קאָלעקטיווען ווילען פון די ביר־גער, וואָלט געדאַרפט קאָנפיסקירן אַלע פּריוואַט־אייגענטומס און זיי פּאַרווענדען אין די אינטערעסען פון אַלעמען, איינטיילענדיג יעדען איינעם אַ גלייכע מאָס: ערציהונג, אונטערריכט, מיטלען פאַר עקזיסטענץ, פאַרגעניגענס, און צווינגענדיג אַלעמען אָהן אויס־נאַהם, לויט די כחות, לויט די פעהיגקייטען פון יעדען איינעם, צו מוסקול־ און נערווען־ארבייט. באַבעפ׳ס פּאַרשווערונג האָט זיך ניט איינגעגעבען, ער איז גילאָטינירט געוואָרן צוזאַמען מיט עט־ליכע פריינד. אָבער זיין אידעאַל פון אַ סאָציאַליסטישער רע־פּובליק איז מיט איהם צוזאַמען ניט געשטאָרבען. זיין פריינד בואָנאַראָטי, דער גרעסטער פּאַרשווערער פון דעם יאָהרהונדערט, האָט איבערגענומען דעם דאָזיגען אידעאַל, און האָט איהם דער־נאָך איבערגעגעבען אַלס אַ הייליגען נדר צו די נייע דורות, און אַ דאַנק די געהיימע געזעלשאַפטען, וואָס בואָנאַראָטי האָט גע־גרינדעט אין בעלגיע און אין פראַנקרייך, זיינען קאָמוניסטישע אידעען אַנטשטאַנען אין דער פאָרשטעלונג פון פאָלק, — פון 1830 ביז 1848 האָבען די קאָמוניסטישע אידעען געפונען זייערע באַגאַבטע פאַרשפּרייטער אין קאַבע און לואי בלאַן, וועלכע האָ־בען ענדליך געגרינדעט דעם רעוואָלוציאָנערן סאָציאַליזם. אַ צוויי־טע סאָציאַליסטישע ריכטונג, וואָס איז אַנטשטאַנען פון דעמזעל־בען רעוואָלוציאָנערן מקור און וועלכע שטרעבט צו דעמזעלבען

איינגעשלעפערט מיט זיינע מאָן־בלומען, און זיי הויבען אָן זיך צו פרעגען, צי האָבען זיי ניט קיין רעכט אויף גלייכהייט, פרייהייט און מענשליכקייט.

ווי נאָר די פראגע איז אוועקגעשטעלט געוואָרן, האָט דאָס פאָלק, געפיהרט פון זיין וואונדערבארן געזונטען פארשטאנד, ווי אויך פון זיין אינסטינקט, אומעטום פארשטאנען, אז די ערשטע באדינגונג פאר זיין ווירקליכער באפרייאונג, אָדער, אויב איהר וועט מיר ערלויבען צו זאָגען דאָס וואָרט, פאר זיין אויסמענשלען זיך, איז די גרינדליכע רעפאָרמירונג פון זיינע עקאָנאָמישע באַדינגונגען. די ברויט־פראגע איז ביי איהם מיט רעכט די ערשטע פראגע, וואָרים אַריסטאָטעל האָט שוין באמערקט: א מענש, אום צו דענקען, אום צו ווערן א מענש, מוז זיין פריי פון די זאָרגען פאר דעם מאטעריעלען לעבען. אגב, די בורזשואזיע, וועלכע שרייט גענגען דעם מאטעריאליזם פון פאָלק און פרעדיגט איהם די נזירות פון אידעאליזם, וויים עס גאנץ גוט, ווייל זי פרעדיגט עס בלויז מיט ווערטער, אָבער ניט מיט ביישפיעלען. — א צווייטע פראגע פאר'ן פאָלק, איז די פרייע צייט נאָך דער ארבייט, דאָס איז אַן אומפארמיידליכער באדינג פון דער מענשליכקייט; אָבער ברויט און פרייע צייט קען ער אנדערש ניט קריגען, סיידען דורך דער גרינדליכער איבערבויאונג פון דער היינטיגער געזעלשאפט־ליכער אָרדענונג, און דאָס דערקלערט, פארוואָס די רעוואָלוציע, געטריבען דורך דער לאָגישער אנטוויקלונג פון איהר אייגענעם פרינציפּ, האָט באשאפען דעם ס אָ צ י א ל י ז ם.

II

סאָציאַליזם.

די פראנצויזישע רעוואָלוציע, פראָקלאמירענדיג דאָס רעכט און די פליכט פון יעדען מענשליכען אינדיווידום צו ווערן א מענש, איז דערגאנגען אין איהרע לעצטע שלוסען צום באבעפיזם. באַבעף, איינער פון די לעצטע ענערגישסטע און ריינסטע בירגער, וואָס די רעוואָלוציע האָט אזוי פיעל באשאפען און געטויט, וועל־

לערן פון די סען־סימאָניסטען וואַרפען זיך צו שטאַרק אין די אויגען, אַז עס זאָל לוינען צו ריידען וועגען זיי. דער צווייפאַכיגער טעות פון די פוריעריסטען איז באַשטאַנען, ערשטענס, אין דעם, וואָס זיי האָבען אויפריכטיג געגלויבט, אַז מיט דער קראַפט פון איבערצייגונג און פרידליכער פּראָפּאַגאַנדע אַליין וועלען זיי זיין ביכולת צו באַוועגען די הערצער פון די רייכע ביז צו אַזאַ גראַד, אַז סוף כל סוף וועלען זיי אַליין קומען אַנידערלעגען דעם איבערפלוס פון זייער רייכטום ביים שוועל פון די פאַלאַנסטערען; צווייטענס אין דעם, וואָס זיי האָבען זיך פאָרגעשטעלט, אַז מען קאָן טעאָרעטיש, דורך אַ פון פאָראויס באַשטימטען פּלאַן, איינאָרדענען אַ סאָציאַלען גן־עדן, אין וועלכען די מענשהייט זאָל זיך געפינען צופרידענגעשטעלט אויף דורות. זיי האָבען ניט פאַרשטאַנען, אַז כאָטש מיר קאָנען פאָראויסזאָגען די גרויסע פּרינציפּען פון דער צוקינפטיגער אַנטוויקלונג פון דער מענשהייט, פונדעסטוועגען מוזען מיר איבערלאָזען די פּראַקטישע פאַרווירקליכונג פון די פּרינציפּען פאַר די עקספּערימענטען פון דער צוקונפט.

די רעגולירונג בכלל איז געווען אַ געמיינשאַפטליכע ליידענשאַפט פון אַלע סאָציאַליסטען ביז דעם יאָהר 1848, מיט דער אויסנאַהם פון איינעם. קאַבע, לואי בלאַן, די פוריעריסטען, די סען־סימאָניסטען, אַלע זיינען זיי געווען באַהערשט פון דער ליידענשאַפט צו פּראָיעקטירן און איינצואָרדענען די צוקונפט, אַלע זיינען זיי געווען מעהר אָדער ווייניגער אָנהענגער פון שטאַאַט.

נאָר אָט איז געקומען פּרודאָן, אַ זוהן פון אַ פּויער, וועלכער איז געווען הונדערט מאָל אַ גרעסערער רעוואָלוציאָנער, סיי אין האַנדלען, סיי אין אינסטינקט, ווי די אַלע דאָקטרינערע, בורזשואַזע סאָציאַליסטען; ער האָט זיך באַוואָפענט מיט אַזאַ טיעפער, דורכדרינגענדער און אומדערביטליכער קריטיק, וואָס איז געווען שטאַרק גענוג צו פאַרניכטען זייערע אַלע סיסטעמען. אַוועקשטעלענדיג די פרייהייט קעגען דער הערשאַפט, האָט ער, אין געגענזאַץ צו אָט די שטאַאַטליכע סאָציאַליסטען, דרייסט זיך ערקלערט אַלס אַן אַנאַרכיסט און האָט געהאַט דעם מוט צו שלייערן אין פּנים פון זייער דעאיזם אָדער פּאַנטעאיזם די דערקלערונג, אַז ער איז פּשוט אַן אַטעאיסט, אָדער ריכטיגער, אַ פּאָזיטיוויסט, ווי אָגיסט קאָנט.

ציעל, נאָר אויף א גאַנץ אנדער ריכטונג, וועלכער מיר וואָלטען געקענט אָנרופען דער דאָקטרינערער סאָציאַליזם, איז געגרינדעט געוואָרן פון צוויי מערקווירדיגע מענשען: סען־סימאָן און פוריע. דער סען־סימאָניזם איז פארטייטשט, אנטוויקעלט, אויסגעארבייט און באגרינדעט געוואָרן אין דער פאָרם פון א כמעט פראקטישען סיסטעם, — וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א קירכע, — דורך דעם פאָטער אָנפאנטען צוזאמען מיט זיינע פיעלע פריינד, פון וועלכע די גרעסטע טייל זיינען היינט געוואָרן פינאנסיסטען און שטאאטס־מענער, וואָס זיינען זעלטען איבערגעבען דער אימפעריע. — דער פוריעריזם האָט געפונען זיין אויסטייטשער אין דער „פריעדליכע דעמאָקראַטיע", וועלכע איז ביז דעם 2־טען דעצעמבער ארויסגע־געבען געוואָרן פון וויקטאָר קאָנסידעראַן.

דער פארדינסט פון די דאָזיגע צוויי סאָציאַליסטישע סיס־טעמען, וועלכע זיינען, אגב, אין פיעלע הינזיכטען פארשיידען, באַשטעהט הויפּטזעכליך אין דער טיעפער, געלעהרטער און שטרענגער קריטיק פון דער היינטיגער געזעלשאפטליכער אָרדענונג, די משונה'דיגע ווידערשפּרוכען פון וועלכער זיי האָבען דרייסט אויפגעדעקט; ווי אויך אין דעם וויכטיגען פאקט, וואָס די ביי־דע סיסטעמען האָבען מעכטיג באקעמפט און אין א באדייטענדער מאָס צעטרייסעלט דעם קריסטענטום, אין נאָמען פון דער אויפ־ריכטונג און בארעכטיגונג פון דער מאטעריע און די מענשליכע ליידענשאפטען, וועלכע ווערן פארלוימדעט און אין דערזעלבער צייט אזוי גוט פּראקטיצירט פון די קריסטליכע גייסטליכע. די סען־סימאָניסטען האָבען געוואָלט אויפשטעלען אויף דעם פּלאַץ פון קריסטענטום א נייע רעליגיע, וואָס איז געגרינדעט אויף דעם מיסטישען קולט פון חומר, מיט א נייער היעראַרכיע פון גייסטליכע, מיט נייע עקספּלואַטירער פון די מאסען דורך די פּריווילעגיעס פון געניאַליטעט, פעהיגקייטען און טאלאנט. די פוריעריסטען, פיעלע פון זיי גרויסע און, מען קאָן זאָגען, אויך אויפריכטיגע דע־מאָקראטען, האָבען אויסגעארבייט א פּלאַן פון פּאַלאַנסטערען, וועלכע ווערן רעגירט פון קאָמאַנדירען, אויסגעוועהלטע דורך אל־געמיינע שטימרעכט; פּאַלאַנסטערען, וואו יעדער איינער, לויט דעם געדאַנק פון די פוריעריסטען, מוז געפינען פאַר זיך אַן אר־בייט און א פּלאַץ אין איינקלאַנג מיט זיין געשמאַק. — די פעה־

ציע פון 1793 — (פון דעם מאָמענט, ווען די לעצטע, נאָך א קליינעם ישוב'ן זיך, האָט באוואוסטזיניג פארשוויגען די סאָציאַלע פראגע), — ווען אפילו זיי זאָלען אלס אקטיווע ביר־גער (מיר באנוצען זיך מיט דעם אויסדרוק פון דער גרינדונגס־פארזאמלונג) אויפבויען זייער גליק אויף דער עקספּלואטירטער ארבייט פון די פּאסיווע בירגער. איבעריגענס, דער פּאָ־ליטישער רעפּובּליקאַנער, לפחות אין דער אידעע, איז ניט קיין עגאָ־איסט פאר זיך פּערזענליך, ער מוז עס אָבער זיין צוליעב דעם פאָטערלאַנד, וועלכען ער דארף אין זיין פרייען הארצען אוועק־שטעלען העכער פון זיך אליין, העכער פון אלע אינדיווידומען, פון אלע נאציאָנען אויף דער וועלט, העכער פון דער מענשהייט גופא. ער וועט דעריבער שטענדיג איגנאָרירן די אינטערנאציאָנאַלע גע־רעכטיגקייט; אין אלע סכסוכים, צי זיין פאָטערלאַנד וועט זיין גערעכט אָדער ניט, וועט ער זיך שטעלען אויף זיין צד, עס וועט זיין זיין וואונש, אז זיין פאָטערלאַנד זאָל שטענדיג האָבען די אויבערהאַנט און זאָל דריקען די איבעריגע פעלקער מיט זיין מאַכט און גרויסקייט. אַלס א נאַטירליכער רעזולטאַט וועט ער ווערן אַן עראָבערער, — ניט אכטענדיג דארויף, וואָס די ערפאהרונג פון יאָהרהונדערטער לערענט איהם, אז די מיליטערישע טריאומפען פיהרן פאטאַל צום צעזאַריזם. אַ רעפּובּליקאַנער סאָציאַליסט האַסט די שטאַאטליכע גדלות, די מאַכט און די מיליטערישע פּראכט, — ער ציהט בעסער פאָר די פרייהייט און דעם וואוילשטאַנד. דער פעדעראַליסט אין דער אינערליכער פּאָליטיק, שטרעבט צו אַן אינ־טערנאציאָנאַלער קאָנפעדעראַציע, ערשטענס, צוליעב דעם נצחון פון גערעכטיגקייט; צווייטענס, ווייל ער איז איבערצייגט, אז די עקאָנאָמישע און די סאָציאַלע רעוואָלוציע קאָן פארווירקליכט ווערן נאָר דורך דעם אריבערטרעטען איבער די געקינצעלטע און שעד־ליכע גרענצען פון די שטאַאטען, מיט דער הילף פון דער סאָלי־דארישער טעטיגקייט פון אלע, אָדער לפחות פון דעם גרעסטען טייל פון די נאַציאָנען, וועלכע שטעלען צוזאַמען די ציוויליזירטע וועלט, און וואָס וועלען פריהער אָדער שפּעטער זיין געצוואונגען זיך צו פאראייניגען אונטער איהר פאָהן. דער אויסשליסליכער פּאָליטישער רעפּובּליקאַנער איז א סטאָאיקער; ער אנערקענט ניט קיינע רעכטען, נאָר פליכטען, אָדער פּונקט ווי אין מאַדזיני'ס רעפּובּליק,

פרודאָנ׳ס סאָציאַליזם, וואָס איז געגרינדעט אויף דער אינ־דיווידועלער, ווי אויף דער קאָלעקטיווער פרייהייט און אויף דער טע־טיגקייט פון די פרייע אסאָסיאַציעס, איז ניט אונטערוואָרפען קיי־נע אנדערע געזעצען, אחוץ די אַלגעמיינע געזעצען פון דער סאָ־ציאַל־עקאָנאָמיע, סיי די שוין אנטדעקטע און סיי די, וואָס דאַר־פען נאָך אנטדעקט ווערן; שטעהענדיג אויסערהאלב פון יעדער רעגירונגס־רעגולאציע און יעדער פּראָטעקציע מצד פון שטאאַט, און אונטערוואָרפענדיג זיך דער פּאָליטיק פון די עקאָנאָמישע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אינטערעסען פון דער געזעלשאַפט, האָט ער מיט דער צייט, געטריבען פון דער אומפארמיידליכער לאָגיק, געמוזט קומען צום פעדעראַליזם.

דאָס איז געווען דער צושטאַנד פון דער סאָציאַלער וויסענ־שאַפט ביז 1848. די פּאָלעמיקע אין די זשורנאַלען, פלוגבלע־טער און סאָציאַליסטישע בראָשורען, האָט איינגעוואָרצעלט אין די מוחות פון די ארבייטער־מאַסען אַ סך נייע אידעען; די מוחות זיינען מיט זיי געווען איבערפילט, און ווען עס איז אויסגעבראָ־כען די רעוואָלוציע פון 1848, איז דער סאָציאַליזם ערשינען אַלס אַ מעכטיגע קראַפט.

ווי מיר האָבען געזאָגט, איז דער סאָציאַליזם געווען דאָס לעצטע קינד פון דער גרויסער רעוואָלוציע; אָבער איידער זי האָט דעם סאָציאַליזם געבאָרן, האָט זי געבראַכט אויף דער וועלט איהר מעהר דירעקטען יורש, איהר עלטערן זוהן, דעם ליעבלינג פון די ראָבעספּיערס און די סען־זשיסטס: דעם ריינעם רעפּובליקאַ־ניזם, אָהן דער צומישונג פון סאָציאַליסטישע אידעען, וועלכער איז אריבערגעטראָגען געוואָרן פון דער אַלטער וועלט און איז באזעעלט געוואָרן פון די העלדען־טראַדיציעס פון די גרויסע ביר־גער פון גריכענלאַנד און רוים. אַ סך וועניגער מענשליך ווי דער סאָציאַליזם, נעהמט דער דאָזיגער רעפּובליקאַניזם כמעט ניט אין אכט דעם מענשען און אָנערקענט נאָר דעם בירגער; און בעת דער סאָציאַליזם שטרעבט צו גרינדען אַ רעפּובליק פון מענשען, פאַרלאַנגט דער רעפּובליקאַניזם נאָר אַ רעפּוב־ליק פון בירגער, ווען אפילו זיי זאָלען, ווי דאָס איז געווען דער פאַל מיט די קאָנסטיטוציעס, וועלכע זיינען געווען דער נאַטירליכער און נויטווענדיגער רעזולטאַט פון דער קאָנסטיטו־

אין איינקלאַנג מיט דער גערעכטיגקייט, דיענט ער דער גאַנצער געזעלשאַפט, און דינענדיג דער גאַנצער געזעלשאַפט, דיענט ער זיך אַליין. דער רעפּובליקאַנער איז שטרענג, און אָפט צוליעב דעם פּאַטריאָטיזם — ווי דער גייסטליכער צוליעב דער רעליגיע — איז ער גרויזאַם. דער סאָציאַליסט איז נאַטירליך, מעסיג פּאַט־ריאָטיש, אָבער דערפאַר שטענדיג זעהר מענשליך, — מיט איין וואָרט, צווישען דעם רעפּובליקאַנישען סאָציאַליסט און דעם פּאָ־ליטישען רעפּובליקאַנער איז אַ גאַנצער אָפּגרונט: איינעם ציהט צו האַלב־רעליגיעזע פאָרמען, ער געהערט צו דער פאַרגאַנגענהייט; דער צווייטער, אַ פּאָזיטיוויסט אָדער אַן אַטעאיסט, געהערט צו דער צוקונפט.

דער דאָזיגער אַנטאַגאָניזם האָט זיך פאָלשטענדיג ארויסגע־צייגט אין 1848. באַלד פון אָנפאַנג פון דער רעוואָלוציע האָבען די רעפּובליקאַנער און די סאָציאַליסטען ניט גֶעקאָנט קומען צו וועלכער עס איז איינשטימונג; זייערע אידעאַלען, אַלע זייערע אינסטינקטען האָבען זיי געצויגען אין דיאַמעטראַל געגענגעזעצטע זייטען. די גאַנצע צייט פון פעברואַר ביז יוני איז אריבערגעגאַנגען אין אַ שלעפּעניש הין און צוריק, וואָס האָט אריינגעטראָגען אַן אינערליכען קריעג אין דעם לאַגער פון די רעוואָלוציאָנערן און האָט פּאַראַליזירט זייערע קרעפטען, וואָס האָט, נאַטירליך, געמוזט איבערוועגען די וואָגשאָל אויף דער זייט פון דער קאָאַליציע פון די רעאַקציאָנערן פון אַלע שאַטירונגען, וועלכע האָט זיך פאַנאַנדער־געוואַקסען אויפ׳ן גרויסען שטייגער און האָט זיי אַלעמען פאַראיי־ניגט און צונויפגעשמאָלצען אין איין פּאַרטיי אונטער דער פּאַהן פון פּחד. אין יוני האָבען זיך שוין אויך די רעפּובליקאַנער פאַר־איייניגט מיט דער רעאַקציע, כדי צו אונטערדריקען די סאָציאַליס־טען. געמיינט האָבען זיי, אַז זיי האַלטען אָפּ אַ נצחון, אין אמת׳ן אָבער האָבען זיי זייער טייערע רעפּובליק געשטויסען אין אָפּגרונט אריין. גענעראַל קאַוואַניאַק, דער פאָרשטעהער פון דעם כבוד פון דער פּאַהן געגען דער רעוואָלוציע, איז געווען דער פאָרלויפער פון נאַפּאָלעאָן דעם דריטען. און דאָס האָבען אַלע פאַרשטאַנען, אויב ניט אין פראַנקרייך, איז אין דער גאַנצער איבעריגער וועלט, וואָרים דעם דאָזיגען אומגליקליכען זיעג פון די רעפּובליקאַנער איבער די פּאַריזער ארבייטער האָבען געפייערט, ווי אַ גרויסען יום־טוב, אַלע

אַנדערקענט ער נאָר איין איינציגען רעכט: דאָס רעכט זיך זעלבסט צו פארלייקענען און אָפּפערן מיט זיך פאר'ן פאָטערלאַנד, צו לעבען בלויז כדי צו דיענען איהם און מיט שמחה שטארבען פאר איהם, ווי עס רעדט זיך אין דעם ליעד, מיט וועלכען אַלעקסאַנדער דומאַ האָט פרייגיביג איינגעטיילט די זשיראָנדיסטען: „שטארבען פאר'ן פאָטערלאַנד, דאָס איז דער הערליכסטער, דער קנאה'דיגסטער גורל”. דער סאָציאַליסט, פארקעהרט, שטיצט זיך אויף זיין פּאָזיטיווען רעכט אויפ'ן לעבען און אויף אַלע, ווי אינטעלעקטועלע און מאָראַלע, אזוי אויך פיזישע גענוסען פון לעבען. ער האָט ליעב דאָס לעבען, ער וויל איהם אויסנוצען אין דער פולער מאָס. אזוי ווי זיינע איבערצייגונגען זיינען א טייל פון איהם גופא און זיינע פליכטען בנוגע צו דער געזעלשאַפט זיינען ענג פארבונדען מיט זיינע רעכטען, איז ער אימשטאַנד צו לעבען אין איינקלאַנג מיט דער גערעכטיגקייט, ווי פּרודאָן, און אין פאַל פון נויט צו שטארבען, ווי באַבעף; ער וועט אָבער קיינמאָל ניט זאָגען, אז דאָס לעבען פון דער מענשהייט דארף זיין א קרבן, און אז דער טויט איז דער זיסטער גורל. פאר דעם פּאָליטישען רעפּובליקאַנער איז די פרייהייט נאָר א פוסטער קלאַנג; דאָס איז די פרייהייט צו זיין א פרייוויליגער שקלאַף, א טרייער קרבן פאר'ן שטאַאַט; זייענדיג שטענדיג גרייט צו אָפּפערן פאר איהם די אייגענע פרייהייט, וועט דער פּאָליטישער רעפּובליקאַנער מיט א גרינג הארץ אָפּפערן אויך די פרייהייט פון אַנדערע. דער פּאָליטישער רעפּובליקאַניזם מוז דעריבער פיהרען צום דעספּאָטיזם. פאר דעם רעפּובליקאַנישען סאָציאַליסט אָבער איז די פרייהייט, פאראייניגט מיט דעם וואויל־שטאַנד, וואָס שאַפען אַן אַלגעמיינע מענשליכקייט דורך דער מענשליכקייט פון יעדען איינעם, — פאר איהם איז די פרייהייט אַלץ, בעת דער שטאַאַט איז אין זיינע אויגען ניט מעהר ווי אַן אינסטרומענט, וואָס דיענט דעם וואוילזיין און די פרייהייט פון אַלעמען און פון יעדען איינעם. דער סאָציאַליסט אונטערשיידט זיך פון דעם בורזשואַ מיט דער ג ע ר ע כ ט י ג ק י י ט, ווייל ער פאָדערט פאר זיך נאָר די פרוכט פון זיין ווירקליכער ארבייט; און פון דעם אויסשליסליכען רעפּובליקאַנער אונטערשיידט ער זיך מיט זיין אָ פ ע נ ע ם מ ע נ ש ל י כ ע ן ע ג אָ א י ז ם, לעבענדיג אָפען און אָהן פראַזען פאר זיך אַליין, און וויסענדיג, אז ווען ער טוט עס

דעם עהרגייץ פון די הערשענדע פערזענליכקייטען און זייערע ליעב־לינגען, אום זיי רייך צו מאכען, כדי צו פאראינטערעסירן און דיסציפּלינירן די פעלקער און אויסצופּילען די געשיכטע.

איצט פארשטעהט דאָס די בורזשואזיע, און דעריבער איז זי אומצופרידען מיט דעם רעזשים, וועלכען זי האָט אזוי שטארק צוגעהאָלפען אויפצובויען. זי איז מיעד געוואָרן פאר איהם; אָבער אויף וואָס וועט זי איהם פארבייטען?

די קאָנסטיטוציאָנעלע מאָנארכיע האָט שוין אָפּגעלעבט איהר צייט, און זי האָט אפילו ניט געהאָסען פון דעם באזונדערן ערפאָלג אויף דעם אייראָפּעאישען קאָנטינענט; אפילו אין ענגלאנד, די היסטאָרישע וויגעלע פון דעם מאָדערנעם קאָנסטיטוציאָנאליזם, ווערט זי היינט צושטערט פון דער וואקסענדער דעמאָקראטיע, זי וויעגט זיך, זי וואקעלט זיך און זי וועט אין גיכען ניט זיין ביכולת צוריקצוהאלטען דעם שטראָם פון די ליידענשאפטען פון פאָלק און זיינען פארלאנגען.

די רעפּובליק? אָבער וואָס פאר א רעפּובליק? א פּאָליטישע בלויז, אָדער א דעמאָקראטישע און א סאָציאַלע? זיינען די פעל־קער סאָציאַליסטיש געשטימט? יאָ, מעהר ווי ווען עס איז.

אין 1848 איז אומגעקומען ניט דער סאָציאַליזם בכלל, נאָר דער שטאאטליכער סאָציאַליזם, יענער רעגולי־רענדער, דעספּאָטישער סאָציאַליזם, וועלכער האָט געגלויבט און געהאָפט, אז דער שטאאט וועט קאָנען צופרידענשטעלען די פאָ־דערונגען און די געזעצליכע שטרעבונגען פון די ארבייטער קלאסען, אז באוואפענט מיט זיין אלמאכט, וועט ער וועלען און זיין ביכולת איינצושטעלען א נייע סאָציאַלע אָרדנונג. אַלזאָ, ניט דער סאָציאַ־ליזם איז געשטאָרבען אין יוני, נאָר פארקערט, דער שטאאט האָט זיך ערקלערט באנקראָט פאר'ן סאָציאַליזם און, אָנערקענענדיג זיך פאר אומפעהיג צו באצאָהלען איהם דעם חוב, וועלכען ער האָט זיך פארפּליכטעט צו באצאָהלען, האָט ער פּרובירט איהם אוועק־הרג'ענען, כדי אויף דעם גרינגסטען אופן פּטור צו ווערען פון אָט דעם חוב. ער האָט איהם אָבער ניט געקענט אומברייינגען, ער האָט נאָר געטויט דעם גלויבען, וואָס דער סאָציאַליזם האָט אין איהם געהאַט, און שוין מיט דעם אליין פארניכטעט אלע טעאָריעס פון שטאאטליכען אָדער דאָקטרינערן סאָציאַליזם, פון וועלכע איינינגע,

הויפען פון אייראָפּא, און די פּרייסישע אָפּיצערן מיט די גענעראַלען בראש, האָבען זיך געאיילט אָפּצושיקען אַן אדרעס מיט ברודערליכע באַגריסונגען צו גענעראַל קאַוואַניאַק.

אָנגעשראָקען פאַר דעם רויטען געשפּענסט, איז די אייראָפּעאישע בורזשואַזיע אריינגעפאַלען אין אַ פאַלשטענדיגער קנעכטישקייט. בטבע ליבעראַל און קאָמפּעריש, פארגעטערט זי ניט דעם מיליטערישען רעזשים; נאָר זי האָט זיך ארויסגעזאָגט פאַר איהם, איינזעהענדיג די נעפאַהר פון דער עמאַנציפּאַציע פון פאָלק.

אויפאָפּפערנדיג איהר ווירדע און אַלע איהרע באַריהמטע עראָבערונגען אין דעם אכצעהנטען און אין אָנהויב פון דעם איצטיגען יאָהרהונדערט, האָט זי געמיינט, אַז זי וועט זיך לפּחות איינקויפען דעם פרידען און די רוה, וואָס איז נויטיג פאַר דעם ערפאָלג פון איהר מסחר און איהרע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען: „מיר זיינען אייך מקריב אונזער פרייהייט”, — האָט זי ווי געזאָגט צו די מיליטערישע הערשער, וועלכע זיינען אויפגעשטאַנען אויף די חורבות פון דער דריטער רעוואָלוציע, — „און גיט אונז דערפאַר די מעגליכקייט רוהיג צו עקספּלואַטירן די פאָלקס־מאַסען און פאַרטיידיגט אונז פון זייערע שטרעבונגען, וועלכע מעגען זיך זיין גערעכטע אין דער טעאָריע, אָבער וועלכע זיינען אומדערטרעגליך פון דעם שטאַנדפּונקט פון אונזערע אינטערעסען”. מען האָט דער בורזשואַזיע אַלץ צוגעזאָגט, און אפילו וואָרט געהאַלטען. פאַר וואָס זשע איז די בורזשואַזיע, די גאַנצע אייראָפּעאישע בורזשואַזיע, היינט צו טאָג אומצופרידען?

זי האָט ניט אויסגערעכענט, אַז דער מיליטערישער רעזשים קאָסט טייער, אז שוין צוליעב זיין אינערליכען געבוי פּאַראַליזירט ער, באַאומרוהיג ער און רואינירט די נאַציאָנען, און וואָס עס איז נאָך מעהר, טריי צו זיין אייגענער לאָגיק, וועלכע ער האָט קיינמאָל ניט פאַרראַטען, איז זיין אומפאַרמיידליכע פאָלגע מ ל ח מ ה: דינאַסטישע מלחמות, מלחמות צוליעב עהרגייץ, עראָבערונגס־אָדער טעריטאָריאַלע מלחמות, מלחמות צוליעב גלייכגעוויכט, — די שטענדיגע פאַרניכטונג און פאַרשלינגונג פון איין מלוכה דורך דער צווייטער, די טייכען פון מענשליך בלוט, דאָס פאַרברענען פון דערפער, חרוב־מאַכונג פון שטעדט און די פאַרוויסטונג פון גאַנצע פּראָווינצען, — און דאָס אַלץ, אום צופרידענצושטעלען

סאָציאַלע פראַגע? דאָס איז דער גרויסער אומבאַקאַנטער, וועמענס דערנעהנטערונג יעדער איינציגער פיהלט, וועלכער מאַכט ציטערן אַלעמען און וועגען וועלכען קיינער איז ניט דרייסט צו ריידען... אָבער ער רעדט פאַר זיך אַליין, און וואָס ווייטער אַלץ העכער; באַווייזען דען ניט די קאָאָפּעראַטיווע ארבייטער פאַראיינען, די געגענזייטיגע־הילף־ און קרעדיט־באַנקען פאַר אַרבייטער, די טרייד־יוניאָנס, די אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער־ליגע פון אַלע לענדער, מיט איין וואָרט, אַט די גאַנצע אָהן אַן אָפּשטעל זיך פאַרשטאַר־קענדע אַרבייטער באַוועגונג אין ענגלאַנד, פראַנקרייך, בעלגיע, דייטשלאַנד, איטאַליע און שווייץ, באַווייזט דען דאָס אַלץ ניט, אַז די אַרבייטער האָבען זיך ניט אָפּגעזאָגט פון זייער ציעל, אַז זיי האָבען ניט פאַרלאָרען דעם גלויבען אין זייער נאָהענטער באַפרייאונג, און אַז אין דערזעלבער צייט האָבען זיי פאַרשטאַנען אַז בנוגע דער דערנעהנטערונג פון זייער באַפרייאונג טאָרן זיי זיך מעהר ניט פאַרלאָזען ניט אויף די רעגירונגען, און ניט אויף דער מעהר אָדער ווענינגער ניט־ערנסטער מיטווירקונג פון די פּריווילע־גירטע קלאַסען, נאָר אויף זיך אַליין און אויף זייערע אייגענע, פרייוויליגע אַסאָציאַציעס?

אין די מייסטע אייראָפּעאישע לענדער טראָגט די דאָזיגע באַ־וועגונג, וועלכע איז לפנים אם וועניגסטען פרעמד דער פּאָליטיק, אַן אויסשליסליך עקאָנאָמישען, און אַזוי צו זאָגען פאַרטיאישען כאַ־ראַקטער. אָבער אין ענגלאַנד האָט זי זיך פעסט אַוועקגעשטעלט אויף דעם ברענענדיגען באָדען פון דער פּאָליטיק, און זיך אָרגאַ־ניזירענדיג אין אַ ריעזיגער פאַראייניגונג, אין דער „רעפאָרם ליעג", האָט זי שוין אָפּגעהאַלטען אַ גרויסען זיעג איבער די פּאָליטיש אָרגאַניזירטע פּריווילעגיעס פון דער אַריסטאָקראַטישער און דער העכערער בורזשואַזיע. מיט אַן עכט־ענגלישער געדולד און פּראַק־טישער אויסגעהאַלטענקייט, האָט די „רעפאָרם ליעג" אָנגעצייכענט פאַר זיך דעם פּלאַן פון איהר טעטיגקייט; זי פאַלט קיינמאָל ניט אַראָפּ פון מוט און לאָזט זיך ניט אָפּשרעקען אָדער אָפּשטעלען פון וועלכער עס איז שטערונג. „ניט שפּעטער ווי אין צעהן יאָהר אַרום", זאָגען זיי, נעהמענדיג אין אָנבאַטראַכט די גרעסטע שטע־רונגען, „וועלען מיר האָבען אַלגעמיינע וואַהלרעכט און דעמאָלט"... דעמאָלט וועלען זיי מאַכען די סאָציאַלע רעוואָלוציע!

ווי די „איקאריע" פון קאבע, אדער „די ארגאניזאציע פון ארבייט" פון לואי בלאן, האבען געראטען דעם פאלק אין אלץ זיך צו פאר־לאזען אויפ'ן שטאאט, — און די איבעריגע האבען באוויזען זייער נארישקייט אין א רייהע פון לעבערליכע עקספערימענטען. אפילו פרודאנ'ס באנק, וועלכע וואלט געקאנט געדייהען אונטער גינסטי־גערע באדינגונגען, איז אויך אונטערגעגאנגען אונטער דעם דרוק פון דער אלגעמיינער פיינדשאפט צו דער בורזשואזיע.

דער סאציאליזם האט פארשפילט אט די ערשטע שלאכט צו־ליעב א גאנץ פשוט'ער אורזאך: ער איז געווען רייך אין פארגע־פיהלען און אין נעגאטיווע טעארעטישע אידעען, ער איז געווען טויזענדער מאל גערעכט שטרייטענדיג קעגען פריוועלעגיעס; עס האבען איהם אבער אינגאנצען נעפעהלט פאזיטיווע, פראקטישע אי־דעען, וועלכע זיינען נויטיג כדי צו קאנען בויען אויף די חורבות פון דעם בורזשואזען סיסטעם, א נייעם סיסטעם, א סיסטעם פון פאלקס־גערעכטיגקייט. די ארבייטער, וועלכע האבען געקעמפט אין יוני פאר דער באפרייאונג פון פאלק, זיינען געווען פאראיניגט פון אן אינסטינקט, אבער ניט פון קיין אידעע. זייערע נעבעל־האפטע אידעען האבען אלע צוזאמען פארגעשטעלט א כאאס, א דור הפלגה, פון וואס קיין זאך האט ניט געקאנט ארויסקומען. דאס איז געווען די הויפט אורזאך פון זייער מפלה. דארף מען צוליעב דעם צווייפלען אין דער צוקינפטיגער און היינטיגער מאכט פון סאציאליזם? דעם קריסטענטום, וועלכער האט זיך געשטעלט אלס ציעל צו גרינדען א מלוכה פון גערעכטיגקייט אויפ'ן הימעל, האט גענומען עטליכע יאהרהונדערטען, אום צו באהערשען איירָאפא. דארף מען דען זיך וואונדערן, וואס דער סאציאליזם, וועלכער האט זיך געשטעלט א סך א שווערערע אויפגאבע, — צו גרינדען א מלוכה פון גערעכטיגקייט אויף דער ערד, — האט ניט אפגעהאלטען קיין נצחון אין עטליכע יאהר?

מיינע הערען, איז עס דען נויטיג צו באווייזען, אז דער סא־ציאליזם איז ניט געשטארבען? אום זיך צו איבערצייגען אין דעם, דארף מען בלויזווארפען א בליק אויף דאס, וואס עס קומט היינט פאר אין גאנץ איירָאפא. הינטער אלע דיפלאמאטישע אינטריגעס און קלאנגען וועגען מלחמה, וואס פילען אן איירָאפא זיינט 1852, וועלכע ערנסטע פראגע באשעפטיגט אלע לענדער, אויב ניט די

ניט פון דער. עס איז דעריבער נאָר די סאָציאַליסטישע פאָהן, וועלכע קאָן זיי פאַראייניגען פאַר א פּרוכטבארען שאַפען.

איז דען ניט גענוג דאָס געזאָגטע, מיינע הערען, כדי זיך צו איבערצייגען, אז מיר טאָרען ניט פארשוויייגען אין אונזער פּראָגראַם דעם סאָציאַליזם, און אז אזא פארשוויייגונג וואָלט ארויפּגעלעגט אויף אונזער גאַנצער זאַך דעם שטעמפּעל פון שוואַכקייט? זיך ערקלערענדיג אין אונזער פּראָגראַם אלס רעפּובליקאַנער פעדעראַליסטען, האָבען מיר זיך שוין גענוג ארויסגעזאָגט אלס רעוואָלוציאָנערן, כדי אָפּצושטויסען פון זיך א גרויסען טייל פון דער בורזשואַזיע: די אַלע, וועלכע ספּעקולירען אויף דער אָרימקייט און די אומגליקען פון די פעלקער, וועלכע קאָנען אזוי קונציג ציהען נוצען אפילו פון די גרויסע קאַטאַסטראָפעס, וואָס באַפאַלען די פעלקער היינט, נאָך מעהר ווי אַלעמאָל. אויב מיר וועלען לאָזען אָן א זייט אָט דעם טעטיגען, ריהרעוודיגען, אינטריגירענדען און ספּעקולירענדען טייל פון דער בורזשואַזיע, וועט נאָך ביי אונז פארבלייבען א מערהייט פון בורזשוען: די רוהיגע, ארבייטסזאַמע, וועלכע באַגעהען אמאָל אַן עולה, אָבער ניכער איז דאָס געצוואונגענערהייט, ווי מיט'ן גוטען ווילען, און וועלכע וואָלטען קיין זאַך ניט אזוי געוואונשען, ווי באַפרייט צו ווערן פון אָט דער פאַטאַלער נויטווענדיגקייט, וואָס שטעלט זיי אין א שטענדיגער פיינדליכער באַציהונג צו דעם ארבייטער־פאָלק, און צו דערזעלבער צייט רואינירט דאָס זיי גופא. עס איז אוממעגליך ניט צו אונטערשטרייכען, אז די קליין־בורזשואַזיע, די קליין־אינדוסטריע און דער קליין־האַנדעל, פאַנגען היינט צו טאָג אָן צו ליידען כמעט אויף אזוי פיעל, ווי די ארבייטער־מאַסען, און אויב די אומשטענדען וועלען ווייטער זיך אַנטוויקלען אין דערזעלבער ריכטונג, וועט די דאָזיגע אַכטונגס־ווערטע בורזשואַזע מערהייט, לויט אַלע וואַרשיינליכקייטען, זיך צונויפגיסען, אין דער עקאָנאָמישער הינזיכט, מיט דעם פּראָלעטאַריאַט. דער גרויסהאַנדעל, די גרויס־פּראָדוקציאָן, און באַזונדערס די גרויסע און געוויסענלאָזע ספּעקולאַציע שטיקען דער קליין־בורזשואַזער מעהרהייט, פארשלינגען איהר און שטויסען איהר אין אָפּגרונט. די שטעלונג פון דער קליין בורזשואַזיע ווערט דעריבער אַלץ רעוואָלוציאָנערער, און איהרע אידעען, וועלכע זיינען פאַר א לאַנגע

ווי אין פראנקרייך, אזוי אויך אין דייטשלאנד, האָט שוין דער סאָציאַליזם, וועלכער באוועגט זיך שווייגזאם פּאָרווערטס אויף דעם וועג פון באזונדערע עקאָנאָמישע פאראיינען, דערגרייכט צו אזא שטופע פון מאכט צווישען די ארבייטער קלאסען, אז נאפּאָלעאָן דער דריטער פון איין זייט, און גראף ביסמארק פון דער צווייטער זייט, הויבען אָן זוכען ווי זיך צו פארבינדען מיט איהם... און עס וועט לאנג ניט נעהמען, ווי אין איטאליע און שפּאניע, נאָך דעם טרויעריגען דורכפאל פון אלע אנדערע פּאָליטישע פּארטייען און צוליעב דער שרעקליכער עקאָנאָמישער לאגע פוןביידע לענדער, וועלען אלע אנדערע פראגען פארשווינדען פאר דער עקאָנאָמישער און סאָציאַלער פראגע. — און אין רוסלאנד און אין פּוילען, איז דען דאָרט אייגענטליך פאראַן אן אנדער פראגע? דאָס איז דער סאָציאַליזם, וועלכער צעשטערט די לעצטע האפענונגען פון דעם אלטען, היסטאָרישען, פעאָדאלען פּוילען; דאָס איז דער סאָציאַליזם, וועלכער סטראשעט און וועט איינגיכען פארניכטען דער אזוי לאנג אומאפּהענגיגער עקזיסטענץ פון דער אלרוסישער אימפּעריע. אפילו אין אמעריקא, האָט זיך דען דער סאָציאַליזם ניט ארויסגעצייגט אין א פולער מאָס אין דעם פּאָרשלאג פון דעם מערקווירדיגען באָסטאָנער סענאטאָר קארל סאָמנער, איינצוטיילען מיט ערד די באפרייטע נעגערס פון די דרום־שטאאטען?

ווי איהר זעהט, מיינע הערען, ערשיינט דער סאָציאַליזם אומעטום, ניט קוקענדיג אויף דער נידערלאגע פון יוני; אויף דעם וועג פון אונטערערדישער טעטיגקייט איז ער לאנגזאם אריינגעדרונגען אין די טיעפעניסען פון פּאָליטישען לעבען פון אלע לענדער, און ער לאָזט זיך אומעטום פיהלען אלס די פארבאָרגענע קראפט פון דעם יאָהרהונדערט. נאָך עטליכע יאָהר און ער וועט זיך ארויסווייזען אלס אן אָפענע און אלמעכטיגע קראפט.

מיט קליינע אויסנאהמען זיינען אלע פעלקער פון אייראָפּא, פיעלע פון זיי זאָגאר ניט וויסענדיג פון דעם וואָרט סאָציאַליזם, היינט דורכגעדרונגען מיט דעם סאָציאַליזם; זיי ווייסען ניט קיין אנדער פאָהן, אחוץ דער, וועלכע זאָגט זיי אָן פריהער פאר אלץ זייער עקאָנאָמישע באפרייאונג; און זיי וואָלטען טויזענט מאָל ליעבער זיך אָפּגעזאָגט פון אירגענד וועלכער אנדער פראגע, נאָר

צו שטערן אָט דעם משונה'דיגען בונד, די פֿרוכט פֿון וועלכען עס וואָלט זיכער געווען דער גרעסטער אומגליק, וואָס וואָלט געוואָרן אַ געפֿאַהר פֿאַר דער פֿרייהייט פֿון דער וועלט?

מיר מוזען זיך אַרויסזאָגען צו גונסטען פֿון סאָציאַליזם, אַפֿילו ווען מיר זאָלען ניט נעהמען אין אַכט אָט די אַלע פּראַקטישע מאָטיווען, וואָרים סאָציאַליזם איז ג ע ר ע כ ט י ג ק י י ט. ווען מיר ריידען וועגען גערעכטיגקייט, פֿאַרשטעהען מיר ניט דערביי יענע גערעכטיגקייטען, וואָס זיינען איינגעשלאָסען אין די קאָדעקסען און אין רוימישען רעכט, וועלכע זיינען אין אַ גרויסער מאָס באַגרינדעט אויף פֿאַקטען פֿון גוואַלט, ווערן דורכגעפֿיהרט דורך מאַכט, פֿאַרהייליגט דורך דער צייט און די ברכות פֿון וועלכער ניט איז קריסטליכער אָדער היידנישער קירכע, און אַלס אַזעלכע זיינען זיי געוואָרן אָנערקענט פֿאַר אַבסאָלוטע פּרינציפּען, פֿון וועלכע עס איז דעדוקטיוו אַרויסגעוואַקסען דאָס גאַנצע רעכט*, — מיר ריידען וועגען דער גערעכטיגקייט, וואָס באַגרינדעט זיך בלויז אויף דעם מענשליכען געוויסען, אויף דער גערעכטיגקייט, וואָס איהר געפֿינט אין דעם באַוואוסטזיין פֿון יעדען מענשען און אַפֿילו אין דעם באַוואוסטזיין פֿון קינדער, און דער תוך פֿון וועלכער ווערט איבערגעגעבען אין איין וואָרט: א ו י ס ג ל י י כ ו נ ג.

די דאָזיגע, אַזוי אַלוועלטליכע גערעכטיגקייט, וועלכע, כאָטש אַ דאַנק די גוואַלטזאַמע פֿאַרכאַפּונגען און די רעליגיעזע איינפֿלוסען, האָט נאָך קיינמאָל ניט געהאַט די איבערגעוויכט ניט אין דער פּאָליטישער, ניט אין דער יורידישער, ניט אין דער עקאָנאָמישער וועלט, מוז דיענען אַלס באַזיס פֿאַר אַ נייער וועלט. אָהן איהר קאָן ניט זיין קיין פֿרייהייט, ניט קיין רעפּובליקען, ניט קיין וואוילשטאַנד, ניט קיין שלום. און זי מוז דעריבער זיין די

---

*) אין דער הינזיכט איז די יורידישע וויסענשאַפֿט פֿאָלשטענדיג עהנליך צו דער טעאָלאָגיע; די דאָזיגע וויסענשאַפֿטען קומען אויף אַ גלייכען אופֿן אַרויס, — איינע פֿון דעם רעאַלען, אָבער מיט גערעכטיגקייט ניט האַרמאָנירענדען פֿאַקט: פֿון פֿאַרכאַפּען מיט גוואַלט, פֿון עראָבערונגען; די צווייטע פֿון דעם פֿיקטיווען, אומזיניגען פֿאַקט: פֿון דער געטליכע אַנטפּלעקונג, אַלס אַלערהעכסטער פּרינציפּ. באַגרינדענדיג זיך אויף דעם אומזין אָדער אויף דער אומגערעכטיגקייט, קומען אָן ביידע וויסענשאַפֿטען צו דער שטרענגסטער לאָגיק, כדי אויפֿצובויען פֿון איין זייט דעם יורידישען, און פֿון דער צווייטער דעם טעאָלאָגישען סיסטעם.

צייט געווען רעאַקציאָנער, הויבען היינט אָן, דורך דער שרעק־ליכער ערפאַהרונג, ליכטיגער ווערן און זיי וועלען אומפאַרמייד־ליך מוזען אָננעהמען אַ פאַרקעהרטע ריכטונג. די גאַר קלוגע הויבען אָן צו פאַרשטעהן, אז פאַר דער עהרליך געבליבענער בור־זשואַזיע איז מעהר ניטאָ קיין אַנדער רעטונג, ווי זיך צו פאַר־אייניגען מיט'ן פאָלק, — און אַז זי איז פאַראינטערעסירט אין דער סאָציאַלער פראַגע, ניט ווייניגער און **אויף דעם־זעלבען צד**, ווי דאָס פאָלק.

די דאָזיגע שטופּענווייזע ענדערונג אין די אָנשויאונגען פון דער קליין־בורזשואַזיע אין אייראָפּא איז געוואָרן אַ פאַקט, וועל־כער איז פּונקט אַזוי דערפרעהענד, ווי אומבאַשטרייטבאַר. מען דאַרף זיך אָבער ניט אָפּנאַרען: די איניציאַטיווע פון דער נייער באַוועגונג וועט געהערן צום פאָלק און ניט צו איהר; אין מערב — צו די פאַבריק און שטאָדט־אַרבייטער; ביי אונז, אין רוסלאַנד, אין פוילען און אין די מייסטע סלאַווישע לענדער — צו די פּויערים. די קליין־בורזשואַזיע איז געוואָרן צו שרעקעדיג, ניט־אַנטשלאָסען, סקעפּטיש, אַז זי זאָל נעמען אויף זיך וועלכע ניט איז איניציאַטיווע; זי לאָזט זיך הינרייסען, אָבער זי אַליין וועט קיינעם ניט הינרייסען; וואָרים זי איז פּונקט אַזוי אָרים אין גלויבען און ליידענשאַפט, ווי אין געדאַנקען. יענע ליידענשאַפט, וועלכע צעברעכט אַלע שטערונגען און שאַפט נייע וועלטען, גע־פינט זיך אויסשליסליך ביים פאָלק. עס איז דעריבער אומבאַ־שטרייטבאַר, אַז די איניציאַטיווע פון דער נייער באַוועגונג וועט געהערן צום פאָלק. טאָ ווי זשע זאָלען מיר שווייגען וועגען פאָלק? ווי זשע זאָלען מיר גאַרנישט ניט ריידען וועגען דעם סאָציאַליזם, וועלכער ווערט די נייע רעליגיע פון פאָלק?

אָבער, זאָגט מען אונז, דער סאָציאַליזם צייגט אַרויס אַ ניי־גונג צו שליסען אַ בונד מיט'ן צעזאַריזם. ערשטענס, איז דאָס אַ בלבול; פאַרקעהרט, עס איז גראָד דער צעזאַריזם, זעהענדיג אויפ'ן האָריזאָנט די ערשיינונג פון דער פורכטבאַרער קראַפט פון דעם סאָציאַליזם, וועלכער שטרעבט צו געווינען זיינע סימ־פּאַטיען, כדי ער זאָל איהם עקספּלואַטירן פאַר זיינע אייגענע נוצען. נאָר צי דען איז דאָס ניט פאַר אונז נאָך אַן איבעריגע אורזאַך, אַז מיר זאָלען דאָ אָנווענדען אונזער גאַנצע ענערגיע, כדי

יעדען פארזוך פון א סאָציאַלער אָרגאַניזאַציע, וועלכע וואָלט געווען פרעמד צו דער פולסטער פרייהייט פון די אינדיווידומען, ווי פון די אסאָציאַציעס, און וועלכע וואָלט געפאָדערט די אויפשטעלונג פון א רעגולאַטאָרישער מאכט, פון וועלכען ניט איז כאראַקטער. אין נאָמען פון דער פרייהייט, וועלכע מיר אָנערקענען אלס דעם איינציגען יסוד, אלס איינציג לעגאַלען, שאַפענדען פּרינציפּ פון יעדער אָרגאַניזאַציע, וועלען מיר שטענדיג פּראָטעסטירן געגען אַלץ, וואָס וועט אויף וויפיעל ניט איז זיין ענליך צו שטאַאטליכען סאָציאַליזם אָדער קאָמוניזם.

די איינציגע זאַך, נאָך אונזער מיינונג, וואָס דער שטאַאט קאָן און דאַרף טאָן איז, ביסלאַכווייז אומצואנדערשען דאָס ירושה־רעכט, מיט דעם צוועק, וואָס גיכער צו דערגרייכען זיין פאָלשטענ־דיגע פארניכטונג. צוליעב דעם, וואָס דאָס ירושה־רעכט איז איינגאַנצען געשאַפען געוואָרן פון שטאַאט, איז געוואָרן איינע פון די וויכטיגסטע באַדינגונגען פון דער עקזיסטענץ פון דעם גע־צוואונגענעם און געטליך איינגעאָרדענטען שטאַאט, קאָן ער און מוז פארניכטעט ווערן דורך דעם פרייען אקט פון שטאַאט; — מיט אנדערע ווערטער, דער שטאַאט מוז זיך אויפלעזען אין א געזעלשאַפט, וואָס איז אָרגאַניזירט אויף די פּרינציפּען פון גע־רעכטיגקייט. דאָס ירושה־רעכט, נאָך אונזער מיינונג, מוז אומ־באַדינגט פארניכטעט ווערן, ווייל כל זמן עס עקזיסטירט, וועט עקזיסטירן די ב י ר ו ש ה ׳ ד י ג ע עקאָנאָמישע אומגלייכ־הייט, ניט די נאַטירליכע אומגלייכהייט פון די אינדיווידומען, נאָר די אומנאַטירליכע אומגלייכהייט פון די קלאַסען, — און די לעצ־טע וועט מוזען שטענדיג ארויסברענגען די בירושה׳דיגע אומ־גלייכהייט אין דער אנטוויקלונג און אין דער אויסבילדונג פון די מוחות, און וועט ווייטער בלייבען דער קוואַל און די פאַרהייליגונג פון אַלע פּאָליטישע און סאָציאַלע אומגלייכהייטען. די אויפגאַבע פון גערעכטיגקייט איז צו עטאַבלירן גלייכהייט פאַר יעדערן, אויף וויפיעל אזא גלייכהייט וועט זיין אָפּהענגיג פון דער פּאָליטישער און עקאָנאָמישער אָרדענונג פון דער געזעלשאַפט, — א גלייכהייט פאַר יעדען איינעם אין דעם אויסגאַנגס־פונקט פון דער לעבענס־עקזיסטענץ, אזוי אז יעדער איינער, געפיהרט פון זיין אייגענער נאַטור, זאָל זיין דאָס קינד פון זיינע אייגענע מעשים.

פאַרהערשענדע אין אַלע אונזערע רעזאָלוציעס, כדי מיר זאָלען קאָנען אַקטיוו מיטהעלפען אין דער פאַרווירקליכונג פון פרידען.

אַט די גערעכטיגקייט באַפעהלט אונז צו נעהמען אויף זיך צו פאַרטיידיגען די אינטערעסען פון פאָלק, וועלכע זיינען ביז איצט אַזוי שרעקליך פאַרנאַכלעסיגט געוואָרן, און פאָדערן פאַר איהם ניט נאָר פּאָליטישע פרייהייט, נאָר אויך די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע באַפרייאונג.

מיר שלאָגען אייך ניט פאָר, מיינע הערען, דעם אָדער יענעם סאָציאַליסטישען סיסטעם. מיר פאַרלאַנגען נאָר פון אייך איהר זאָלט אויפס־ניי פּראָקלאַמירן דעם גרויסען פּרינציפּ פון דער פראַנ־צויזישער רעוואָלוציע: יעדער מענש מוז האָבען די מאַטעריעלע און גייסטיגע מיטלען פאַר דער אַנטוויקלונג פון זיין גאַנצער מענש־ליכקייט. אַט דער פּרינציפּ, לויט אונזער מיינונג, ברענגט ארויס די ווייטערדיגע אויפגאַבע:

איינאָרדענען די געזעלשאַפט אויף אַזאַ אופן, אַז יעדער אינדיווידום, מאַן אָדער פרוי, זאָל געפינען, אַריינקומענ־דיג אין לעבען, כמעט גלייכע מיטלען פאַר דער אַנטוויקלונג פון זיינע פאַר־שיידענע פעהיגקייטען און פאַר דער אַנווענדונג פון זיין אַרבייט; באַשאַפען אַזאַ געזעלשאַפטליכע אָרדענונג, וואָס זאָל מאַכען אוממעגליך פאַר אירגענד וועלכען אינדיווידום צו עקספּלואַטירן די אַרבייט פון אַ צווייטען, און זאָל איהם ערלויבען אַנטייל צו נעהמען אין דער אויסנוצונג פון די סאָציאַלע ריכטימער, וועלכע זיינען בעצם ניט קיין אַנדער זאַך, ווי דער פּראָדוקט פון דער מענשליכער אַרבייט, נאָר אויף אַזוי פיעל, אויף וויפיעל ער האָט דירעקט מיטגעהאָלפען זיי צו פּראָדוצירן.

די פולע פאַרווירקליכונג פון דעם פּראָבלעם וועט, נאַטירליך, זיין אַן אַרבייט פון יאָהרהונדערטער. אָבער די געשיכטע האָט איהם ארויסגערופען, און פון היינט אָן קאָנען מיר איהם ניט איבערלאָזען אומבאַמערקט, ניט פאַראורטיילענדיג זיך צו פאָל־שטענדיגער אָהנמעכטיגקייט.

מיר איילען זיך צוצוגעבען, אַז מיר פאַרוואַרפען ענערגיש

זמן די גרעסטע מעהרהייט פון די מענ־
שען וועט בלייבען בארויבט פון אלע
רייכטימער, פארשטויסען פון בילדונג
און פאראורטיילט צו פּאָליטישער און
סאָציאַלער נישטיגקייט און פאקטישער,
אויב ניט יורידישער, שקלאפעריי, דורך
דער אָרימקייט און דעם זיין געצוואונ־
גען צו ארבייטען אָהן אָפּרוה און אָהן
איבעררייס, פּראָדוצירענדיג אַלע רייכ־
טימער, וואָס שטעלען היינט צונויף דעם
שטאָלץ פון דער וועלט, און באקומענדיג
אזא קליינע טייל פון דעם, אז עס
סטייעט קוים צו פארזאָרגען זיך מיט
ברויט אויף מאָרגענדיגען טאָג;

„זייענדיג איבערצייגט, אז פאר דער גאנצער מאסע פון דער באפעלקערונג, וואָס ווערט אזוי שרעקליך עקספּלואטירט אין פאר־לויף פון יאָהרהונדערטער, איז די ברויט־פראגע א פראגע פון גייסטיגער באפרייאונג, פון פרייהייט און מענשליכקייט;

„זייענדיג איבערצייגט, אז פרייהייט אָהן סאָציאַליזם איז פּריווילעגיע און אומגערעכטיגקייט; און אז סאָציאַליזם אָהן פרייהייט איז שקלאַפעריי און בעסטיאַליטעט;

„פּראָקלאַמירט די ליגע די נויטיגקייט פון א גרינדליכער סאָציאַלער און עקאָנאָמישער רעפאָרם, וואָס זאָל פיהרען צו דער באפרייאונג פון דער פאָלקס־ארבייט פון אונטער דעם יאָך פון קאפּיטאל און אייגענטימער, און זאָל זיין געגרינדעט אויף דער שטרענגסטער גערעכטיגקייט, — אָבער ניט אויף דער יורידי־שער, טעאָלאָגישער און מעטאפיזישער, נאָר פּשוט אויף דער מענשליכער, — אויף דער פּאָזיטיווער וויסענשאפט און אויף דער פולסטער פרייהייט.

„זי דערקלערט צו דערזעלבער צייט, אז איהר צייטונג וועט ברייט עפענען איהרע שפּאַלטען פאר אלע ערנסטע עקאָנאָמישע און סאָציאַלע פראגען, אויב די דאָזיגע ארטיקלען וועלען נאָר זיין ערנסט אינספּירירט מיט דעם פארלאנג פון דער ברייטסטער

לויט אונזער מיינונג, דאַרף דער איינציגער יורש פון די
שטאַרבענדע זיין אַ געזעלשאַפטליכער פאָנד פאַר בילדען און
ערציהען די קינדער פון ביידע געשלעכטער, אַריינרעכענענדיג
אין דעם אויך זייער אויסהאַלטונג פון געבורט אָן ביז זייער פול־
יאָהרינגקייט. אַלס סלאַווען און רוסען קאָנען מיר צוגעבען, אַז
אונזער פונדאַמענטאַלע סאָציאַלע אידעע, וואָס איז געגרינדעט
אויף דעם אַלגעמיינעם טראַדיציאָנעלען אינסטינקט פון דער
באַפעלקערונג, איז די אידעע, אַז די ערד, דאָס אייגענטום פון
גאַנצען פאָלק, קאָן נאָר זיין אין באַזיץ פון די, וועלכע באַאַר־
ביימען איהר מיט די אייגענע הענט.

מיר זיינען איבערציייגט, מיינע הערען, אַז אָט דער פּרינציפּ
איז אַ גערעכטער, אַז ער איז אַ וויכטיגער און אומפאַרמיידליכער
באַדינג פון יעדער ערנסטער סאָציאַלער רעפאָרם, און אַז מערב־
אייראָפּאַ וועט מיט דער צייט איהם אומבאַדינגט מוזען אָנערקענען
און אָננעהמען, ניט אַכטענדיג אויף דעם וואָס עס וועט שווער
זיין איהם דורכצופיהרען אין איניגע לענדער. אַזוי, צום ביישפּיעל,
אין פראַנקרייך געניסען שוין די מעהרסטע פּויערים לאַנד־איי־
גענטום, אין גיכען אָבער וועט דעם גרעסטען טייל פון די זעלבע
פּויערים כמעט גאָרנישט ניט בלייבען וואָס צו געניסען, דורך
דער צעברעקלונג פון דעם לאַנד, וואָס איז אַן אומפאַרמיידליכער
רעזולטאַט פון דעם פּאָליטיש־עקאָנאָמישען סיסטעם, וועלכער האָט
היינט צו טאָג די אויבערהאַנט אין פראַנקרייך. איבערגיענם האַל־
טען מיר זיך צוריק פון וועלכע עס איז פאָרשלאַגען בנוגע דער ערד
פראַגע, ווי מיר האַלטען זיך בכלל צוריק פון וועלכע עס איז
פאָרשלאַגען, וואָס באַריהרען דער אָדער יענער וויסענשאַפטליכער
אָדער פּאָליטיש־עקאָנאָמישער פראַגע; זייענדיג איבערציייגט, אַז
אָט די אַלע פראַגען דאַרפען אין אונזער צייטונג ווערן אַן ענין
פאַר ערנסטער און טיעפער קריטיק. — מיר וועלען זיך היינט
באַגנוגענען מיט דעם פאָרשלאַג, איהר זאָלט מאַכען די פאָלגענדע
רעקלאַראַציע:

„זייענדיג איבערציייגט, אַז אַן ערנ־
סטע פאַרווירקליכונג פון פרייהייט,
גערעכטיגקייט און שלום אויף דער
וועלט וועט אַזוי לאַנג זיין אוממעגליך, כל

דערע, איז דעריבער ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די געשיכטע פון דער אַנטוויקלונג פון דעם פאַרשטאַנד און דעם קאָלעקטיווען באַוואוסטזיין פון די מענשען. ווי נאָר זיי האָבען אַנטדעקט אין זיך, אָדער אויסער זיך, וועלכע ניט איז קראַפט, פעהיגקייט אָדער אייגענשאַפט, האָבען זיי עס צוגעשריבען צו זייערע געטער, פאַרגרעסערנדיג עס און אויסברייטערנדיג עס אָהן א מאָס, מיט זייער רעליגיעזער פאַנטאַזיע, פונקט ווי דאָס טוען קינדער. אויף אַזא אופן, א דאַנק דער גרויסמוטיגקייט און דער באַשיידענקייט פון די מענשען, איז דער הימעל באַרייכערט געוואָרען מיט די געווינסען, וואָס זיינען אָנגעקומען געוואָרען פון דער ערד און אַלס א נאַטירליכער רעזולטאַט האָט געפאָלגט, אַז וואָס רייכער עס איז געוואָרען דער הימעל, אַלץ אָרימער איז געבליבען די מענשהייט. ווי נאָר גאָט איז אָנערקענט געוואָרען, איז ער נאַטירליך באַלד פראָקלאַמירט געוואָרען אַלס דער האַר, דער קוואַל, דער אויסטיילער פון אַלע זאַכען: די רעאַלע וועלט האָט אָנגעהויבען עקזיסטירען אַלס זיין אָפשיין, און דער מנעש, — זיין אומבאַוואוסטזיניגער באַשעפער, — איז געפאַלען כורעים פאַר זיין שאַפונג און האָט זיך פראָקלאַמירט אַלס קנעכט, א שאַפונג פון דער גאָטהייט.

דער קריסטענטום איז א פאָרציגליכע רעליגיע, איבערהויפּט דערפאַר, וואָס זי שטעלט מיט זיך פאָר און צייגט אַרויס די טבע און דעם עצם פון יעדער רעליגיע, — די סיסטעמאַטישע און אַבסאָלוטע באַרויבונג, פאַרניכטונג און פאַרקנעכטונג פון דער מענשהייט צום גונסטען פון דער גאָטהייט, — דער העכסטער פרינציפּ ניט נאָר פון יעדער רעליגיע, נאָר אפילו פון יעדער מעטאַפיזיק, פון דער טעאיסטישער ווי פון דער פאַנטעאיסטישער. ווי באַלד גאָט איז אַלץ, איז די רעאַלע וועלט און דער מענש גאָרנישט. ווי באַלד גאָט איז דער אמת, די גערעכטיגקייט און דאָס אומענדליכע לעבען, איז דער מענש — דער שקר, די אומגערעכטיגקייט און דאָס שטערבליכע. ווי באַלד גאָט איז דער האַר, איז דער מענש — א קנעכט. ניט זייענדיג פעהיג אַליין צו געפינען דעם וועג צו גערעכטיגקייט און אמת, מוז ער זיי קריגען, אַלס אַן אַנטפּלעקונג פון אויבען, דורך די שלוחים און אויסדערוועהלטע פון גאָט'ס חסד. ווער עס רעדט פון אַנטפּלעקונג, רעדט פון נביאים און גייסטליכע, וואָס זיינען אינספּירירט פון אויבען;

פאָלקס־באַפרייאונג, אין מאַטעריעלער באַציהונג, ווי אויך פון פּאָליטישען און אינטעלעקטועלען שטאַנדפּונקט".

דערקלערענדיג אונזערע אנזיכטען וועגען פ ע ד ע ר אַ ־ ל י ז ם און סאָציאַליזם, האַלטען מיר, מיינע הערען, פאַר אונזער חוב, צו באַטראַכטען צוזאַמען מיט אייך נאָך אַ דריטע פראַגע, וועלכע מיר באַטראַכטען אַלס אומטיילבאַר מיט די ער־שטע צוויי פראַגען, — דאָס איז די רעליגיעזע פראַגע, און מיר בעטען ביי אייך ערלויבניש צו רעזומירן אַלע אונזערע אנזיכטען איבער דער דאָזיגער פראַגע אין איין וואָרט, וואָס וועט אפשר זיך אויסווייזען פאַר אייך זעהר באַרבאַריש.

III

אַנטיטעאָלאָגיזם.

מיינע הערען, מיר זיינען איבערצייגט, אַז אין דער וועלט איז ניט פאָרגעקומען קיין איין גרויסע פּאָליטישע אָדער סאָציאַ־לע ענדערונג, וואָס זאָל ניט זיין באַגלייט און אָפט פאָראויסגע־זאָגט פון אַן עהנליכער באַוועגונג אין די פילאָזאָפישע און רעלי־גיעזע אידעען, וואָס באַהערשען דעם באַוואוסטזיין פון די אינדי־ווידומען און פון דער געזעלשאַפט.

אַלע אמונות מיט זייערע געטער, זיינען קיינמאָל קיין אַנ־דער זאַך ניט געווען, ווי נאָר די שאַפונג פון דער גלויבענדער און לייכטגלויביגער מענשליכער פאַנטאַזיע, וואָס האָט נאָך ניט דער־גרייכט צו דער מדרגה פון ריינער דערקענטנים און פון דעם פרייען, אויף דער וויסענשאַפט באַגרינדעטען געדאַנק. דער רעליגיעזער הימעל איז דעריבער געווען ניט מעהר ווי אַ מיראַזש, אין וועלכען דער אויפגעפלאַמטער גלויבען פון דעם מענשען האָט געפונען זיין אייגענע אָפּשפּיגלונג, נאָר אַ פאַרגרעסערטע, אַן איבערגעקעהרטע און אַזוי צו זאָגען אַ פ אַ ר ג ע ט ע ר ט ע .

די געשיכטע פון רעליגיאָנען, די געשיכטע פון דעם שטייגען און פאַלען פון געטער, וועלכע האָבען נאָכגעפאָלגט איינע די אַנ־

עקזיסטירט גאָט, הייסט עס, אַז דער מענש איז אַ שקלאַף. איז דער מענש פארשטענדיג, גערעכט, פריי, — הייסט עס, אַז גאָט איז ניטאָ.

מיר וואָגען צו באַהויפּטען, אַז קיינער וועט פון דעם קרייז ניט קאָנען אַרויס; און אין דעם פאַל בלייבט צו וועהלען.

אויך די געשיכטע באַווייזט אונז, אַז די גייסטליכע פון אַלע רעליגיעס, מיט דער אויסנאַהם פון די פאַרפאָלגטע אמונות, זיינען שטענדיג געווען אין בונד מיט דער טיראַניי. און אפילו די פאַרפאָלגטע גייסטליכע, כאָטש זיי האָבען געקעמפפט און פאַרדאַמט די מאַכט, וואָס האָט זיי געדריקט, האָבען זיי פונדעסטוועגען אונטערוואָרפען זייערע נאָכפאָלגער אונטער אַ געצוואונגענער דיסציפּלין, און מיט דעם אַליין האָבען זיי צוגעגרייט די עלעמענטען פאַר אַ נייער טיראַניי. די גייסטיגע שקלאַפעריי, וואָס פאַר אַ כאַראַקטער זי זאָל ניט טראָגען, וועט זי שטענדיג האָבען אַלס איהרע נאַטירליכע פאָלגען די פּאָליטישע און סאָציאַלע שקלאַפעריי. דער קריסטענטום, אונטער אַלע זיינע פאָרמען, ווי אויך די פון איהם אָפּשטאַמענדע דאָקטרינערע און דעאיסטישע מעטאַפיזיק, וועלכע איז אין תוך גענומען ניט מעהר ווי פאַרמאַסקירטע טעאָלאָגיע, איז היינט צו טאָג בלי שום ספק די גרעסטע שטערונג פאַר דער געזעלשאַפטליכער באַפרייאונג. עס איז טאַקע דערפאַר, וואָס אַלע רעגירונגען, אַלע אייראָפּעאישע שטאַאַטסלייט, וועלכע זיינען אַליין ניט קיין טעאָלאָגען, ניט קיין דעאיסטען, וועלכע אין דער טיעפעניש פון זייער האַרצען גלויבען ניט, ניט אין גאָט און ניט אין קיין טייפעל, פאַרטיידיגען מיט לייד׳נשאַפט, מיט פאַרביטערטקייט די מעטאַפיזיק און די רעליגיע, — וועלכע רעליגיע דאָס זאָל ניט זיין, אַבי נאָר זי זאָל, אַזוי ווי אַלע אַנדערע, פּרעדיגען געהאָרכזאַמקייט, אונטערטעניגקייט און געדולדזאַמקייט.

די פאַרביסענקייט, מיט וועלכער רעגירונגען פאַרטיידיגען די רעליגיע באַווייזט, אויף וויפיעל עס איז פאַר אונז נויטיג איהר צו באַקעמפען און פאַרניכטען.

דאַרף מען דען, מיינע הערען, אייך דערמאָהנען ווי רעמאַראַליזירענד און צעשטערענד עס ווירקען אויפ׳ן פאָלק די רעליגיעזע איינפלוסען? זיי טויטען אין איהם אָפּ דעם פאַרשטאַנד,

און קוים ווערן זיי איינמאָל אָנערקענט אלס די פאָרשטעהער פון דער גאָטהייט אויף דער ערד, אלס די לעהרער און די פיהרער פון דער מענשהייט אויף דעם וועג צום אייביגען לעבען, באקומען זיי שוין מיט דעם אליין דאָס רעכט צו פארוואלטען, באפעהלען און געוועלטיגען איבער דער מענשהייט אין איהר ערדישער עקזיס־טענץ. אלע מענשען זיינען מחויב בלינד צו גלויבען אין זיי און אָהן ווידערשפעניגונג צו פאָלגען; זייענדיג די קנעכט פון גאָט, מוזען די מענשען אויך זיין די קנעכט פון קירכע און שטאאט, אויף וויפיעל דער לעצטער האָט די ברכה פון דער קירכע. פון אלע רעליגיאָנען, וואָס עקזיסטירן אָדער וואָס האָבען עקזיסטירט, איז די קריסטליכע די, וואָס האָט דאָס פאָלקאָם פארשטאנען; און פון אלע קריסטליכע סעקטען איז עס בלויז דער רוימישער קאָ־טאָליציזם וואָס האָט פראָקלאמירט און פארווירקליכט דעם דאָ־זיגען פרינציפּ מיט פולער אויסגעהאלטענקייט.

אָט פארוואָס דער קריסטענטום איז די אבסאָלוטע, לעצטע רעליגיע; אָט פארוואָס די אפּאָסטאָלישע רוימישע קירכע איז די איינציגע, קאָנסעקווענטע, געזעצליכע און געטליכע.

בכן, ווי דאָס זאָל ניט זיין דערווידער די אלע האלב־פילאָ־זאָפען, די אלע אזויגערופענע רעליגיעזע דענקער: א י ז ד י ע ק ז י ס ט ע נ ץ פ ו ן ג א ָ ט ל א ָ ג י ש פ א ר ב ו נ ־ ד ע ן מ י ט ד ע ר ז ע ל ב ס ט פ א ר ל י י ק ע נ ו נ ג פ ו ן מ ע נ ש ל י כ ע ן פ א ר ש ט א נ ד א ו ן פ ו ן ד ע ר מ ע נ ש ל י כ ע ר ג ע ר ע כ ט י ג ק י י ט ; ז י א י ז ד י א ָ פ ל י י ק ע נ ו נ ג פ ו ן ד ע ר מ ע נ ש ־ ל י כ ע ר פ ר י י ה י י ט א ו ן מ ו ז א ו מ ב א ד י נ ג ט פ י ה ר ן נ י ט נ א ָ ר צ ו ט ע א ָ ר ע ט י ש ע ר, נ א ָ ר צ ו פ ר א ק ט י ש ע ר ש ק ל א פ ע ר י י.'

דעריבער, אויב מיר ווילען נאָר ניט קיין שקלאפעריי, קאָנען מיר ניט און דארפען מיר ניט מאכען וועלכע עס איז הנחות דער טעאָלאָגיע, ווייל האָבענדיג צו טאָן מיט אָט דעם מיסטישען און שטרענג אויסגעהאלטענעם אלף־בית, וועט יעדער איינער, וואָס וועט אָנהויבען פון א' מוזען דערגעהן ביז ת'; יעדער איינער, וואָס וויל פארגעטערן גאָט, וועט זיין געצוואונגען זיך אָפּצוזאָ־גען פון פרייהייט און פון מענשליכער ווירדע:

דערפאַר, ווען עס איז איבעראַל אַנטשטאַנען די פראַגע וועגען דער אָבשאַפונג פון טויט־שטראָף, האָבען זיך עס אַלע גייסטליכע, — די רוימיש־קאַטוילישע, די מאָסקווער רעכטגלויביגע, די פּראָטעס־טאַנטישע, — איינשטימיג ארויסגעזאָגט, פאַר איהר אויפהאַל־טונג.

די קריסטליכע אמונה, מעהר ווי וועלכע עס איז אַנדערע, איז גענרינדעט געוואָרן אויף בלוט און איז היסטאָריש געט׳טובל׳ט געוואָרן אין בלוט. צעהלט איבער די מיליאָנען קרבנות, וואָס אָט די דאָזיגע אמונה פון ליעבע און פארגעבונג האָט מקריב געווען, כדי צו באַפרידיגען די גרויזאַמע נקמה פון איהר גאָט. דערמאָהנט זיך אָן די ענוים, וואָס זי האָט אויסגעקלערט און אַנגעווענדט. און איז זי דען היינט געוואָרן איידעלער? ניין. נאָר א צוטרייסעלטע פון דער גלייכגילטיגקייט און דעם סקעפּטיציזם איז זי בלויז שוואַ־כער געוואָרען, אָדער בעסער געזאָגט, ווענינער מעכטיג, וואָרים צום אונגליק, האָט זי נאָך אפילו היינט ניט פארלאָרן די פעהיג־קייט צו ברעננען שאָדען. און גיט נאָר א קוק אויף די לענדער, וואו א גאַלוואַניזירטע דורך די רעאַקציאָנערע ליידענשאַפטען, זי ווערט מיט׳ן קוק אזוי צו זאָגען ווידער אויפגעלעבט: צי איז דען ניט איהר ערשטער וואָרט — אָרימקייט און בלוט, איהר צווייטער וואָרט — דאָס אָפּזאָגען זיך פון מענשליכען פארשטאַנד, און איהר לעצטער וואָרט — שקלאַפעריי? כל זמן דער קריסטענטום און די קריסטליכע גייסטליכע, כל זמן וועלכע ניט איז געטליכע אמונה, וועלען נאָך אַלץ האָבען כאָטש דעם קלענסטען איינפלוס אויף די פאָלקס־מאַסען, אזוי לאַנג וועלען אויף דער ערד ניט געדייהען פארשטאַנד, פרייהייט, מענשליכקייט און גערעכטיגקייט. ווייל כל זמן די פאָלקס־מאַסען וועלען זיין פארזונקען אין רעליגיעזען אבערגלויבען, אזוי לאַנג וועלען זיי בלייבען געהאָרכזאַמע ווערק־צייג אין די הענט פון אַלע ערדישע דעספאָטען, וואָס האָבען זיך פאראייניגט געגען דער מענשליכער באַפרייאונג.

און דעריבער איז פאַר אונז העכסט וויכטיג צו באַפרייען די פאָלקס־מאַסען פון די רעליגיעזע אבערגלויבענס, און ניט נאָר אויס דער ליעבשאַפט צו זיי, נאָר אויך צוליעב דער ליעבשאַפט צו זיך גופא, צוליעב דער רעטונג פון אונזער אייגענער פרייהייט און זי־כערהייט. אָבער דער דאָזיגער ציעל קאָן דערגרייכט ווערן נאָר

דעם הויפט אינסטרומענט פון דער מענשליכער באפרייאונג, און, אָנשטאָפּענדיג די מוחות מיט געטליכע אבסורדען, ברענגען זיי דעם פאָלק צו דער אָפּגעטעמפּטקייט, — דער הויפּט־יסוד פון יעדער שקלאַפעריי. זיי טויטען אָפּ אין די מענשען די ענערגיע צו דער ארבייט, וואָס איז דעם מענשענס רעטונג און זיין גרעס־טער גליק. ווארים עס איז נאָר אין דער ארבייט, וואָס דער מענש ווערט א שאפער און באשאפט זיין אייגענע וועלט, שאפט דעם יסוד און די באדינגונגען פון זיין מענשליכער עקזיסטענץ און ערווערבט זיך זיין פרייהייט, ווי זיין מענשליכקייט. די רע־ליגיע טויט־אָפּ אין די מענשען די פּראָדוצירענדע קראפט, איינ־פלאנצענדיג אין זיי די פאראכטונג צו דעם ערדישען לעבען צו־ליעב דעם הימעלשען גליק, און לערנענדיג זיי, אז די ארבייט איז א רעזולטאט פון א קללה אָדער א פארדינטער שטראָף, און אז ארומגעהן לעדיג איז א געטליכע פריווילעגיע. — די רעליגיע טויט־אָפּ אין די מענשען די גערעכטיגקייט, — די שטרענגע היטערין פון ברידערליכקייט, וואָס איז א נויטווענדיגע באדינגונג פון שלום, — דערמיט וואָס זי בויגט שטענדיג אָן די וואָגשאָל אויף דער זייט פון די שטארקערע, אויף וועמען דער רצון פון גאָט האָט אויס־געגאָסען זיין חסד, צערטליכקייט און מזל־ברכה. צום סוף טויט זי אין זיי די מענשליכקייט, פארבייטענדיג איהר אין זייערע הער־צער אויף דער געטליכער אכזריות.

אַלע רעליגיעס זיינען געגרינדעט אויף בלוט, ווארים ווי באוואוסט האַלטען זיי זיך אַלע שטארק אָן דער אידעע פון ברענ־גען קרבנות, דאָס הייסט, אָן דעם שטענדיגען מקריב זיין די מענש־הייט צו דער אומזעטליכער נקמה פון דער גאָטהייט. אין אָט דעם בלוטיגען אָווענד־מאָלצייט איז דער מענש שטענדיג דער קרבן, און דער גייסטליכער, — אויך א מענש, נאָר א מענש וואָס איז דערהויבען דורך גאָט'ס חסד, — איז דער געטליכער תליון. דאָס דערקלערט אונז, פארוואָס די גייסטליכע פון אַלע רעליגיעס, אפילו די בעסטע, די מענשליכסטע, די איידעלסטע פון זיי, האָבען כמעט שטענדיג ביי זיך טיעף אין הארצען, און אויב ניט אין הארצען, איז לפּחות אין געדאנק און אין דער מחשבה, — און ס'איז דאָך באוואוסט וואָס פאר אן איינפלוס די לעצטע האָבען אויפ'ן האר־צען, — עפּעס אכזריות'דיגעס און בלוטדורשטיגעס: — און אָט

די ראציאָנאלע פילאָזאָפיע, אָדער די אלוועלטליכע וויסענ־
שאפט, פיהרט זיך ניט אויף ווי אן אריסטאָקראט, ווי א באאמ־
טער, ווי דאָס האָט געטאָן די מאדאם מעטאפיזיקע, עליה השלום.
די לעצטע, אָרגאניזירענדיג זיך תמיד פון אויבען ארונטער, אויף
דעם וועג פון דעדוקציע און סינטעז, האָט מיט'ן מויל, אמת, טאקע
אָנערקענט די אויטאָנאָמיע און די פרייהייט פון די באזונדערע ווי־
סענשאפטען, אין דער ווירקליכקייט אָבער האָט זי זייער שרעקליך
אונטערדריקט. עס איז דערגאנגען צו דעם, אז זי האָט זיי גע־
צוואונגען צו אָנערקענען געזעצען און אויך פאקטען, וועלכע זיינען
גאָר אין דער נאטור ניט בנמצא. פון דער צווייטער זייט האָט זי
זיי געשטערט זיך צו באשעפטיגען מיט עקספערימענטאלע אויס־
פאָרשונגען, די רעזולטאטען פון וועלכע עס וואָלטען געפיהרט צו
דער באזייטיגונג פון איהרע ספעקולאציעס. — ווי איהר זעהט,
האָט די מעטאפיזיק געווירקט לויט דער מעטאָדע פון צענטראלי־
זירטע רעגירונגען.

די ראציאָנאלע פילאָזאָפיע, פונקט פארקעהרט, איז א ריין
דעמאָקראטישע וויסענשאפט. פריי אָרגאניזירט זי זיך פון אונ־
טען ארויף, און די ערפאהרונג אָנערקענט זי אלס איהר איינציגען
באזיס. קיין זאך, וואָס איז ניט אנאליזירט און פעסטגעשטעלט
דורך דער ערפאהרונג, אָדער דורך דער שטרענגסטער קריטיק,
קאָן פון איהר ניט אָנגענומען ווערן. דערפאר זיינען גאָט, די
אומענדליכקייט, דאָס אבסאָלוטע, — אָט די אלע באליעבטע
אָביעקטען פון דער מעטאפיזיק, — פאָלשטענדיג באזייטיגט פון
דער ראציאָנאלער וויסענשאפט. זי קעהרט זיך אָפּ פון זיי גאנץ
גלייכגילטיג, זי קוקט אויף זיי, ווי אויף אילוזיעס אָדער מי־
ראזשען. אָבער אילוזיעס און מיראזשען שפּיעלען אויך א וויכ־
טיגע ראָלע אין דער אנטוויקלונג פון דעם מענשליכען שכל. דער
מענש דערגרייכט געוועהנליך צו דער דערקענטניס פון דעם איינ־
פאכען אמת, ערשט נאָכדעם, ווי ער האָט שוין באשאפען און אי־
בערגעשאפען אלע מעגליכע אילוזיעס. און אזוי ווי דאָס בילד
פון דער אנטוויקלונג פון דעם מענשליכען שכל איז א רעאלער גע־
גענשטאנד פאר דער וויסענשאפט, — גיט דעריבער די נאטיר־
ליכע פילאָזאָפיע אויך אן אָרט פאר דער באטראכטונג פון זיינע
טעות'ן.

אויף צוויי וועגן: דורך דער פארשפרייטונג פון דער ראציאָ־נאַלער וויסענשאפט און דורך דעם פראָפּאַגאנדירן דעם סאָציאַ־ליזם.

אונטער ראציאָנאַלער וויסענשאפט פארשטעהען מיר יענע וויסענשאפט, וועלכע האָט זיך באפרייט פון אַלע אילוזיעס פון דער מעטאפיזיק און דער רעליגיע און אונטערשיידט זיך אין דער־זעלבער צייט פון די ריין־עקספּערימענטאַלע און קריטישע ווי־סענשאפטען. זי אונטערשיידט זיך פון זיי, ערשטענס דערמיט, וואָס זי באַגנוגענט זיך ניט אין איהרע אויספאָרשונגען מיט איינעם אָדער א צווייטען געוויסען גגענשטאנד, נאָר זי מיהט זיך ארומ־צונעהמען די גאנצע פאר דער דערקענטניס צוגענגליכער וועלט; אָבער מיט דעם, וואָס ליגט אויסער די גרעניצען פון דער דער־קענטניס, האָט זי ניט וואָס צו טאָן. צווייטענס אונטערשיידט זי זיך פון דער עקספּערימענטאַלער וויסענשאפט מיט דעם, וואָס זי באַנוצט זיך ניט ווי די לעצטע אויסשליסליך מיט דעם אנאליטי־שען מעטאָד, נאָר זי דערלויבט זיך צו דערגעהן צום סינטעז, באַ־נוצענדיג זיך גאנץ אָפט מיט דער אנאַלאָגיע און דעדוקציע. אָבער ניט זי צו איהרע סינטעטישע שלוסען א ריין היפּאָטעטישע באַ־דייטונג, אזוי לאנג ווי זיי זיינען נאָך ניט פעסטגעשטעלט דורך דעם שטרענגסטען עקספּערימענטאַלען אָדער קריטישען אנאליז.

די היפּאָטעזען פון דער ראציאָנעלער וויסענשאפט אונטער־שיידען זיך פון די היפּאָטעזען פון דער מעטאפיזיק אין דעם באַ־צוג, וואָס די לעצטע, ארויסברענגענדיג איהרע היפּאָטעזען אַלס לאָגישע שלוסען פון אַן אבסאָלוטען סיסטעם, פּרעטענדירט זי צו צווינגען די נאטור, זיך צו אונטערוואַרפען אונטער זיי. פאַר־קעהרט, די היפּאָטעזען פון דער ראציאָנעלער וויסענשאפט קומען ארויס ניט פון א טראנסצענדענטאַלען סיסטעם, נאָר פון א סינ־טעז, וועלכער איז ניט קיין אנדער זאך, ווי א רעזומע, אָדער אַן אַלגעמיינער סך־הכל פון א סך דורך דער ערפאהרונג באוויזענע פאַקטען. די דאָזיגע היפּאָטעזען קאָנען דעריבער קיינמאָל ניט האָבען קיין אומפארמיידליכען, אָבליגאַטאָרישען כאראקטער; נאָר פארקערט, זיי באַטען זיך אָן אין אזא פאָרם, אז מען זאָל זיי גלייך קאָנען פארוואַרפען, ווי נאָר זיי וועלען באשטריטען ווערן דורך נייע ערפאהרונגען.

צו דער מעכאַניק, צו דער אַסטראָנאָמיע; דערנאָך צו דער פיזיק, צו דער כעמיע, צו דער געאָלאָגיע און דער ביאָלאָגיע, (ד. ה. צו דער קאָמפּעראַטיווער קלאַסיפיקאַציע, צו דער אַנאַטאָמיע און פיזיאָלאָגיע פון פלאַנצען און בעלי חיים). צום סוף דערגרייכסטו צו דער סאָציאָלאָגיע, וועלכע נעמט מיט זיך אַרום די גאַנצע מענשליכע געשיכטע, ווי די אַנטוויקלונג פון מענשליכען וועזען, דעם קאָלעקטיווען און דעם אינדיווידועלען, אין פּאָליטישען, עקאָנאָמישען, סאָציאַלען, רעליגיעזען, אַרטיסטישען און וויסענשאַפטליכע לעבען. צווישען די אַלע איינס נאָך דאָס אַנדערע פאָלגענדע וויסענשאַפטען, אָנהויבענדיג פון דער מאַטעמאַטיק און ענדיגענדיג מיט דער סאָציאָלאָגיע, איז ניטאָ קיין איינציגער אָפּשטעל, קיין איבעררייס. אַן איינהייטליכער גייסט, אַן איינהייטליכע וויסענשאַפט און אין תוך אַן איינהייטליכער מעטאָד, וואָס ווערט נאָר קאָמפּליצירטער, לויט דעם ווי די פאַקטען ווערן מעהר קאָמפּליצירט. יעדע נאָכפאָלגענדע וויסענשאַפט שטיצט זיך אינגאַנצען אויף דער פריהערדיגער וויסענשאַפט, און שטעלט מיט זיך פאָר, אויף וויפיעל דער צייטווייליגער צושטאַנד פון אונזער רעאַלער דערקענטנים דערלויבט דאָס צו באַגרייפען, איהר אומפאַרמיידליכע אויסברייטונג.

עס איז אינטערעסאַנט צו באַמערקען, אַז דער סדר פון די וויסענשאַפטען, וואָס איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרן פון אָגיסט קאָנט, איז כמעט דערזעלבער, ווי דער סדר פון די וויסענשאַפטען אין העגעל'ס ענציקלאָפּעדיע. אָט דער גרעסטער מעטאַפיזיקער פון די היינטיגע און פאַרגאַנגענע צייטען, האָט גליקליך און גלאָררייך דערפיהרט די אַנטוויקלונג פון דער ספּעקולאַטיווער פילאָזאָפיע ביז איהר העכסטען פונקט, אַזוי אַז געפיהרט פון איהר אייגענער דיאַלעקטיק, האָט זי דערנאָך אומפאַרמיידליך געמוזט דערגעהן צו זעלבסט-פאַרניכטונג. אָבער צווישען אָגיסט קאָנט און העגעל'ן איז פאַראַן אַ גוואַלדיגער אונטערשייד. דער לעצטער, אַלס אמת'ער מעטאַפיזיקער, האָט פאַרגייסטיגט די מאַטעריע און די נאַטור, אַרויספיהרענדיג זיי פון דער לאָגיק, ד. ה. פון גייסט. אָגיסט קאָנט האָט, פאַרקעהרט, מאַטעריאַליזירט דעם גייסט, באַגרינדענדיג איהם אויסשליסליך אויף דער מאַטעריע. אין דעם באַשטעהט זיין באַריהמטקייט און זיין אומאָפּשאַצליכער פאַרדינסט.

זי באַשעפטיגט זיך מיט זיי בלויז פון דעם געשיכטליכען שטאַנדפּונקט און זי באַמיהט זיך אין דערזעלבער צייט אונז צו ווייזען די פיזיאָלאָגישע, ווי אויך די היסטאָרישע אורזאכען פאר דער אַנטשטעהונג, אנטוויקלונג און דעם פאַלען פון די רעליגיעזע און מעטאַפיזישע אידעען, און אויך זייער צייטווייליגע און רע־לאַטיווע נויטווענדיגקייט פאר דער אנטוויקלונג פון מענשליכען גייסט. אויף אזא ארט גיט זי זיי אוועק די גאַנצע גערעכטיגקייט, וואָס זיי פאַרדינען; דערנאָך קעהרט זי זיך אָפּ פון זיי שוין אויף שטענדיג.

איהר געגענשטאַנד איז די רעאַלע, פאר דער דערקענטניס צוגענגליכע וועלט. לויט די גערענקען פון דעם ראַציאָנאַלען פילאָזאָף, עקזיסטירט אויף דער וועלט נאָר איין סובסטאַנץ און איין וויסענשאַפט. דעריבער שטרעבט ער צו פאַראייניגען און קאָאָרדינירען אַלע באַזונדערע וויסענשאַפטען אונטער איין סיס־טעם. די דאָזיגע קאָאָרדינירונג פון אַלע פּאָזיטיווע וויסענשאַפּ־טען אין איין איינהייטליכען סיסטעם פון מענשליכען וויסען, ביל־דעט די פּ אָ ז י ט י ו ו ע פ י ל אָ ז אָ פ י ע אָדער די אַלוועלט־ליכע וויסענשאַפט. די דאָזיגע פילאָזאָפיע, די יורש'טע און צו־גלייכער צייט אבסאָלוטע צעשטערערין פון רעליגיע און מעטאַ־פיזיק, וועלכער עס האָבען שוין לאַנג פאָראויסגעזעהן און צוגע־גרייט די בעסטע דענקער, איז צום ערשטען מאָל ארויסגעזאָגט געוואָרן אין דער פאָרם פון אַן איינהייטליכען סיסטעם דורך דעם גרויסען פראַנצויזישען דענקער, אָגיסט קאָנט, וועלכער האָט מיט א מייסטערהאַפטער, דרייסטער האַנד אָנגעצייכענט איהר ערשטען פּלאַן.

די קאָאָרדינירונג פון וויסענשאַפטען, וואָס איז אויפגע־שטעלט פון דער פּאָזיטיווער פילאָזאָפיע, איז ניט קיין איינפאַכע אויסשטעלונג אין א רייה; ניין, דאָס איז א מין אָרגאַנישע צו־נויפקייטלונג, וואָס הייבט זיך אָן פון די אבסטראַקטסטע וויסענ־שאַפטען, פון יענע וואָס האָבען צו טאָן מיט פאַקטען פון איינ־פאַכסטען מין, איבערהויפּט פון דער מאַטעמאַטיק, און שטייגט גראַדענווייז צו די וויסענשאַפטען, וועלכע זיינען פאַרהעלטניסמע־סיג מעהר קאָנקרעט, וואָס פאַרנעהמען זיך מיט מעהר קאָמפּלי־צירטע פאַקטען. פון דער ריינער מאַטעמאַטיק געהסטו איבער

אחוץ דעם גרויסען אינטערעס, וואָס זי שטעלט מיט זיך פאָר פאַר דעם פארשטאַנד, פארשפרעכט זי נאָך אין דער צוקונפט אויך א גרויסען פראַקטישען נוצען. פונקט ווי מיר קאָנען ניט באהערשען די נאַטור און איהר ענדערן לויט אונזערע פּראָגרעסירענדע נויטען, סיידען מיר דערגעהען איהרע געזעצען, פונקט אזוי וועלען מיר זיין ביכולת צו פארווירקליכען אין דער סאָציאַלער סביבה פרייהייט און וואוילשטאַנד ערשט דאַן, ווען מיר וועלען זיך שטיצען אויף די באַשטענדיגע, נאַטירליכע געזעצען, וואָס באהערשען די דאָזיגע סביבה. פון דעם מאָמענט, וואָס מיר האָבען אָנערקענט, אז עס עקזיסטירט ניט דער אָפּגרונד, וועלכער טיילט פונאַנדער, אין דער פאַנטאַזיע פון די טעאָלאָגען און די מעטאַפיזיקער, צווישען דעם גייסט און דער נאַטור, מוזען מיר באטראכטען די מענשליכע געזעלשאַפט אלס א קערפּער, אמת, א מעהר קאָמפּליצירטער ווי די אנדערע, אָבער דאָך פונקט אזוי נאַטירליך און אונטערוואָרפען די אייגענע געזעצען, מיט׳ן צוגאָב פון די געזעצען, וואָס נאָר זי אליין באזיצט. קוים איז דאָס אָנערקענט, ווערט גאַנץ קלאָר, אז דער וויסען און דער אויספאָרשען די דאָזיגע געזעצען איז נויטווענדיג, כדי די סאָציאַלע איבערבויאונגען, וואָס מיר האָבען אונטערנומען, זאָלען זיין שטאַנדהאַפט.

פון דער צווייטער זייט אָבער ווייסען מיר, אז די סאָציאָלאָגיע איז נאָך א יונגע וויסענשאַפט, אז זי האַלט נאָך אין זוכען איהר אייגענער באַגרינדונג. אויב מיר וועלען אורטיילען וועגען דער דאָזיגער וויסענשאַפט, די שווערסטע פון אלע, לויט דעם ביישפּיעל פון אנדערע, וועלען מיר מוזען אָנדערקענען, אז עס וועט זיך נאָך פאָדערן עטליכע, לפחות איין יאָהרהונדערט, ביז זי וועט זיך קאָנען ענדגילטיג באַפעסטיגען און ווערן אַן ערנסטע, מעהר אָדער וועניגער פאָלשטענדיגע און זעלבסטבאַצוועקטע וויסענשאַפט. איז וואָס־זשע איז צו טאָן? דאַרף די ליידענדע מענשהייט וואַרטען אויף דער אויסלייזונג פון איהרע שווערע ליידען א יאָהרהונדערט אָדער מעהר, ביז וואַנען די ענדליך איינגעאָרדענטע פּאָזיטיווע סאָציאָלאָגיע וועט איהר דערקלערן, אז ענדליך קאָן זי איהר שוין געבען דירעקטיווען און אינסטרוקציעס פאַר דעם ראַציאָנאַלען איבערבוי פון סאָציאַלען לעבען?

ניין, טויזענד מאָל ניין! ערשטענס, כדי אָפּצוואַרטען עט־

די פּסיכאָלאָגיע, די אַזוי וויכטיגע וויסענשאַפט, וואָס האָט גע־דיענט אַלס באַזיס פֿאַר דער מעטאַפיזיק און איז באַטראַכט גע־וואָרן פון דער ספּעקולאַטיווער פילאָזאָפיע אַלס א וועלט וואָס איז כמעט אַן אַבסאָלוטע, א פרייע און אַן אומאָפּהענגיגע פון וועלכען עס איז מאַטעריעלען איינפלוס, איז אויף אַזאַ אופן אין דעם סיס־טעם פון אָגיסט קאָנט אויסשליסליך באַזירט אויף דער פיזיאָלאָ־גיע, און איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי איהר ווייטערדיגע אַנט־וויקלונג.

דאָס וואָס מען רופט שכל, געדאַנק, געפיהל, חוש און ווילען, ערשיינען אויף אַזאַ אופן אין אונזערע אויגען בלויז אַלס פאַרשיי־דענע פעהיגקייטען, אַלס פונקציעס אָדער טעטיגקייטען פון מענשלי־כען קערפּער.

פון דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט באַטראַכט, ערשיינט פאַר אונז די מענשליכע וועלט, איהר אַנטוויקלונג און איהר געשיכטע, אין א גאַנץ נייעם ליכט, א נאַטירליכערע, א ברייטערע, א מעהר מענשליכע און מעהר פּרוכטבאַרע אין איהרע אָנווייזונגען פאַר דער צוקונפט. פריהער האָבען מיר דיזעלבע וועלט באַטראַכט אַלס אַן ערשיינונג פון טעאָלאָגישע, מעטאַפיזישע און יורידיש־פּאָ־ליטישע אידעען; אין דער היינטיגער צייט מוזען מיר פון דאָס ניי איהר נעהמען שטודירן, נעהמענדיג אַלס אויסגאַנגס־פּונקט די נאַטור, און אַלס וועגווייזער אונזער אייגענע פיזיאָלאָגיע.

אויף אָט דעם נייעם וועג פון וויסענשאַפטליכער אַנטוויקלונג שפּירט זיך שוין די דערשיינונג פון דער נייער וויסענשאַפט: די סאָציאָלאָגיע, — ד. ה. די וויסענשאַפט וועגען די אַלגעמיינע געזעצען, וואָס באַשטימען די אַנטוויקלונג פון די מענשליכער גע־זעלשאַפט. די סאָציאָלאָגיע וועט זיין דער לעצטער שטאַפּעל און די קרוינונג פון דער פּאָזיטיווער פילאָזאָפיע. די געשיכטע און די סטאַטיסטיק באַווייזען אונז, אַז דער סאָציאַלער קערפּער, פּונקט ווי יעטווידער אַנדערער נאַטירליכער קערפּער, איז אונטערוואָר־פען אין זיינע אַנטוויקלונגען און פאַרוואַנדלונגען אונטער אַלגע־מיינע געזעצען, וועלכע שיינען צו זיין פּונקט אַזוי פאַטאַל, ווי די געזעצען פון דער פיזישער וועלט. דאָס אַרויסברענגען אָט די געזעצען פון דער גאַנצער מאַסע אַמאָליגע און היינטיגע היסטאָ־רישע פאַקטען, אָט דאָס איז די אויפגאַבע פון דער סאָציאָלאָגיע.

מיספאַרשטאַנען. פאַרגלייכענדיג די פעלקער, וועלכע שאַפען זייער אייגענע געשיכטע, מיט קינסטלער, וואָלטען מיר געפרעגט: צי האָבען דען די גרויסע פּאָעטען געוואַרט מיט'ן שאַפען זייערע גרויסע ווערק, ביז וואַנען די וויסענשאַפט וועט אויסגעפינען די געזעצען פון פּאָעטישער שאַפונג? צי דען האָבען אַסכילעס און סאָפאָקלעס ניט געשאַפען זייערע פּראַכטפולע טראַגעדיעס א סך פריהער איידער אַריסטאָטעל האָט, אויף דעם גרונד פון זייערע שאַפונגען, אויפגעבויט זיין ערשטע עסטעטיק? צי דען מיט טעאָריעס האָט זיך באַגייסטערט שעקספּיר? און צי האָט דען ניט בעטהאָווען מיט דער שאַפונג פון זיינע סימפאָניען אויסגעברייטערט די גרונדלאַגען פון קאָנטרפּונקטאַציע גופא? מיט וואָס וואָלט זיך געקאָנט די קונסט אויסצייכענען, ווען זי זאָל געשאַפען ווערן לויט די כללים אפילו פון דער בעסטער עסטעטיק אין דער וועלט? מיר ווידערהאָלען נאָכאַמאָל, — מיט גאָרנישט. אָבער אויך די פעלקער, וועלכע שאַפען זייער אייגענע געשיכטע, זיינען וואַהרשיינליך ניט אָרימער אין עסטעטיק, ניט שוואַכער אין שאַפונגס־קראַפט, ניט מעהר אָפּהענגיג אָן די הערען געלעהרטע, ווי די קינסטלער!

אויב מיר האַלטען זיך צוריק פון באַנוצען דאָס וואָרט: שאַפונג, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווייל מיר האָבען מורא, אז מען וועט איהם צושרייבען א געדאַנק, וועלכען מיר קאָנען באין אופן ניט צולאָזען. דער וואָס רעדט וועגען באַשאַפונג, רעדט שוין במילא אויך וועגען א באַשאַפער, און מיר פאַרוואַרפען די עקזיסטענץ פון וועלכען עס איז איין איינציגען שאַפער בנוגע צו דער מענשליכער וועלט, פונקט ווי בנוגע צו דער פיזישער, וועלכע שטעלען ביידע צונויף, לויט אונזער אָנזיכט, איין־איינציגע ניט־צעטיילבאַרע וועלט. אָפּילו ווען מיר ריידען וועגען פעלקער, וואָס שאַפען זייער אייגענע געשיכטע, גיבען מיר צו, אז מיר געברויבען א מעטאַפאָרישען אויסדרוק, ניט קיין אייגענטליכען פאַרגלייך. יעדער פאָלק איז א קאָלעקטיווער וועזען, וואָס באַזיצט סיי פיזיאָלאָגיש־פּסיכאָלאָגישע אייגענטימליכקייטען, סיי פּאָליטיש־סאָציאַלע, וועלכע אינדיווידואַליזירן איהם און טיילען איהם אָפּ פון אַלע אַנדערע פעלקער. דאָס מיינט אָבער ניט, אז ער איז אַן איינהייטליכער, ניט צעטיילבאַרער וועזען אין ווירקליכען זין פון וואָרט. ווי עס זאָל ניט

ליכע הונדערט יאָהר, וואָלט מען געדאַרפט האָבען די גערולד...
אַ דאַנק דער אַלטער רגילות, האָבען מיר שיעור ניט געזאָגט: די גערולד פון דייטשען; מיר האָבען זיך אָבער צוריקגעהאַלטען, דערמאָנענדיג זיך, אַז אין דער היינטיגער צייט האָבען אַנדערע פעלקער נאָך איבערגעשטיגען די דייטשען אין ארויסווייזען די דאָזיגע טוגענד. צווייטענס, ווען מיר זאָלען אפילו אָננעהמען אַז מען קאָן האָבען די גערולד צו וואַרטען, איז ווי וואָלט אָבער אויסגעקוקט אַזאַ געזעלשאַפט, וועלכע שטעלט מיט זיך פאָר ניט מעהר ווי די אָנווענדבאַרקייט פון אַ וויסענשאַפט אויף דער פּראַקטיקע, ווען זי זאָל אפילו זיין די בעסטע און פאָלקאָמענסטע אין דער וועלט? — ווי גאָרנישט. שטעלט זיך פאָר אַ וועלט, וועלכע אַנטהאַלט אין זיך גאָרנישט, אויסער דאָס וואָס דער מענשליכער שכל האָט ביז היינט באַמערקט, דערקענט און באַגריפען, — וואָלט דען די דאָזיגע וועלט ניט אויסגעזעהן ווי אַ נישטיג שטיבעל, אין פאַרגלייך מיט דעם וואָס עקזיסטירט שוין?

מיר האָבען די גרעסטע אַכטונג פאַר דער וויסענשאַפט; מיר באַטראַכטען איהר אַלס איינע פון די קאָסטבאַרסטע אוצרות, אַלס דעם גרעסטען כבוד פאַר דער מענשהייט. מיט דער וויסענשאַפט אונטערשיידט זיך דער מענש פון דער חיה, זיין קלענערער ברודער אין דער געגענוואַרט, זיין פאָרפאָטער אין דער פאַרגאַנגענהייט און ווערט פעהיג צו זיין פריי. פונדעסטוועגען מוז מען אָנערקענען, אַז די וויסענשאַפט האָט גרעניצען, און דערמאָנען איהר, אַז זי איז ניט מעהר ווי איין טייל. דאָס אַלץ — מיינט לעבען: דאָס אומענדליכע לעבען פון די וועלטען, אָדער, כדי ניט צו פאַרלירן זיך אין דאָס אומענדליכע און אומבאַשטימטע — דאָס לעבען פון אונזער זונען־סיסטעם, אָדער, מאַכענדיג עס נאָך קירצער — די מענשליכע וועלט, — די באַוועגונג, די אַנטוויקלונג און דאָס לעבען פון דער מענשליכער געזעלשאַפט אויף דער ערד. דאָס אַלץ איז אומפאַרגלייכליך ברייטער, טיעפער און רייכער פון דער וויסענשאַפט, און וועט קיינמאָל פון איהר ניט ערשעפּט ווערן.

דאָס לעבען, אין דעם דאָזיגען אַלץ ארומפאַסענדען זין, לאָזט זיך ניט אריינפּאַסען אין וועלכער עס איז מענשליכער אָדער געטליכער טעאָריע. מיר וואָלטען גערן געזאָגט, אַז דאָס לעבען איז אַ באַשאַפענדע קראַפט, ווען מיר וואָלטען ניט מורא געהאַט, צו ווערן

פול אָרגאַניזירטע וועלט, וואו יעדער טייל האַלט־אויף, אַזוי צו זאָגען, אַ נויטיגע לאָגישע באַציהונג מיט אַלע איבעריגע.

אָבער, וועט מען זאָגען, הייסט דאָס, אַז אימיצער האָט דאַרויף אויפגעפּאַסט? לחלוטין ניט; אַן אויפפּאַסער, ווען אפילו דאָס זאָל זיין אַ גאָט, וואָלט נאָר געקאָנט קאַליע מאַכען מיט זיין פּערזענליכען ווילקיר די נאַטירליכע אָרדענונג און די לאָגישע אַנטוויקלונג פון זאַכען. און מיר זעהען טאַקע, ווי אין אַלע רעליגיעס איז די הויפּט־אייגענשאַפט פון דער גאָטהייט צו זיין איבער־אַלץ, ד. ה. געגען יעדער לאָגיק און צו האָבען שטענדיג אַ גאַנץ באַזונדערע לאָגיק: די לאָגיק פון נאַטירליכער אוממעגליכקייט אָדער אומזין.* וואָרים וואָס איז אַזוינס לאָגיק, אויב ניט דער נאַטירליכער גאַנג און די אַנטוויקלונג פון זאַכען, ד. ה. דער נאַטירליכער וועג אויף וועלכען אַ סך דערקלערליכע אורזאַכען באַשאַפען אַ פאַקט? מיר קאָנען דאַריבער אַרויסזאָגען די פאָלגענדע איינפאַכע און צו דערזעלבער צייט אַנטשיידענדע אַקסיאָמע: אַלץ, וואָס איז נאַטירליך, איז לאָגיש, און אַלץ וואָס איז לאָגיש עקזיסטירט און מוז זיך פאַרווירקליכען אין דער רעאַלער וועלט: אין דער נאַטור, אין דעם ענגען זין, און אין איהר ווייטערדיגער אַנטוויקלונג — אין דער נאַטירליכער געשיכטע פון דער מענשליכער געזעלשאַפט.

די פראַגע איז אַלזאָ, וואָס איז לאָגיש אין דער נאַטור און אין דער געשיכטע? דאָס איז ניט אַזוי לייכט צו באַשטימען,

* צו זאָגען, אַז גאָט איז ניט געגען דער לאָגיק, מיינט צו באַהויפּטען, אַז גאָט איז פאָלשטענדיג דאָסזעלבע וואָס די לאָגיק, אַז ער גופא איז ניט קיין אַנדער זאַך ווי די לאָגיק, ד. ה. דער נאַטירליכער גאַנג און די אַנטוויקלונג פון רעאַלע זאַכען. דאָס מיינט צו זאָגען, מיט אַנדערע ווערטער, אַז קיין גאָט איז ניטאָ. די עקזיסטענץ פון גאָט קאָן האָבען אַ באַדייטונג, נאָר אַלס די אָפּלייקענונג פון די נאַטירליכע געזעצען. דערפון קומט אַרויס די פאָלגענדע אומבאַשטרייטבאַרע דילעמע: עקזיסטירט גאָט, הייסט עס, אַז עס זיינען ניטאָ קיין נאַטירליכע געזעצען און די וועלט שטעלט מיט זיך פאָר אַ כאַאָס; איז די וועלט ניט קיין כאַאָס, פיהרט זי זיך לויט אַן אינערליכער אָרדנונג, — הייסט עס, אַז קיין גאָט איז ניטאָ.

זיין אַנטוויקעלט זיין קאָלעקטיווער באַוואוסטזיין, ווי עס זאָל ניט זיין קאָנצענטרירט אין אַ מאָמענט פון אַ גרויסען נאַציאָנאַלען קריזיס די ליידענשאַפט אָדער דער ווילען פון פאָלק, ווי זי זאָל ניט זיין געווענדט צו איין ציעל, וועט די דאָזיגע קאָנצענטרירונג קיינמאָל ניט קאָנען פאַרגליכען ווערן מיט דער קאָנצענטרירונג פון קרעפטען אין אַ רעאַלען אינדיווידום. מיט איין וואָרט, קיין איינציג פאָלק, ווי עס זאָל זיך ניט פיהלען איינהייטליך, קאָן ניט זאָגען: איך וויל! נאָר מוז זאָגען: מיר ווילען! און אויב איהר הערט, אַז מען רעדט אין נאָמען פון גאַנצען פאָלק: ער פאַרלאַנגט! זייט זיכער, אַז הינטער די רייד באַהאַלט זיך וועלכער עס איז אוזורפאַטאָר: אַ יחיד אָדער אַ פאַרטיי.

אונטער דעם וואָרט שאַפונג פאַרשטעהען מיר דאַריבער ניט די טעאָלאָגישע אָדער די מעטאַפיזישע שאַפונג, ניט די קינסטלערישע, וויסענשאַפטליכע אָדער וועלכע עס איז אַנדערע שאַפונג, הינטער וועלכער עס באַהאַלט זיך אַ שאַפענדער אינדיווידום. מיר פאַרשטעהען אונטער דעם דאָזיגען וואָרט פשוט דעם אומענדליך פאַרוויקעלטען קאָמפּלעקס פון דער אומצעהלבאַרער מאַסע פון גאַנץ פאַרשיידענע אורזאַכען, גרויסע אָדער קליינע, פון וועלכע אַ טייל איז באַקענט, אָבער די גרעסטע צאָהל בלייבט אומבאַקענט, און וועלכע, קאָמבינירענדיג זיך אין אַ באַשטימטען מאָמענט, קאָמבינירענדיג זיך, זעלבסטפאַרשטענדליך, ניט אָהן אורזאַך, אָבער אָהן אַ פאָראויסבאַשטימטען, אָהן אַ פאָראויס אָנגעצייכענטען פלאַן, שאַפען זיי דעם געגעבענעם פאַקט.

אָבער, וועט מען זאָגען, אויף אַזאַ אופן האָט דאָך די געשיכטע און דער גורל פון דער מענשליכער געזעלשאַפט געדאַרפט פאַרשטעלען מיט זיך אַ כאַאָס און זיין אַ שפּיעלצייג פון צופאַל? פאַרקעהרט, נאָר דאַן ווען די געשיכטע איז פריי פון יעדען געטליכען און מענשליכען ווילקיר, נאָר דעמאָלט באַווייזט זי פאַר אונזער אויג איהר גאַנצען צויבערליכען פראַכט, די גאַנצע געזעצמעסיגקייט פון איהר אומפאַרמיידליכער אַנטוויקלונג, פּונקט ווי די אָרגאַנישע נאַטור, וועמעס דירעקטע פאָרטזעצונג זי איז. די נאַטור, ניט קוקענדיג אויף דער אומערשעפּליכער רייכקייט און פאַרשיידענאַרטיגקייט וואָס זי אַנטהאַלט אין זיך, שטעלט מיט זיך לחלוטין ניט פאָר קיין כאַאָס, נאָר פאַרקעהרט, זי איז אַ פּראַכט־

די כסיבישע אַקטען זיינען ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די פּראָדוק־טען פון פאַרשיידענע קאָמבינאַציעס פון ריין פיזיאָלאָגישע פונק־ציעס פון דעם מאַרך.

די באַדייטונג פון דער דאָזיגער אַנטדעקונג, סיי פאַר דער וויסענשאַפט, סיי פאַר דעם לעבען, איז ניט אָפּצושאַצען. אַ דאַנק איהר זיינען ענדליך מעגליך געוואָרן די אַלע וויסענשאַפטען פון דער מענשליכער וועלט, ד. ה. אַנטראָפּאָלאָגיע, פּסיכאָלאָגיע, לאָ־גיק, מאָראַל, סאָציאַלע עקאָנאָמיע, פּאָליטיק, עסטעטיק, טעאָלאָ־גיע, מעטאַפיזיק, געשיכטע, מיט איין וואָרט, די גאַנצע סאָציאָלאָ־גיע. אין דעם איבערגאַנג צווישען דער מענשליכער און דער נאַ־טירליכער וועלט איז שוין מעהר ניט פאַראַן קיין איבעררייס. פּונקט ווי די אָרגאַנישע וועלט איז אַ ניט־אונטערבראָכענע, דירעקטע אַנטוויקלונג פון דער ניט־אָרגאַנישער וועלט, כאָטש זי אונטער־שיידעט זיך פון איהר דערמיט, וואָס אין איהר איז אריינגעבראַכט געוואָרן אַן אַקטיווער עלעמענט: די אָרגאַנישע מאַ־טעריע, וועלכע איז געשאַפען געוואָרן ניט דורך דער הילף פון וועלכער עס איז איבערמאַטעריעלער אורזאַך, נאָר דורך פאַר אונז ביז היינט אומבאַקאַנטע קאָמבינירונגען פון דערזעלבער ניט־אָרגאַנישער מאַטעריע, און וועלכע האָט פון איהר זייט געשאַפען, אויף די יסודות און אין די באַדינגונגען פון דער אייגענער ניט־אָרגאַנישער וועלט, די העכערע רעזולטאַטען, די גאַנצע רייכקייט אין דעם לעבען פון פלאַנצען און חיות; — פּונקט אַזוי איז די מענשליכע וועלט ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ דירעקטע פאָרטזע־צונג פון דער אָרגאַנישער וועלט, וועלכע אונטערשיידט זיך פון איהר מיט אַ נייעם עלעמענט: דאָס דענקען, וואָס איז אַ פּראָדוקט פון דער ריין פיזיאָלאָגישער טעטיגקייט פון דעם מאַרך און שאַפט צו דערזעלבער צייט אין דער מאַטעריעלער וועלט און אין די אָרגאַנישע און ניט־אָרגאַנישע באַדינגונגען, פון וועלכע ער איז אַזוי צו זאָגען דער לעצטער סך־הכל, דאָס אַלץ, וואָס מיר רו־פען די אינטעלעקטועלע און מאָראַלע, פּאָליטישע און סאָציאַלע אַנטוויקלונג פון דעם מענשען — די געשיכטע פון דער מענשהייט.

פאַר מענשען, וועלכע דענקען ווירקליך לאָגיש, און וועמעס שכל עס האָט דערגרייכט צו דער מדרגה פון דער היינטיגער ווי־סענשאַפט, ערשיינט די איינהייטליכקייט פון דער וועלט, אָדער

ווי עס קאָן זיך דוכטען אויפ'ן ערשטען בליק. וואָרים כדי דאָס צו וויסען אזוי פאָלקאָמען, אז מען זאָל קיינמאָל קיין טעות ניט האָבען, דאַרף מען באזיצען דעם גאנצען וויסען פון אלע אורזאַכען, איינפלוסען, ווירקונגען און געגענווירקונגען, וועלכע באשטימען די נאטור פון אירגענד וועלכען געגענשטאַנד אָדער פאקט, ניט אויסשליסענדיג קיין איינציגע אורזאך, ווי ווייט און ווי שוואך זי זאָל ניט זיין. און וועלכע פילאָזאָפיע אָדער וויסענשאַפט קאָן זיך איבערנעהמען, אז זי איז ביכולת דאָס אלץ צו דערגרונטעווען און ארומצונעהמען מיט איהר אנאליז?

אזא זאך צו פרעטענדירן, דאַרף מען זיין גאנץ אָרים אין שכל אָדער ווענעיג פארשטעהן די אומענדליכע רייכקייט פון דער ווירקליכער וועלט.

דאַרף מען צוליעב דעם צווייפלען אין דער וויסענשאַפט? דאַרף מען איהר פארוואַרפען דערפאַר, ווייל זי גיט אונז נאָר דאָס, וואָס זי קאָן אונז געבען? דאָס וואָלט געווען א נייע דומהייט און נאָך א פיעל שעדליכערע ווי די ערשטע. אויב איהר וועט פארלירן די וויסענשאַפט, וועט איהר זיך דורך דער אומוויסענהייט אומקעהרן צום צושטאַנד פון אייערע אורעלטערן — די גאָרילאַס, און אייך וועט אויסקומען צו פארשווענדען עטליכע טויזענד יאָהר דורכצומאכען אויף דאָס ניי דעם גאנצען וועג, וואָס די מענשהייט איז דורכגעגאנגען, באלויכטען פון דעם פאנטאַסטישען ליכט פון דער רעליגיע און דער מעטאַפיזיק, ביז איהר וועט דערגרייכען, אמת, ניט צו פאָלקאָמע, אָבער דערפאַר גאנץ גלויבענסווירדיגע וואַרהייטען, וואָס מיר באזיצען היינט.

דער גרעסטער און אנטשיידענדסטער טריאומף, וואָס די וויסענשאַפט האָט דערגרייכט אין אונזער צייט, איז, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, דאָס אריינברענגען פון דער פסיכאָלאָגיע אין דער ביאָלאָגיע. די וויסענשאַפט האָט פעסטגעשטעלט, אז אלע אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אקטען, וואָס צייכענען אוים דעם מענשען פון אלע איבעריגע מינים בעלי־חיים, ווי דאָס דענקען, דאָס ארויסווייזען פון מענשליכען פארשטאַנד און באוואוסטזיניגען ווילען, האָבען זייער מקור אין דער ריינער מאַטעריעלער, כאָטש ניט פאָלקאָמער, אָרגאַניזאַציע פון מענשען, אָהן וועלכער עס איז גייסטיגער אָדער איבערמאַטעריעלער געגענווירקונג. מיט איין וואָרט,

טיגע טעאָלאָגען און מעטאפיזיקער, און זאָגאר פון דעם באריהמטען מאַרזיני, וועלכער קאָן זיך אָהן גאָט ניט באַגעהן. ער נויטיגט זיך אין גאָט, כדי צו גרינדען זיין אסקעטישע רעפובליק און צו איבער־צייגען די פאָלקס־מאַסען, זיי זאָלען איהר געבען זייער הסכמה, אָט די פאָלקס־מאַסען, וועמעס פרייהייט און וואוילזיין ער איז כסדר מקריב צוליעב דער גרויסקייט פון זיין אידעאַלען שטאַאַט.

דאָס הייסט, די אַלטקייט און די אַלגעמיינע פארשפרייטקייט פון דער אמונה אין גאָט, להיפך צו יעדער וויסענשאַפט און יעדער לאָגיק, זיינען די שטאַרקסטע באַווייזען, אַז גאָט עקזיסטירט. אָבער וואַרום? ביז צו קאָפּערניקוס און גאַלילעי, האָט די גאַנצע וועלט, אפשר מיט דער אויסנאַהם פון די פּיטאַגאָרעער, געגלויבט, אַז די זון דרעהט זיך אַרום דער ערד. האָט דען אָבער דער דאָזי־גער אַלגעמיינער גלויבען באַוויזען די ריכטיגקייט פון דער השערה? זינט עס איז אַנטשטאַנען די געשיכטליכע געזעלשאַפט ביז אונזער צייט, האָט שטענדיג און אומעטום אַן אומבאַדייטענדע הערשענדע מינאָריטעט עקספּלואַטירט די געצוואונגענע אַרבייט פון די אַר־בייטער־מאַסען, פון שקלאַפען אָדער געדונגענע. איז דען דערפון נעדרונגען, אַז די עקספּלואַטאַציע פון פרעמדער אַרבייט דורך פּאַ־ראַזיטען איז ניט קיין אומגערעכטיגקייט, גזלה און גנבה? אָט זיינען צוויי ביישפּיעלען, וואָס באַווייזען, אַז די אַרגומענטען פון אונ־זערע מאָדערנע דעאיסטען זיינען גאָרנישט ניט ווערט.

אין דער ווירקליכקייט איז ניטאָ קיין אַלוועלטליכערע, עלטערע זאַך ווי די דומהייט; פאַרקערט ווידער, דער אמת, איז פאַר־העלטניסמעסיג אַ סך יינגער, איז שטענדיג דער רעזולטאַט, דער פּראָדוקט פון דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג און ניט איהר אויס־גאַנגס־פּונקט. וואָרים דער מענש, אַ שוועסטערקינד, אויב ניט קיין דירעקטע אָפּשטאַמונג פון דער גאָרילאַ, איז אַרויסגעקומען פון טיעפער נאַכט מיט טיערישע אינסטינקטען און גאָר שטופּענ־ווייז האָט ער דערגרייכט צו דעם ליכט פון פאַרשטאַנד. דאָס דערקלערט אונז אַלע זיינע אַמאָליגע משוגעת'ן און איז אונזער טיילווייזע טרייסט אין זיינע היינטיגע טעת'ן. די גאַנצע היס־טאָרישע אַנטוויקלונג פון מענשען איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי דאָס דערוועטערן זיך פון דער ריינער טיערישקייט, דורך דעם וואָס ער באַשאַפט זיין מענשליכקייט. דערפון איז געדרונגען, אַז

פון אַלץ וואָס עקזיסטירט, אַלס אַ פעסטגעשטעלטער פאַקט. מען מוז אָבער צוגעבען, אַז דער דאָזיגער פאַקט, וואָס איז אַזוי איינפאַך און אויגענשיינליך, אַז איהם צו באַשטרייטען שיינט אונז היינט צו זיין אַן אומזין, אַז אָט דער דאָזיגער פאַקט געפינט זיך אין דעם שרייענדסטען ווידערשפּרוך מיט דעם אַלוועלטליכען באַוואוסטזיין פון דער מענשהייט. דער אַלוועלטליכער באַוואוסטזיין פון דער מענשהייט, וואָס ערשיינט אין דער געשיכטע אין די פאַרשיידענסטע פאָרמען, האָט אָבער שטענדיג איינשטימיג זיך אַרויסגעזאָגט פאַר דער עקזיסטענץ פון צוויי פאַרשיידענע וועלטען: פון אַ גייסטיגער וועלט און אַ מאַטעריעלער וועלט, פון אַ געטליכער וועלט און אַ רעאַלער וועלט. אָנהויבענדיג פון די רויהע פעטישיסטען, וועלכע האָבען פאַרגעטערט אין זייער אַרומיגער וועלט דעם אויסדרוק פון איבערנאַטירליכער קראַפט, וואָס האָט זיך פאַרקערפּערט אין וועלכען עס איז מאַטעריעלען אָביעקט, האָבען אַלע פעלקער געגלויבט און גלויבען ביז היינטיגען טאָג אין דער עקזיסטענץ פון עפּעס אַ גאָטהייט.

אָט די דריקענדע איינשטימיגקייט, האָט מעהר געוויכט, לויט דער מיינונג פון פיעלע מענשען, ווי וועלכע עס איז וויסענשאַפטליכע באַווייזען. און אויב די לאָגיק פון דער קליינער צאָהל קאָנסעקווענטע, אָבער איינזאַמע דענקער ווידערשפּרעכט די אַלגעמיינע מיינונג, — אַלץ ערגער, זאָגען זיי, איז עס פאַר דער דאָזיגער לאָגיק. וואָרים די אַלגעמיינע צושטימונג, די אַלוועלטליכע אויפנעהמונג פון וועלכער עס איז אידעע, איז שטענדיג באַטראַכט געוואָרן אַלס דער שטאַרקסטער באַווייז פון איהר ריכטיגקייט; און עס איז אַזוי באַטראַכט געוואָרן ניט גאָר אָהן אַ גרונד, ווייל די מיינונג פון דער גאַנצער וועלט און פון אַלע צייטען קאָן ניט זיין ניט־ריכטיג. זי מוז האָבען איהר שרש אין עפּעס אַ באַדערפעניש, וואָס ליגט אין דער טבע פון דער מענשהייט. אָבער, אויב ס'איז אמת, אַז דערפילענדיג די דאָזיגע באַדערפעניש, איז דער מענש געצוואונגען צו גלויבען אין דער עקזיסטענץ פון גאָט, קומט אויף אַזאַ אופן אויס, אַז דער וואָס גלויבט ניט אין דער עקזיסטענץ פון גאָט איז אַן אומנאָרמאַלער אויסנאַהם, אַ משונה'דיגע בריאה, ווען אפילו זיין ניט־גלויבען איז באַגרינדעט אויף דער לאָגיק.

אָט דאָס איז די באַליעבטע אַרגומענטאַציע פון אונזערע היינ־

נייע שפּראַצען. אַזוי, צום ביישפּיעל, שטרעבט דער ספּיריטיזם אין איינינגע קרייזען פון דער מאָדערנער ציוויליזירטער געזעלשאַפט היינט צו טאָג צו פארנעהמען דעם פּלאַץ פון דעם צעפאַלענדען קריסטענטום.

נאָך מעהר, צוליעב זיך גופא איז פאר אונז נויטיג זיך אָבצוגעבען א רעכענונג וועגען דעם אורשפּרונג פון גלויבען אין א גאָט. ווייל כל זמן מיר וועלען ניט דערגעהן די אורזאכען פון דער היסטאָרישער, נאַטירליכער אנטוויקלונג פון דער דאָזיגער אידעע אין דער מענשליכער געזעלשאַפט, איז ווי מיר זאָלען זיך ניט רופען אטעאיסטען, קאָנען מיר שטענדיג ארונטערפאַלען אונטער דעם איינפלוס פון דער שטימע פון דעם אלגעמיינעם באוואוסטזיין, וועמעס געהיימנים אָדער נאַטירליכע אורזאַך איז פאר אונז אומבאקאַנט. און נעהמענדיג אין אָנבאטראכט די נאַטירליכע שוואכקייט פון אַן אינדיווידום געגען דער סאָציאַלער סביבה, וואָס רינגעלט איהם ארום, ריזיקירן מיר, פריהער אָדער שפּעטער, צו ווערן שקלאַפען פון דעם רעליגיעזען אומזין. — ביישפּיעלען פון אזעלכע טרויעריגע אומוואנדלונגען זיינען ניט זעלטען אין דער היינטיגער געזעלשאַפט.

מיינע הערען, מיר זיינען מעהר ווי ווען עס איז איבערצייגט אין דער נויטווענדיגקייט, וואָס טאָר ניט אָפּגעלעגט ווערן, פון דער פולשטענדיגער לעזונג פון דער פאָלגענדער פראגע:

דער מענש מיט דער גאנצער נאטור שטעלט צונויף איין גאנצעם און ער איז ניט מעהר ווי א פּראָדוקט פון אַן אומבאשטימטער צאָהל אויסשליסליך מאטעריעלע אורזאכען. טאָ ווי אזוי־זשע האָט געקאָנט געבוירן ווערן, אויסוואקסען און טיעף איינוואָרצלען זיך אין דעם מענשליכען באוואוסטזיין די אידעע פון דואליזם; די השערה אז עס עקזיסטירן צוויי אנטקעגענגעזעצטע וועלטען, איינע א גייסטיגע, די צווייטע א מאטעריעלע; איינע א געטליכע, די צווייטע א נאַטירליכע?

מיר זיינען אויף אַזויפיעל איבערצייגט, אז אָן דער לעזונג פון דער דאָזיגער פראגע הענגט אָפּ אונזער ענדגילטיגע און פולשטענדיגע באפרייאונג פון די קייטען פון יעדער רעליגיע, אז מיר בעטען ביי אייך די ערלויבניש, פאָרצולעגען פאר אייך אונזערע געדאנקען איבער דער פראגע.

די אַלטקייט פון וועלכער עס איז אידעע, ניט נאָר וואָס עס קאָן ניט ריידען צו גונסטען פון דער אידעע, נאָר פארקעהרט, זי שטעלט איהר אונטער חשד. וואָס איז שייך דער אַלגעמיינער פארשפּרייט־קייט פון א טעות, באווייזט עס נאָר איינס: אז די מענשליכע נאַטור איז איינע און דיזעלבע אין אַלע צייטען און אין אַלע קלי־מאַטען. ניט ערלויבענדיג זיך צו אונטערדריקען די מיינונג, אז אַלע פעלקער אין אַלע עפּאָכען האָבען נעגלויבט און גלויבען אין גאָט, — דאָס איז זיכער אַן אומבאַשטרייטבארער פאַקט, וועלכער קאָן אָבער אין אונזערע אויגען ניט אריבערוועגען ניט די לאָגיק און ניט די וויסענשאַפט, — מוזען מיר פון דעם פּשוט שליסען, אַז די גאָטהייט־אידעע, וועלכע איז זיכער געשאַפען געוואָרן פון אונז גופא, איז אַן אומפארמיידליכער טעות אין דער פּראָווערטס־באַוועגונג פון דער מענשהייט. מיר דארפען זיך פרעגען, ווארום און ווי אַזוי איז זי אַנטשטאַנען? פארוואָס בלייבט זי נאָך אויך היינט צו טאָג אַ נויטווענדיגקייט פאַר דעם גרעסטען טייל פון דעם מענשליכען מין?

כל זמן מיר וועלען ניט זיין ביכולת זיך אָבצוגעבען רעכע־נונג אויף וואָס פאַר אַן אופן עס האָט זיך אויסגעבילדעט די אי־דעע פון דער איבערנאַטירליכער אָדער געטליכער וועלט, אויף וואָס פאַר אַן אופן זי האָט געמוזט אַנטשטעהן אין דער נאַטיר־ליכער אַנטוויקלונג פון מענשליכען פארשטאַנד און אין דער מענש־ליכער געזעלשאַפט, איז ווי וויסענשאַפטליך מיר זאָלען ניט זיין איבערצייגט אין דער דומהייט פון דער דאָזיגער אידעע, וועלען מיר אַלץ איהר קיינמאָל ניט קאָנען פארניכטען אין דער מיינונג פון דער מאַסע. ניט וויסענדיג דעם סוד פון איהר אַנטשטעהונג. וועלען מיר ווירקליך קיינמאָל ניט זיין ביכולת איהר אָנצוגרייפען אין די טיעפסטע טיעפעניש פון דעם מענשליכען גייסט. פאַר־אורטיילט צו אַן אומפּרוכטבארען, אומענדליכען קאַמף, וועלען מיר זיך מוזען באַגנוגענען צו באַקעמפען איהר אויבערפלעכליך אין איה־רע טויזענדער ערשיינונגען. נאָך איידער מיר וועלען האָבען צע־שלאָגען איהר דומהייט מיט די קלעפּ פון געזונטען פארשטאַנד, וועט זי באַלד צוריק אַנטשטעהן אין אַ נייער און ניט וועניגער אומזיניגער פאָרם; ווייל כל זמן דער שורש פון גלויבען אין גאָט בלייבט אומבאַשעדיגט, אַזוי לאַנג וועט ער ווייטער ארויסגעבען

פישע געדאַנקען, האַלטען מיר פאַר מעגליך אָנצונעהמען אַלס גרונד־זאַץ דעם פאָלגענדען סטאַטוט: אַלץ וואָס עקזיסטירט, אַלע וועזענס וואָס שטעלען צונויף די אומבאַשטימטע גאַנצקייט פון וועלטאַל, אַלע זאַכען וואָס עקזיסטירן אויף דער וועלט, וואָס עס זאָל ניט זיין זייער נאַטור בנוגע צו קוואַליטעט אָדער קוואַנטיטעט, גרויסע געגענשטאַנדען, מיטעלע און אומענדליך קליינע, נאָהענטע אָדער אומענדליך ווייטע, ווירקען געגענזייטיג איינע אויף די אַנדערע, אָהן ווילען און אַפילו אָהן באַוואוסטזיין, דורך דער הילף פון דירעקטע אָדער אינדירעקטע ווירקונגען און געגענווירקונגען. אָט די אומאויפהערליכע ווירקונגען און געגענווירקונגען, צונויפגיסענדיג זיך אין אַן איינהייטליכער באַוועגונג, שטעלט צוזאַמען דאָס, וואָס מיר רופען אַלגעמיינער צוזאַמענהאַנג, לעבען און קאַזואַליטעט. רופט, אויב איך געפעלט, דעם דאָזיגען אַלוועלטליכען צוזאַמענהאַנג גאָט אָדער אַבסאָלוט; פאַר אונז איז נאָר וויכטיג, אַז איהר זאָלט דעם גאָט ניט צוגעבען קיין אַנדער באַדייטונג, אַחוץ די, וואָס מיר האָבען נאָר וואָס פעסטגעשטעלט: — די באַדייטונג פון אַן אַלוועלטליכען, נאַטירליכען, נויטווענדיגען, אָבער אין קיין פאַל ניט פאָראויסבאַשטימטען, פאָראויסגעזעהענעם צוזאַמענהאַנג פון דער אומענדליכער צאָהל פון באַזונדערע ווירקונגען און געגענווירקונגען. דער דאָזיגער שטענדיג זיך באַוועגענדער און ווירקענדער צוזאַמענהאַנג, דער דאָזיגער אַלוועלטליכער לעבען קאָן פון אונזער שכל אויפגענומען ווערן; מיר וועלען איהם אָבער קיינמאָל ניט קאָנען אומפאַסען אַפילו מיט אונזער פאַנטאַזיע, און נאָך וועניגער וועט ער פון אונז באַגריפען ווערן. וואָרים מיר קאָנען דערקענען נאָר דאָס, וואָס פאַלט אַרונטער אונזערע חושים, און די לעצטע פאַסען נאָר אַרום אַ גאַנץ קליינעם טייל פון דעם וועלטאַל. עס איז זעלבסט־

פאַר פּיעלע וועט אפשר אויסקומען מאָדנע, וואָס אין אַ פּאָ־ליטישער און סאָציאַליסטישער אָפּהאַנדלונג ווערן אַרומגערעדט פראַגעס פון מעטאַפּיזיק און טעאָלאָגיע. לויט אונזער טיעפסטער איבערצייגונג אָבער קאָנען די דאָזיגע פראַגעס ניט אָפּגעטיילט ווערן פון סאָציאַלע און פּאָליטישע פראַגעס. די רעאַקציאָנערע וועלט, געטריבען פון דער אומבאַוויזענבאַרער לאָגיק, ווערט אַלץ רעליגיע־זער. אין רוים האַלט זי אויף אַ פּאַפּסט; אין רוסלאַנד פאַר־פאָלגט זי די נאַטור־וויסענשאַפטען; אין אַלע אַנדערע שטעלט זי אויף איהרע מיליטערישע, בירגערליכע, פּאָליטישע און סאָציאַלע אומגערעכטיגקייטען אונטער דעם שוץ פון גאָט; פון דער אַנדער זייט ווידער, אין די קירכען און אין די שולען פאַרטיידיגט זי גאָט, מיט דער הילף פון היפּאָקריטיש־רעליגיעזער, קנעכטישער, קריכע־רישער, שווערער, פּעדאַנטישער וויסענשאַפט און אַלע אַנדערע מיטלען, וואָס געפינען זיך אין באַזיץ פון שטאַאַט. אַ געטליכע מלוכה אויפ'ן הימעל מיט אַן עהנליכער עפּענטליכער אָדער פאַר־באָרגענער מלוכה פון בייטש און פאַרגעזעצליכטער עקספּלואַטאַ־ציע פון די אַרבייטער מאַסען אויף דער ערד — דאָס איז דער רעליגיעזער, סאָציאַלער, פּאָליטישער און פולשטענדיג לאָגישער אי־דעאַל פון די רעאַקציאָנערע פּאַרטייען אין אייראָפּאַ. אין געגענ־זאַץ צו דעם און אַלס אַ געגען־ווירקונג, מוז די רעוואָלוציע זיין אַטעאיסטיש. וואָרים די היסטאָרישע ערפאַהרונג און לאָגיק האָ־בען באַוויזען, אַז עס איז גענוג איין האַר אין הימעל, כדי טויזענ־דער האַרען זאָלען זיך פאַרמעהרן אויף דער ערד.

נאָך אַלעמען, איז דען ניט דער סאָציאַליזם אין זיין סאַמע עצם, אַלס די פאַרווירקליכונג פון דעם מענשליכען וואוילזיין און אַלע מענשליכע שטרעבונגען אויף דער ערד, ניט אויפ'ן הימעל, ציז איז ער דען ניט די ערגענצונג און פאָלגליך די אָפּלייקענונג פון יעדער רעליגיע, וועלכע וועט מעהר קיין אורזאַך ניט האָבען צו עקזיסטירן, אַזוי גיך ווי איהרע שטרעבונגען וועלען זיין פאַר־ווירקליכט?

ערקלערענדיג אונזערע געדאַנקען וועגען דער אַנטשטעהונג פון רעליגיע, וועלען מיר זיך באַמיהען צו האַלטען וואָס קירצער און וואָס ווייניגער אַבסטראַקט.

זיך ניט אַרונטערלאָזענדיג אין די טיעפענישען פון פילאָזאָ־

טענדענצען פון דער כסדר פליסענדער שאַפונג, — טענדענצען, וועלכע זיינען דורך זייער אָפטער ווידערהאָלונג געוואָרן פּערמאַנענט. נאָר אַ דאַנק דער דאָזיגער פּערמאַנענטקייט אין דעם גאַנג פון די נאַטירליכע פּראָצעסען, האָט דער מענשליכער פאַרשטאַנד געקאָנט פעסטשטעלען און דערקענען דאָס, וואָס מיר רופען מעכאַנישע, פיזישע, כעמישע און פיזיאָלאָגישע געזעצען; נאָר אַ דאַנק דעם, איז דערקלערבאַר די כמעט שטענדיגע ווידערהאָלונג פון די מינים בעלי־חיים און פלאַנצען, פון די גאַטונגען און וואַריאַציעס וואָס דאָס אָרגאַנישע לעבען האָט ביז היינט אַרויסגעבראַכט אויף דער ערד. די דאָזיגע פּערמאַנענטקייט און די דאָזיגע ווידערהאָלונג זיינען פונדעסטוועגען ניט שטענדיג אינגאַנצען אויסגעהאַלטען. זיי לאָזען שטענדיג איבער אַ ברייט אָרט פאַר די אַזוי־גערופענע, — און ניט אינגאַנצען ריכטיג גערופענע, — אַנאָמאַליען און אויסנאַהמען. זייערע נעמען זיינען ניט אינגאַנצען ריכטיג, מחמת די פאַקטען צו וועלכע זיי זיינען שייך, באַווייזען בלויז, אַז די אַלגעמיינע כּללים, וועלכע מיר האָבען אָנגענומען פאַר נאַטירליכע געזעצען, זיינען ניט מעהר ווי אַבסטראַקציעס, וואָס אונזער שכל האָט אַרויסגעבראַכט פון דעם ווירקליכען פּראָצעס פון זאַכען, און איז ניט ביכולת אַרומצונעהמען, אויסשעפּען און דערקלערן די גאַנצע אומגעהייערע רייכקייט פון דעם פּראָצעס. חוץ דעם, ווי דאַרווין האָט דאָס אויסגעצייכענט באַוויזען, באַשאַפען די אַזוי־גערופענע אַנאָמאַליען, דורך זייער אָפטער פאַרבינדונג צווישען זיך און דורך דער ווייטערדיגער פאַרשטאַרקונג פון זייער כאַראַקטעריסטיק, אַזוי צו זאָגען, נייע וועגען פון שאַפונג, נייע פאָרמען פון רעפּראָדוקציע און עקזיסטענץ, און זיי זיינען אייגענטליך דער וועג אויף וועלכען דאָס אָרגאַנישע לעבען באַשאַפט נייע וואַריאַציעס און מינים. אָט אויף דעם אופן האָט דאָס אָרגאַנישע לעבען, אָנהויבענדיג פון דער באַשאַפונג פון דער קוים־אָרגאַניזירטער צעלע און דורכפיהרענדיג איהר אַלע טראַנספאָרמאַציעס, צוערשט אין דער אָרגאַניזאַציע פון די פלאַנצען, דערנאָך פון די בעלי־חיים, אַרויסגעבראַכט פון איהר דעם מענשען.

ווען דער מענש פאַרבלייבען די לעצטע און פאָלקאָמענסטע אָרגאַנישע בריאה אויף דער וועלט? ווער קאָן ענטפערן אויף דעם? ווער קאָן שווערען, אַז אין פאַרלויף פון עטליכע צעהנד־

פאַרשטענדליך, אַז מיר פאַרשטעהען דעם דאָזיגען צוזאַמענהאַנג, ניט אַלס אַבסאָלוטע און ערשטע אורזאַך, נאָר פאַרקערט, אַלס אַ פּראָדוקט, וואָס פּראָדוצירט אַלץ ווייטער און ווייטער דורך דער גלייכצייטיגער ווירקונג פון אַלע באַזונדערע אורזאַכען, — דורך דער ווירקונג, וואָס שטעלט צוזאַמען די אַלוועלטליכע קאַזואַליטעט. אָט אַזוי ערקלערט, קאָנען מיר איצט זאָגען, ניט מורא האָבענדיג פאַר וועלכער עס איז מיספאַרשטענדניש, אַז דאָס אַלוועלטליכע לעבען באַשאַפט וועלטען. דאָס האָט דאָס לעבען באַשטימט דעם געאָלאָגישען, דעם קלימאַטישען און געאָגראַפישען געבוי פון אונזער ערד, און האָבענדיג באַדעקט איהר אויבערפלאַך מיט דעם גאַנצען פּראַכט פון אָרגאַנישען לעבען, ש א פ ט ער ווייטער אין דער מענשליכער וועלט, באַשאַפענדיג די געזעלשאַפט מיט אַלע איהרע פאַרגאַנגענע, איצטיגע און צוקינפטיגע אַנטוויקלונגען.

איצט איז קלאָר, אַז אין דער שאַפונג, פאַרשטאַנען אין אָט דעם זין, איז ניטאָ קיין פּלאַץ ניט פֿאַר קיין פון פאָראויס אָנגעוויזענע פּלענער, ניט פאַר קיין פאָראויסבאַשטימטע, פאָראויסגעזעהענע געזעצען. אין דער ווירקליכער וועלט קומען צוערשט פאָר די פאַקטען, וואָס ווערן אַרויסגערופען דורך דער צוזאַמענטרעפונג פון אומצעהליגע ווירקונגען און באַדינגונגען; ערשט דערנאָך, צוזאַמען מיט דעם דענקענדען מענשען, קומט די דערקענונג פון די דאָזיגע פאַקטען און אַ מעהר אָדער ווייניגער גענויער, פּאָלקאָמענער וויסען, ו ו י א ז ו י זיי זיינען פאָרגעקומען. ערשט דאַן, ווען מיר באַמערקען, אַז אין וועלכען עס איז מין פאַקטען ווידערהאָלט זיך אָפט אָדער כמעט שטענדיג איין און דער זעלבער פּראָצעס, רופען מיר דאָס אַ ג ע ז ע ץ פון דער נאַטור.

אונטער דעם וואָרט נ אַ ט ו ר פאַרשטעהען מיר ניט וועלכע עס איז מיסטישע, פּאַנטעאיסטישע אָדער סובסטאַנציעלע אידעע, נאָר גאַנץ פּשוט, דעם סך הכל פון אַלץ וואָס עקזיסטירט, די פאַקטען און די פּראָצעסען, וואָס שאַפען די דאָזיגע פאַקטען. עס איז אַלזאָ קלאָר, אַז אין דער נאַטור, ווי מיר פאַרשטעהען זי, וועלען איינע און דיזעלבע געזעצען תמיד זיך ווידערהאָלען אין געוויסע מינים פאַקטען. דאָס קומט בלי ספק פאָר אַ דאַנק דעם צוזאַמענטרעפען זיך פון דיזעלבע באַדינגונגען און ווירקונגען, און מעגליך אויך אַ דאַנק די איינמאָל פאַר אַלעמאָל פעסטגעשטעלטע

רעען. ענדליך ברענגט פון דעם דער מענשליכער שכל ארויס שלוסען, אָדער לאָגיש־אומפּאַרמיידליכע אָנווענדונגען. צום באַ־דויערן באַגעגנען מיר אָפט מענשען, וועלכע האָבען נאָך ניט דער־גרייכט צו דער פאָלשטענדיגער באהערשונג פון דער דאָזיגער פע־היגקייט; מיר האָבען אָבער קיינמאָל ניט געזעהן, און אפילו ניט געהערט, אז אַ באַשעפעניש פון אַ נידעריגערן מין זאָל יאָ באַזיצען די דאָזיגע פעהיגקייט, — סיידען מען וועט ברענגען אלס בייי־פּיעל בלעם׳ס אייזעל און געוויסע אנדערע חיות אין וועלכע עס גלויבט און וועלכע עס הייסט אונז אכטען, וועלכע עס איז רעלי־גיע. מיר קאָנען דעריבער זאָגען, אָהן מורא באַשטריטען צו ווערן, אז פון אַלע ברואים, וואָס עקזיסטירן אויף דער ערד, איז דער מענש דער איינציגער, וועלכער דענקט.

ער אַליין איז באַשאָנקען מיט דער אבסטראַקטער פעהיגקייט, וועלכע איז אין מענשליכען מין נאַטירליך פארשטאַרקט און אַנט־וויקעלט געוואָרן דורך דורות פון איבונג. די דאָזיגע פעהיגקייט דערהויבט ביסלעכווייז אינערליך דעם מענשען איבער אַלע געגענ־שטאַנדען, וואָס רינגלען איהם ארום, איבער אַלע אַזויגערופענע אויסערליכע וועלטען, און אפילו איבער איהם אַליין, איבער דעם מענשען, אויף וויפיעל ער איז אַן אינדיווידום, און זי ערלויבט איהם צו באַגרייפען, צו שאַפען די אידעע פון דער איינהייטליכ־קייט פון דער עקזיסטענץ, פון וועלטאַל, פון דאָס אומענדליכע אָדער אבסאָלוטע — אַן אידעע, וואָס איז פאָלשטענדיג אבסטראַקט, און אויב איהר ווילט, וואָס האָט לחלוטין קיין אינהאַלט ניט. פונ־דעסטוועגען איז די דאָזיגע אידעע אַן אַלמעכטיגע און דיענט אַלס אורזאַך פאַר אַלע ווייטערדיגע עראָבערונגען פון מענשען; וואָרים נאָך זי רייסט אַוועק דעם מענשען פון דעם אַזויגערופענעם גליק און דער נאַרישער אונשולד אין אַ טיערישען גן־עדן, און פיהרט איהם צו די טריאומפען און די אומענדליכע ליידען פון אומבאַ־גרעניצטער אַנטוויקלונג...

אַ דאַנק דער דאָזיגער פעהיגקייט, דערהויבט זיך דער מענש איבער דעם דירעקטען דרוק, וואָס אַלע אויסערליכע געגענשטאַנדען איבען אויס אויף יעדען באַזונדערן אינדיווידום, און אויף אַזאַ אָרט קאָן ער פאַרגלייכען די געגענשטאַנדען איינע מיט די אנדערע

ליגער אָדער הונדערטער דורות, זאָל פון די העכסטע פאַרשיידענ־אַרטיגקייטען פון מענשליכען מין ניט אַרויסקומען אַ מין פון העכערע וועזענס, ווי דער מענש, וועלכע וועלען זיך באַציהען צום מענשען, ווי ער באַציהט זיך צו דער גאָרילאַ ? יעדענפאַלס אָבער מעג אונזער גדלות זיין באַרוהיגט. דער אופן פון דער נאַטור׳ס טעטיגקייט איז זעהר אַ לאַנגזאַמער, און אין דעם איצטיגען צושטאַנד פון דער מענשהייט איז ניטאָ קיין סימן, אַז זי זאָל קאָנען פון זיך אַרויסברענגען אַ העכערן מין וועזענס. אגב, צי האַלטען ניט די נאַטור אין איין פאָרטזעצען איהר ניט־אונטערבראָכענער אַרבייט פון שטענדיגען שאַפען אין דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג פון דעם מענשליכען מין ? ניט איהר שולד איז עס, אויב מיר האָבען אין אונזער פאַרשטאַנד אָפּגעטיילט די וועלט פון דער מענשליכער געזעלשאַפט, פון דעם, וואָס מיר רופען אויסשליסליך די נאַטירליכע וועלט.

די סיבה פון דער דאָזיגער אָפּטיילונג ליגט אין דער טבע פון אונזער שכל גופא, וועלכער צייכענט אַזוי שטאַרק אויס דעם מענשען פון אַלע אַנדערע מינים בעלי חיים. אגב, מוזען מיר אָנערקענען, אַז דער מענש איז ניט די איינציגע ערדישע חיה, וואָס איז באַשאָנקען מיט שכל. פאַרקעהרט, די פאַרגלייכונגס־פּסיכאָלאָגיע באַווייזט, אַז עס איז גאָרניט פאַראַן אַזאַ מין בריאה, וואָס זאָל זיין אינגאַנצען אָהן שכל, און אַז וואָס נעהנטער אַ בריאה איז צום מענשען, לויט איהר אָרגאַניזאַציע און באַזונדערס לויט דעם געבוי פון איהר געהירן, אַלץ מעהר אַנטוויקעלטער און באַדייטענדער איז איהר שכל. אָבער נאָר ביי דעם מענשען דערגרייכט דער שכל דערצו, וואָס מען קאָן אָנרופען דענק־פעהיגקייט, וועלכע קאָן קאָמבינירן די פאָרשטעלונגען פון אויסערליכע ווי אינערליכע אָביעקטען, וואָס קומען צו אונז דורך די חושים, שאַפען פון זיי גרופען, נאָכדעם זיי פאַרגלייכען און פון דאָס־ניי קאָמבינירן די דאָזיגע פאַרשיידענע גרופען, וועלכע זיינען שוין ניט מעהר קיין רעאַלע זאַכען — אָביעקטען פון אונזערע חושים, נאָר ניט מעהר ווי באַגריפען, געשאַפען דורך דער ערשטער ווירקונג פון דער פעהיגקייט, וואָס מען רופט אורטייל, וואָס איז באַהאַלטען אין אונזער זכרון; און זייער ווייטערדיגע קאָמבינירונג, מיט דער הילף פון דערזעלבער פעהיגקייט, בילדעט דאָס, וואָס מיר רופען אי־

ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, צווישען די אומצעהליגע אַנדערע וועל־טען אויך אונזער ערד, מיט דעם גאַנצען לייטער פון וועזענס — פון דעם מינעראַל ביז צום מענשען. זי האַלט זיי כסדר אין רעפּ־ראָדוצירען, אַנטוויקלען, דערהנערן, אויפהאַלטען, און דערנאָך, ווען עס קומט זייער צייט, און גאַנץ אָפט נאָך איידער זייער צייט איז געקומען, פאַרניכטעט זי זיי, אָדער בעסער געזאָגט, ארבייט זי זיי איבער אין נייע וועזענס. זי איז דעריבער די אַלמעכטיגקייט, בנוגע צו וועלכער עס קאָן ניט זיין קיין אומאָפּהענגיגקייט אָדער אויטאָנאָמיע. זי איז דאָס אַלערהעכסטע וועזען, וואָס נעהמט־ארום און דרינגט דורך מיט איהר אומבאַזיעגבארער ווירקונג אַלע עקזיסטירענדע וועזענס, און צווישען די בעלי־חיים איז ניטאָ איי־נער, וואָס זאָל ניט טראָגען אין זיך, פאַרשטעהט זיך אין א מעהר אָדער ווייניגער אַנטוויקעלטען צושטאַנד, דאָס געפיהל אָדער די עמפינדונג פון דער אַלערהעכסטער ווירקונג און אבסאָלוטער אָפּ־הענגיגקייט. — און עס איז דער דאָזיגער געפיהל, די דאָזיגע עמ־פינדונג, וועלכע שטעלען עס צונויף דעם יסוד פון יעדער אמונה.

די רעליגיע, ווי איהר זעהט, פונקט ווי אַלע אַנדערע מענש־ליכע זאַכען, האָט איהר ערשטען מקור אין דעם לעבען פון די חיות. עס איז אוממעגליך צו זאָגען וועגען וועלכע ניט איז חיה, אויסער דעם מענשען, אַז זי האָט אַן אמונה; וואָרים אפילו די מגושמ׳דיג־סטע רעליגיע פאָדערט דאָך א געוויסען גראַד פון פעהיגקייט צו דענקען, צו וועלכער מדרגה עס האָט זיך נאָך קיין איין חיה ניט דערהויבען, אויסער דעם מענשען. עס איז אָבער פונקט אַזוי אומ־מעגליך צו פאַרלייקענען, אַז אין דער עקזיסטענץ פון אַלע חיות אָהן אויסנאַם, זיינען, אַזוי צו זאָגען, איינגעשלאָסען אַלע מאַטע־ריעלע עלעמענטען, וואָס שטעלען צונויף די רעליגיע, נאַטירליך, מיט דער אויסנאַהם פון איהרע אידעאַלע זייטען, איבערהויפּט פון דער, וואָס וועט איהר פריהער אָדער שפּעטער פאַרניכטען — דאָס דענקען. ווירקליך, וואָס איז דער ריכטיגער עצם פון יעדער אמונה? דאָס איז דער געפיהל פון אבסאָלוטער אָפּהענגיגקייט פון דעם פאַר־גענגליכען אינדיווידום אַן דער אייביגער און אַלמעכטיגער נאַטור.

עס איז שווער פאַר אונז צו באַמערקען דעם דאָזיגען געפיהל און צו אַנאַליזירען אַלע זיינע ערשיינונגען אין די חיות פון די ני־דעריגערע מינים. פונדעסטוועגען קאָנען מיר זאָגען, אַז דער איינ־

און אויספארשען זייערע געגענזייטיגע באציהונגען. דאס איז דער אנהויב פון דעם א נ א ל י ז און פון דער ע ק ס פ ע ר י מ ע נ ־ ט א ל ע ר וויסענשאפט. א דאנק אט דער פעהיגקייט ווערט דער מענש א צוויייענדיגער אין זיך גופא, ער הויבט זיך אויף איבער זיינע אייגענע אימפולסען, אינסטינקטען און פארשיידענע תאוות, אויף וויפיעל זיי זיינען איבערגענגליך און פריוואט, און דאס גיט איהם די מעגליכקייט זיי צו פארגלייכען, פונקט ווי ער פארגלייכט די אויסערליכע געגענשטאנדען און באוועגונגען, און שטעלט זיך אויף דער זייט פון איינע געגען די אנדערע, אין איינקלאנג מיט דעם סאציאלען אידעאל, וואס האט זיך ביי איהם אויסגעארבייט. אט דאס איז שוין די ערוואכונג פון ב א וו ו א ו ס ט ז י י ן און פון דעם, וואס מיר רופען ו ו י ל ע ן.

צי באזיצט דער מענש אין דער ווירקליכקייט א פרייען ווילען? יא און ניין, עס הענגט אפ פון דעם ווי מען פארשטעהט אט דעם אויסדרוק. אויב אונטער פרייען ווילען ווערט פארשטאנען „אר־ ביטרערע פרייהייט", ד. ה. די השערה'דיגע פעהיגקייט פון דעם מענשליכען אינדיווידום זיך אליין פריי צו באשטימען, אומאפהענ־ גיג פון יעדען אויסערליכען איינפלוס; אויב איהר פרעטענדירט, ווי דאס האבען געטאן אלע רעליגיאנען און אלע מעטאפיזיקער, דורך דעם דאזיגען פרייען ווילען ארויסצורייסען דעם מענשען פון דעם שטראם פון דער אלוועלטליכער קאזואליטעט, וואס באשטימט די עקזיסטענץ פון אלע זאכען און מאכט זיי אפהענגיג איינע פון די אנדערע, קאנען מיר קיין אנדער זאך ניט טאן, ווי נאר פאר־ ווארפען די דאזיגע פרייהייט אלס אן אומזין, ווארים קיין זאך קאן ניט עקזיסטירן אויסער דער אלוועלטליכער קאזואליטעט.

די אומאויפהערליכע ווירקונג און געגענווירקונג פון אלע פונקטען אויף יעדען באזונדער, און פון יעדען באזונדערן פונקט אויף אלע, ווי מיר האבען שוין געזאגט, שטעלט צונויף דאס לע־ בען, — דעם העכסטען שאפענדען געזעץ און די איינהייטליכ־ קייט פון די וועלטען, — וואס באשאפט אלץ, און ווערט דערפאר אין דער זעלבער צייט פון אלץ אליין באשאפען. די דאזיגע איי־ ביג טעטיגע, אייביג אלמעכטיגע אלוועלטליכע צוזאמענהענגליכ־ קייט, די דאזיגע אל־געגענזייטיגע אורזאכליכקייט, וועלכע מיר וועלען פון איצט אן רופען פשוט נ א ט ו ר, האט באשאפען,

אויפוואַכענדיג מיט די ערשטע שטראַלען פון יענער אינערליכער זון, וואָס מיר רופען אָן זעלבסטבאַוואוסטזיין, און לאַנגזאַם, טריט ביי טריט אַרױסקומענדיג פון דעם מאַגנעטישען דרימעל אין וועל־כען ער האָט זיך געפונען, פיהרענדיג זיין ריין־אינסטינקטיווע עק־זיסטענץ, און געפינענדיג זיך אין אַ צושטאַנד פון אַבסאָלוטער אומ־שולד, ד. ה. טיערישקייט; — דערצו נאָך זייענדיג געבאָרן, פונקט ווי יעדע חיה, אין דער מורא פאַר דער אויסערליכער וועלט, וועל־כע, אמת, שאַפט איהם און דערנעהרט איהם, אָבער וועלכע מאַכט איהם גלייכצייטיג ענג, דריקט און סטראַשעט איהם יעדער מינוט צו פאַרשלינגען, — האָט אומפאַרמיידליך געמוזט ווענדען זיין אַנטשטעהענדע פעהיגקייט צו דענקען טאַקע אויף אָט דער מורא.

מען קאָן זיך פאָרשטעלען, אַז ביי דעם אוראַלטען מענשען, בעת דעם ערשטען ערוואַכען פון זיין פאַרשטאַנד, האָט די אינס־טינקטיווע מורא געדאַרפט זיין שטאַרקער ווי ביי די חיות פון אַנדערע מינים. ערשטענס צוליעב דעם, וואָס ער ווערט געבאָרן וועניגער באַוואָפענט ווי אַלע אַנדערע חיות און זיין קינדהייט געדויערט פיעל לענגער; און צווייטענס, צוליעב דעם, וואָס די פעהיגקייט צו דענקען גופא, וועלכע האָט נאָר־וואָס אויפגעבליהט און האָט נאָך ניט דערגרייכט אַ גענוגענדע מדרגה פון צייטיגקייט און קראַפט, כדי צו דערקענען און אויסצונוצען די אויסערליכע געגענשטאַנדען, האָט פונדעסטוועגען שוין געמוזט אַרויסרייסען דעם מענשען פון דער אייניגקייט און אינסטינקטיווער האַרמאָניע מיט דער נאַטור, אין וועלכער ער האָט זיך געפונען, פונקט ווי זיין שוועסטערקינד די גאָרילאַ, איידער דער געדאַנק איז געקומען איהם אויפוועקען פון דעם דאָזיגען צושטאַנד. די פעהיגקייט צו דענ־קען האָט איהם דעריבער געמאַכט איינזאַם אין דער נאַטור, וועל־כע איז איהם אויף אַזאַ אופן געוואָרן פרעמד און האָט זיך גע־מוזט ווייזען פאַר איהם דורך דער פריזמע פון זיין דמיון — אויפ־געוועקט און אויסגעברייטערט דורך דער ווירקונג פון דעם אַנטשטע־הענדען געדאַנק — אַלס אַ פינסטערע געהיימע קראַפט, ניט דער ערך פיינדליכער און שרעקליכער, ווי זי איז אין דער ווירקליכ־קייט.

עס איז אויסערגעוועהנליך שווער פאַר אונז, אויב ניט אומ־

סטינקט פון זעלבסטערהאַלטונג, וואָס איז צו באמערקען אפילו ביי די פאַרהעלטניסמעסיג גאָר נידעריגע אָרגאַניזמען, פאַרשטעהט זיך, אין א קלענערער מדרגה ווי ביי די העכערע אָרגאַניזמען, איז ניט קיין אנדער זאַך, ווי די קלוגקייט פון רגילות, וואָס בילדעט זיך אויס אין יעדען אינדיווידום אונטער דער ווירקונג פון דעם גע־פיהל, וועלכער, ווי מיר האָבען געזאָגט, איז ניט קיין אנדער זאַך ווי דער רעליגיעזער געפיהל. ביי די חיות, וועלכע זיינען באַשאַנ־קען מיט א פאָלקאָמענערן אָרגאַניזם און וועלכע זיינען נעהנטער צו דעם מענשען, ווייזט זיך דער דאָזיגער געפיהל ארויס אויף א מעהר קענטיגען אופן, צום ביישפיעל, אין דעם אינסטינקטיווען און פלעצליכען פחד, וואָס כאַפּט זיי אמאָל ארום ביי דעם אָנקו־מען פון עפּעס א גרויסער, נאַטירליכער קאַטאַסטראָפע, ווי אַן ערדציטערניש, א וואַלד־שרפה, אָדער א שטאַרקער שטורם. בכלל קאָן מען זאָגען, אז די מורא איז איינער פון די אריבערוועגענדע געפיהלען אין דעם לעבען פון די חיות. אַלע חיות, וועלכע לע־בען אויף דער פריי, זיינען ווילד, און דאָס באווייזט, אז זיי לע־בען אין א שטענדיגען, אינסטינקטיווען שרעק, אז שטענדיג שפירן זיי די אָנוועזענהייט פון געפאַהר, ד. ה. זיי שפירן די אָנוועזענהייט פון אַן אַלמעכטיגער ווירקונג, וואָס פאַרפאָלגט זיי, דרינגט זיי דורך און נעהמט זיי ארום שטענדיג און אומעטום. אָט די דאָ־זיגע מורא, די מורא פאַר גאָט, ווי דאָס וואָלטען געזאָגט די טעאָ־לאָגען, איז דער אָנפאַנג פון קלוגשאַפט, ד. ה. פון רעליגיע. ביי די חיות אָבער ווערט זי ניט קיין רעליגיע, ווייל זיי פעהלט די קראַפט פון דער דענק־פעהיגקייט, וואָס פאַרשטאַרקט דאָס געפיהל, באַשטימט זיין ציעל און ארבייט איהם איבער אין א באוואוסטזיין, אין א געדאַנק. — און דעריבער ווערט גאַנץ ריכטיג באהויפּטעט, אז דער מענש איז לויט זיין טבע רעליגיעז; ער איז רעליגיעז, פונקט ווי אַלע אנדערע חיות, — ער איז אָבער דער איינציגער אויף דער ערד, וואָס באַזיצט דעם באוואוסטזיין פון זיין רעלי־גיעזקייט.

מען זאָגט, אז די רעליגיע איז די ערשטע דערוואַכונג פון דעם שכל; דאָס איז אמת, אָבער דאָס איז די דערוואַכונג פון דעם שכל אין דער פאָרם פון ניט פאַרשטעהן. רעליגיע, ווי מיר האָבען נאָר־וואָס געזעהן, הויבט זיך אָן פון מורא. און ווירקליך, דער מענש,

זוכט די אָקעאַנישע אינזלען, סיי פון די וועלכע האָבען אין אונזערע צייטען אריינגעדרונגען טיעף אין אַפריקא, — האָט דער פ ע ט י ש י ז ם געמוזט זיין די סאַמע ערשטע רעליגיע, די רעליגיע פון אַלע ווילדע שבטים, וועלכע האָבען זיך גאַנץ ווענינ דערווייטערט פון דעם נאַטור־צושטאַנד. אָבער דער פעטישיזם איז ניט קיין אַנדער זאַך ווי די רעליגיע פון מורא. דער פעטישיזם איז דער ערשטער מענשליכער אויסדרוק פון דעם געפיהל פון אַבסאָלוטער אָפּהענגיגקייט, צונויפגעמישט מיט דעם אינסטינקטיווען פחד, וואָס מיר געפינען אין יסוד פון יעדען טיעריִשען לעבען און וואָס שטעלט פאָר, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, די רעליגיעזע באַציהונג פון די אינדיווידומען פון די נידעריגסטע מינים צו דער אַלמעכטיגקייט פון דער נאַטור. ווער ווייס דאָס ניט, וואָס פאַר אַן איינדרוק און איינפלוס עס איבען אויס אויף אַלע לעבעדיגע וועזענס, אפילו פלאַנצען ניט אויסגעשלאָסען, די גרויסע רעגעלמעסיגע נאַטור־ערשיינונגען, ווי דאָס אויפגעהן און אונטערגעהן פון דער זון, דאָס שיינען פון דער לבנה, דאָס בייטען זיך פון די תקופות, פון קאַלטקייט און וואַרימקייט, באַזונדערס די ווירקונג פון ימ'ען, בערג און מדבריות, אָדער פון אַזעלכע נאַטירליכע קאַטאַסטראָפעס, ווי שטורעמס, ליקוי־חמה און ליקוי־לבנה, ערדציטערנישען, ווי אויך די פיעלע פאַרשיידענע געגענזייטיג פאַרניכטענדע באַציהונגען צווישען די בעלי־חיים גופא און די פלאַנצען־מינים. דאָס אַלץ שטעלט צונויף פאַר יעדער חיה דעם סך־הכל פון די באַדינגונגען פון עקזיסטענץ, כאַראַקטער, נאַטור און, עס ווילט זיך אונז כמעט זאָגען, אַ באַזונדערן קולט; ווייל ביי אַלע חיות, ביי אַלע לעבעדיגע וועזענס, וועט איהר געפינען אַ מין נאַטור־פאַרגעטערונג, אַ געמיש פון מורא און פרייד, האָפנונג און אנגסט, וואָס איז בנוגע צו געפיהל זעהר ענליך צו דער מענשליכער רעליגיע. עס פעהלט דאָרט אויך ניט קיין השבעות און תפילות. באַטראַכט דעם צוגעוועהנטען הונט, וועלכער בעט זיך ביי זיין בעל־הבית אַ גלעט אָדער אַ בליק; איז דען דאָס ניט אַ בילד פון אַ מענשען, וואָס שטעהט אויף די קניע פאַר זיין גאָט? צי טראָגט ניט אריבער דער הונט, — מיט דער הילף פון זיין פאָרשטעלונג און אפילו שוין מיט די ערשטע עלעמענטען פון דער פעהיגקייט צו דענקען, וואָס האָט זיך ביי איהם אנטוויקעלט דורך

מעגליך, זיך אָפּצוגעבען אַ גענויעם חשבון פון די ערשטע רעלי־ גיעזע געפיהלען און פאָרשטעלונגען פון ווילדען מענשען. אין זיי־ ערע איינצעלהייטען האָבען זיי בלי ספק געמוזט זיין אזוי פאר־ שיידען, ווי פארשיידען עס זיינען געווען די כאראקטערס פון די ערשטע פעלקערשאפטען, וועלכע האָבען זיי דורכגעפיהלט, ווי פארשיידען עס זיינען געווען די קלימאטען, די נאטור פון די לאָ־ קאַליטעטען און אַלע אנדערע אויסערליכע באדינגונגען און באַ־ שטימונגען, אין דער סביבה פון וועלכע די דאָזיגע געפיהלען האָ־ בען זיך אנטוויקעלט. נאָר אזוי ווי נאָך אַלעמען זיינען דאָס פאָרט געווען מענשליכע געפיהלען און פאָרשטעלונגען, האָבען זיי דאָך געמוזט, ניט קוקענדיג אויף דער גרויסער פארשיידענקייט פון די איינצעלהייטען, באזיצען אַ געוויסע צאָהל עהנליכע און אַלגעמיי־ נע שטריכען, וועלכע מיר וועלען פּרובירן ערקלערן. וואָס עס זאָל ניט זיין דער אורשפּרונג פון די באזונדערע מענשליכע גרופען און די פארשפּרייטונג פון די מענשען־ראסען איבער דער ערד; צי האָבען אַלע מענשען געהאט איין פּאָר־פאָטער אָדם, — אַ גאָרילאַ אָדער אַ שוועסטערקינד פון דער גאָרילאַ, אָדער זיי זיינען ארויס־ געקומען פון עטליכע אינדיווידומען, וואָס די נאטור האט באשאַ־ פען אין פארשיידענע פּלעצער און אין פאַרשיידענע צייטען נאָר אומאָפּהענגיג איינע פון די אנדערע, — דאָס ענדערט ניט דעם ענין. די פעהיגקייט, וואָס באשאפט און שטעלט צונויף דאָס איי־ גענטימליך מענשליכע אין די מענשען, נעמליך: דאָס דענקען אַב־ סטראַקט, דער שכל, דער געדאנק, מיט איין וואָרט, די פעהיגקייט צו באשאפען אידעען, פארבלייבט, פונקט ווי די געזעצען וואָס באשטימען די ערשיינונג פון אָט דער פעהיגקייט, תמיד און או־ מעטום די אייגענע, תמיד און אומעטום דיזעלביגע, — ווייל קיין מענשליכע אנטוויקלונג קאָן ניט געהן להיפוך צו אָט די געזעצען. דאָס גיט אונז דאָס רעכט אָננצונעהמען, אז די הויפּט־פאזען, וועל־ כע לאָזען זיך מערקען אין דער אורשפּרינגליכער רעליגיעזער אנט־ וויקלונג פון וועלכען עס איז איינציגען פאָלק, האָבען אויך גע־ מוזט פאָרקומען אין דער אנטוויקלונג פון אַלע אנדערע ערדישע פעלקערשאפטען.

אורטיילענדיג לויט די איינשטימיגע מעלדונגען פון רייזענ־ דער, סיי פון די וואָס האָבען אין פארגאנגענעם יאָהר־הונדערט באַ־

גאַנצקייט. דער מענש, וואָס איז אַ לעבעדיג און צוגלייך אויך אַ דענקענד וועזען, מוז פאַר זיין פאָלשטענדיגער רעאַליזירונג צו־ערשט זיך אַליין דערקענען. און אָט דאָס איז די אורזאַך פון זיין שטאַרקער צוריקגעבליבענקייט, וואָס מיר באַמערקען אין זיין אַנט־וויקלונג, און וואָס האָט געמאַכט, אַז כדי צו דערגרייכען דעם היינ־טיגען געזעלשאַפטליכען צושטאַנד פון די ציוויליזירטסטע לענ־דער, — אַ צושטאַנד, וואָס איז נאָך גאַנץ ווייט פון דעם אידעאַל, צו וועלכען מיר שטרעבען היינט, — האָט דער מענש געדאַרפט האָבען אַ צייט פון עטליכע הונדערטער דורות. . . . עס ווילט זיך זאָגען, אַז דער מענש, זוכענדיג זיך אַליין, בלאָנדזשענדיג דורך אַלע פיזיאָלאָגישע און היסטאָרישע ענדערונגען, האָט געמוזט דורכמאַכען אַלע מעגליכע נאַרישקייטען, אַלע מעגליכע אומגלי־קען, איידער ער איז געווען ביכולת צו פאַרווירקליכען אָט דאָס קליין ביסעל שכל און גערעכטיגקייט, וואָס הערשט איצט אין דער וועלט.

די לעצטע גרעניץ און דער העכסטער ציעל פון דער מענשלי־כער אַנטוויקלונג איז די פ ר י י ה י י ט. זשאַן זשאַק רוסאָ און זיינע תלמידים האָבען אַ טעות געהאַט, ווען זיי האָבען איהר גע־זוכט אין אָנהויב פון דער געשיכטע, ווען דעם מענשען האָט נאָך אינגאַנצען געפעהלט דער זעלבסטבאַוואוסטזיין און ער איז פאָלג־ליך אומפעהיג געווען צו שליסען וועלכען עס איז קאָנטראַקט, פאָל־שטענדיג אונטערוואַרפענדיג זיך יענעם פאַטאַלען נאַטירליכען לע־בען, וועלכער פאַרשקלאַפט אַלע חיות און פון וועלכען דער מענש האָט, אין אַ געוויסען זין, זיך געקאָנט באַפרייען נאָר אַ דאַנק דעם כסדר׳דיגען באַנוצען זיך מיט׳ן פאַרשטאַנד. אַנטוויקלענדיג זיך, אמת, זעהר לאַנגזאַם אין פאַרלויף פון דער גאַנצער געשיכטע, האָט דער מענשליכער פאַרשטאַנד ביסלעכווייז דערקענט די געזעצען, וואָס געהערען צו אונזער אייגענער נאַטור; ער האָט זיי זיך, אַזוי צו זאָגען, אָנגעאייגענט, איבעראַרבייטענדיג זיי אין אַן אידעע — כמעט אַ ספּאָנטאַנע שאַפונג פון אונזער אייגענעם שכל — און דערבראַכט צו דעם, אַז נ י ט־א ו י פ ה ע ר נ ד י ג ז י ך צ ו א ו נ ט ע ר ו ו א ר פ ע ן ד י ד אָ ז י ג ע ג ע ז ע צ ע ן, א ו נ ט ע ר ו ו א ר פ ט ז י ך ה י י נ ט ד ע ר מ ע נ ש ב ל ו י ז ז י י נ ע א י י ג ע נ ע ג ע ד א נ ק ע ן. און

ערפאַהרונג, — צי טראַגט ער דען ניט אריבער די נאַטירליכע, אויף איהם דריקענדע, אַלמעכטיגקייט אויף זיין בעל הבית, פונקט ווי דער גלויביגער מענש טראַגט איהר אריבער אויף גאָט? וואו־זשע איז דאָ דער אונטערשייד צווישען דעם רעליגיעזען געפיהל פון דעם מענשען און דעם הונט? ניט אפילו אין דעם דענקען, נאָר אין דער מדרגה פון דענקען; אָדער, מיט אַנדערע ווערטער, אין דער פעהיגקייט פעסטצושטעלען דאָס דענקען, עס צו פאַר־שטעהן ווי אַן אבסטראַקטען געדאַנק און עס פאַראַלגעמיינען דורך אַ נאָמען, — וואָרים די מענשליכע שפּראַך האָט די אייגענטימ־ליכקייט, וואָס זי איז ניט צוגעפּאַסט צו באַצייכענען די ווירקענדע געגענשטאַנדען, וואָס ווירקען דירעקט אויף אונזערע חושים, און קאָן בלויז אויסדריקען באַגריפען אָדער אבסטראַקטע גענעראַליזאַ־ציעס. און אַזוי ווי די שפּראַך און דער געדאַנק זיינען צוויי באַ־זונדערע, נאָר ניט צעטיילבאַרע פאָרמען פון איין און דעמזעלביגען אַקט פון מענשליכען דענקען, שטעלט זי פעסט דעם געגענשטאַנד פון טיערישער שרעק און פאַרגעטערונג, אָדער דעם ערשטען נאַ־טירליכען מענשליכען קולט, מאַכט איהם פאַר אַן אַלגעמיינעם באַ־גריף, פאַרוואַנדעלט איהם אין עפּעס אבסטראַקטעס און זוכט איהם צו באַצייכענען מיט עפּעס אַ נאָמען. דער געגענשטאַנד פון דער ווירקליכער פאַרגעטערונג פון דעם אָדער יענעם אינדיווידום בלייבט שטענדיג ד ע ר שטיין, ד ע ר, און ניט קיין אַנדער שטיק האָלץ; אָבער פון דעם מאָמענט, וואָס ער איז אָנגערופען געוואָרן מיט אַ וואָרט, ווערט ער שוין אַן אבסטראַקטער געגענשטאַנד אָדער באַגריף: ש ט י י ן בכלל, ש ט י ק ה אָ ל ץ. אויף אַזאַ אופן, מיט דער ערשטער אויפוואַכונג פון דעם געדאַנק, וואָס ווערט אויס־געדריקט אין דער שפּראַך, הויבט זיך אייגענטליך אָן די מענשלי־כע וועלט, — די אבסטראַקטע וועלט.

אַ דאַנק אָט דער פעהיגקייט צו דענקען אבסטראַקט, זאָגען מיר, שאַפט זיך דער מענש, — געבאָרן פון דער נאַטור, געשאַפען פון דער נאַטור, אין דערזעלבער נאַטור און זאַגאַר אין איהרע באַ־דינגונגען, אַ צווייטע עקזיסטענץ, וואָס איז אין איינקלאַנג מיט זיין אידעאַל, און וואָס פאַרפאָלקאָמט זיך צוזאַמען מיט איהם.

אַלץ וואָס עס לעבט, זאָגען מיר ווייטער, כדי בעסער צו דער־קלערן אונזער געדאַנק, שטרעבט זיך צו רעאַליזירן אין דער פולער

איז, א ראַנק זיין פאַרשטאַנד, — וואָס דערהויבט איהם איבער זיינע אינסטינקטיווע אימפּולסען און ערלויבט איהם צו פאַרגלייכען, קריטיקירען, און פאַרפיינערן זיינע אייגענע אימפּולסען, — דער איינציגער צווישען אַלע בעלי־חיים אויף דער ערד, וואָס באַזיצט א באַוואוסטזיניגען, זעלבסטבאַשטימענדען — פ ר י י ע ן ווילען.

עס איז זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז אָט די פרייהייט פון מענשליכען ווילען, בנוגע צו דעם אַלוועלטליכען לעבענס־שטראָם, בנוגע צו אָט דער אבסאָלוטער אורזאַכליכקייט (קאַוזואַליטעט), אין וועלכער יעדער באַזונדערער ווילען איז א טייכעל, האָט ניט קיין אַנדער באַדייטונג, חוץ דאָס, וואָס זי גיט איהם זיין באַוואוסטזיניגקייט אין גענענזאַץ צו דעם מעכאַנישען איינפלוס און אפילו דעם אינסטינקט. דער מענש כאַפּט־אויף און באַגרייפט די נאַטירליכע באַדערפעניסען, און אָפּשפּיגלענדיג זיך ביי איהם אין מאַרך, אַנטשטעהען זיי דאָרטען איבעראַנגיים דורך דעם רעאַגירענדען פיזיאָלאָגישען פּראָצעס, וועלכער איז נאָך ווניג באַוואוסט, אין דער פאָרם פון לאָגישע שלוסען פון זיינע אייגענע געדאַנקען. די דאָזיגע פעהיגקייט צו באַגרייפען, אין מיטען פון זיין אבסאָלוטער און אומאויפהערליכער אָפּהענגיגקייט, גיט איהם דאָס געפיהל פון זעלבסטבאַשטימונג, פון באַוואוסטזיניגען, אייגענוויליגען ווילען און פרייהייט. — ניט וועלענדיג באַגעהן זעלבסטמאָרד אינגאַנצען אָדער טיילווייז, קאָן זיך קיין מענש ניט באַפרייען פון זיינע נאַטירליכע נייגונגען; ער קאָן זיי אָבער רעגולירן און פאַרענדערן, באַמיהענדיג זיך וואָס מעהר צו ברענגען זיי אין איינקלאַנג מיט דעם, וואָס ער רופט אין די פאַרשיידענע צייטען פון זיין אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג, דאָס גערעכטע און שעהנע.

די הויפּט־שטריכען פון דער פאַרפיינערטסטער מענשליכער עקזיסטענץ און פון דער רויהעסטער טיערישער עקזיסטענץ זיינען און וועלען שטענדיג אין עצם פאַרבלייבען איינע און דיזעלבע: געבאָרן ווערן, וואַקסען און אַנטוויקלען זיך, אַרבייטען, כדי צו עסען און טרינקען, כדי צו האָבען א דאַך איבער זיך און וואָפען, אויפהאַלטען זיין אינדיווידועלע עקזיסטענץ אין גלייכגעוויכט מיט דעם געזעלשאַפטליכען לעבען פון זיין מין; ליעבען, זיך רעפּראָדוצירן און דערנאָך שטאַרבען. . . . צו די דאָזיגע עלעמענטען קומען נאָך ביים מענשען צו נייע: דאָס דענקען און די דערקענט־

אַנגעזייכט פון דער נאַטור איז דאָס פאַר'ן מענשען די איינציגע מעגליכע ווירדע און פרייהייט. קיין אַנדערע וועט קיינמאָל ניט זיין; וואָרים די נאַטור געזעצען זיינען אומפאַרענדערליך, פאַטאַל; זיי שטעלען צונויף דעם יסוד פון יעדער עקזיסטענץ און פון אונזער אייגענעם וועזען, אַזוי אַז קיינער קאָן ניט רעוואָלטירן געגען זיי, ניט אַריינפאַלענדיג אין דעם זעלבען אויגענבליק אין אַן אומזין, ניט ברענגענדיג אויף זיך אַליין אַ זיכערן טויט. נאָר באַגרייפענדיג זיי און אַריינגעהמענדיג זיי אין זיין שכל, דערהויבט זיך דער מענש איבער דעם דירעקטען דרוק פון דער אויסערליכער וועלט, און ווערענדיג אַליין אויך אַ שעפער, פאַרפליכטענדיג זיך פון דעם מאָמענט אָן נאָר זיינע אייגענע אידעען, פאַרענדערט ער מעהר אָדער ווייניגער די וועלט אין איינקלאַנג מיט די וואַקסענדע פאָדערונגען, און לעגט אויף איהר אַרויף דעם שטעמפּעל פון זיין מענשליכקייט.

דאָס וואָס מיר רופען מ ע נ ש ל י כ ע וועלט, האָט ניט אויף אַזאַ אופן קיין אַנדער דירעקטען באַשעפער אויסער דעם מענשען, וועלכער באַשאַפט איהר, עראָבערנדיג ביסלעכווייז פון דער אויסערליכער וועלט און פון זיין אייגענער טיערישקייט זיין פרייהייט און זיין מענשליכע ווירדע. ער עראָבערט זיי דורך אַ כח, וואָס טרייבט איהם, וואָס איז אומאָפּהענגיג פון איהם, וועלכען ער קאָן ניט בייקומען און וועלכער איז צוגלייך בנמצא ביי אַלע אַנדערע לעבעדיגע וועזענס. דער דאָזיגער כח — דאָס איז דער אַלוועלטליכער שטראָם פון לעבען, וועלכען מיר רופען אַלוועלטליכע קאַזואַליטעט, נאַטור, און וועלכער ערשיינט אין אַלע לעבעדיגע וועזענס, פלאַנצען אָדער חיות, אין דעם שטרעבען פון יעדען אינדיווידום צו פאַרווירקליכען פאַר זיך די באַדינגונגען, וואָס זיינען נויטיג פאַר דעם קיום פון זיין מין, ד. ה. צו באַפרידיגען זיינע נויטען. אָט די שטרעבונג, די וויכטיגסטע און הויפּט-ערשיינונג פון לעבען, איז דער יסוד פון דעם, וואָס מיר רופען אָן ו ו י ל ע ן. פאַטאַל און אומבאַזיעגבאַר ביי אַלע בעלי-חיים, ניט אויסשליסענדיג אַפילו דעם גאָר ציוויליזירטען מענשען, אינסטינקטיוו, מען קאָן כמעט זאָגען מעכאַניש, אין די נידעריגערע אָרגאַניזמען, מעהר באַוואוסטזיניג אין די העכערע מנים, דערגרייכט דער ווילען דעם פולען זעלבסטבאַוואוסטזיין נאָר ביים מענשען, וועלכער

ליכע געשיכטע. דער מענש באַשאַפֿט די דאָזיגע היסטאָרישע וועלט מיט דער הילף פֿון דער אַקטיווער קראַפֿט, וועלכע איהר ווערט געפֿינען ביי אַלע לעבעדיגע וועזענס, וואָס איז דער יסוד פֿון דעם אָרגאַנישען לעבען און שטרעבט צו אַסימילירן זיך און איבעראַרבייטען די אויסערליכע וועלט לויט די באַדערפֿענישען פֿון יעדען איינעם. די דאָזיגע קראַפֿט איז, פֿאַרשטעהט זיך, אינ־סטינקטיוו און פֿאַטאַל, ווייל זי איז עלטער פֿון יעדען געדאַנק, אָבער ווערענדיג אויפֿגעקלערט פֿון מענשליכען שכל און באַשטימט פֿון באַוואוסטזיניגען ווילען, ווערט זי פֿאַרוואַנדעלט אין דעם מענ־שען און פֿאַר דעם מענשען אין באַוואוסטזיניגער און פֿרייער אַרבייט.

נאָר אַ דאַנק דעם שכל, דערגרייכט דער מענש צו דער דער־קענטניס פֿון זיין פֿרייהייט אין דער נאַטירליכער סביבה, וואָס האָט איהם געבוירן; אָבער נאָר מיט דער הילף פֿון אַרבייט פֿאַרווירקליכט ער די דאָזיגע פֿרייהייט. מיר האָבען געמאַכט אַ באַמערקונג, אַז די טעטיגקייט, וואָס שטעלט צונויף אַרבייט, ד. ה. די לאַנגזאַמע אַרבייט פֿון טראַנס־פֿאָרמירן די אויבערפֿלאַך פֿון אונזער פּלאַנעט דורך דעם פֿיזישען כח פֿון יע־דען לעבעדיגען וועזען אין איינקלאַנג מיט יעטוועדענס באַדערפֿענישען, — באַגעגענט מען מעהר אָדער ווייניגער אַנטוויקעלט, אויף אַלע מדרגות פֿון אָרגאַנישען לעבען. זי הויבט אָבער אָן צו זיין אויסשליסליך מענשליכע אַרבייט נאָר דאַן, ווען געפֿיהרט פֿון מענשליכען שכל און באַוואוסטזיניגען ווילען הערט זי אויף צו דיענען בלויז די אומבאַוועגליכע און פֿאַטאַל־באַגרע־ניצטע באַדערפֿענישען אויסשליסליך פֿון די בעלי־חיים, נאָר זי הויבט אויך אָן צו דיענען די באַדערפֿענישען פֿון דעם דענ־קענדען וועזען, וואָס ערוואָרבט זיין מענשליכקייט, באַפֿעסטיגענדיג און פֿאַרווירקליכענדיג אין דער וועלט זיין פֿרייהייט.

די פֿאַרווירקליכונג פֿון דער דאָזיגער אומבאַגרעניצטער, אומ־ענדליכער אויפֿגאַבע, איז ניט נאָר די זאַך פֿון דער אינטעלעקטו־

ניש, — די פעהיגקייט און די נויט, וועלכע זיינען שוין בנמצא, אמת, אין אַ קלענערער אָבער דאָך אין אַן אָנגעזעהענער מאָס ביי די מינים בעלי־חיים, וואָס זיינען לויט זייער אָרגאַניזאַציע נעהנטער צו דעם מענשען, וואָרים ווי עס ווייזט אויס, עקזיסטירט גאָר ניט אין דער נאַטור קיין אַבסאָלוטער אונטערשייד, און אַלע אונטערשיידען ווערען דערפיהרט אין דעם לעצטען אַנאַליז נאָר צו אַן אונטערשייד אין קוואַנטיטעט, — נאָר וועלכע בלויז אין דעם מענשען דערגרייכען צו אַזאַ באַפעהלענדער און איבערוועגענדער קראַפט, אַז ביסלעכווייז אַרבייטען זיי איבער דאָס גאַנצע לעבען. ווי עס האָט ריכטיג באַמערקט איינער פון די גרעסטע דענקער פון אונזער צייט, לודוויג פייערבאַך, טוט דער מענש אַלץ, וואָס די חיות טוען, ניט מעהר ער טוט דאָס אַלץ מעהר און מעהר מ ע נ ש־ל י ך. אין דעם באַשטעהט דער גאַנצער אונטערשייד, דאָס איז אָבער גאָר אַ גרויסער אונטערשייד.* ער שליסט אין זיך איין די גאַנצע ציוויליזאַציע מיט אַלע וואונדער פון דער אינדוסטריע, וויסענשאַפט און קונסט; מיט אַלע רעליגיעזע, עסטעטישע, פילאָזאָפישע, פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און סאָציאַלע אַנטוויקלונגען פון דער מענשהייט, — מיט איין וואָרט, די גאַנצע אַלוועלט־

*) עס איז קיינמאָל ניט איבעריג דאָס צו ווידערהאָלען פאַר די פיעלע אָנהענגער פון דעם מאָדערנעם נאַטוראַליזם אָדער מאַטעריאַליזם, וועלכע האָבען זיך איינגעבילדעט, אַז וויבאַלד דער מענש האָט אין אונזער צייט אַנטדעקט זיין פאָלשטענדיגע און דורכאויס נאָהענטע פאַרוואַנדשאַפט מיט אַלע איבעריגע מינים חיות און זיין אונמיטעלבאַרע און דירעקטע אַנטשטעהונג פון דער ערד; וויבאַלד ער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון די אומזיניגע און פוסטע פּרעטענזיעס פון ספּיריטואַליזם, וועלכער האָט, אונטער דעם אויסרייד אַז ער שענקט איהם אַבסאָלוטע פרייהייט, איהם גאָר פאַר'משפּט צו אייביגער שקלאַפעריי, — גיט זיי דאָס אַ רעכט צו פאַרלירען יעדע אַכטונג פאַר דעם מענשען. די דאָזיגע מענשען קאָן מען פאַרגלייכען מיט די לאַקייען, וועלכע, אויסגעפינענדיג די פּלעבעאישע אָפּשטאַמונג פון אַ מענשען, וועלכער האָט זיי געצוואונגען איהם צו אַכטען צוליעב זיינע פּערזענליכע אייגענשאַפטען, האַלטען פאַר רעכט צו באַציהען זיך צו איהם ווי צו אַ גלייכען, צוליעב דער איינפאַכער אורזאַך, וואָס זיי פאַרשטעהען ניט קיין אַנדער עדעלקייט אַחוץ די, וואָס עס ברענגט מיט זיך אין זייערע אויגען די אַריסטאָקראַטישע געבורט. אַנדערע זיינען אַזוי גליקליך, אַנטדעקענדיג די פאַרוואַנדשאַפט פון דעם מענשען מיט דער גאָרילאַ, אַז זיי וואָלטען איהם תמיד געוואָלט האַלטען אין אַ חיערישען צושטאַנד און אַנטזאַגען זיך צו באַגרייפען, אַז די גאַנצע היסטאָרישע אויפגאַבע, די גאַנצע ווירדע און פרייהייט פון דעם מענשען באַשטעהט אין דעם, אַז ער זאָל זיך דערווייטערן פון דעם דאָזיגען צושטאַנד.

טאַלע אַנפאַלען און פּלוצלינגע קאַטאַסטראָפען, און אויך פון די פּעריאָדישע, רעגעלמעסיגע ערשיינונגען פון דער פיזישער וועלט. בלויז דער אויפמערקזאַמסטער אויספאָרשען און דערגעהן די געזעצען פון דער נאַטור מאַכט איהם פעהיג, אז ער זאָל זי אויך באַזיעגען, און צווינגען צו דיענען זיינע צוועקען, און ער זאָל האָבען די מעגליכקייט צו פאַרענדערן די אויבערפלאַך פון דער ערד אין אַן אַלץ מעהר און מעהר גינסטיגערער סביבה פאַר דער מענשליכער אנטוויקלונג.

ווי איהר זעהט, איז די פעהיגקייט צו דענקען אבסטראַקט, — דער מקור פון אַלע אונזערע קענטעניסען און אידעען, אויך די איינציגע אורזאַך פון יעדער מענשליכער באַפרייאונג. אָבער דאָס ערשטע ערוואַכען פון דער פעהיגקייט, וואָס איז קיין אנדער זאַך ניט ווי דער שכל, שאַפט ניט באַלד די פרייהייט. ווען זי הויבט אָן ווירקען אין מענשען, לאַנגזאַם באַפרייענדיג זיך פון די וויקעלאַך פון טיערישען אינסטינקט, צייגט זי זיך תחילת ארויס ניט אין דער פאָרם פון לאָגישען דענקען, וואָס האָט דעם באַוואוסטזיין און די דערקענטניש פון זיין אייגענער טעטיגקייט, נאָר אין דער פאָרם פון ד ע נ ק ע ן ד אָ ס פ אַ נ ט אַ ס ט י ש ע אָדער אומפאַרשטענדליכע. אַלס אַזעלכע באַפרייט זי דעם מענשען פון דער נאַטירליכער שקלאַפעריי, וואָס ליגט אויף איהם ווי אַ לאַסט פון דער וויגעלע אָן, פאַר דעם איינציגען פּרייז וואָס זי וואַרפט איהם באַלד אַריין אין אַ נייער שקלאַפעריי, וועלכע איז נאָך טויזענדער מאָל אכזריות'דיגער און שרעקליכער — אין דער שקלאַפעריי פון רעליגיע.

עס איז דאָס פאַנטאַסטישע דענקען פון דעם מענשען וואָס פאַרוואַנדעלט דעם נאַטירליכען קולט, וועמעס עלעמענטען און שפּורן מיר געפינען ביי אַלע חיות, אין אַ מענשליכען קולט, אין זיין עלעמענטאַרער פאָרם — אין דער פאָרם פון פעטעשיזם. מיר האָבען אויפמערקזאַם געמאַכט אויף די חיות, וועלכע פאַרגעטערן אינסטינקטיוו די גרויסע ערשיינונגען פון דער נאַטור, וואָס האָבען ווירקליך אַ דירעקטע און מעכטיגע ווירקונג אויף זייער עקזיסטענץ; מיר האָבען אָבער קיינמאָל ניט געהערט פון חיות, וועלכע זאָלען פאַרגעטערן אַן אומשולדיג שטיקעל האָלץ, אַ קנויל שמאַטעס, אַ ביין אָדער אַ שטיין. צו דערזעלבינער צייט געפינען מיר

עלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג, נאָר אויך די זאַך פון מאַטעריע־לער באַפרייאונג. דער מענש ווערט אַ מענש אין דער ווירקליכ־קייט, ער עראָבערט די מעגליכקייט פון זיין אַנטוויקלונג און אי־נערליכער פארפאָלקאָמענונג נאָר בתנאי, ווען ער צערייסט מעהר אָדער ווייניגער די שקלאַפען־קייטען, וואָס די נאַטור וואַרפט ארויף אויף איהרע קינדער. די דאָזיגע קייטען — הונגער, אַלערליי נוי־טען, פיזישע וועהטאָגען, די ווירקונג פון קלימאַטען, צייטען פון יאָהר און בכלל די טויזענדער באַדינגונגען פון טיערישען לעבען, וואָס האַלטען די מענשליכע עקזיסטענץ אין אַ כמעט אַבסאָלוטער אָפּהענגיגקייט פון דער ארומרינגלענדער סביבה; די דאָזיגע קיי־טען — זיינען עס די שטענדיגע געפאַהרען, וועלכע אין דער פאָרם פון נאַטירליכע ערשיינונגען שרעקען און דריקען פון אַלע זייטען דעם מענשען. דאָס איז די אומאויפהערליכע מורא, וואָס איז דער יסוד פון דער גאַנצער טיערישער עקזיסטענץ און וואָס דריקט אַזוי שטאַרק אויף דעם נאַטירליכען, ווילדען אינדיווידום, אַז ער גע־פינט אין זיך גאָרנישט, וואָס ער זאָל קאָנען אַנטקעגענשטעלען דער דאָזיגער מורא, מיט וואָס ער זאָל קאָנען קעמפען געגען איהר... מיט איין וואָרט, איהר האָט דאָ אַלע עלעמענטען פון דער פאָל־שטענדיגסטער שקלאַפעריי. דער ערשטער שריט, וואָס דער מענש מאַכט אויף דעם וועג צו דער באַפרייאונג פון דער דאָזיגער שקלאַ־פעריי באַשטעהט, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, אין דעם אַב־סטראַקטען אַקט פון דעם שכל, וועלכער דערהויבט אינערליך דעם מענשען איבער די ארומיגע געגענשטאַנדען, ערלויבט איהם אויס־צופאָרשען זייערע געגענזייטיגע באַציהונגען און גזועצען. אָבער דער צווייטער שריט איז שוין אומבאַדינגט אַ מאַטעריעלער אַקט, וואָס איז באַשטימט פונ׳ם ווילען און ווערט געפיהרט פון דעם מעהר אָדער ווייניגער טיעפערן קענען די אויסערליכע וועלט: דאָס איז די אָנווענדונג פון דער מוסקול־קראַפט פון דעם מענשען, כדי איבערצושאַפען די וועלט אין איינקלאַנג מיט זיינע פּראָגרעסי־רענדע באַדערפענישען. דער דאָזיגער קאַמף פון דעם מענשען, פון דעם באַוואוסטזיניגען האָרעפּאַשניק געגען דער מוטער־נאַטור איז ניט קיין אויפשטאַנד געגען איהר אָדער איהרע געזעצען. דער מענש באַנוצט זיך מיט זיין עראָבערטען וויסען פון די געזעצען נאָר מיט דעם צוועק זיך צו באַפעסטיגען און פאַרזיכערן פון ברוי־

נעהיימניספולע פּראָמולעס, אריינצונעהן אין וואסער אָדער זיך פארקערפּערן אין ברויט און ווייִן.

זיינען דען ניט אָט די אַלע פּ אַ ר ש ק ל אַ פ ע ר פון דער גאָטהייט, וואָס איז אונטערוואָרפען זייערע באַשווערונגען, אמת׳ע כּבשפים? אמת, זייער גאָטהייט, — אַ פּראָדוקט פון מעהר ווי אַ צעהן־טויזענדיאָהריגער אנטוויקלונג, — איז אַ סך מעהר קאָמפּליצירט, ווי די גאָטהייט פון די אורשפּרינגליכע מכשפים, וועמעס איינציגער אינהאַלט איז די שוין פאַרפעסטיגטע אָבער נאָך אומבאַשטימטע פאָרשטעלונג פון דער אַלמעכטינקייט, אָהן וועלכען עס איז אנדערן אינטעלעקטועלען אָדער מאָראַלען אַטריבוט. דער אונטערשייד פון גוטס און שלעכטס, פון רעכט און אומרעכט איז דאַן נאָך אומבאַקאַנט. מען ווייס ניט, וואָס אזוינס די גאָטהייט האָט ליעב און וואָס זי האָט פיינט, וואָס זי פאַרלאַנגט און וואָס זי פאַרלאַנגט ניט; זי איז ניט גוט און ניט שלעכט, — זי איז אַלמעכטיג און ווייטער גאָרנישט. יעדענפאַלס הויבט שוין דער געטליכער כאַראַקטער אָן זיך אָפּצוצייכענען; די גאָטהייט איז עגאָאיסטיש און באַריהמעריש, זי האָט ליעב די חניפה, דעם בוקען זיך, די ערנידעריגונג און די אויסשלאַכטונג פון מענשען, זייער פאַרגעטערונג און אויפאָפּפערונג, — און זי פאַרפאָלגט און באַשטראָפט אכזריות׳דיג די יעניגע, וועלכע ווילען זיך ניט אונטערוואַרפען צו איהר: די מורדים, די שטאָלצע, די גאָטלאָזע. ווי באַוואוסט, איז דאָס דער הויפּט־שטריך פון געטליכען כאַראַקטער ביי אַלע אַמאָליגע און היינטיגע געטער, וואָס זיינען באַשאַפען געוואָרן פון דעם מענשליכען אומפאַרשטאַנד. האָט דען ווען אין דער וועלט עקזיסטירט אַזאַ ראַכעזיכטיג, עהרגייציג, עגאָאיסטיש און בלוטיג וועזען ווי דער אידישער יהוה אָדער דער גאָטפאָטער פון די קריסטען?

אין דעם אורשפּרינגליכען כשוף־קולט איז די גאָטהייט אָדער די אומבאַשטימטע אַלמעכטיגקייט תחילת געוועזען ענג פאַרבונדען מיט דער פּערזענליכקייט פון דעם מכשף; ער איז אַליין אַ גאָט, פּונקט ווי דער פעטיש. מיט דער צייט אָבער ווערט די ראָלע פון דעם איבערנאַטירליכען מענשען, פון דעם מענש־גאָט, פאַר דעם געוועהנליכען מענשען אוממעגליך, באַזונדערס פאַר דעם ווילדען, וועלכער האָט ניט קיין מיטלען זיך אויסצובאַהאַלטען פון דער ניט־

אָבער אזא קולט אין דער אורשפרינגליכער רעליגיע פון די ווילדע און אפילו אין קאטאָליציזם. ווי זשע דערקלערט מען זיך די דאָזיגע זאָנדערבארע אויסערגעוועהנליכע ערשיינונג פון דעם שטאנדפונקט פון געזונטען פארשטאנד און פון דעם ריכטיגען באגריף וועגען זאכען, ווען מיר זעהען אז דער מענש שטעהט נאָך נידעריגער פון די נאָר באגרעניצטע חיות?

דער דאָזינער אומזין איז א פּראָדוקט פון דעם פאנטאסטישען דענקען פון ווילדען מענשען. ניט נאָר פיהלט ער, פונקט ווי אלע אנדערע חיות, די אלמעכטיגקייט פון דער נאטור, ער מאכט זי נאָך פאר דעם נעגענשטאנד פון זיין אומאויפהערליכען דענקען, ער פארפעסטיגט איהר און פאראלגעמיינט איהר אונטער א וועלכען עס איז נאָמען, ער מאכט איהר אלס דעם מיטעלפונקט, ארום וועלכען עס גרופּירען זיך אלע זיינע קינדערשע פאנטאזיעס. ניט זייענדיג ביכולת ארומצונעהמען מיט זיין אָרימען געדאנק דעם אוניווערזום, אפילו ניט דעם ערדקוגעל, און אפילו ניט דעם באגרענצטען שטח, אין וועלכען ער איז געבאָרן געוואָרן און ער לעבט, זוכט ער אומעטום דעם פּלאץ, וואו עס האלט זיך אויף די דאָזיגע אלמעכטיגקייט, וועמעס עקזיסטענץ ער האָט שוין פארשטאנען און פארפעסטיגט, און וועלכע באלעסטיגט איהם אזוי. און דורך דער שפּיעל און באאָבאכטונג פון זיין רויהער פאנטאזיע, וועלכע וואָלט בעצם געווען שווער פאר אונז היינט צו באגרייפען, טראָגט ער די דאָזיגע אלמעכטיגקייט אריבער אויף א שטיק שטיין, א בינטעל שמאטעס, אויף אָט דעם שטיין. . . . דאָס איז דער ריינער פעטישיזם, די רעליגיעזסטע, ד. ה. אומזיניגסטע פון אלע רעליגיעס.

גלייך נאָכ׳ן פעטישיזם און אָפט מיט איהם אין דערזעלבער צייט קומט דער מ כ ש פ י ם־ק ו ל ט. דער דאָזיגער קולט, אויב ער איז ניט פיעל שכל׳דיגער, איז ער אָבער יעדענפאלס א מעהר נאטירליכער און פארוואונדערט אונז ווענינער ווי דער ריינער פעטישיזם, מחמת מיר זיינען צו איהם צוגעוועהנט. אפילו היינט זיינען מיר דאָך נאָך ארומגערינגעלט מיט מכשפים, ווי די ספּיריטואליסטען, פארמיטלערס (מידיומס), וואָהרזאָגערס און מאגנעטיזירער, און אפילו די גייסטליכע פון דער רוימיש־קאטלישער, ווי פון דער מזרח־גריכישער קירכע, וועלכע פארזיכערן, אז זיי האָבען דעם כח צו צווינגען גאָט, מיט דער הילף פון געוויסע

דענקען אבסטראַקט, וואָס מאַכט איהם מעגליך זיך אויפצוהעבען, אינ׳ם געדאַנק, איבער זיך גופא און מאַכען זיך אַליין אַלס געגענ־שטאַנד פאַר באָאָבאַכטונג, הויבט ער אָן אָפּטיילען זיין מאַטעריעלען און לעבענס־אינהאַלט פון זיין דענקענדען גייסט, זיין אויסערליכקייט פון זיין אינערליכען וועזען, זיין גוף פון זיין נשמה. — קוים אָבער האָט ער דעם דאָזיגען אונטערשייד אַנטדעקט און איהם פאַרפעס־טיגט ביי זיך אין געדאַנק, מוז ער איהם נאַטירליך אריבערטראָגען אויף זיין גאָט און ער הויבט אָן זוכען די אומזעהבארע נשמה פון דער זעהבארער וועלט. — אויף אָט דעם אופן האָט דאָס געמוזט געבאָרן ווערן דער רעליגיעזער פאַנטעאיזם פון די אינדיער.

אויף דעם דאָזיגען פונקט מוזען מיר זיך אָבשטעלען, וואָרים דאָ איז עס, וואו עס הויבט זיך אייגענטליך אָן די רעליגיע אין פילען זין פון וואָרט, און צוזאַמען מיט איהר די ריכטיגע טעאָלאָ־גיע און מעטאַפיזיק. ביז אהער, באַהערשט פון דער אומאויפהער־ליכער פאָרשטעלונג פון דער אַלמעכטיגקייט, איז זיך די רעליגיעזע פאַנטאַזיע פון דעם מענשען געגאַנגען אויף איהר נאַטירליכען דרך, זוכענדיג די אורזאַך און דעם מקור פון דער דאָזיגער אַלמעכ־טיגקייט אויף דעם וועג פון עקספּערימענטאַלער אויספאָרשונג, צו־ערשט אין די גאָר נאָהענטע געגענשטאַנדען, אין די פעטישען, שפּעטער אין די מכשפים, נאָך שפּעטער אין די שטערען, אָבער שטענדיג צושרייבענדיג די אַלמעכטיגקייט צו וועלכען עס איז רע־אַלען, זיכטבארן, כאָטש ווייטען געגענשטאַנד. איצט שטעלט זי זיך שוין פאָר די עקזיסטענץ פון א גייסטיגען, איבער־וועלטליכען, אומזיכטבארן גאָט. פון דער אַנדער זייט, ביז אהער זיינען די געטער געווען באַשרענקטע, באַשטימטע וועזענס, צווישען א סך אַנדערע ניט־געטליכע וועזענס, ניט באַגאַבט מיט אַלמעכטיגקייט, וועלכע עקזיסטירן אָבער דאָך אין דער ווירקליכקייט. איצט, צום ערשטען מאָל, שטעלט זי זיך פאָר אַן אַלוועלטליכע גאָטהייט: א וועזען איבער אַלע וועזענס, דער עצם און דער בורא פון אַלע באַשרענקטע און אָפּגעזונדערטע וועזענס, — די אַלוועלטליכע נשמה פונ׳ם אוניווערזום, דער גרויסער אַלץ. און אָט אזוי קו־מען מיר צו דעם אָנפאַנג פון דעם אמת׳ן גאָט און צוזאַמען מיט איהם פון דער אמת׳ער רעליגיע.

מיר מוזען איצט אויספאָרשען דעם וועג, אויף וועלכען דער

באשיידענער נײַנעריגקייט פון די גלויבענדע, פאר וועמעס באַ־אַבאַכטונגען ער בלייבט תמיד אָפען. דער געזונטער פארשטאנד און דער פּראקטישער שכל, וואָס אנטוויקלען זיך אלץ מעהר ביי דעם ווילדען פאָלק צוזאמען מיט זיין רעליגיעזער פאנטאזיע, באַ־ווייזען איהם סוף־כל־סוף די אוממעגליכקייט, אז א מענש, וואָס איז אונטערוואָרפען אלע מענשליכע שוואכקייטען און אָהנמעכ־טיגקייטען, זאָל זיין א גאָט. דער מכשף פארבלייבט פאר'ן פאָלק אַן איבערנאַטירליך וועזען, אָבער נאָר אין געוויסע מינוטען, ווען ער איז דורכגעדרונגען מיט'ן גייסט. אָבער מיט וועלכען גייסט? מיט דעם גייסט פון אלמעכטיגקייט, מיט גאָט. . . . הייסט עס, אלזאָ, אין א געוועהנליכער צייט געפינט זיך די גאָטהייט אויסער דעם מכשף. איז וואו זוכט מען איהר? — דער פעטיש, גאָט — איז שוין א זאך וואָס באפרידיגט ניט; דער מכשף, דער מענש־גאָט — אויך ניט. — אָט די אלע איבערגאנגען האָבען גע־קאָנט אָנהאלטען אין דער אוראלטער צייט עטליכע יאָהרהונדער־טער. — דער ווילדער, וואָס האָט זיך שוין אָבער שטארק א רוק געטאָן פאָראויס, וועלכער האָט זיך שוין אנטוויקעלט און איז באַ־רייכערט געוואָרן מיט דער ערפאהרונג און טראדיציעס פון פיע־לע יאָהרהונדערטער, זוכט שוין איצט א גאָטהייט ווייט פון זיך, אָבער נאָך אלץ צווישען די רעאַל עקזיסטירענדע געגענשטאנ־דען: אין דער זון, אין דער לבנה, אין די שטערען. — דער רע־ליגיעזער געדאנק הויבט שוין אָן ארומנעהמען דעם אוניווערזום.

ווי מיר האָבען געזאָגט, האָט דער מענש געקאָנט קומען דער־צו בלויז נאָך א לאנגער רייהע פון דורות. זיין פעהיגקייט צו דענקען אבסטראקט, זיין שכל, האָבען זיך אנטוויקעלט, פאר־שטארקט און פארשארפט אין דער פראקטישער דערקענונג פון די געגענשטאנדען, וואָס רינגלען איהם ארום, און אין דער אויס־פאָרשונג פון זייערע באציהונגען און געגענזייטיגע באווירקונגען. די פעריאָדישע רעגעלמעסיגקייט פון געוויסע נאטור־ערשיינונגען האָבען איהם געגעבען דעם ערשטען באגריף וועגען אייניגע נאַ־טור־געזעצען. דער מענש הויבט זיך אָן צו אינטערעסירן מיט דער איינהייט פון ערשיינונגען און זייערע אורזאכען; ער זוכט זייער דערקלערונג. אין דערזעלבער צייט הויבט ער אָן צו האָבען א באגריף וועגען זיך גופא, און א דאנק דערזעלבער פעהיגקייט צו

און זיי פאַראייניגען אין איין און דעמזעלבען געדאַנק. — עס איז אַלזאָ בלויז דער מענשליכער שכל, וואָס באַשאַפט די אייגהייט און טראָגט איהר אַריבער אין דער פאַרשיידענאַרטיגקייט פון דער אוי־סערליכער וועלט.

עס פאָלגט דערפון, אַז די איינהייט איז ניט קיין קאָנקרעטע און רעאַלע זאַך, נאָר אַן אַבסטראַקטע, וואָס ווערט אויסשליסליך געשאַפען דורך דער אַבסטראַקציאָנס־פעהיגקייט פון מענשען. מיר זאָגען אַ ב ס ט ר אַ ק צ י אָ נ ס ־ פ ע ה י ג ק י י ט, ווייל אום צו קאָנען פאַראייניגען אַזויפיעל פאַרשיידענאַרטיגע געגענשטאַנדען אין איין פאָרשטעלונג, מוז זיך אונזער געדאַנק אָפּקעהרן פון אַלץ, וואָס שאַפט דעם אונטערשייד צווישען די געגענשטאַנדען, ד. ה. זייער אַבגעזונדערטער, רעאַלער עקזיסטענץ און אויפנעהמען נאָר דאָס, וואָס איז ביי זיי אַלגעמיין; פון וואָס עס פאָלגט, אַז וואָס מעהרער געגענשטאַנדען די איינהייט אין אונזער פאָרשטעלונג נעהמט אַרום, וואָס מעהר זי דערהויבט זיך, וואָס מעהר עס צע־טיילט זיך דאָס אַלגעמיינע, וואָס געפינט זיך אין זיי און וואָס שטעלט צונויף איהר פּאָזיטיווע דעפינירונג, איהר אינהאַלט, — אַלץ אַבסטראַקטער און אַלץ וועניגער רעאַל ווערט זי. דאָס לע־בען מיט אַלע זיינע פאַרבייגעהענדע איינפאַלען און שעהנקייטען געפינט זיך אונטען, אין דער פיעלפאַכער פאַרשיידענאַרטיגקייט, — דער טויט מיט זיין אייביגער, אומפאַרגלייכליכער איינטאָניג־קייט געפינט זיך אויבען, אין דער איינהייטליכקייט. — הויבט זיך אויף מיט דעם כח פון דער פעהיגקייט צו דענקען אַבסטראַקט אַלץ העכער און העכער, געהט אַריבער די גרעניצען פון דער ערדישער וועלט, נעהמט אַרום אין איין געדאַנק די זונען־וועלט, שטעלט זיך פאָר אָט די אַלערהעכסטע איינהייט; וואָס וועט אייך נאָך אי־בערבלייבען איהר גאַנץ צו מאַכען? — פאַר דעם ווילדען וואָלט גאַנץ שווער געווען צו געפינען אַן ענטפער אויף דער פראַגע! נאָר מיר וועלען פאַר איהם ענטפערן: עס וועט בלייבען די מאַטעריע צוזאַמען מיט דעם, וואָס מיר רופען אַבסטראַקטע קראַפט, די מאַ־טעריע מיט איהרע פאַרשיידענע ערשיינונגען, ווי ליכט, וואַרים־קייט, עלעקטריע און מאַגנעטיזם, וועלכע זיינען, ווי עס איז שוין איצט באַוויזען, די פאַרשיידענע ערשיינונגען פון איין און דערזעל־בער זאַך. — נאָר אויב מיט דער קראַפט פון דערזעלבער פעהיג־

מענש האָט דערגרייכט צו דעם דאָזיגען רעזולטאַט, כדי צו דער־נעהן דורך איהר אייגענער היסטאָרישער אַנטשטעהונג, דעם ריכ־טיגען כאַראַקטער פון דער נאַטהייט.

די נאַנצע פראַגע באַשטעהט אין פאָלגענדען: אויף וואָס פאַר אַן אופן איז ביים מענשען אַנטשטאַנען די פאָרשטעלונג וועגען דער וועלט און די אידעע פון איהר איינהייט? לאָמיר אָנהויבען מיט דער פעסטשטעלונג, אַז אַ פאָרשטעלונג וועגען דעם אוניווער־זום איז פאַר דער חיה אַן אוממעגליכע זאַך, ווייל אַזאַ פאָרשטעל־לונג איז דאָך ניט קיין געגענשטאַנד, וואָס קאָן דירעקט באַגריפען ווערן מיט די חושים, ווי אַלע אַנדערע רעאַלע געגענשטאַנדען, גרוי־סע אָדער קליינע, ווייטע אָדער נאָהענטע, — עס איז אַן אַבסטראַק־טע זאַך און פאָלגליך קאָן עס נאָר עקזיסטירן פאַר אַן אַבסטראַק־טער פעהיגקייט, — ד. ה. איינציג און אַליין פאַר'ן מענשען. טאָ לאָמיר באַטראַכטען ווי אַזוי עס פאָרמירט זיך די דאָזיגע פאָרשטע־לונג ביים מענשען. דער מענש זעהט זיך ארומגערינגעלט מיט אויסערליכע געגענשטאַנדען; ער אַליין, אויף וויפיעל ער איז אַ לעבעדינגער קערפּער, איז אויך פּונקט אַזאַ געגענשטאַנד פאַר זיין אייגענעם שכל. אָט די אַלע געגענשטאַנדען, מיט וועלכע ער באַ־קענט זיך ביסלעכווייז און לאַנגזאַם, געפינען זיך אין רעגעלמעסי־גע געגענזייטיגע באַציהונגען, וועלכע ער פאַרשטעהט אויך מעהר אָדער ווייניגער; און פונדעסטוועגען, ניט קוקענדיג אויף אָט די באַציהונגען, וואָס דערנעהנטערן זיי, נאָר פאַראייניגען זיי נים, גיסען זיי ניט צונויף אין איינס, בלייבען די געגענשטאַנדען איינער אויסער דעם אַנדערן.

די אויסערליכע וועלט ערשיינט אַלזאָ פאַר דעם מענשען בלויז אַלס אַן אומענדליכע פאַרשיידענאַרטיגקייט פון געגענשטאַנדען, טעטיגקייטען און באַזונדערע באַציהונגען, אָהן דער קלענסטער מערק־זאמער איינהייט, — דאָס איז אַן אונבאַשטימטע פאַראייניגונג אָבער ניט קיין איינהייט. טאָ פון וואַנען קומט די איינהייט? זי ליגט אין מענשליכען שכל. די מענשליכע דענק־פעהיגקייט איז באַ־גאַבט מיט דער מעגליכקייט צו דענקען אַבסטראַקט, וואָס מאַכט מעגליך פאַר איהם, נאָכדעם ווי ער איז לאַנגזאַם ארומגעגאַנגען און האָט באַזונדער אויסגעפאָרשט איינס נאָכ'ן אַנדערן פיעלע געגענ־שטאַנדען, זיי ארומצונעהמען אין איין רגע אין איין פאָרשטעלונג

נאָר, אַז צווישען דער רעאַלער אַלוועלטליכער איינהייט און דער אידעאַלער איינהייט, צו וועלכער עס דערגעהט דורך אבסטראַק־ציעם די רעליגיעזע און פילאָזאָפישע מעטאַפיזיק, איז קיין גע־מיינשאַפטליכעס ניטאָ. די ערשטע האָבען מיר באַצייכענט אַלס אומבאַשטימטע פאַראייניגונג פון געגענשטענדען, אָדער בעסער, אַלס סומע פון די אומאויפהערליכע פאַרענדערונגען פון אַלע רע־אַלע וועזענס, ווי אויך פון זייערע שטענדיגע ווירקונגען און גע־גענווירקונגען, וועלכע קאָמבינירענדיג זיך אין איין באַוועגונג, ביל־דען, ווי מיר האָבען געזאָגט, די אַזויגערופענע אַלוועלטליכע צו־זאַמענהענגליכקייט אָדער אורזאַכליכקייט. מיר האָבען צוגעגע־בען, אַז מיר פאַרשטעהען אָט די אורזאַכליכקייט ניט אַלס די ערש־טע און אַבסאָלוטע אורזאַך, נאָר אין געגענטייל, אַלס א ן א נ ט־ש ט א נ ע נ ע, וועלכע האַלט שטענדיג אין איין אַנטשטעהן דורך דער איינציייטיגער ווירקונג פון אַלע באַזונדערע אורזאַכען — א ווירקונג, וואָס שטעלט איינענטליך צונויף ד י א ל ו ו ע ל ט־ל י כ ע א ו ר ז א כ ל י כ ק י י ט — וועלכע האַלט אייביג אין שאַפען און געשאַפען ווערן. אָט אַזוי באַצייכענענדיג איהר, האָ־בען מיר, אָהן ווייטערדיגער מורא פאַר מיספאַרשטענדנישען באַ־שלאָסען צו זאָגען, אַז אָט די אַלטוועלטליכע אורזאַכליכקייט באַ־שאַפט די וועלטען. און כאָטש מיר האָבען צוגעגעבען, שטאַרק באַשטעהענדיג דאַרויף, אַז זי טוט דאָס אָהן וועלכען עס איז פון פריהער אויסגערעכענטען געדאַנק אָדער ווילען, אָהן וועלכען עס איז פּלאַן, אָהן וועלכער עס איז אַבזיכט אָדער פאָראויסבאַשטימונג פון איהר זייט — מחמת זי אַליין האָט ניט קיין באַזונדערע און פריהערדיגע עקזיסטענץ אַחוץ איהר אומאויפהערליכער רעאַליזי־רונג און איז ניט עפּעס אַנדערש ווי דאָס אַבסאָלוטע שאַפען — פונדעסטוועגען זעהען מיר איצט, אַז דער אויסדרוק: ש א פ ע ן, איז אי ניט געלונגען, אי ניט פּינקטליך און אַז ניט קוקענדיג אויף די אַלע צוגעגעבענע דערקלערונגען קאָן ער נאָך אַלץ פיהרן צו מיספאַרשטענדנישען, — אַזוי שטאַרק זיינען מיר צוגעוועהנט צו פאַרבינדען מיט דעם וואָרט ש א פ ע ן דעם געדאַנק פון א באַ־וואוסטזיניגען באַשעפער, א באַשעפער, וואָס איז אָפּגעטיילט פון זיין שאַפונג. — מיר וואָלטען באַראַרפט זאָגען, אַז אַלע וועלטען, אַלע וועזענס ווערן באַשאַפען אומבאַוואוסטזיניג און אָהן זייער

קייט פון דעם אבסטראקטען דענקען, וועלכער שטעלט זיך ניט אפ פאר קיין שום גרעניץ, וועט איהר זיך אויפהויבען נאך העכער פון אונזער זונען־סיסטעם און איהר וועט פאראייניגען אין אייער גע־דאנק ניט נאר די מיליאנען זונען, וואס מיר זעהען אויפ'ן הימעל־געוועלב ווי לייכטענדע פינטעלאך, נאר אויך די אומענדליכקייט פון די אנדערע זונען־סיסטעמען, וועלכע מיר זעהען ניט און מיר וועלען קיינמאל ניט זעהן, וועמעס עקזיסטענץ מיר שטעלען זיך פאר, וייל אונזער געדאנק, צוליעב דערזעלבער אורזאך, וואס ער וויים ניט פון קיין גרעניצען פאר זיין פעהיגקייט צו דענקען אבסטראקט, אנטזאגט זיך צו גלויבען, אז דער אוניווערזום, דאס הייסט די פאר־אייניגונג פון אלע עקזיסטירענדע וועלטען זאל האבען א גרעניץ אדער אן ענד, — מאכענדיג דערנאך מיט דעמזעלבען געדאנק אן אבסטראקציע פון די באזונדערע עקזיסטענצען פון יעדער עקזיסטי־רענדער וועלט, אויב איהר וועט פרובירן זיך פארשטעלען די איינ־הייט פון אט דער אומענדלכער וועלט — וואס וועט אייך איבער־בלייבען איהר צו באשטימען און דערגענצען? איין ווארט, איין אבסטראקציע: אן אומבאשטימט וועזען, ד. ה. אן אומבאוועגליכ־קייט, א פוסטקייט, אן אבסאלוטער גארנישט — גאט.

אלזא גאט, — אט די אבסאלוטע אבסטראקציע, אט דער אייגענטליכער פראדוקט פון דעם מענשליכען שכל, וועלכער, אין דער פעהיגקייט פון אבסטראקטען דענקען איז אריבערגעשטי־גען אלע באוואוסטע וועזענס, אלע עקזיסטירענדע וועלטען, און באפרייענדיג זיך מיט דעם גופא פון יעדען רעאלען אינהאלט און ווערענדיג ניט קיין אנדער זאך ווי אן אבסאלוטע וועלט, האט זיך אליין ניט דערקענט אין אט דער מאיעסטעטישער נאקעטקייט און האט אוועקגעשטעלט זיך געגען זיך אליין — אלס א י י נ צ י ג ע ן און א ל ע ר ה ע כ ס ט ע ן ו ו ע ז ע ן.

מען קאן אונז פארווארפען, אז מיר האבען אליין פריהער פעסט־געשטעלט די רעאלע איינהייט פון אוניוועוזום און איהר באצייכענט אלס די איינציגע אלמעכטיגקייט, וואס באהערשט אלע געגענשטאנ־
אלס די איינציגע אלמעכטיגקייט, וואס באהערשט אלע געגענשטענ־
דען און וועלכע עס שפירן מעהר אדער ווענינער אלע לעבעדיגע וועזענס, און איצט קומט אויס, ווי מיר וואלטען דאס אפגעלייקענט. אבער ניין, מיר לייקענען דאס פריהערדיגע ניט אפ, מיר צייגען

ערדקוגעל. מיר ווייסען, אַז ער איז אין אַ געוויסער צייט אַנט־שטאַנען, און מיר נעהמען אָן, אַז נאָך אַ געוויסער פאַר אונז אומ־באַוואוסטער צאָהל פון יאָהרהונדערטען, וועט ער מוזען אונטער־געהן, — פונקט ווי עס ווערט געבאָרן און געהט פאַרלאָרן, אָדער בעסער געזאָגט: טראַנספאָרמירט, אַלץ וואָס עקזיסטירט.

ווי אַזוי אונזער ערד, וועלכע איז תחילת געווען אַ צעשמאָל־צענע, גאַזפאָרמיגע, ניט דער ערך גרינגערע מאַטעריע ווי די לופט, ווי אַזוי האָט זי זיך אָפּגעקיהלט און פאָרמירט; וואָס פאַר אַן אומ־ענדליכע רייהע פון געאָלאָגישע איבערקעהרענישען האָט זי גע־מוזט דורכמאַכען, איידער עס איז מעגליך געוואָרן זי זאָל אַרויס־ברענגען אויף איהר אויבערפלאַך די גאַנצע אומענדליכע רייכקייט פון אָרגאַנישען לעבען, אָנהויבענדיג פון דער ערשטער, איינפאַכ־סטער צעלע און ענדיגענדיג מיט'ן מענשען? ווי האָט זי זיך אומ־געענדערט, און צי וועט זי פאָרטזעצען איהר אַנטוויקלונג אין דער היסטאָרישער און סאָציאַלער וועלט פון מענשען? וואוהין גע־העט מיר, געשטויסען פון אַ העכערן פאַטאַלען געזעץ פון אומאויפ־הערליכער פאַרענדערונג?

דאָס זיינען די איינציגע פאַר אונז צוגענגליכע פראַגען; דאָס זיינען די איינציגע פראַגען וואָס קאָנען און מוזען ווירקליך אויפ־גענומען, באַזונדער אויסגעאַרבייט און אַנטשיידען ווערן פון דעם מענשען. זייענדיג, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, ניט מעהר ווי אַן אוממערקבאַר פינטעלע אין דער גרעניצלאָזער און אומבאַ־שטימטער פראַגע וועגען אוניווערזום, זיינען פונדעסטוועגען די דאָ־זיגע פראַגען פאַר אונזער שכל אַן אומענדליכע וועלט, — ניט אין געטליכען, ד. ה. אין אַבסטראַקטען זין פון דעם וואָרט, ניט אין דעם זין פון אַ העכערן וועזען, די שאַפונג פון דער רעליגיעזער אַב־סטראַקציע, ניין, אין נעגענטייל, אומענדליך אין דער רייכקייט פון די איינצעלהייטען, וועלכע עס ווערען קיינמאָל ניט זיין ביכולת צו ערשעפּען וועלכע עס איז באַאָבאַכטונג און וועלכע עס איז ווי־סענשאַפט.

און כדי צו דערקענען אָ ט די וועלט, אונזער אומ־ענדליכע וועלט, איז ניט גענוג איין אַבסטראַקציע. זי וואָלט אונז פון דאָס ניי געפיהרט צו גאָט, צו דעם העכערן וועזען, צום גאָר־נישט. עס איז נויטיג, ניט אויפהערענדיג אָנצואווענדען אונזער

איינענעם ווילען, ווערן געבאָרן, אַנטוויקלען זיך, לעבען, שטאַרבען און פאַרוואַנדלען זיך אין נייע וועזענס, וואָס זיינען איינגעשלאָסען און ווערן געפיהרט פון דער אַלמעכטיגער, אַבסאָלוטער ווירקונג פון דער אַלוועלטליכער צוזאַמענהענגליכקייט, — און, כדי אויסצודריקען אונזער געדאַנק נאָך פּינקטליכער, וועלען מיר איצט צוגעבען, אַז די רעאַלע איינהייט פון אוניווערזום איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי די אַבסאָלוטע צוזאַמענהענגליכליכקייט און אומענדליכקייט פון זיינע פאַרוואַנדלונגען, מחמת די אומאויפהערליכע פאַרוואַנדלונג פון יעטוועדען באַזונדערן וועזען שטעלט צוזאַמען די איינציגע, עכטע רעאַליטעט פון יעדערן, און דער אוניווערזום איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ געשיכטע אָהן גרעניצען, אָהן אַן אָנהויב און אָהן אַ סוף.

די איינצעלהייטען פון דער דאָזיגער געשיכטע זיינען אומענדליך. דער מענש וועט זיך תמיד מוזען באַגנוגענען מיט דעם וויסען אַן אומענדליך קליינעם טייל פון זיי. אונזער אויסגעשטערנטער הימעל מיט זיין גרויסער צאָהל זונען, איז ניט מעהר, ווי אַן אומבאַמערקבאַר פּינטעלע אין דעם אומענדליכען רוים, און כאָטש מיר נעהמען איהם אַרום מיט'ן בליק, וועלען מיר אָבער קיינמאָל וועגען איהם כמעט גאָרנישט ניט וויסען. מיר זיינען געצוואונגען זיך צו באַשרענקען מיט דעם וויסען וויפיעל ניט איז וועגען אונזער זונענסיסטעם, בנוגע וועלכען מיר דענקען, אַז ער איז אין פאָלשטענדיגער האַרמאָניע מיט די איבעריגע טיילען פון אוניווערזום; מחמת אויב די דאָזיגע האַרמאָניע זאָל ניט געווען זיין, וואָלט זי אָדער געמוזט אַנטשטעהן, אָדער אונזער זונענסיסטעם וואָלט אונטערגעגאַנגען. אָט דאָס לעצטע ווייסען מיר שוין גאַנץ גוט פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער הימעלשער מעכאַניקע און מיר הויבען זיך אָן מיט דעם באַקענען אויך פון פיזישען, כעמישען און אפילו געאָלאָגישען שטאַנדפּונקט. אונזער וויסענשאַפט וועט מיט שוועריגקייטען אַריבערטרעטען די דאָזיגע גרעניץ. אויב מיר זובען מעהר קאָנקרעטען וויסען, מוזען מיר זיך האַלטען ביי אונזער

דאָס וואָס ער ווערט ווירקליך אַ מענש, און ער אונטערשיידט זיך ווירקליך פון די חיות פון אַלע אַנדערע מינים, איז נאָר אַ דאַנק דעם אומערמידליכען דראַנג נאָך וויסען. כדי זיך צו רעאַליזירן אין דער גאַנצער פולקייט פון זיין וועזען, מוז דער מענש, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, דערקענען זיך אַליין, און ער וועט זיך אַליין קיינמאָל ריכטיג ניט דערקענען, כל זמן ער וועט ניט דערקענען די אַרומיגע נאַטור, פון וועלכער ער אַליין איז אַ פּראָדוקט. — אַלזאָ, אויב דער מענש וויל זיך ניט אָפּזאָגען פון זיין מענשליכקייט, פון דער דערקענונג, מוז ער אַריינדרינגען מיט זיין שכל אין דער זיכטבאַרער וועלט און, ניט אייבערגעבענדיג זיך דער האָפנונג, אַז ער וועט ווען עס איז דערגעהן איהר תוך, זיך אַלץ מעהר און מעהר פאַרטיעפען אין דער אויספאָרשונג פון איהר געבוי און געזעצען, מחמת נאָר פאַר אָט דעם פּרייז ערהערבען מיר זיך אונזער מענשליכקייט. דער מענש מוז דערגעהן אַלע זיינע נידעריגערע, פאַרגאַנגענע און געגענווערטיגע געביטען, אַלע מעכאַנישע, פּיזישע, כעמישע, געאָלאָגישע און אָרגאַנישע עוואָלוציעס אויף אַלע אַנטוויקלונגס־שטופען פון פלאַנצען־ און טיערן־לעבען, — ד. ה. אַלע אורזאַכען און באַדינגונגען פון זיין אייגענעם געבאָרן ווערן און זיין עקזיסטענץ, כדי ער זאָל קאָנען פאַרשטעהן זיין אייגענע נאַטור און זיין באַשטימונג אויף דער ערד — זיין פאָטערלאַנד און זיין איינציגער וואוינפלאַץ, — כדי ער זאָל קאָנען אין אָט דער וועלט פון בלינדען פאַטאַליזם גרינדען אַ קעניגרייך פון פרייהייט.

אָט דאָס איז די אויפגאַבע פון מענשען: זי איז אומערשעפּליך, זי איז אומענדליך און פאָלקאָם גענוג צו באַפרידיגען די אַמביציעזסטע מחות און הערצער. אַ פאַרגענגליך און אומבאַמערקליך וועזען אין מיטען פון דעם ברעגלאָזען אָקעאַן פון דער אַלוועלטליכער פליסונג און אומוואַנדלונג, מיט אַן אומבאַוואוסטער אייביגקייט הינטער זיך און מיט אַן אומבאַוואוסטער אייביגקייט פאַר זיך, בלייבט דער דענקענדער, אַקטיווער מענש, וועלכער באַגרייפט זיין מענשליכע באַשטימונג, שטאָלץ און רוהיג אין דעם באַוואוסטזיין פון זיין פרייהייט, וואָס ער אַליין ערהאָבערט ציוויליזירענדיג, פאַרפעסטיגענדיג, באַפרייענדיג און אין פאַל פון נויט אויפרודערנדיג די אַרומיגע וועלט. דאָס איז זיין טרייסט, זיין

פעהיגקייט צו דענקען אבסטראַקט, אָהן וואָס מיר וואָלטען קיינ־מאָל זיך ניט געקאָנט אויפהויבען פון אַ ספּעציעלען מין נעגענ־שטאַנד צו אַן אַלגעמיינערן מין פון געגענשטאַנדען, און פאָלגליך, וואָלטען מיר קיינמאָל ניט געווען ביכולת צו באַגרייפען די נאַ־טירליכע היעראַרכיע פון די וועזענס, — עס איז נויטיג, זאָגען מיר, אַז דער שכל זאָל מיט אַכטונג און מיט ליעבע זיך פּאַרטיעפען אין אַ גרינדליכער אויספאָרשונג פון די פּרטים און די קלענסטע איינ־צעלהייטען, אָהן וועלכע עס איז אונז אוממעגליך זיך פאָרצושטעל־לען די לעבעדיגע רעאַליטעט פון די וועזענס. אַלזאָ, נאָר ווען מיר פאַראייניגען אַט די צוויי פעהיגקייטען, אַט די צוויי אַזוי שיינבאַר אַנטגעגענגעזעצטע ריכטונגען: די אַבסטראַקציע און דעם אויפ־מערקזאַמען, געוויסענהאַפטען און געדולדזאַמען אַנאַליז, קאָנען מיר זיך דערהויבען ביז׳ן רעאַלען באַגריף פון אונזער, ניט אויסערליכער, נאָר אינערליך אומ־ענדליכער וועלט און ביז אַ געוויסען גראַד שאַפען פאַר זיך אַ גענוגענדע פאָרשטעלונג פון אונזער אוניווערזום — פון אונזער ערד אָדער, אויב איהר ווילט, פון אונזער זונענסיסטעם. עס איז אַלזאָ קלאָר, אַז אויב אַפילו אונזער געפיהל און אונזער פאַנטאַזיע קאָנען אונז געבען אַ געניע פאָרשטעלונג פון דער וועלט, אַ פאָרשטעלונג וואָס מוז זיין מעהר אָדער ווייניג פאַלש; אויב זיי קאָנען אפילו, דורך זייער אינסטינקטיווען אָנשטויסען זיך, אונז לאָזען דערשפּירן אַ שאָטען, אַ ווייטע עהנליכקייט פון אמת, איז אָבער דעם ריינעם און דעם גאַנצען אמת קאָן אונז נאָר געבען די וויסענשאַפט אַליין.

אין וואָס־זשע ליגט די אורזאַך פון דער שטאַרקער ליעבע צום וויסען, וואָס שטויסט דעם מענשען צו דערגעהן די אַרומיגע וועלט, צו זוכען מיט אַן אומערמידליכער ליידענשאַפט צו אַנטדעקען די סודות פון דער נאַטור, וועמעס לעצטע און פאָלקאָמענסטע שאַ־פונג ער אַליין איז אויף אונזער ערד? איז די דאָזיגע ליעבע צו וויסען ניט מעהר ווי אַן איינפאַכער לוקסוס, אַן אַנגענעהמער צייט־פאַרטרייב, אָדער איז דאָס איינע פון די וויכטיגסטע נויטווענדיג־קייטען פון אונזער נאַטור? מיט זיכערהייט באַהויפּטען מיר, אַז פון אַלע פאַרלאַנגען, וואָס זיינען איינגעבאָרן אין דער מענשליכער נאַטור, איז דער פאַרלאַנג צו וויסען דער מענשליכסטער; און

נאָר די רעליגיעזע פאַנטאַזיע זאָגט: דאָס העכסטע וועזען — גאָט.

דערצו נאָך, ווי מיר האָבען באַמערקט, איז דער מענשליכער געדאַנק דערגאַנגען צו דעם דאָזיגען שלוס, פאַרגלייכענדיג דעם אונטערשייד אָדער זאָגאר דעם געגענזאַץ, וואָס די אַנטוויקעלטע דענקונגס־קראַפט הויבט שוין אָן צו מאַכען אין אַ באַדייטענדער מאָס צווישען דעם אויסערליכען, קערפּערליכען מענשען און זיין אינערליכער וועלט, וואָס אַנטהאַלט אין זיך זיין געדאַנק און זיין ווילען. ניט פאַרדעכטיגענדיג נאַטירליך, אַז די לעצטע איז ניט קיין אַנדער זאַך ווי אַ פּראָדוקט און דער פּועל־יוצא פון דעם שטענדיג זיך באַנייענדען, רעפּראָדוצירנדען אויסדרוק פון מענשליכען אָרגאַניזם; זעהענדיג פאַרקעהרט, אַז אין אַלטעגליכען לעבען שיינט נאָר דער גוף שטענדיג צו געהאָרכען די אָנרעגונגען פון געדאַנק און ווילען; פאָלגליך שטעלט ער זיך פאָר, אַז די נשמה איז, אויב ניט דער באַשעפער, לכל הפּחות דער שטענדינער בעל־הבית איבער דעם חומר, פאַר וועלכען עס בלייבט ניט קיין אַנדער אויפגאַבע ווי נאָר איהר צו דיענען און איהר צו פּראָקלאַמירן. דער רעליגיעזער מענש, — פון דעם מאָמענט, וואָס זיין פעהיגקייט צו דענקען אַבסטראַקט האָט דערגרייכט, אויף דעם באַשריבענעם אופן, צו דער אידעע פון אַן אַלוועלטליכען און אַלערהעכסטען וועזען, וועלכער, ווי מיר האָבען באַוויזען, איז ניט קיין אַנדער זאַך ווי די פעהינקייט צו אַבסטראַקציע אַליין, וואָס שטעלט זיך אַלס אַן אָביעקט אין געגענזאַץ צו זיך אַליין, איז נאַטירליך, וואָס ער נעהמט זי אָן אַלס די נשמה פון אוניווערזום — גאָט.

אויף אַזאַ אופן איז צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע ערשינען אַן אמת'ער גאָט — אַן אַלוועלטליך, אייביג, אומפאַרענדערליך וועזען, באַשאַפען דורך דער צווייפאַכער ווירקונג פון דער רעליגיעזער פאַנטאַזיע און פון דער מענשליכער אַבסטראַקציאָנס־פעהיגקייט. אָבער פון דער מינוט אָן, וואָס גאָט איז אויף אַזאַ אופן דערקענט און באַפעסטיגט געוואָרן, האָט דער מענש, פאַרגעסענדיג, אָדער בעסער געזאָגט, ניט וויסענדיג וועגען זיין אייגענער אינטעלעקטועלער ווירקונג, וואָס נאָר זי אַליין האָט גאָט באַשאַפען, און ניט דערקענענדיג מעהר זיך אַליין אין זיין אייגענער שאַפונג: אין דעם א ל װ ע ל ט ל י כ ע ן א ב ס ט ר א ק ט,

שכר, זיין איינציגער גן־עדן. אויב איהר וועט איהם פרעגען, וואָס איז זיין אינערליכע איבערצייגונג און דאָס לעצטע וואָרט וועגען דער רעאַלער איינהייט פון אוניווערזום, וועט ער אייך זאָגען, אז זי באַשטעהט אין דעם א י י ב י ג ע ן א ו ן א ל ו ו ע ל ט ל י כ ע ן פ ל י ס ע ן, אין דער אָנפאַנגלאָזער, גרעניצלאָזער און אומענדליכער באַוועגונג. — דאָס איז אַלזאָ דער אבסאָלוטער גע־גענזאַץ צו יעדער לעהרע וועגען השגחה, — די אַפּלייקענונג פון גאָט.

אין אַלע רעליגיעס, וועלכע צעטיילען צווישען זיך די וועלט און באַהערשען מעהר אָדער וועניגער די אנטוויקעלטע טעאָלאָגיע — אַגב, מיט דער אויסנאַהם פון בודיזם, וועמעס זעלטענע, פון די עטליכע הונדערט מיליאָנען נאָכפאָלגער איינגאַנצען ניט באַגריי־פענע לעהרע, באַשטעהט פון א רעליגיע אָהן א גאָט, — אין אַלע סיסטעמען פון דער מעטאַפיזיק ערשיינט פאַר אונז גאָט אַלס אַן אַלערהעכסטער וועזען, וועלכער האָט אַלעמאָל עקזיסטירט און האָט אַלץ פון פאָראויס באַשטימט, וועלכער אנטהאַלט אין זיך אַלץ, וועלכער איז דער עצם פון דענקען און אקטיווען ווילען, פון אַלץ וואָס עקזיסטירט און איז געווען דער קדמון פון אַלץ וואָס עס עק־זיסטירט, וועלכער איז דער מקור און די אייביגע אורזאַך פון יע־דער שאַפונג און פון דאָס וואָס בלייבט אומבאַוועגליך און איי־ביג פונקט ווי ער אין דער אַלוועלטליכער באַוועגונג פון די באַ־שאַפענע וועלטען. ווי מיר האָבען געזעהן, געפינט זיך דער דאָ־זיגער גאָט אין דער רעאַלער וועלט, לכל הפחות אין יענעם טייל, וואָס איז צוגענגליך פאַר׳ן מענשען. אַלזאָ דער מענש, ניט קאָנענ־דיג איהם געפינען אויסער זיך, האָט איהם געמוזט געפינען אין זיך. ווי אזוי האָט ער איהם געזוכט? — זיך אָפּקעהרנדיג פון אַלע לעבעדיגע, רעאַלע געגענשטאַנדען, פון אַלע זיכטבאַרע, באַ־וואוסטע וועלטען. האָבען מיר אָבער געזעהן, אז ביים סוף פון דער דאָזיגער אומפרוכטבאַרער וואנדערונג באַגעגענט די מענשלי־כע אבסטראַקציאָנס־פעהיגקייט ניט מעהר ווי אַן איינציגען גע־גענשטאַנד: זי באַגעגענט זיך אַליין, נאָר באַפרייט פון יעדען אינהאַלט און בארויבט פון יעדער באַוועגונג, ניט האָבענדיג קיין געגענשטאַנד, וועלכען מען זאָל נאָך קאָנען איבערשטייגען, — זיך אַליין, אַלס אַבסאָלוט אומבאַוועגליכען, אבסאָלוטען גאָרנישט. —

זיך. מיר האָבען געזעהן, אַז גאָט, וועלכער ווערט באַטראַכט אַלס העכסטער וועזען, און וועלכער איז בעצם ניט מעהר ווי אַן אַב־סאָלוטער אבסאָלוטיזם, — איז לחלוטין אָהן וועלכען עס איז אינ־האַלט און אַטריבוטען, אַ לא היה ולא נברא, ווי דער גאָרנישט אַליין. און אָט אַלס אַזעלכער ווערט ער אָנגעפילט און באַריי־כערט מיט די אַלע ווירקליכקייטען פון דער עקזיסטירענדער וועלט, פון וועלכער ער איז ניט מעהר ווי אַן אַבסטראַקציע, וועלכען אָבער די רעליגיעזע פאַנטאַזיע שטעלט זיך פאָר אַלס האַר און הערשער. עס פאָלגט דערפון, אַז גאָט איז אַן אַבסאָלוטער רויבער, און אַז דער הימעל — אַזוי ווי דער אַנטראָפּאָמאָרפיזם איז דער סאַמע תוך פון יעדער רעליגיע, — וואו די אומשטערבלי־כע געטער האַלטען זיך אויף, איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ קרו־מער שפּיגעל, וואָס צייגט דעם גלויביגען מענשען זיין אייגענע אָפּשפּיגלונג אין אַ פאַרקעהרטער און פאַרגרעסערטער פאָרם.

וואָרים די ווירקונג פון דער רעליגיע באַשטעהט ניט נאָר אין דעם, וואָס זי נעהמט אַוועק פון דער ערד דעם נאַטירליכען רייכ־טום און קראַפט, און פון דעם מענשען זיינע פעהיגקייטען און מעשים טובים, לויט ווי ער אַנטדעקט זיי אין זיין היסטאָרישער אַנטוויקלונג, כדי זיי גלייך אַריבערצוטראָגען אין הימעל אַריין און מאַכען פון זיי געטליכע אַטריבוטען אָדער וועזענס; דורכפיהרנדיג די דאָזיגע איבערטראָגונג, פאַרענדערט נאָך די רעליגיע אויף אַ גרינדליכען אופן דעם גאַנצען כאַראַקטער פון די קרעפטען אָדער אייגענשאַפטען, זי פאַרדרעהט און צעקאַליעטשעט זיי און גיט זיי אַ ריכטונג, וואָס איז פּונקט דער היפוך פון זייער אורשפּרינגליכער ריכטונג.

אָט אויף אַזאַ אופן ווערט דער מענשליכער פאַרשטאַנד, דער איינציגער אָרגאַן, וואָס מיר באַזיצען צו דערגעהן דעם אמת, אַ געטליכער פאַרשטאַנד; ער ווערט פאַר אונז אינגאַנצען אומ־פאַרשטענדליך און דרינגט אַריין אין דעם באַוואוסטזיין פון די גלויביגע, אַלס אַן אַנטפּלעקונג פון אַן אומזין. אויף אַזאַ אופן געהט דאָס איבער דער רעספּעקט צום הימעל אין אַ פאַראַכטונג צו דער ערד, און די פאַרגעטערונג פון דער גאָטהייט אין דער דער־נידערונג פון דער מענשהייט. די מענשליכע ליעבע, יענער גרוי־סער נאַטירליכער באַנד, וועלכער פאַרבינדענדיג אַלע אינדיווידו־

— איהם אַנגעהויבען פאַרגעטערן. די ראָלעס האָבען זיך גלייך איבערגעביטען: דער באשאַפענער איז געוואָרן דער כלומרש'טער באשעפער, און דער אמת'ער באשעפער — דער מענש — האָט פאַרנומען א פּלאַץ צווישען דער מאַסע אנדערע אומגליקליכע באַשעפענישען, אלס אַן אָרים באשעפעניש, אָהן כמעט וועלכער עס איז פּריווילעגיע, אין פאַרגלייך מיט די איבעריגע.

קוים איז גאָט געוועזן אַנערקענט, איז שוין די ווייטערדיגע לאָגישע און פּראָגרעסירענדע אנטוויקלונג פון די פאַרשיידענע טעאָלאָגיעס גאַנץ פאַרשטענדליך און לאָזט זיך ערקלערן גאַנץ נאַטירליך, אלס די אָפּשפּיגלונג פון דער היסטאָרישער אנטוויקלונג פון דער מענשהייט. וואָרים איינמאָל האָט דער געדאַנק פון אַן איבערנאַטירליך און אלערהעכסט וועזן באהערשט די מענשליכע פאָרשטעלונג און איז ביי איהם געוואָרן אזא פעסטע רעליגיעזע איבערצייגונג, אז ער צווייפעלט אין דער ווירקליכקייט פון דעם דאָזיגען וועזן נאָך ווייניגער ווי אין דער ווירקליכקייט פון רעאלע זאכען, וועלכע ער זעהט און קאָן אָנטאַפּען מיט די הענט, — איז נאַטירליך אוממעגליך, אז דער דאָזיגער געדאַנק זאָל מוזען ווערן דער הויפּט יסוד פון דער גאַנצער מענשליכער עקזיסטענץ, אז ער זאָל איהם פאַרענדערן, דורכדרינגען און באהערשען אויף א פאָלשטענדיגען און אבסאָלוטען אופן. דאָס העכסטע וועזען ווערט באלד פאַרגעשטעלט אלס דער אבסאָלוטער האר, אלס דער געדאַנק, דער ווילען, דער מקור, אלס דער בורא און דער משגיח פון אלע געגענשטאַנדען. קיין זאך קאָן מיט איהם מעהר ניט קאָנקורירען, און אין פאַרגלייך מיט איהם מוז אלץ רעדוצירט ווערן צו גאָרנישט. דער אמת פון אלע זאכען געפינט זיך נאָר אין איהם איינעם, און יעדער באזונדער וועזען, ווי מעכטיג ער זאָל ניט זיין, און אפילו דער מענש גופא, קאָנען ווייטער ניט עקזיסטירן סיידען מיט גאָט'ס צושטימונג. דאָס אלץ איז זאָגסט גאַנץ לאָגיש, וואָרים ווען עס זאָל זיין אנדערש, וואָלט גאָט ניט געוועזן קיין אלערהעכסטער, אלמעכטיגער, אבסאָלוטער וועזען, ד. ה. ער וואָלט איננאַנצען ניט עקזיסטירט.

אלס נאַטירליכער רעזולטאַט פון אזא דענקען, הויבט דער מענש אָן צוצושרייבען צו גאָט אלע אייגענשאַפטען, אלע כחות, אלע מעשים טובים. וואָס ער געפינט אויס אין זיך אָדער אויסער

ערנידעריגענדען און דריקענדען יאָך פון דער גאָטהייט, דער יאָך, וועלכער וועט סוף־כל־סוף מוזען אַרונטערגעוואָרפען ווערן, כדי זיך באמת צו דערשלאָגען צום שכל'דיגען שכל, צום אמת'ן אמת, צו דער פאָלשטענדיגער גערעכטיגקייט און ווירקליכע פרייהייט.

אין דער רעליגיע מאַכט די מענשליכע חיה, אַרויסגעהענדיג פון טיערישען צושטאַנד, דעם ערשטען שריט צו מענשליכקייט; נאָר כל זמן ער וועט פאַרבלייבען רעליגיעז, וועט ער קיינמאָל ניט דערגרייכען זיין ציעל, מחמת יעדע רעליגיע פאַר'משפט איהם צו אומזיניגקייט און, פאַרדרעהענדיג די ריכטונג פון זיינע שריט, צווינגט זי איהם צו זוכען געטליכעס אַנשטאָט מענשליכעס. אין דער רעליגיע האָבען די פעלקער, אַזוי גיך ווי זיי האָבען זיך באַפרייט פון דער נאַטירליכער שקלאַפעריי, אין וועלכער עס בלייבען פאַרזונקען די חיות פון אַנדערע מינים, גלייך געפונען אַ נייע שקלאַפעריי, אַ שקלאַפעריי אין דער באַציהונג צו די שטאַרקע מענשען און קאַסטען, וואָס זיינען פּריווילעגירט דורך דעם געטליכען אויסוואהל.

איינער פון די הויפּט אַטריבוטען פון די אומשטערבליכע געטער, ווי באַוואוסט, איז די באַרופונג פון די געזעצגעבער פון דער ג שליכער געזעלשאַפט, די גרינדער פון שטאַאַט. דער מענש, לויט ווי אַלע רעליגיעס פאַרזיכערן, וואָלט געבליבען אומפעהיג צו אונטערשיידען וואָס גוט און וואָס שלעכט איז, וואָס איז גערעכט און וואָס איז אומגערעכט, אויב מען וואָלט איהם איבערגעלאָזען צו זיינע איינענע כחות. עס איז דעריבער נויטיג געוועזן, אַז די גאָטהייט אליין, אויף וועלכען ניט איז אופן, זאָל זיך אַרונטערלאָזען אויף דער ערד, אויפצוקלערן דעם מענשען און איינצופיהרן אין דער מענשליכער געזעלשאַפט אַ פּאָליטישע און סאָציאַלע אָרדענונג. פון וואָס עס פאָלגט דער ווייטערדיגער זיעג־רייכער שלוס: יעדער געזעץ און יעדע אויפהאַלטונג פון מאַכט איז געהייליגט פון הימעל און מען מוז זיי דעריבער שטענדיג און אונטער אַלע אומשטענדען אַרויסווייזען אַ בלינדע געהאָרכ־זאַמקייט.

מען, אלע פעלקער, און מאכענדיג דעם גליק און די פרייהייט פון יעדען איינציגען אפהענגיג פון דער פרייהייט און דעם גליק פון אלע אנדערע, מוז, ניט קוקענדיג אויפ'ן אונטערשייד פון קאליר און ראסע, פריהער אדער שפעטער פאראייניגען אלע מענשען אין אן אלגעמיינער ברידערליכקייט, — אט די ליעבע, ווערענדיג א געטליכע ליעבע און רעליגיעזער רחמנות, ווערט גלייך א קנוטע פאר דער מענשהייט: דאס בלוט, וואס איז פארגאסען געווארן אין נאמען פון רעליגיע זינט די געשיכטע האט זיך אנגעהויבען, די אלע מיליאנען מענשליכע קרבנות, וואס זיינען געאפפערט געווארן פאר דעם גרויסען כבוד פון די געטער, זאגען עדות וועגען דעם. . . . צולעצט, די גערעכטיגקייט אליין, די צוקינפטיגע מוטער פון דער גלייכהייט, ווי נאר זי ווערט אריבערגעטראגען פון דער רעליגיעזער פאנטאזיע אין די הימעלשע ספערען און עס ווערט פון איהר א געטליכע גערעכטיגקייט, קעהרט זי זיך באלד אום צוריק אויף דער ערד אין דער טעאלאגישער פארם פון גנעדיגקייט, נעהמענדיג שטענדיג און אומעטום דעם צד פון די שטארקסטע און פארשפרייטענדיג ווייטער צווישען די מענשען נאר גוואלטטאטען, פריווילעגיעס, מאנאפאלען און אלע אנדערע משונה'דיגע אומגלייכהייטען, וואס ווערן געהייליגט דורך דעם היסטארישען רעכט.

מיר פרעטענדירן ניט אפצולייקענען די היסטארישע אומפארמיידליכקייט פון רעליגיע, מיר באהויפטען ניט, אז זי איז געוועזן אן אבסאלוטע צרה אין דער געשיכטע. אויב זי איז א צרה, איז זי געוועזן און צום אומגליק פארבליבען ביז היינט פאר א גרויסען טייל פון דער אומוויסענדער מענשהייט אן אומפארמיידליכע צרה, פונקט ווי בכלל אלע טעות'ן און זייטיגע אפווייכונגען, וועלכע זיינען אומפארמיידליך אין דער אנטוויקלונג פון יעדער מענשליכער פעהיגקייט. די רעליגיע, ווי מיר האבען געזאגט, דאס איז די ערשטע דערוואכונג פון מענשליכען פארשטאנד אונטער דער פארם פון א געטליכען אומזין; דאס איז דער ערשטער שימער פון מענשליכען אמת דורך דעם געטליכען מאנטעל פון שקר; דאס איז די ערשטע ערשיינונג פון מענשליכע מאראל, גערעכטיגקייט און רעכט דורך דער היסטארישער אומגערעכטיגקייט פון געטליכען חסר; ענדליך איז דאס די שולע פון פרייהייט אונטער דעם

חיות, אָהן דער קלענסטער אויסנאַהם, און בלויז מיט דעם גרויסען אונטערשייד בנוגע זייער אַנטוויקלונג, געפינען מיר צוויי קענענ־געזעצטע אינסטינקטען: דעם אינסטינקט פון זעלבסט־דערהאַל־טונג פון אינדיווידום און דעם אינסטינקט צו דערהאַלטען דעם מין, אָדער, ריידענדיג אויף דער מענשליכער שפּראַך, דעם עגאָאיסטישען אינסטינקט און דעם סאָציאַלען אינסטינקט. פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער וויסענשאַפט, ווי פון שטאַנדפּונקט פון דער נאַטור גופא, זיינען אָט דיביידע אינסטינקטען גלייך נאַטירליך און פאָלגליך געזעצליך, און וואָס איז וויכטיגער פון אלץ, זיי זיינען גלייך נויטווענדיג אין דער נאַטירליכער עקאָנאָמיע פון די וועזענס. דער אינדיווידועלער אינסטינקט איז דער הויפּט־באַדינג פאַר דער אויפהאַלטונג פון דעם מין; ווארים ווען אלע אינדיווידומען וואָלטען זיך ניט פאַר־טיידיגט מיט אלע כחות געגען מאַנגעל, געגען די אלע אויסערליכע געפאַהרען, וואָס שטעלען כסדר אין סכנה זייער עקזיסטענץ, — וואָלט אויך ניט געקאָנט עקזיסטירן דער מין אליין, וועלכער לעבט נאָר אין די אינדיווידומען און דורך די אינדיווידומען. ווען מען זאָל אָבער וועלען אורטיילען וועגען אָט די צוויי טריבען, שטעהענדיג אויף דעם אבסאָלוטען שטאַנדפּונקט פון אויסשליסליכען אינטערעס פון דער נאַטור, וואָלט מען געזאָגט, אז דער סאָציאַלער אינסטינקט איז גוט, און דער אינדיווידועלער, אויף וויפיעל ער געהט להיפוך צו איהם, — איז שלעכט. ביי מוראַשקעס, ביי ביהנען וועגט די טוגענד אריבער די זינד, מחמת דער סאָציאַלער אינסטינקט, ווי עס שיינט, אונטערדריקט זייער אינדיווידועלען אינסטינקט. אין גאַנצען להיפוך זעהען מיר ביי די ווילדע חיות, און מיר וועלען קיין טעות ניט מאַכען ווען מיר וועלען זאָגען, אז אין דער וועלט פון חיות בכלל הערשט שטאַרקער דער עגאָאיזם. פאַרקעהרט, דער מין־אינסטינקט, דערוואַכט בלויז אויף א קורצער צייט און האַלט נאָר אַן אזוי לאַנג, וויפיעל עס איז נויטיג פאַר דעם געבעהרען און דערציהען פון נייעם דור.

גאַנץ אַנדערש איז דער פאַל מיט דעם מענשען. ווי עס ווייזט אויס, — און דאָס איז איינער פון די באַווייזען, אז דער מענש שטעהט העכער פון אלע אַנדערע מינים חיות, — זיינען די ביידע געגענגעזעצטע אינסטינקטען: דער עגאָאיזם און די געזעלשאַפט־

דאָס איז זעהר גינסטיג פאַר די רעגירער און זעהר אומ־גינסטיג פאַר די רעגירטע, און אַזוי ווי מיר געהערן צו די לעצטע, פאָדערן אַלע אונזערע אינטערעסען, אַז מיר זאָלען נעהנטער באַטראַכטען די באַגרינדונג פון אָט דער באַהויפּטונג, וועלכע האָט אונז אַלעמען פאַרוואַנדעלט אין שקלאַפען. מיר מוזען געפינען אַ מיטעל זיך צו באַפרייען פון איהר יאָך.

די פראַגע האָט זיך שוין איצט פאַר אונז אויסערגעוועהנליך פאַראיינפאַכט: גאָט עקזיסטירט ניט אָדער ער איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי דער פּראָדוקט פון אונזער אבסטראַקציאָנס־פעהיג־קייט, פאַראייניגט מיט דעם רעליגיעזען געפיהל, וואָס איז אריבער צו אונז בירושה פון די חיות. גאָט, דאָס איז דער אבסאָלוטער גאָרנישט, וועלכען בלויז די רעליגיעזע פאַנטאַזיע שטעלט זיך פאָר אין דער פאָרם פון דאָס העכסטע און גרעסטע וועזען; — אַן אבסאָלוט באַרויבטער פון יעדען אינהאַלט און אַ באַרייכערטער מיט אַלע רעאַליטעטען פון דער ערד; — וועלכע קעהרט צוריק דעם מענשען אין אַ צודרעהטער, צוקאַליעטשעטער געטליכער פאָרם דאָס, וואָס זי האָט ביי איהם פריהער אַוועקגענומען. גאָט קאָן ניט זיין, ניט גוט, ניט שלעכט, ניט גערעכט, ניט אומגערעכט. ער קאָן גאָרנישט פאַרלאַנגען, גאָרנישט באַשטימען, ווייל אין עצם איז ער גאָרנישט; און ער ווערט אַלץ, בלויז אַ דאַנק דער רע־ליגיעזער לייכטגלויביגקייט. דאַרום, אויב זי האָט אין איהם גע־פונען אידעען פון גערעכטיגקייט און גוטס, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווייל זי האָט זיי פריהער אליין אין איהם אריינגעלייגט, ניט ווי־סענדיג פון דעם; מיינענדיג אַז זי קריגט, האָט זי גאָר איבער־געלאָזט. אָבער, כדי אריינצוטאָן די דאָזיגע אידעען אין גאָט, האָט דאָך דער מענש זיי געדאַרפט האָבען! איז וואו האָט ער זיי געפונען? זיכער, אין זיך גופא. אָבער אַלץ, וואָס ער באַזיצט, האָט ער תחילת באַקומען פון זיין טיערישקייט, — מחמת אפילו זיין גייסט איז קיין אַנדער זאַך ניט ווי אַן ערשיינונג, אַן אויסדרוק פון זיין טיערישער נאַטור. די אידעען פון דאָס גערעכטע און גוטע, פּונקט ווי אַלע אַנדערע מענשליכע זאַכען, מוזען דעריבער האָבען זייער שרש אין דער סאַמע טיערישקייט פון מענשען.

און באמת, די עלעמענטען פון דאָס וואָס מיר רופען מאָראַל, געפינען זיך שוין אין דער וועלט פון די חיות. ביי אַלע מינים

ליכע נויטווענדיגקייט ווערט אין איהם שטענדיג געבאָרן דורך א סך אויסערליכע אורזאַכען, וואָס ער איז גאָרניט חושד, — מעהר פריי, מעהר אויטאָנאָם, מעהר באַשאַנקען מיט פרייוויליגער באַוועגונג, ווי די אינדיווידומען פון די נידעריגערע מינים. ער הויבט אָן צו דערפיהלען זיין פ ר י י ה י י ט.

מיר קאָנען דעריבער זאָגען, אַז די נאַטור אַליין אין איהרע פראָגרעסיווע פאַרענדערונגען שטרעבט צו באַפרייאונג, און אַז שוין אין דער נאַטור־וועלט, אין דעם ענגען זין פון וואָרט, איז אַ גרע־סערע אינדיווידועלע פרייהייט בלי ספק אַ סימן פון אויסצייכענונג. די פאַרהעלטניסמעסיג אינדיווידואַליזירטסטע, די פרייסטע באַשע־פעניש, פון שטאַנדפּונקט פון טיער־רייך, איז אומבאַשטרייטבאַר דער מענש.

מיר האָבען געזאָגט, אַז דער מענש איז דער אינדיווידואַליס־טישסטער פון די ערדישע באַשעפענישען, — ער איז אָבער אויך ד ע ר ס אָ צ י אַ ל ס ט ע ר פון אַלע וועזענס. זשאַן זשאַק רוסאָ׳ס באַהויפּטונג, אַז די ערשטע געזעלשאַפט איז געגרינדעט גע־וואָרען דורך דעם פרייען אָפּמאַך, וואָס די ווילדע האָבען צווישען זיך געשלאָסען, איז געוועזען אַ גרויסער טעות. אָבער רוסאָ איז ניט דער איינציגער, וואָס האָט דאָס באַהויפּטעט. די מייסטע מאָ־דערנע יוריסטען און פּובליציסטען, פון דער קאַנטישער שולע, אָדער פון וועלכער עס איז אַנדערער אינדיווידואַליסטישער און ליבעראַלער שולע, וועלכע אָנערקענען ניט, סיי אַ געזעלשאַפט וואָס איז געגרינ־דעט אויף דעם געטליכען רעכט פון די טעאָלאָגען, סיי אַ געזעל־שאַפט וואָס די העגעליאַנישע שולע באַצייכענט אַלס אַ מעהר אָדער ווענינער מיסטעריעזע רעאַליזאַציע פון דער אָביעקטיווער מאָראַל, סיי די אורשפּרינגליך־טיערישע געזעלשאַפט פון די נאַטוראַליסטען, — זיי אַלע נעהמען ווילענדיג־ניט־ווילענדיג און ניט האָבענדיג קיין אַנדער באַגרינדונג, פאַר זייער אויסגאַנגס־פּונקט דעם ש ט י ל ע ן אָ פּ מ אַ ך. אַ שטילער אָ פּ מ אַ ך! ד. ה. אַן אָפּמאַך אָהן ווערטער און, פאָלגליך, אָהן שכל, אָהן ווילען, — אַ רעוואָלטירענדער אומזין! אַן אומזיניגע איינבילדונג, און וואָס נאָך ערגער איז, אַ שלעכטע איינבילדונג, אַן אומווירדיגע נאַרעריי! ווייל דאָס מיינט אָנצונעהמען, אַז אין דער צייט, וואָס איך בין נאָך ניט געוועזען ביכולת צו פאַרלאַנגען, צו דענקען, צו ריידען, האָב

ליכקייט, פיעל שטארקער און אומטיילבארער ביי דעם מענשען ווי ביי אלע חיות פון די נידעריגערע מינים. אין זיין ענגאאיזם איז דער מענש ברוטאלער פון די בלוטדורשטיגסטע חיות; צו דער זעלבער צייט אבער איז ער נאך מעהר געזעלשאפטליכער פון די ביהנע און די מוראשקעס.

דאס וואס א געוויסע חיה צייגט ארויס א גרעסערע עגאיס־טישע קראפט, ד. ה. א גרעסערע אינדיווידואליטעט, איז בלי ספק א באוויז, אז איהר ארגאניזם איז פארהעלטניסמעסיג מעהר פאל־קאמען און א צייכען פון אן אנטוויקעלטערן באוואוסטזיין. יעדער מין חיה, אלס אזעלכער, איז אונטערווארפען א ספעציעלען נאטור־געזעץ, ד. ה. ער אנטוויקעלט זיך און דערהאלט זיך אויף זיין באזונדערן, אייגענטימליכען אופן, וואס צייכענט איהב אויס פון אלע אנדערע מינים חיות. דער דאזיגער געזעץ האט ניט קיין אנדער רעאלע עקזיסטענץ, אחוץ די לעבעדיגע אינדיווידומען, וועלכע געהערן צו דעם מין, וואס ער באהערשט; די איינציגע רעאלקייט פון דעם געזעץ איז אין די דאזיגע אינדיווידומען. ער באהערשט אבער אבסאלוט אלעמען און זיי ווערן זיינע שקלאפען. ביי די נאר נידעריגע מינים ערשיינט דער דאזיגער געזעץ גיכער אלס א פאקט פון פלאנצען־ איידער פון טיער־לעבען; ער איז כמעט אינגאנצען פרעמד פאר די אינדיווידומען, זייענדיג כמעט אן אויסערליכער געזעץ, אונטער וועלכען די אינדיווידומען, אויב מען קאן נאר צו זיי אנווענדען דעם דאזיגען נאמען, אונטערוואר־פען זיך, אזוי צו זאגען, מעכאניש. אבער וואס קאמפליצירטער עס ווערן די מינים, וואס נעהנטער זיי קומען אויף דער מדרגה פון פראגרעס צום מענשען, אלץ מעהר אינדיווידואליזירט זיך דער זיי באהערשענדער ספעציעלער מין־אינסטינקט, אלץ מעהר רע־אליזירט ער זיך און צייגט זיך ארויס אין יעדען אינדיווידום, וועל־כער באקומט דורך דעם גופא א מעהר באשטימטען כאראקטער, א מעהר אינדיווידואליזירטע פיזיאגאמיע, אזוי אז בלייבענדיג אונ־טערווארפען דעם דאזיגען געזעץ אזוי פאטאל ווי צו די איבעריגע, פיהלט זיך דער אינדיווידום, — פון דעם מאמענט, וואס דער געזעץ ערשיינט ביי איהם אין דער געשטאלט פון זיין אייגענעם אימפולס, אין דער פארם פון א מעהר אינערליכער ווי אויסערליכער נויטווענדינקייט, — ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס אט די אינער־

אַנדערע, און די פרייהייטען פון אַלע, ווען זיי באַגעגענען זיך מיט די אַנדערע, מוזען זיך גענענזייטיג באַגרעניצען און פארקלענערן, מוזען זיך באַשטרייטען איינע די אַנדערע און זיך גענענזייטיג פאַרניכטען...

כדי ניט פאַרניכטעט צו ווערן אינגאַנצען, שליסען זיי צווישען זיך אַן עפענטליכען אָדער שטילען אָפּמאַך, דורך וועלכען זיי גיבען אָפּ אַ טייל פון זיך אַליין, כדי צו פאַרזיכערן דאָס איבעריגע. אָט דער אָפּמאַך ווערט דער באַזיס פון דער געזעלשאַפט, אָדער בעסער געזאָגט, פון דעם שטאַאַט; וואָרים עס איז נויטיג צו באַמערקען, אַז אין אָט דער טעאָריע איז ניטאָ קיין פּלאַץ פאַר אַ געזעלשאַפט, אין איהר עקזיסטירט נאָר דער שטאַאַט, אָדער בעסער געזאָגט, די געזעלשאַפט ווערט אין איהר אינגאַנצען פאַרשלונגען פון דעם שטאַאַט.

ד י ג ע ז ע ל ש א פ ט, דאָס איז אַ נאַטירליכער אופן, ווי מענשען זאָלען עקזיסטירען אומאָפּהענגיג פון יעדען אָפּמאַך. זי ווערט געפיהרט פון זיטען און טראַדיציאָנעלע מנהגים, אָבער קיינמאָל ניט פון געזעצען. זי פּראָגרעסירט לאַנגזאַם, באַוועגט דורך די אימפּולסען פון דער אינדיווידועלער איניציאַטיווע, אָבער ניט פון דעם שכל און דעם ווילען פון דעם געזעצגעבער. אמת, עס עקזיסטירען געזעצען, וואָס באַהערשען ניט־ווילענדיג דער געזעלשאַפט, אָבער דאָס זיינען נאַטירליכע געזעצען, וועלכע געהערן צו אַ סאָציאַלען קערפּער, ווי פיזישע געזעצען געהערן צו אַ מאַטעריעלען קערפּער. דער גרעסטער טייל פון אָט די געזעצען איז נאָך ביז איצט ניט אויסגעפינען, און פונדעסטוועגען באַהערשען זיי די מענשליכע געזעלשאַפט פון איהר געבורט אָן, אומאָפּהענגיג פון דעם שכל און ווילען פון די מענשען, וועלכע שטעלען איהר צונויף. עס פאָלגט דערפון, אַז זיי דאַרפען ניט פאַרגליכען ווערן מיט די פּאָליטישע און יורידישע געזעצען, וואָס ווערן פּראָקלאַמירט פון אַ העכערער עס איז געזעצגעבענדער מאַכט, וועלכע אונזערע ערקלערענדע טעאָריעס אָנערקענען אַלס די לאָגישע שלוסען פון דעם ערשטען אָפּמאַך, וואָס מענשען האָבען באַוואוסטזיניג געשלאָסען.

דער שטאַאַט איז ניט קיין דירעקטער פּראָדוקט פון דער נאַטור, און מיר וועלען שפּעטער זוכען צו באַווייזען, ווי אַזוי ער ווערט געשאַפען אין דער נאַטירליכער געזעלשאַפט פון דעם רעליגיעזען

איך, נאָר מיט דעם אַליין, וואָס איך האָב זיך אָהן פּראָטעסט גע־לאָזען ארומשערען, שוין געגעבען מיין צושטימונג אויף מיין איי־גענער אייביגער שקלאפעריי, ווי אויך פון אַלע די וואָס וועלען פון מיר ארויסקומען!

די פאָלגען פון אזא געזעלשאַפטליכען אָפּ־מאך זיינען ווירקליך טרויעריגע, מחמת זיי פיהרען צו דער אבסאָלוטער הערשאַפט פון שטאַאט. און דאָך, ווען מען נעהמט דעם דאָזיגען פּרינציפּ אלס אויסגאַנגס־פּונקט, שיינט ער צו זיין אויסערגעוועהנליך ליבעראַל. די אינדיווידומען, ביים שליסען דעם דאָזיגען אָפּמאך, שטעלט מען זיך פאָר, באַנוצען זיך מיט פאָל־שטענדיגער פרייהייט, וואָרים אין איינקלאַנג מיט אָט דער טעאָריע, איז עס בלויז דער נאַטור־מענש, דער ווילדער, וואָס באזיצט די פולע פרייהייט. מיר האָבען ארויסגעזאָגט אונזער מיינונג וועגען אָט דער נאַטירליכער פרייהייט, וועלכע איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי די אבסאָלוטע אָפּהענגיגקייט פון דעם גאָרילאַ־מענשען אָן דעם שטענדיגען דרוק פון דער אויסערליכער וועלט. נאָר לאָמיר אָנ־נעהמען, אז דער מענש, ביי דעם אויסגאַנגס־פּונקט פון זיין גע־שיכטע, איז באמת געווען פריי; איז צו וואָס האָט ער גערארפט בילדען די געזעלשאַפט? ענטפערט מען, אז צוליעב דעם, כדי צו גאַראַנטירען דעם אינדיווידום די זיכערקייט געגען דעם מענ־ליכען אריינדרינגען פון דער אויסערליכער וועלט, אריינגעהמענדיג אין איהר אַלע איבעריגע מענשען, צי זיי זיינען יאָ אריינגעטראָטען, אָדער ניט אריינגעטראָטען אין דער אסאָציאציע, אזוי לאַנג ווי זיי געהערען נאָר ניט צו אַן אַנדער נייער געגרינדעטער געזעלשאַפט.

און אָט האָט איהר, אַלזאָ, די ערשטע מענשען, די פאָלשטענ־דיג פרייע, יעדער אין זיך און פאַר זיך אַליין, וועלכע באַנוצען זיך אָבער מיט דער דאָזיגער אומבאַגרעניצטער פרייהייט, נאָר אזוי לאַנג ווי זיי באגעגענען זיך ניט איינער מיט'ן אַנדערן, אזוי לאַנג ווי זיי בלייבען פארזונקען אין דער אבסאָלוטער, אינדיווידועלער איינ־זאמקייט. די פרייהייט פון איינעם נויטיגט זיך ניט אין דער פרייהייט פון צווייטען, פארקעהרט, יעדע איינע פון די דאָזיגע אינ־דיווידועלע פרייהייטען באַנוגענט זיך מיט זיך אַליין, עקזיסטירט פאַר זיך אַליין, אזוי, אז די פרייהייט פון יעדען איינעם מוז אומ־פארמיידליך ווערען די פארלייקענונג פון דער פרייהייט פון אַלע

טישער טעאָריע, שטעלט די פרייהייט פון איינציגען אוועק אַ גרעניץ אָדער אַ נאַטירליכע אָפּלייקענונג פון די פרייהייטען פון אַלע אַנדערע; נו, איז אָט די דאָזיגע אַבסאָלוטע באַגרעניצונג, אָט די אָפּלייקענונג פון יעדען איינעמס פרייהייט אין נאָמען פון דער פרייהייט פון כּלל אָדער פון אַלגעמיינעם רעכט, — אָט דאָס איז דער שטאַאט. בכן, דאָרט וואו עס הויבט זיך אָן דער שטאַאט, דאָרט ענדיגט זיך די אינדיווידועלע פרייהייט, און פאַרקעהרט.

מען וועט מיר ענטפערן, אַז דער שטאַאט, דער פאַרטרעטער פון דעם אַלגעמיינעם וואוילזיין אָדער די אַלגעמיינע אינטערעסען, נעהמט נאָר צוליעב דעם אוועק ביי יעדען איינעם אַ טייל פון זיין פרייהייט, כדי איהם צו גאַראַנטירן דאָס איבעריגע. אָבער דאָס איבעריגע, אויב איהר ווילט, איז נאָר אַ גאַראַנטיע, אָבער באַין אופן ניט קיין פרייהייט. פרייהייט איז אומטיילבאַר: מען קאָן ניט אָפּשניידען אַ טייל פון איהר, ניט דער׳הרג׳ענענדיג איהר אינגאַנצען. אָט דער קליינער טייל, וואָס איהר שניידט אָפּ, דאָס איז דער סאַמע עצם פון דער פרייהייט, דאָס איז אַלץ. צוליעב דעם נאַטירליכען, אומפאַרמיידליכען, אומבאַזיעגבאַרען דראַנג פון מיין גאַנצער פרייהייט, קאָנצענטרירט זי זיך גלייך פונקט אין דעם טייל, וואָס איהר שניידט אָפּ, ווי קליין אָט דער טייל זאָל ניט זיין. דאָס איז די געשיכטע פון „בלוי-באָרד׳ס״ ווייב, וועלכע האָט געהאַט אין איהר רשות דעם גאַנצען פּאַלאַץ מיט דער פולער און פאָל־שטענדיגער פרייהייט אריינצוקומען אומעטום, צו זעהן און באַריהרען אַלץ, מיט דער אויסנאַהם פון איין קליינעם צימער, וואוהין דער דעספּאָטישער ווילען פון איהר שרעקליכען מאַן האָט איהר פאַרוועהרט אַריינגעהן, אונטער דער מורא פון טויט. און פאַסירט האָט, אַז אָפּקעהרענדיג זיך פון דער גאַנצער פּראַכט פון פּאַלאַץ, האָט זיך איהר גאַנצע אויפמערקזאַמקייט קאָנצענטרירט אויף אָט דעם מיזעראַבעלען קליינינקען צימערל; זי האָט איהם געעפענט און זי איז געווען גערעכט, וואָס זי האָט איהם געעפענט, מחמת דאָס איז געווען אַן אומפאַרמיידליכע מאַניפעסטאַציע פון איהר פרייהייט, אין דער צייט וואָס דער פאַרבאָט ניט אריינצוגעהן אהין איז געווען אַ מיאוס׳ע פאַרלעצונג פון אָט דער אייגענער פרייהייט. און דאָס איינענע איז אויך די געשיכטע מיט דער ירידה פון אדם און חוה: דער פאַרבאָט ניט צו פאַרזוכען די פרוכט פון עץ־הדעת, ניט צוליעב

באוואוסטזיין. לויט דער מיינונג פון די ליבעראלע פובליציסטען איז דער ערשטער שטאאט געשאפען געוואָרן פון דעם פרייען און באוואוסטזיניגען ווילען פון די מענשען; לויט דער מיינונג פון די אבסאָלוטיסטען איז ער די שאפונג פון דער גאָטהייט. איןביידע פאלען הערשט ער איבער דער געזעלשאפט און שטרעבט איינגאנצען זי צו פארשלינגען.

אין דעם צווייטען פאל איז די פארשלינגונג א זעלבסטפאר־שטענדליכע זאך: די געטליכע איינריכטונג מוז אומבאדינגט פאר־צעהרן יעדע נאטירליכע איינריכטונג. אינטערעסאנטער פון אלץ איז אָבער דאָס, וואָס די אינדיווידואליסטישע שולע מיט איהר פרייען אָפמאך קומט אויך צו דעמזעלבען רעזולטאט. און באמת הויבט די דאָזיגע שולע אָן מיט דער אָפלייקענונג פון דער סאמע עקזיסטענץ פון א נאטירליכער געזעלשאפט, וועלכע זאָל האָבען עקזיסטירט איידער דער אָפמאך איז געשלאָסען געוואָרן — מחמת אזא געזעלשאפט וואָלט געמיינט, אז עס זיינען פאראן נאטירליכע באציהונגען צווישען די אינדיווידומען און פאָלגליך א געגענזייטיגע באגרעניצונג פון זייערע פרייהייטען, וואָס באשטרייט די אבסאָלוטע פרייהייט, מיט וועלכער יעדערער, ווי עס קומט אוים לויט דער דאָזיגער טעאָריע, האָט זיך באנוצט ביז צום שליסען פון דעם אָפמאך, און וואָס וואָלט געווען ניט מעהר און ניט ווינציגער, ווי דער אייגענער אָפמאך, וואָס האָט עקזיסטירט אין דער פאָרם פון א נאטירליכען פאקט, און זאָגאר נאָך פריהער איידער דער פרייער אָפמאך. אלזאָ, אין איינקלאנג מיט דער דאָזיגער טעאָריע, הויבט זיך די מענשליכע געזעלשאפט אָן ערשט מיט דער שליסונג פון אָפמאך. אָבער וואָס זשע איז דאן די געזעלשאפט? דאָס איז א ריינע, לאָגישע פארווירקליכונג פון אן אָפמאך מיט אלע זיינע פראָיעקטען און געזעצגעבערישע און פראקטישע פאָלגען, — דאָס איז דער שטאאט.

לאָמיר איהם נעהנטער באטראכטען. וואָס שטעלט ער מיט זיך פאָר? די סומע פון די פארניינונגען פון די אינדיווידועלע פרייהייטען פון אלע זיינע מיטגליעדער; אָדער די אייגענע צאָהל אָפפער, וואָס עס ברענגען אלע זיינע מיטגליעדער, וועלכע זאָגען זיך אָפ פון א טייל פון זייערע פרייהייטען לטובת דעם אל־געמיינעם גליק. מיר האָבען געזעהן, אז לויט דער אינדיווידואליס־

חוץ אפשר יענע, וואָס זיין שוואַכקייט אָדער זיין רעלאַטיווע קראַפט האָט פון איהם געפאָדערט, — מיט אַנדערע ווערטער, זיין קלוגקייט און זיין פערזענליכער אינטערעס.* דעמאָלט, אַלץ אין איינקלאַנג מיט דערזעלבער טעאָריע, איז דער עגאָאיזם געווען דער העכסטער געזעץ, דער איין־אייינציגער רעכט: דאָס גוטע איז באַשטימט געוואָרן נאָך דעם ערפאָלג, דאָס שלעכטע — נאָך דעם דורכפאַל; און די גערעכטיגקייט איז געווען ניט עפּעס אַנדערש, ווי די אָנערקענונג פון אַ געשעהענעם פאַקט, ווי שרעקליך, באַרבאַריש און אָפּשטויסענד ער זאָל ניט זיין, — אינגאַנצען עהנליך צו דעם, ווי אין דער פּאָליטישער מאָראַל, וועלכע האָט היינט צו טאָג דעם פאָרצוג אין אייראָפּאַ.

דער אונטערשייד צווישען גוטס און שלעכטס הויבט זיך אָן, לויט אָט דעם סיסטעם, ערשט נאָכדעם ווי עס איז געשלאָסען געוואָרן דער געזעלשאַפטליכער אָפּמאַך. אַלץ וואָס מען האָט דעמאָלט אָנערקענט, אַז עס שטעלט צונויף דעם אַלגעמיינעם וואוילזיין, האָט מען פּראָקלאַמירט פאַר גוט, און אַלץ, וואָס איז געווען געגען אָט דעם וואוילזיין, — פאַר שלעכט. די מיטגלידער, וועלכע האָבען צוגעשטימט, ווערנדיג בירגער, פאַרבינדענדיג זיך דורך אַ מעהר אָדער ווייניגער פייערליכען פאַרשפּרעכען, האָבען שוין מיט דעם אַליין אויף זיך אַרויפגעלעגט פליכטען: די פליכט צו אונטערוואַרפען זייערע פּריוואַטע אינטערעסען צו דעם אַלגעמיינעם וואוילשטאַנד, צו די אומטיילבאַרע אינטערעסען פון כלל, און זייערע פּערזענליכע רעכטען צו דעם אַלגעמיינעם רעכט, דורך וואָס

* אַזעלכע באַציהונגען, וועלכע האָבען אגב קיינמאָל ניט געקאָנט עקזיסטירן צווישען די אוראַלטע מענשען, מחמת אַ סאָציאַלער לעבען איז שוין געווען איידער עס האָט דערוואַכט דער אינדיווידועלער באַוואוסטזיין און דער באַוואוסטזיניגער ווילען פון די מענשען, און מחמת אויסער דער געזעלשאַפט האָט קיין איינציגער מענשליכער אינדיווידום זיך קיינמאָל ניט געקאָנט באַנוצען מיט קיין אַבסאָלוטער, אַפילו ניט קיין פאַרהעלטניסמעסיגער פריהייט, — אַזעלכע באַציהונגען, זאָגען מיר, זיינען אינגאַנצען עהנליך צו די, וואָס עקזיסטירן היינט צווישען די מאָדערנע שטאַאַטען, פון וועלכע יעדער איינער באַטראַכט זיך באַקליידט מיט אַ פריהייט, וועלכע איז אַבסאָלוט אין זיין מאַכט און זיין רעכט און וועלכע שליסט אוים די פריהייט פון אַלע אַנדערע שטאַאַטען. דעריבער צייגט ער אַרויס צו אַלע אַנדערע שטאַאַטען בלויז די אויפמערקזאַמקייט, וועלכע עס פאָדערן זיינע אייגענע אינטערעסען, — וואָס רופט אַרוים צווישען אַלע מלוכות אַ שטענדיגע פאַרבאַהאַלטענע אָדער אָפענע מלחמה.

אן אנדער גרונד, אחוץ אזוי איז גאָט׳ס ווילען, איז געוועזען מצד גאָט א שרעקליכער דעספּאָטיזם; און ווען אונזערע אורעלטערן וואָלטען געפאָלגט, וואָלט דער גאנצער מענשליכער מין פארבליבען פארזונקען אין דער נידעריגסטער שקלאפעריי. פארקעהרט, זייער ניט פאָלגען האָט אונז באפרייט און געראטעוועט. דאָס איז געוועזען, ריידענדיג סימבאָליסטיש, דער ערשטער אקט פון מענשליכער פרייהייט.

אָבער, וועט מען מיר זאָגען, דער שטאאט, דער דעמאָקראטישער שטאאט, וועלכער איז באזירט אויף דער פרייער אָפּשטימונג פון אלע בירגער, קאָן ניט זיין די פארלייקענונג פון זייער פרייהייט! איז וואָרום ניט? דאָס וועט אינגאנצען זיין אָבהענגיג אָן דער אנטשיידונג און דער מאכט, וואָס די בירגער וועלען איבערגעבען דעם שטאאט. א רעפּובליקאנישער שטאאט, וואָס איז געגרינדעט אויף אלגעמיינעם וואהל־רעכט, קאָן זיין זעהר דעספּאָטיש, נאָך דעספּאָטישער אפילו פון א מאָנארכיסטישען שטאאט, אויב אונטער דעם אויסרייד, אז ער איז דער פארטרעטער פון דעם אלגעמיינעם ווילען, וועט ער שטיקען די פרייהייט און די פרייע באוועגונג פון יעדערן פון זיינע מיטגליעדער מיט דעם גאנצען דרוק פון זיין קאָלעקטיווער מאכט.

אָבער דער שטאאט, וועט מען זאָגען, באגרעניצט די פרייהייט פון זיינע מיטגלידער נאָר אויף אזויפיעל, אויף וויפיעל די דאָזיגע פרייהייט ווערט באנוצט פאר אומגערעכטיגקייט און שלעכטס. ער שטערט זיי פון טויטען איינע די אנדערע, פון בעראַבעווען איינע די אנדערע, פון באליידיגען איינער דעם צווייטען און בכלל פון טאָן שלעכטס; פון דער אנדער זייט אָבער לאָזט ער זיי איבער די פולע און פאָלשטענדיגע פרייהייט צו טאָן גוטס. דאָס איז ווידער די אייגענע געשיכטע מיט „בלוי־באָרד” אָדער מיט די פארבאָטענע פרוכט: וואָס איז אזוינס שלעכטס, וואָס איז אזוינס גוטס?

פון שטאנדפונקט פון דעם סיסטעם, וואָס מיר אנאליזירן, האָט ביז צום שליסען פון אָפּמאך ניט עקזיסטירט קיין אונטערשייד צווישען גוטס און שלעכטס, און יעדער אינדיווידום איז דאן געבליבען איינזאם פארטיעפט אין זיין פרייהייט און אין זיין אבסאָלוטען רעכט און איז לחלוטין ניט געווען מחויב ארויסצואווייזען וועלכע עס איז אויפמערקזאמקייט צום צווייטענס פרייהייט,

מוראַוויאָווס, די קיוויערס, די ביסמאַרקס, די נאַפּאָלעאָנס, זיי וואָלטען שטאַרק געלאַכט, ווען אימעצער וואָלט גענומען ערנסט זייערע רעליגיעזע איבערצייגונגען. זיי וואָלטען נאָך מעהר גע־לאַכט, ווען מען זאָל זיי צושרייבען הומאַניטאַרע געפיהלען, אָב־זיכטען און שטרעבונגען, וועלכע זיי לאָזען ניט דורך קיין געלעגענ־הייט עפענטליך אַנצורופען נאַרישקייטען. וואָס־זשע בלייבט פאַר דער פאָרמירונג פון זייער מאָראַל? ניט מעהר ווי די שטאַאַט־ליכע אינטערעסען. פון דעם דאָזיגען שטאַנדפונקט, וועלכער איז, מיט וועניגע אויסנאַהמען, געוועזען דער שטאַנדפונקט פון די שטאַאַטסמענער, די קלוגע מענער פון אלע צייטען און פון אלע לענדער, איז אלץ וואָס עס דיענט אויפצוהאַלטען, פאַרגרעסערן און פאַרשטאַרקערן דעם שטאַאַט, ווי געמיין דאָס זאָל ניט זיין פון רעליגיעזען שטאַנדפונקט, ווי נידערטרעכטיג דאָס זאָל ניט זיין פון שטאַנדפונקט פון דער מענשליכער מאָראַל, — איז גוט; און פאַרקעהרט, אלץ וואָס איז אין געגענזאַץ צו די שטאַאַטס־אינטערעסען, כאָטש אין אנדערע הינזיכטען מעג עס זיין די הייליגסטע און די מענשליך־גערעכטסטע זאַך, — איז שלעכט. אָט דאָס איז די ניט געפעלשטע מאָראַל און די אייביגע פּראַקטיק פון אלע שטאַאַטען.

אָט דאָס איז אלזאָ די מאָראַל פון דעם שטאַאַט, וואָס איז באַזירט אויף דער טעאָריע פון א געזעלשאַפטליכען אָפּמאַך. לויט דעם דאָזיגען סיסטעם, האָבען גוטסקייט און גערעכטיגקייט אָנגע־הויבען עקזיסטירן ערשט מיט דער שליסונג פון דעם אָפּמאַך, און זיי זיינען ניט עפּעס אנדערש ווי דער אינהאַלט און דער ציעל פון קאָנטראַקט, ד. ה. דער אַלגעמיינער גליק און גע־זעלשאַפטליכע רעכטע פון אלע אינדיווידומען, וואָס האָ־בען איהם געשלאָסען, איבערלאָזענדיג אָן א זייט אלע די, וואָס האָבען ניט גענומען קיין אָנטייל אין שליסען דעם קאָנטראַקט. אונטער דעם וואָרט וואוילזיין ווערט דעריבער אין דעם דאָזיגען סיסטעם פאַרשטאַנען בלויז די העכסטע באַפרידיגונג פון דעם קאָ־לעקטיווען עגאָאיזם פון א ספּעציעלער און באַגרעניצטער אַסאָצי־אַציע, וועלכע, זייענדיג געגרינדעט אויף דער טיילווייזער אויפאָפּ־פערונג פון דעם אינדיווידועלען עגאָאיזם מצד יעדען איינעם פון

דער איינציגער פאַרשטעהער זייערער, דער שטאַאט, איז מיט דעם אליין באַקליידעט געוואָרן מיט דער מאַכט צו דערשטיקען אַלע אויפ־שטאַנדען פון אינדיווידועלען עגאָאיזם, נאָר מיט דער פליכט צו באַשיצען יעדען איינעם פון זיינע מיטגליעדער אין דער אומבאַ־ריהרליכקייט פון זיינע רעכטען, אַזוי לאַנג ווי זיי קומען ניט אין קאָנפליקט מיט דעם אַלגעמיינעם רעכט.

איצט ווילען מיר באַטראַכטען, וואָס עס דאַרף מיט זיך אויף אַזאַ אופן פאַרשטעלען אַן איינגעאָרדענטער שטאַאט, סיי אין זיי־נע באַציהונגען צו אַנדערע, צו איהם עהנליכע שטאַאטען, סיי צו דער באַפעלקערונג, וואָס ער רעגירט. די דאָזיגע אונטערזוכונג ציינט אונז צו זיין אינטערעסאַנטער און ניצליכער דערפאַר, וואָס דער שטאַאט, ווי ער ווערט באַשטימט אין אָט דער טעאָריע, איז איינענטליך דער היינטיגער שטאַאט, אויף וויפיעל ער האָט פאַר־וואָרפען די רעליגיעזע אידעע, דער ו ו ע ל ט ל י כ ע ר אָ ד ע ר אַ ט ע א י ס ט י ש ע ר ש ט אַ אַ ט, וואָס ווערט פּראָקלאַמירט פון די מאָדערנע פובליציסטען. לאָמיר אַלזאָ באַטראַכטען, אין וואָס עס באַשטעהט זיין מאָראַל? — דער מאָדערנער שטאַאט, ווי מיר האָבען געזאָגט, האָט זיך באַפרייט פון דעם יאָך פון דער קיר־כע, און פאָלגליך האָט ער פאַרוואָרפען די אַלוועלטליכע אָדער קאָס־מאָפּאָליטישע מאָראַל פון דער קריסטליכער רעליגיע, און, ווילען מיר צוגעבען, איז נאָך ניט דערגאַנגען צו דער הומאַניטערער אי־דעע, האָט זיך נאָך ניט דורכגעדרונגען מיט דער הומאַניטערער מאָראַל, וואָס איז אַגב פאַר איהם אוממעגליך צו טאָן, ניט פאַרניכ־טענדיג זיך. עס איז אוממעגליך, מחמת אין זיין אָפּגעזונדערטער עקזיסטענץ און זיין סעפּאַראַטיסטישער קאָנצענטראַציע, איז דער שטאַאט צו ענג, אַז ער זאָל זיין ביכולת ארומצונעהמען און אריינ־צונעהמען די אינטערעסען פון דער גאַנצער מענשהייט, און פאָלג־ליך די אַלמענשליכע מאָראַל.

די מאָדערנע שטאַאטען האָבען דערגרייכט פונקט דעם אוי־בען באַשריבענעם צושטאַנד. דאָס קריסטענטום דיענט זיי נאָר אַלס אַן אָנשטעל און אַ פּראַזע, אָדער אַלס אַ מיטעל צו באַ־שווינדלען די נאַראָנים, ווייל זיי פאַרפאָלגען אַזעלכע צוועקען, וועל־כע האָבען קיין שייכות ניט מיט רעליגיעזע אידעען. און די גרוי־סע שטאַאטסמענער פון אונזערע טעג: די פּאַלמערסטאָנס, די

פאַראייניגט בלויז אַ טייל פון זיי מיט דעם צוועק צו פאַרניכטען, עראָבערן און פאַרשקלאַפען אַלע איבעריגע. ער נעהמט אונטער זיין שוץ נאָר זיינע אייגענע בירגער; ער אָנערקענט מענשליכע רעכט, מענשליכקייט און ציוויליזאַציע נאָר אין זיינע אייגענע גרעניצען; ניט אָנערקענענדיג קיין אַנדער רעכט, אחוץ זיך אַליין, נעהמט ער זיך לאַגישערווייזע דאָס רעכט פון דער גרויזאַמסטער אוממענשליכקייט בנוגע צו אַלע פרעמדע פעלקערשאַפטען, וועלכע ער קאָן לויט זיין אייגענעם ווילען באַרויבען, פאַרניכטען און פאַרשקלאַפען. אויב ער ווייזט אַרויס אין זיינע באַציהונגען צו זיי גרויסמוט און מענשליכקייט, איז דאָס בשום אופן ניט אַלס אַ געפיהל פון פליכט; ווייל פליכטען האָט ער בלויז, ערשטענס, צו זיך אַליין, און צווייטענס, צו די יעניגע פון זיינע מיטגליעדער, וועלכע האָבען איהם פרייוויליג געגרינדעט, וועלכע האַלטען איהם ווייטער פרייוויליג אויף, אָדער אפילו צו די, ווי דאָס פּאַסירט שטענדיג סוף כל סוף, וואָס זיינען זיינע אונטערטאַנען. אַזוי ווי קיין אינטערנאַציאָנאַלער רעכט עקזיסטירט ניט, אַזוי ווי עס קאָן קיינמאָל אויף אַן ערנסטען אוןווירקליכען אופן ניט עקזיסטירן, ניט אונטערגראָבענדיג דעם סאַמע יסוד פון פּרינציפּ פון דער אַבסאָלוטער סואַווערעניטעט פון די שטאַאַטען, קאָן דער שטאַאַט ניט האָבען וועלכע עס איז פליכטען אין באַצוג צו פרעמדע פעלקערשאַפטען. בכן, אויב ער באַנעהמט זיך מענשליך מיט אַ באַזיעגטען פאָלק, אויב ער באַרויבט איהם און פאַרניכטעט איהם נאָר אויף אַ העלפט, אויב ער דערברענגט איהם ניט ביז דער לעצטער מדרגה פון שקלאַפעריי, באַגעהט ער זיך אַזוי צוליעב פּאָליטיק, מעגליך צוליעב פאַרזיכטיגקייט, אָדער צוליעב ריינער גרויסמוטיגקייט, אָבער קיינמאָל ניט אַלס פליכט, — מחמת ער האָט דאָס אַבסאָלוטע רעכט צו הערשען איבער די באַזיעגטע פעלקער לויט זיין אייגענעם ווילקיר.

די ראָזיגע אָבשייליכע פאַרלייקענונג פון דער מענשליכקייט, וואָס איז דער עצם פון שטאַאַט, איז פון שטאַאַטליכען שטאַנדפּונקט די העכסטע פליכט און די גרעסטע טוגענד: זי טראָגט דעם נאָמען פּאַטריאָטיזם און שטעלט צונויף די גאַנצע אי־

איהרע מיטגליעדער, שליסט אויס פון איהר קרייז אַלס פרעמדע און נאַטירליכע שונאים, אַ ריעזיגע מאַיאָריטעט פון מענשליכען מין, צי זיי געהען יאָ אָדער ניט אַריין אין פּונקט אַזעלכע אַסאָציאַציעס.

די עקזיסטענץ פון אַ וועלכען עס איז איינציגען באַגרעניצטען שטאַאַט זעצט פאָראויס און, אין פאַל פון נויט, רופט אַרויס די פאָרמירונג פון מאַנכע אַנדערע שטאַאַטען, מחמת עס איז גאַנץ נאַטירליך, אַז די אינדיווידומען, וועלכע געפינען זיך אויסערהאַלב דעם ערשטען שטאַאַט, וואָס שטעלט אין געפאַהר זייער עקזיסטענץ און פרייהייט, זאָלען זיך אויך פאַראייניגען געגען איהם. און אַט אַזוי ווערט די מענשהייט צושפּליטערט אויף אַן אומבאַשטימטער צאָהל שטאַאַטען, וועלכע זיינען פרעמד, פיינדליך און געפעהרליך אין די באַציהונגען פון איינעם צום אַנדערן. צווישען זיי איז ניטאָ קיין געמיינשאַפטליכער אָפּמאַך, עס איז ניטאָ קיין געמיינשאַפטליכער רעכט; וואָרים ווען עס זאָל אַנדערש זיין, וואָלטען זיי דאָך אויפגעהערט צו זיין אַבסאָלוט איינע פון די אַנדערע אומאָפּהענגיגע שטאַאַטען און וואָלטען געוואָרען פאַראייניגטע טיילען פון איין גרויסען שטאַאַט. אויב אָבער אַט דער גרויסער שטאַאַט וועט נאָר ניט אַריינגעהמען אין זיך די גאַנצע מענשהייט, וועט ער געגען זיך האָבען אַנדערע גרויסע, אינערליך פעדערירטע שטאַאַטען, וואָס וועלען זיך צו איהם נויטווענדיגערווייז באַציהען מיט דערזעלבער פיינדליכקייט. מלחמה וועט אַלזאָ בלייבען דאָס העכסטע געזעץ און אַן אינערליכע נויטווענדיגקייט אין דעם לעבען פון דער מענשהייט.

יעדער שטאַאַט, צי זיין אינערליכע אָרדנונג איז אַ פעדעראַטיווע אָדער ניט, מוז שטרעבען, אונטער דער מורא פון אונטערגאַנג, צו ווערן דער מעכטיגסטער. ער מוז פאַרשלינגען, כדי ניט צו ווערן פאַרשלונגען; ער מוז עראָבערן, כדי ניט צו ווערן עראָבערט; ער מוז פאַרשקלאַפען, כדי ניט צו ווערן פאַרשקלאַפט; מחמת צוויי גלייכע, נאָר אין דערזעלבער צייט געגענגעזעצטע קרעפטען קאָנען ניט עקזיסטירן, ניט פאַרניכטענדיג איינע די אַנדערע.

דער שטאַאַט איז אַלזאָ די העכליכסטע, די ציניששטע און די פולסטע פאַרלייקענונג פון דער מענשהייט. ער צערייסט די אַלוועלטליכע סאָלידאַריטעט פון אַלע מענשען אויף דער ערד, און

קיין שווינדלערייען, קיין באטרוגען, קיין נידעריגע שפּיצלעך, קיין חוצפה'דיגע גנבות, קיין שענדליכע רויבערייען און קיין שמוציגע פארראטען, וואָס זאָלען יעדען יאָהר כסדר ניט באגאנגען ווערן פון די פאָרשטעהער פון שטאאט, אָהן וועלכער עס איז אנדער אנטשולדיגונג, אחוץ דעם עלאָסטישען, אזוי באקוועמען און צו־גלייכער צייט אזוי שוידערליכען וואָרט: שטאאטס־אינ־טערעסען.

אָן אמת שוידערליך וואָרט! ער האָט פאַרדאָרבען און דע־מאָראליזירט א גרעסערע צאָהל פערזאָנען אין די אָפּיציעלע ספערן און אין די הערשענדע קלאסען פון דער געזעלשאפט, ווי דאָס קריסטענטום אליין. ווי נאָר דאָס דאָזיגע וואָרט ווערט ארויס־געזאָגט, ווערט אלץ פארשטומט, אלץ פארשוואונדען: געוויסענ־האפטיגקייט, ווירדע, גערעכטיגקייט, רעכט, אפילו דער רחמנות אליין, און צוזאמען מיט זיי די לאָגיק און דער שכל הישר; פון שווארץ ווערט ווייס און פון ווייס שווארץ; דאָס אָבשייליכסטע ווערט מענשליך, און דער נידערטרעכטיגסטער באטרוג, די שוי־דערליכסטע פארברעכענס ווערן מעשים־טובים.

דער גרויסער איטאליענישער פילאָזאָף און פּאָליטיקער, מאַ־קיאוועלי, איז געווען דער ערשטער, וועלכער האָט דאָס דאָזיגע וואָרט ארויסגעבראכט, אָדער לפּחות דער ערשטער, וואָס האָט צו איהם צוגעלעגט זיין איצטיגע באדייטונג און די גרויסע פּאָפּו־לאַריטעט, וואָס ער האָט נאָך ביז היינט אין די הערשענדע קרייזען. דער רעאליסטישסטער און פּאָזיטיוויסטישסטער פון אלע דענקער, מאקיאוועלי, האָט דער ערשטער באגריפען, אז גרויסע און מעכטיגע שטאאטען קאָנען נעגרינדעט און אויפגעהאלטען ווערען נאָר דורך פארברעכענס, — דורך א סך גרויסע פארברעכענס און דורך דער העכסטער פאראכטונג צו אלץ, וואָס מען רופט עהרליכקייט. ער האָט דאָס באשריבען, דערקלערט און באוויזען מיט א שרעקליכער אָפענהערצינקייט. און אזוי ווי די אידעע פון מענשליכקייט איז נאָך דעמאָלט געווען אינגאנצען אומבאוואוסט; אזוי ווי די אי־דעע פון ברידערליכקייט, ניט מענשליכע, נאָר רעליגיעזע, וואָס ווערט געפּרעדיגט פון דער קאטוילישער קירכע, איז צו יענער צייט ווי אלעמאָל געווען ניט מעהר ווי א שרעקליכע איראָניע, וועלכע די קירכע אליין פלעגט אלע ווייל אויפדעקען מיט איהרע מאסרע־

בערזינליכע (טראנסצענדענטאלע) מאָראל פון דעם שטאאט. מיר רופען זי איבערזינליכע מאָראל, מחמת געוועהנליך שטייגט זי אריבער דעם גראד פון דער מענשליכער, פערזענליכער און געזעלשאפטליכער מאָראל און גערעכטיגקייט, און דורך דעם גופא קומט זי אלץ אָפטער אין צוזאמענשטויס מיט זיי. אזוי צום ביישפיעל ווערט באטראכט אלס א פארברעכען צו באליידיגען, אונטערדריקען, רויבען, פלינדערן, הרג'נען, פארקנעכטען דעם נאָהענטען, פון שטאנדפונקט פון דער געוועהנליכער מענשליכער מאָראל. פארקעהרט, אין געזעלשאפטליכען לעבען און פון שטאנדפונקט פון פאטריאָטיזם, ווען דאָס ווערט געטאָן פאר דעם גרויסען כבוד פון שטאאט, פאר דער אויפהאלטונג אָדער אויסברייטונג פון זיין מאכט, ווערט דאָס אלץ באטראכט פאר א פליכט און א טוגענד. און די דאָזיגע טוגענד, די דאָזיגע פליכט זיינען א מוז פאר יעדען בירגער־פאטריאָט; יעדערער איז זיי מחויב אויסצופיהרן, און ניט נאָר קעגען אויסלענדער, נאָר אויך קעגען זיינע אייגענע לאנדסלייט, וועלכע זיינען מיטגלידער און אונטערטאנען פון שטאאט, פונקט ווי ער, יעדעס מאָל ווען דער וואויל־זיין פון שטאאט פאָדערט עס.

דאָס דערקלערט אונז פארוואָס זינט די נעשיכטע האָט זיך אָנגעהויבען, ד. ה. זינט די שטאאטען זיינען אנטשטאנען, איז די פאָליטישע וועלט תמיד געווען און איז אויך ווייטער פארבליבען די ארענא פון דער העכסטער שווינדלעריי און אומפארגלייכליכער רויבעריי, — וואָס ווערן נאָך דערצו זעהר הויך געשעצט, ווייל זיי זיינען פאָרגעשריבען פון פאטריאָטיזם, פון דער איבערזינליכער מאָראל און פון די העכערע אינטערעסען פון שטאאט. דאָס דערקלערט אונז, פארוואָס די גאנצע געשיכטע פון די אמאָליגע און היינטיגע שטאאטען איז ניט מהער ווי א רייהע נידערטרעכטיגע פארברעכענס; פארוואָס קיסרים און מיניסטאָרן אין דער פארגאנגענהייט און אין דער געגענווארט, אין אלע צייטען און אין אלע לענדער: שטאאטסמענער, דיפלאָמאטען, ביוראָקראטען און מיליטאריסטען, ווען מען זאָל זיי אורטיילען פון שטאנדפונקט פון איינפאכער מאָראל און מענשליכער גערעכטיגקייט, האָבען הונדערט מאָל, טויזענד מאָל פארדיענט די תליה אָדער קאטאָרגע; וואָרים עס זיינען ניטאָ קיין שווידערליכקייטען, קיין אכזריות'ן,

די מענשליכע רעכט, אין דער ווירדע און דער אומבאַדינגטער באַ־
פרייאונג פון מענשליכען מין; מיר גלויבען אין דער מענשליכער
פרייהייט און אין דער מענשליכער ברידערליכקייט, וואָס איז גע־
גרינדעט אויף דער מענשליכער גערעכטיגקייט. — מיט איין וואָרט,
מיר גלויבען אין דעם נצחון פון דער מענשהייט אויף דער ערד.
אָבער אָט דער טריאומף, וועלכען מיר רופען מיט אונזער וואונש,
וועלכען מיר סטאַרען זיך צו דערנעהנטערן מיט פאַראייניגטע
כחות איז, לויט זיין כאַראַקטער גופא, די פאַרניינונג פון דעם פאַר־
ברעכען, וועלכער איז בעצם ניט קיין אַנדער זאַך, ווי די פאַרניינונג
פון מענשליכקייט. דער טריאומף פון דער מענשהייט קאָן אַלזאָ
נאָר דאַן פאַרווירקליכט ווערן, ווען דער פאַרברעכען וועט אויפהערן
צו זיין דאָס, וואָס ער איז היינט כמעט אומעטום: **דער הויפּט־
יסוד פון דער פּאָליטישער עקזיסטענץ
פון די נאַציאָנען, וואָס זיינען פאַרשלונ־
גען און פאַרשקלאַפּט פון דער שטאַאַטס־
אידעע.** — און אַזוי ווי איצט איז שוין באַוויזען, אַז קיין
שטאַאַט קאָן ניט עקזיסטירן, ניט באַגעהענדיג קיין פאַרברעכענס,
אָדער לפחות ניט טראַכטענדיג און קלערענדיג ווי אַזוי זיי דורכ־
צופיהרן, — אויב ער איז ניט בכח צוליעב שוואַכקייט זיי דורכ־
צופיהרן אין דער ווירקליכקייט, — קומען מיר היינט צום שלוס,
**אַז עס איז אומבאַדינגט נויטיג צו פאַר־
ניכטען די שטאַאַטען**, אָדער, אויב דאָס וועט זיין
צופרידענשטעלענדער, זיי פאָלשטענדיג און גרינדליך איבערבויען
אַזוי, אַז זיי זאָלען אויפהערן צו זיין צענטראַליזירטע און אָרגאַ־
ניזירטע מלוכות פון אויבען אַרונטער, נעגרינדעט אויף גוואַלט
אָדער אויף דער אויטאָריטעט פון וועלכען עס איז פּרינציפּ, נאָר
זיי זאָלען, פאַרקעהרט, פון דאָס ניי אָרגאַניזירט ווערן פון אונטען
נאָך אויבען, מיט דער אַבסאָלוטער פרייהייט פאַר אַלע טיילען זיך
צו פאַראייניגען אָדער ניט צו פאַראייניגען און איבערלאָזען די
פרייהייט צו יעדען טייל ער זאָל קאָנען צו יעדער צייט אַרויסטרע־
טען פון דער דאָזיגער פאַראייניגונג, אפילו ווען ער איז אין איהר
אַריינגעקומען מיט זיין אייגענעם גוטען ווילען; אַז זיי זאָלען
ווערן רעאָרגאַניזירט אין איינקלאַנג מיט די ווירקליכע אינטערע־
סען און נאַטירליכע שטרעבונגען פון אַלע טיילען, דורך דער פרייער

געלען; אזוי ווי אין דער צייט פון מאקיאוועלי וואָלט גאָר אפילו קיינעם אויפ'ן געדאנק ניט געקומען, אז עס עקזיסטירט עפּעס אזוינס ווי פאָלקס־רעכט, מחמת די פעלקער זיינען תמיד באטראכט געוואָרן אלס א פוילע און טעמפּע מאסע, וואָס איז פאר'משפט אייביג צו געהאָרכען, אלס עפּעס א מין סאָרט פלייש פאר די שטאאטען, אלס א געגענשטאנד צום שינדען און שערען; אזוי ווי אין ערגעץ, ניט אין איטאליע גופא, ניט אויסער איהר, איז ניט געווען אזוינס, וואָס זאָל זיין העכער פון דעם שטאאט, — האָט מאקיאוועלי מיט גרוים לאָגיק באשלאָסען, אז דער שטאאט איז דער העכסטער ציעל פון דער גאנצער מענשליכער עקזיסטענץ, אז מען מוז איהם דיענען אונטער אלע אומשטענדען, און אז א גוטער פּאטריאָט דארף זיך ניט אָפּשטעלען פאר קיין פארברעכען, דיענענדיג איהם, ווייל די אינטערעסען פון שטאאט וועגען אלצ־דינג אריבער. מאקיאוועלי ראָט צו באגעהן פארברעכען, ער שרייבט פאָר און דערקלערט, אז דאָס איז א נויטווענדיגער באַ־דינג פון פּאָליטישער ווייזהייט און אמת'ען פּאטריאָטיזם. צי דער שטאאט רופט זיך מאָנארכיע אָדער רעפּובליק, אלץ איינס נויטיגט ער זיך אין פארברעכען פאר זיין טריאומף און פאר זיין עקזיסטענץ. דאָס פארברעכען, פארשטעהט זיך, וועט בייטען די ריכטונג און דעם צוועק, אָבער דער כאראקטער וועט פארבלייבען דערזעלבער. דאָס וועט שטענדיג זיין דער מעכטיגער, אומאויפ־הערליכער טרעטען אויף דער גערעכטיגקייט, רחמנות און עהרליכ־קייט צו גונסטען דעם וואוילזיין פון שטאאט.

יאָ, מאקיאוועלי איז גערעכט; נאָך די דריי און א האלב יאָהרהונדערטען פון ערפאהרונג, וואָס זיינען פארבונדען מיט זיין עקספּערימענט, קאָנען מיר אין דעם ניט צווייפלען. יאָ, די גאנצע גע־שיכטע דערצעהלט דאָס אונז: די קליינע שטאאטען זיינען צדיקים, בלויז א דאנק זייער שוואכקייט, די מעכטיגע שטאאטען אָבער ווערען אויפגעהאלטען נאָר דורך פארברעכען. ניט מעהר, אונזער שלום וועט זיין א גאנץ אנדערער, ווי מאקיאוועלי פיהרט אויס, און צוליעב א גאנץ איינפאכער אורזאך: מיר זיינען קינדער פון דער רעוואָלוציע און מיר האָבען פון איהר געקראָגען בירושה די רעליגיע פון דער מענשהייט, וועלכע מיר מוזען אויפשטעלען אויף די חורבות פון דער רעליגיע פון דער גאָטהייט; מיר גלויבען אין

אַ שקלאַף הייסט זיין געצוואונגען צו אַרבייטען פאַר אַ צווייטען, — פּונקט ווי זיין אַ האַר הייסט באַנוצען זיך מיט דעם צווייטענ'ס אַרבייט. אין דער אַלטער וועלט, פּונקט ווי איצט אין אַזיע, אין אַפריקאַ, און אפילו טיילווייז נאָך אין אַמעריקאַ, האָבען שקלאַפען זיך דירעקט גערופען שקלאַפען. אין מיטעלאַלטער האָבען זיי געקראָגען דעם נאָמען: לייב־אייגענע, און אין דער איצטיגער צייט רופט מען זיי: גערונגענע. די לאַגע פון די לעצטע איז אַ פיעל ווירדיגערע און ניט אַזאַ שווערע, ווי די לאַגע פון די שקלאַפען, נאָר פונדעסטוועגען זיינען זיי אַלץ געצוואונגען דורך הונגער, ווי אויך דורך פּאָליטישע און סאָציאַלע אינסטיטוציעס צו טאָן גאַנץ שווערע אַרבייט, כדי צו געבען אַנדערע אַ מעגליכקייט צו פיהרען אַ לעבען פון פאָלשטענדיגער אָדער פאַרהעלטניסמעסיגער אומטעטיגקייט. פאָלגליך זיינען זיי שקלאַפען. אין בכלל, וואָלט קיין איינציגער שטאַאַט, סיי אַמאָליגער סיי הייגטיגער, זיך ניט געקאָנט באַגעהן אָהן דער געצוואונגענער אַרבייט פון די גערונגענע און פאַרשקלאַפטע מאַסען, אַלס ערשטער און ווירקליך נויטווענדיגער באַדינג פאַר דער פרייער צייט, פּרייוויים און אויסבילדונג פון דעם פּאָליטישען קלאַס בירגער. אין דער הינזיכט זיינען אפילו די פאַראייניגטע שטאַאַטען פון נאָרד אַמעריקאַ קיין אויסנאַהם ניט.

אָט דאָס זיינען די אינערליכע באַדינגונגען פון דעם לעבען פון שטאַאַט, וועלכע זיינען אַ נויטווענדיגער רעזולטאַט פון זיין אויסערליכער לאַגע, ד. ה. פון זיין נאַטירליכער, שטענדיגער און אומפאַרמיידליכער פיינדליכקייט בנוגע צו אַלע אַנדערע שטאַאַטען. לאָמיר איצט באַטראַכטען, וואָס זיינען עס פאַר באַדינגונגען, וועלכע קומען דירעקט אַרויס פאַר די מיטבירגער פון דעם פרייען אָפּמאַך, אויף וועלכען זיי באַזירען דעם שטאַאַט.

די אויפגאַבע פון דעם שטאַאַט ווערט ניט באַשרענקט מיט דעם אויפּפּאַסען אויף דער זיכערקייט פון זיינע מיטגלידער קעגען אַלע אויסערליכע אָנפאַלען, ער מוז זיי נאָך אויך אין דעם אינערליכען לעבען באַשיצען איינעם פון אַנדערן און יעדערן פון זיך אַליין. וואָרים דער שטאַאַט, — און דאָס איז זיין כאַראַקטעריסטישער און גרונד־שטריך, — יעדער שטאַאַט,

פעדערירונג פון אַלע אינדיווידומען אין אַסאָציאַציעס, קאָמונעס און ראַיאָנען, פּראָווינצען און נאַציאָנען אין איין גאַנצער מענש־הייט.

אַט דאָס זיינען די שלוסען צו וועלכע עס מוז אונז פיהרען אַן אונטערזוכונג פון די אויסערליכע באַציהונגען אפילו פון דעם אַזוי גערופענעם פרייען שטאַאַט צו די אַנדערע שטאַאַטען. ווייטער וועלען מיר זעהן, אַז דער שטאַאַט, וועלכער איז באַזירט אויף דעם געטליכען רעכט אָדער אויף דער רעליגיעזער סאַנקציע, קומט אויך פאָלשטענדיג צו דיזעלבע רעזולטאַטען. לאָמיר איצט באַטראַכטען די באַציהונגען פון דעם שטאַאַט, וואָס איז באַגרינדעט אויף דעם פרייען קאָנטראַקט, צו זיינע אייגענע בירגער אָדער אונטערטאַנען.

מיר זעהען, אַז ארויסוואַרפענדיג אַ גרויסע מערהייט פון דעם מענשליכען מין פון זיין מיטען, אַז אַוועקשטעלענדיג זיי אויסער דער ספערע פון זיינע פאַרפליכטונגען, אויסער דעם קרייז פון זיין מאָראַל, גערעכטיגקייט און רעכט, פאַרוואַרפט דער שטאַאַט די מענשליכקייט און דורך דעם געפליגעלטען וואָרט: פּאַטריאָטיזם, פאַרפליכטעט ער זיינע אונטערטאַנען צו אומגערעכטיגקייט און אכזריות, ווי צו דער העכסטער פליכט. ער באַשרענקט, האַקט ארום און טויטעט־אָפּ אין זיי די מענשליכקייט, כדי אויפהערענדיג צו זיין מענשען זאָלען זיי ווערן בלויז בירגער, אָדער — פון שטאַנדפּונקט פון דער היסטאָרישער אויסגעהאַלטענקייט פון די פאַקטען וועט זיין ריכטיגער געזאָגט, — כדי זיי זאָלען ניט אריבערוואַקסען די מדרגה פון אַ בירגער, זיי זאָלען ניט דערגרייכען צו דער הויכקייט פון אַ מענשען. — מיר האָבען אויך געזעהן, אַז יעדער שטאַאַט, אוים מורא ער זאָל ניט אונטערגעהן און פאַרשלונגען ווערן פון די שכנ'ישע שטאַאַטען, מוז שטרעבען צו מאַכט; און ווערענדיג מעכטיג, מוז ער באַזיעגען אַנדערע שטאַאַטען. דער וואָס רעדט וועגען באַזיעגען, רעדט אויך וועגען באַזיעגטע, אונטערדריקטע און פאַרשקלאַפטע פעלקער, אונטער וואָס פאַר אַ פאָרם אָדער נאָמען דאָס זאָל ניט געטאָן ווערן. שקלאַפעריי איז דעריבער אַן אומפאַרמיידליכער פּועל־יוצא פון דער עקזיסטענץ פון שטאַאַט.

די שקלאַפעריי קאָן בייטען איהרע פאָרמען און איהר נאָמען, אָבער דער תוך איהרער בלייבט אומפאַרענדערט. דער דאָזיגער תוך ווערט אויסגעדריקט אין די פאָלגענדע ווערטער: ז י י ן

גאָפּפּערט מיט דער פרייהייט צוליעב זייער זיכערהייט, אויף וויפיעל זיי זיינען געוואָרן בירגער, אויף אַזוויפיעל זיינען זיי גע־וואָרן **שקלאַפען פון שטאַאַט**. דעריבער זיינען מיר געדעכט, ווען מיר באהויפטען, אַז **פון שטאַנדפּונקט פון שטאַאַט, איז גוטס ניט קיין פּראָ־דוקט פון פרייהייט, נאָר פארקעהרט, פון דער פארלייקענונג פון פרייהייט**.

איז עס ניט וואונדערליך די דאָזיגע עהנליכקייט צווישען דער טעאָלאָגיע — די לעהרע פון דער קירכע, און דער פּאָליטיק — די טעאָריע פון דעם שטאַאט? איז עס ניט וואונדערליך די דאָזיגע צונויפטרעפונג פון אַזעלכע צוויי אויסערליך פארשיידענע סאָרטען געדאַנקען און פאַקטען אין איין און דערזעלבער איבערצייגונג: **וועגען דער נויטווענדיגקייט מקריב צו זיין די מענשליכע פרייהייט, כדי איינ־צופלאַנצען אין די מענשען מאָראַליטעט און זיי איבערמאַכען, אין איינקלאַנג מיט דער קירכע—פאר הייליגע, און אין איינקלאַנג מיט'ן שטאַאַט—פאר טוגענד־האַפטע בירגער**? — וואָס אונז אָנבאַלאַנגט, וואונדערן מיר זיך נאָרניט אויף דעם, ווייל מיר זיינען איבערצייגט, און מיר וועלען דאָס שפּעטער זוכען צו באווייזען, אַז פּאָליטיק און טעאָלאָגיע זיינען צוויי שוועסטער, וועלכע האָבען איין אָפּשטאַמונג און פאר־פאָלגען איין ציעל אונטער פארשיידענע נעמען; אַז יעדער שטאַאַט איז אַן ערדישע קירך, פונקט ווי יעדע קירך פון איהר זייט, מיט איהר הימעל, וואו עס האַלטען זיך אויף איהרע הייליגע און אומ־שטערבליכע געטער, איז ניט קיין אַנדער זאַך ווי אַ הימעלשער שטאַאַט.

אַלזאָ, דער שטאַאַט, אַזוי ווי די קירך, געהט אַרויס פון יענער פונדאַמענטאַלער השערה, אַז די מענשען זיינען בעצם שלעכט, און אַז ווען מען זאָל זיי איבערלאָזען צו זייער נאַטירליכער פריי־הייט, וואָלטען זיי איינער דעם אַנדערן צוריסען און זיי וואָלטען געוויזען אַ ספּעקטאַקעל פון דער שרעקליכער אַנאַרכיע, וואו די שטאַרקסטע וואָלטען דער'הרג'עט אָדער עקספּלואַטירט די שוואַכ־סטע. איז עס דען ניט אמת, אַז דאָס וואָלט געווען עפּעס גאָר גאַנץ

ווי יעדע טעאָלאָגיע, איז באזירט אויף דער השערה, אז דער מענש איז בעצם בייז און שלעכט. אין דעם שטאאט, וואָס מיר באַטראכטען איצט, הויבט זיך דאָס גוטע ערשט אָן, ווי מיר האָבען געזעהן, מיט דער שליסונג פון דעם שטאאטליכען אָפּמאך און איז פאָלגליך ניט מעהר ווי דער פועל־יוצא פון דעם דאָזיגען אָפּמאך, און זאָגאר זיין אינהאלט. גוטס איז ניט קיין פּראָדוקט פון פרייהייט. פארקעהרט, כל זמן מענשען בלייבען אָפּגעזונדערט אין זייער אבסאָלוטער אינדיווידואליטעט, געניסענדיג זייער פולע נאַטירליכע פרייהייט, ניט וויסענדיג קיין אנדער גרעניץ אחוץ די גרעניצען פון מעגליכקייט, און ניט פון רעכט, אזוי לאנג באלייִדיגען זיי איינער דעם אנדערן, באַגנב׳ענען זיך נעגענזייטיג, רויבען, מאָרדען און פארשלינגען, יעדער לויט דער מדרגה פון זיין שכל, זיין כיטרעקייט, זיינע מאטעריעלע כחות, פונקט ווי עס טוען, ווי מיר האָבען עס שוין געזעהן, אין דער היינטיגער צייט די שטאאטען. — די מענשליכע נאטור שאפט, אלזאָ, בטבע ניט קיין גוטס, נאָר שלעכטס; דער מענש איז בטבע שלעכט. ווי אזוי ער איז אזוי געוואָרן? דאָס צו דערקלערן איז א זאך פאר דער טעאָלאָגיע. דער פאקט איז, אז בעת דער שטאאט אנטשטעהט, נעפינט ער שוין דעם מענשען שלעכט און ער נעהמט זיך צו מאכען איהם גוט, ד. ה. איבערשאפען דעם נאטירליכען מענשען אין א בירגער.

אויף דעם קאָן מען ענטפערן, וויבאלד דער שטאאט איז דער פּראָדוקט פון דעם פריי־געשלאָסענעם אָפּמאך, און גוטס איז דער פּראָדוקט פון שטאאט, פאָלגליך איז עס א פּראָדוקט פון פרייהייט! אזא אויספיהר איז לחלוטין ניט ריכטיג. דער שטאאט, אפילו לויט אָט דער טעאָריע, איז נים קיין פּראָדוקט פון פרייהייט, נאָר פארקעהרט, פון דער אויפאָפּפערונג און דעם פרייוויליגען אָפּזאָגען זיך פון דער פרייהייט. מענשען אין נאטירליכען צושטאנד זיינען פאָלשטענדיג פריי פון שטאנדפּונקט פון רעכט, אָבער אין דער ווירקליכקייט זיינען זיי אונטערוואָרפען אלע געפאהרען, וואָס שטעלען יעדע מינוט אין סכנה זייער לעבען און זיכערקייט. און דערפאר, כדי צו ראטעווען און פארזיכערן די לעצטע, זיינען זיי מקריב, זאָגען זיי זיך אָפּ פון א גרעסערן אָדער קלענערן טייל פון זייער פרייהייט, און אויף וויפיעל זיי האָבען

מעגען איינע ביי די אַנדערע און צו שטיצען איינער דעם אַנדערן געגען אַלע אָנפאַלען, וואָס ווערן געמאַכט פון דרויסען. נאָר אַלס רעזולטאַט דערפון האָט דער געזעצגעבער, דער געניאַלער און טוגענד־האַפטער מענש, וועלכער איז געבאָרן געוואָרן אין דעם קרייז פון אַ שוין איינגעשטעלטער חברותא און איז דעריבער שוין געוועזן ביז אַ געוויסען גראַד דערצויגען אין איהר גייסט, שפּעטער געקאָנט אויס־ברייטען און פאַרטיעפען די באַדינגונגען פון געזעלשאַפטליכען לעבען און אויף אַזאַ אופן באַשאַפען דעם ערשטען קאָדעקס פון מאָראַל און געזעצען.

אַנטשטעהט אָבער באַלד אַן אַנדער פראַגע. לאָמיר אָננעהמען, אַז אַ מענש, באַגאַבט מיט אומגעוועהנליכער גאונות און געבאָרן אין דער גאָר אוראַלטער געזעלשאַפט, איז געוועזן ביכולת, מיט דער הילף פון דער גאַנץ רויהער ערציהונג, וואָס ער האָט געקראָגען אין דער דאָזיגער געזעלשאַפט, און אַ דאַנק זיין גאונות צו באַשאַ־פען אַ קאָדעקס פון מאָראַל. אָבער ווי אַזוי האָט ער געקאָנט פועל'ן, אַז זיין פאָלק זאָל זיין קאָדעקס אָננעהמען? מיט דער איינציגער קראַפט פון לאָגיק? — דאָס איז אוממעגליך. די לאָגיק ענדיגט תמיד מיט דעם, וואָס זי טריאומפירט אפילו איבער די פאַרגרעבטעסטע מוחות; אָבער דערויף פאָדערט זיך אַ סך מעהר צייט, ווי דער קורצער לעבען פון איין מענשען, און האָבענדיג צו טאָן מיט ווענינ אַנטוויקעלטע מוחות, וואָלט זיך אפשר דערצו גע־פאָדערט עטליכע יאָהרהונדערטען. מיט דער הילף פון מאַכט, פון צוואַנג? וועט דאָך דאָס שוין אָבער ניט הייסען אַ געזעלשאַפט, וואָס איז געגרינדעט אויף אַ פרייען אָפּמאַך, נאָר אויף עראָבערונג און פאַרשקלאַפונג. אַזאַ השערה וועט אונז פיהרען דירעקט צו די ווירקליכע היסטאָרישע געזעלשאַפטען, אין וועלכע אַלע זאַכען דערקלערן זיך, אמת, אַ סך נאַטירליכער, ווי אין די טעאָריעס פון אונזערע ליבעראַלע עקאָנאָמיסטען; אָבער אַזאַ שטודיום און פאָרשונג וועט ניט נאָר ניט דיענען פאַר דער פאַרהערליכונג פון שטאַאַט, וועגען וואָס עס זאָרגען אַזוי שטאַרק די דאָזיגע הערן, נאָר פאַרקעהרט, זיי וועלען אונז צווינגען, ווי מיר וועלען דאָס שפּעטער זעהן, אַז מיר זאָלען ווינשען, ער זאָל אַזוי גיך ווי מעגליך אינגאַנצען און גרינדליך פאַרניכטעט ווערן.

עס בלייבט נאָך אַ דריטער מיטעל, דורך וועלכען דער גרויסער

אנדערש, ווי דאָס וואָס קומט היינט פאָר אין אונזערע מוסטערהאַפּ־ טע שטאאַטען? אחוץ דעם שטעלט די שטאאַטס־טעאָריע אויף אַלס פּרינציפּ דעם טעזיס, אז כדי איינצושטעלען אַ געזעלשאַפטליכע אָרדנונג איז נויטיג אַ העכערע מאַכט, אז כדי צו באַהערשען די מענשען און צו אונטערדריקען זייערע שלעכטע תאוות, איז נויטיג אַ הערשער און אַ צוים; אָבער אז די דאָזיגע מאַכט דאַרף געהערען צו דעם געניאַלען און טוגענדהאַפטען,* צו דעם געזעצגעבער פון זיין פאָלק, ווי משה, ליקורג און סאָלאָן, און אז דעמאָלט וועט דער דאָזיגער פיהרער און די דאָזיגע צוים פאַרקערפּערן אין זיך די חכמה און די שטראָפענדע מאַכט פון שטאאַט.

אין נאָמען פון דער לאָגיק וואָלטען מיר גאַנץ גוט געקאָנט באַשטרייטען די גילטיגקייט פון אַ געזעצגעבער, מחמת אין אונזער איצטיגער באַטראַכטונג פון דעם סיסטעם האַנדעלט זיך עס ניט וועגען אַ קאָדעקס פון געזעצען, וואָס ווערט ארויפגעצוואונגען דורך וועלכער עס איז מאַכט, נאָר וועגען אַ געגענזייטיגען אָפּמאַך, וואָס איז פריי געשלאָסען געוואָרן פון די פרייע גרינדער פון שטאאַט. און אַזוי ווי די דאָזיגע גרינדער, לויט דעם סיסטעם וואָס מיר באַ־ טראַכטען, זיינען געוועזען ניט מעהר און ניט ווייניגער ווי ווילדע, וועלכע האָבען ביז יענער צייט געלעבט אין דער פולסטער נאַ־ טירליכער פרייהייט, און פאָלגליך האָבען זיי געמוזט ניט וויסען דעם אונטערשייד צווישען גוטס און שלעכטס, וואָלטען מיר גע־ קאָנט פרעגען, ווי אַזוי זיינען זיי פלוצלינג געוואָרן ביכולת זיי צו אונטערשיידען און אָפּטיילען? אמת, מען קען אונז ענטפערן, אז די ווילדע האָבען לכתחילה געשלאָסען זייער געגענזייטיגען אָפּמאַך מיט דעם איינציגען ציעל זיך צו זיכערן קעגען געפאַהרען; דעריבער איז דאָס וואָס זיי האָבען אָנגערופען ג ו ט ס ניט געווען קיין אַנדער זאַך, ווי אַ פאַרפליכטענדע אויפפיהרונג, וואָס איז באַשטימט גע־ וואָרן אין די ווענינע פונקטען פון זייער אָפּמאַך, ווי צום ביישפּיעל: ניט צו הרג'ענען איינער דעם אַנדערן, ניט צו רויבען דאָס פאַר־

* דאָס איז דער אידעאַל פון מאַדזיני. — זעה Doveri dell nomo (Napoli 1860) p. 83 און Pio IX Papa, p. 27.

„מיר גלויבען אַז די העכערע מאַכט איז הייליג, ווען זי איז גע־ הייליגט דורך געניאַליטעט און טוגענד, מיט די איינציגע פּריסטער פון דער צוקונפט, און אַרויסצייגענדיג אין זיך די גרויסע קראַפט צו אָפּפערן, פּרעדיגט זי דאָס גוטע און פיהרט פרייוויליג דערצו אויף אַ דייטליכען אופן"...

פראָקלאַמירט און איינשטימיג אָנגענומען געוואָרן, ווי אזוי אָבער ווערט ער איינגעפיהרט אין דער פראַקטיק, אין לעבען? ווער פאַסט אויף, אז ער זאָל אויסגעפיהרט ווערן?

קאָן מען דען זיך פאָרשטעלען, אז נאָך דער איינשטימיגער אָננעהמונג זיינען אַלע, אָדער זאָל זיין דער גרעסטער טייל פון די ווילדע, וועלכע האָבען צונויפגעשטעלט די אוראַלטע געזעלשאַפט און וועלכע זיינען ביז דער פראָקלאַמירונג פון דער נייער געזעצגעבונג געווען אינגאַנצען פאַרזונקען אין דער טיעפסטער אַנאַרכיע, פּלוצלינג אַלע מיט אַמאָל, דורך דער איינציגער פראָקלאַמירונג און פרייער אָננעהמונג, אזוי איבערגעאַנדערשט געוואָרן, אז פון זייער אייגענער איניציאַטיווע, אָהן וועלכער עס איז אַנדערער באַוועגענדער אורזאַך, נאָר מיט זייער אייגענער איבערצייגונג, זאָלען זיי געוויסענהאַפט און אויפריכטיג אויספיהרען אַלע פאָרשריפטען און געזעצען, וואָס ווערן אויף זיי ארויפגעלעגט פון א מאָראַל, וואָס זיי האָבען ביז דאַן ניט געקענט?

צו דערלאָזען די מעגליכקייט פון אזא נס, וואָלט געהייסען דאָס אייגענע ווי צו אָנערקענען אז דער שטאַאַט איז נוצלאָז, ווי צוגעבען, אז דער נאַטירליכער מענש איז פעהיג צו פאַרשטעהן, פאַרלאַנגען און טאָן גוטס, דורך דעם איינציגען טריב פון זיין אייגענער פרייהייט, און דאָס וואָלט געווען אינגאַנצען להיפוך סיי דער טעאָריע פון דעם אזוי גערופענעם פרייען שטאַאַט, סיי דער טעאָריע פון א רעליגיעזען אָדער געטליכען שטאַאַט. ביידע זיינען זיי באַגרינדעט אויף דער השערה, אז דער מענש איז אומפעהיג צו דערהויבען זיך צו גוטס און עס טאָן לויט זיין אייגענעם, נאַטירליכען טריב. וואָרים לויט די דאָזיגע טעאָריעס ציהט אָט דער טריב אומווידערשטעהליך און שטענדיג דעם מענשען צו שלעכטס. דעריבער לערנען אָט די ביידע טעאָריעס, אז כדי צו פאַרזיכערן די אָפּהיטונג פון די פרינציפּען און דורכפיהרונג פון די געזעצען אין וועלכער ניט איז מענשליכער געזעלשאַפט, איז נויטיג, אז בראש פון דעם שטאַאַט זאָל שטעהן א וואַכזאַמע, א ריגירענדע און, ווען נויטיג, א באַשטראָפענדע מאַכט. עס פרעגט זיך בלויז, ווער קאָן און דאַרף זיך מיט איהר באַנוצען?

וואָס איז שייך א שטאַאַט, וועלכער איז געגרינדעט אויף דעם געטליכען רעכט און דורך דער אריינמישונג פון א וועלכען עס איז

געזעצגעבער וואָלט געקאָנט צווינגען זיינע מיטבירגער, אז זיי זאָלען אָננעהמען זיין קאָדעקס, און דאָס איז די געטליכע אויטאָריטעט. און באמת זעהען מיר טאקע, אז די גרעסטע פון די באוואוסטע געזעצגעבער, פון משה ביז מחמד איינגעשלאָסען, האָבען זיך באַנוצט מיט דעם דאָזיגען מיטעל. דאָס איז אַ זעהר ווירקזאמער מיטעל ביי די פעלקער, וואו די אמונה און דער רעליגיעזער גע־פיהל האָבען נאָך אַ גרויסען איינפלוס. אָבער אַ געזעלשאפט, וואָס איז געגרינדעט אויף דעם דאָזיגען מיטעל, איז דאָך שוין מעהר ניט קיין געזעלשאפט וואָס איז געגרינדעט אויף אַ פרייען אָפּמאַך. זייענדיג געגרינדעט אונטער דעם דירעקטען איינפלוס פון דעם געטליכען רצון, וועט דאָס אומפּארמיידליך זיין אַ טעאָקראַטישער, אַ מאָנאַרכיסטישער אָדער אַן אריסטאָקראַטישער שטאַאט, אָבער באַין אופן ניט קיין דעמאָקראַטישער. און אזוי ווי מיט געטער קאָן מען זיך ניט דינגען, מחמת זיי זיינען פונקט אזוי מעכטיג ווי דעספּאָטיש, וועט אויסקומען אָנצונעהמען בלינדערהייט אַלץ, וואָס זיי זאָלען ניט ארויפלייגען און אום יעדען פרייז זיך אונטער־ווארפען זייער ווילען. עס פאָלגט דערפון, אז אין דער געזעצגעבונג, וואָס איז דיקטירט פון גאָט, איז ניטאָ קיין פּלאַץ פאַר פרייהייט. מיר וועלען דעריבער צורוהע לאָזען די השערה (זאָנסט גאַנץ ריכ־טיגע) וועגען דער גרינדונג פון דעם שטאַאט דורך אַ דירעקטען אָדער אינדירעקטען איינפלוס און, צוזאָגענדיג צו באטראַכטען זי שפּעטער, וועלען מיר זיך איצט אומקעהרען צו דער אונטערזו־כונג פון דעם פרייען שטאַאט, וועלכער איז געגרינדעט אויף דעם פרייען קאָנטראַקט. אמת, מיר זיינען געקומען צו דער איבער־צייגונג, אז עס איז אבסאָלוט אוממעגליך צו דערקלערן די ווידער־שפּרוכען אין דעם פאַקט גופא פון אַ געזעצגעבונג, וואָס איז גע־שאפען געוואָרן דורך דער געניאַליטעט פון אַן איינציגען מענשען און איז איינשטימיג פּראָקלאַמירט און פרייוויליג אָנגענומען גע־וואָרן פון אַ גאַנצען פאָלק פון ווילדע, אזוי אז דער געזעצגעבער זאָל ניט דארפען אָנקומען צו רויהער קראַפט אָדער צו וועלכען עס איז געטליכען באַטרוג; אָבער מיר זיינען צופרידען צו דערלאָזען אזאַ וואונדער, און מיר בעטען איצט אַן ערקלערונג פאַר אַ צווייטען וואונדער, וועלכער איז ניט גרינגער צו פארשטעהן ווי דער ערשטער: אָנגענומען, אז דער נייער קאָדעקס פון זיטליכקייט און געזעצען איז

דעם חושך פון יאָהרהונדערטער. געוועהנליך האָבען די אויבער־מאכט אין די הערשענדע ספערען די מיטעלמעסיגקייטען, עס הערשט דאָרט דער גרויער קאָליר, און אָפט, ווי מיר זעהען עס אין דער געשיכטע, פארנעהמען זיין פּלאַץ די קאָלירן פון שווארץ און רויט, ד. ה. דאָס טריאומפּירענדע פארברעכען און די בלוטיגע גוואלט. מיר וואָלטען דערפון געקאָנט ציהען דעם שלוס, אז אויב עס איז אמת, ווי דאָס איז קלאָר געדרונגען פון דער טעאָריע פון דעם אזוי גערופענעם ראציאָנאַלען אָדער ליבעראַלען שטאאט, אז די אויפהאלטונג און די עקזיסטענץ פון יעדער פּאָליטישער גע־זעלשאפט איז אָפּהענגיג פון א ניט־אונטערבראָכענער רייהע פון מענשען וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער קלוגשאפט, אזוי גוט ווי מיט זייער אָרענטליכקייט, — דאן איז צווישען אלע היינטיגע עקזיסטירענדע געזעלשאפטען ניט פאראן קיין איינע, וואָס וואָלט שוין לאנג ניט באדארפט זיין אונטערגעגאנגען. ווען מיר זאָלען צו אָט דער שווערינקייט, שוין ניט זאָגען אוממעגליכקייט, נאָך צוגעבען די שוועריגקייטען, וואָס קומען ארויס פון דער באזונדע־רער דעמאָראַליזירענדער ווירקונג, וועלכע הערשאפט האָט אויף דעם מאכט־באזיצענדען מענשען, ווען מיר זאָלען נאָך צוגעבען די אויסערגעוועהנליכע נסיונות, וואָס עס קומט אויס בייצושטעהן די מענשען, וואָס זיינען באקליידט מיט מאכט, און מיר וועלען נאָך צוגעבען די עהרגייץ, קאָנקורענץ, קנאה און די שרעקליכע אפּעטיטען, וועלכע באפאלען טאָג און נאכט דוקא די גאָר הויכ־געשטעלטע פּערזאָנען, און קענען וועלכע שכל און אפילו אָרענט־ליכקייט איז קיין תרופה ניט, — מחמת די צדקות פון אן איינ־ציגען מענשען קאָן צוזאמענברעכען, — דענקען מיר, אז מיר האָבען די פולע רעכט צו זאָגען, אז אלע געזעלשאפטען עקזיס־טירן נאָר א דאנק עפּעס א נס! נאָר לאָמיר דאָס איבערלאָזען.

לאָמיר זיך פּאָרשטעלען, אז אין אן אידעאַלער געזעלשאפט געפינען זיך צו יעדער צייט א גענוגענדע צאָהל שכל'דיגע און צו גלייכער צייט אָרענטליכע מענשען, וועלכע קאָנען מיט ווירדע דערפילען די פונקציעס פון דעם שטאאט. אָבער ווער וועט זיי אויסזוכען, ווער וועט זיי אונטערשיידען, ווער וועט איבערגעבען אין זייערע הענד די לייצעס פון דער מלוכה? אָדער זאָלען זיי יאָס אליין פארכאפּען, אין דעם באוואוסטזיין פון זייער חכמו

גאָט, איז דער ענטפער א גאנץ גרינגער: די מאכט דארף געהערן, צוערשט צו די גייסטליכע, דערנאָך צו דער וועלטליכער מאכט, וואס איז געהייליגט פון די גייסטליכע. אָבער א סך שווערער איז צו ענטפערן, ווען מען שטעלט זיך אויף דעם טעאָרעטישען באָדען פון א שטאאט, וואס איז געגרינדעט אויף א פרייען קאָנטראקט. און באמת, אין אן עכטער דעמאָקראטיע, וואו עס הערשט פרייהייט, ווער זשע זאָל זיין דער שומר און דער אויספיהרער פון די געזעצען, דער באשיצער פון גערעכטיגקייט און געזעלשאפטליכער אָרדנונג קעגען די שלעכטע תאוות פון יעדען? — יעדער איינער אָנער־קענט זיך דאך אלס אומפעהיג צו באהערשען און באצווינגען זיך אליין אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל דאָס איז נויטיג פאר דעם וואוילזיין פון שטאאט, מחמת די פרייהייט פון יעדען איינעם האָט א נייגונג צו שלעכטס, — טאָ ווער זשע וועט דורכפיהרען די פאר־פליכטונגען צום שטאאט?

מען וועט זאָגען: די גאָר בעסטע פון די בירגער, די גאָר קליגסטע און די אָרענטליכסטע, די וואס וועלען פארשטעהן בעסער ווי די איבעריגע די אלגעמיינע אינטערעסען פון דער געזעלשאפט, אז עס איז א נויטווענדיגקייט און א פליכט פאר יעדען איינ־ציגען צו שטעלען זיי העכער פון זיינע פריוואטע אינטערעסען. עס איז ווירקליך נויטיג, אז די דאָזיגע מענשען זאָלען זיין קלוג, אזוי גוט ווי אָרענטליך, וואָרים אויב זיי זאָלען זיין בלויז קלוג און נים אָרענטליך, וואָלטען זיי געקענט מאכען אז די געזעל־שאפטליכע עסקנים זאָלען דיענען זייערע פערזענליכע אינטע־רעסען; און אויב זיי זאָלען זיין בלויז אָרענטליך און ניט קלוג, וואָלטען זיי אונפארמיידליך געמוזט פיהרען די געזעלשאפטליכע עסקים צו א דורכפאל. אלזאָ, כדי א רעפובליק זאָל ניט אונטער־געהן, איז נויטיג, אז זי זאָל צו אלע צייטען באהערשט ווערן פון א געוויסער צאָהל אזעלכע מענשען; עס איז נויטיג, אז אזוי לאנג ווי זי עקזיסטירט זאָל זי שטענדיג האָבען א רייהע פון אָרענט־ליכע און צו גלייכער צייט קלוגע בירגער.

איהר האָט דאָ א באדינג, וואס ווערט שווער און זעלטען פאר־ווירקליכט. די עפּאָכען אין דער געשיכטע פון יעדען לאנד, וועלכע האָבען ארויסגעבראכט א באדייטענדע צאָהל פון באגאבטע מענשען, ווערען באצייכענט אלס אויסערגעוועהנליכע, וואס לייכטען דורך

זען מיר אננעהמען, אז די מעהרהייט פון די בירגער באזיצט צו יעדער צייט דעם נויטיגען געזעצטען שכל, ווייטזיכטיגקייט און גערעכטיג־קייט, כדי אוועקצושטעלען בראש פון דער רעגירונג די פאסיגסטע און די פעהיגסטע מענשען. אבער כדי א פאלק זאל ארויסווייזען, ניט איינמאל און ניט צופעליג, נאר שטענדיג, אין אלע וואהלען, כל זמן עס עקזיסטירט, אט די דאזיגע ווייטזיכטיגקייט, די דאזיגע גע־רעכטיגקייט און געזעצטקייט, איז דען ניט נויטיג, אז ער גופא זאל בכלל האבען דערגרייכט צו יענער מדרגה פון מאראלישער אנט־וויקלונג און קולטור, אויף וועלכער רעגירונג און שטאאט זיינען שוין אינגאנצען נוצלאז? אזא פאלק וואלט געקאנט לעבען פשוט, געבענדיג די פולסטע פרייהייט אלע זיינע נייגונגען. גערעכטיגקייט און די געזעלשאפטליכע ארדענונג וואלטען ארויסגעקומען פון זיך אליין און נאטירליך פון זיין לעבען, און דער שטאאט, אויפהערענ־דיג צו זיין דער משגיח, דער אפטרופוס, דער דערציהער און הערשער איבער דער געזעלשאפט, זיך אפזאגענדיג פון יעדער באשטראפענדער מאכט און באגנוגענענדיג זיך מיט דער קלענערער ראלע, וואס פרודאן צייגט איהם אן, וואלט ער קיין אנדער זאך ניט געווארן, ווי נאר אן איינפאכע ארבייטס־ביורא, א מין צענטראלע רעכען־קאסע, ווע־מעס אויפגאבע עס איז צו דינען דער געזעלשאפט.

אזא פאליטישע ארגאניזאציע, אדער בעסער געזאגט, אזא אפ־שוואכונג פון דער פאליטישער מאכט לטובת דער פרייהייט פון געזעלשאפטליכען לעבען, וואלט בלי ספק פאר דער געזעלשאפט געווען א גוואלדיגע טובה, אבער דאס וואלט לחלוטין ניט צופריי־דענגעשטעלט די אנהעננער פון דעם שטאאט. אונטער אלע אומ־שטאנדען מוזען זיי אומבאדינגט האבען א שטאאט, וואס זאל זיין א משגיח, א שטאאט, וואס זאל זיין א פארוואלטער איבער דעם געזעלשאפטליכען לעבען, א שטאאט, וואס זאל א ריכטער און אויפ־האלטער פון דער געזעלשאפטליכער ארדענונג. מיט אנדערע ווערטער, צי זיי זיינען זיך מודה אין דעם אדער ניט, צי זיי רופען זיך רעפובליקאנער, דעמאקראטען אדער אפילו סאציאליסטען, — זיי נויטיגען זיך תמיד אין דעם, אז דאס באהערשטע פאלק זאל שטענדיג זיין מעהר אדער ווייניגער אומוויסענד, נישטיג, אומפעהיג, אדער אנרופענדיג זאכען מיט דעם ריכטיגען נאמען, אז עס זאל זיין מעהר אדער ווייניגער א ק א נ א ל י ע. דאס איז פאר

און אָרענטליכקייט, פונקט ווי דאָס האָבען געטאָן די צוויי גריכישע חכמים קלעאָבול און פעריאַנדר, ווען די גריכען האָבען, אומ־געאַכטעט אויף זייער גרויסער אָנגענומענער חכמה, פונדעסטוועגען א נאָמען געגעבען טיראַנען? אָבער אויף וואָס פאר אן אופן זאָלען זיי די מאַכט פאַרכאַפּען? דורך איבערצייגונג אָדער דורך גוואַלט? אויב דורך איבערצייגונג, דאַן באַהויפּטען מיר, אז ריכ־טיג איבערצייגען קאָן מען נאָר אין דאָס, אין וואָס מען איז אליין איבערצייגט, און אז גראָד די בעסערע מענשען זיינען ווייניגער ווי אלע איבערצייגט אין זייער אייגענעם ווערט; אויב זיי האָבען שוין אפילו דעם באַוואוסטזיין וועגען דעם, איז עס זיי אָבער געוועהנליך אומאַנגענעהם צו זאָרגען זיך פאר דער אלגעמיינער אָנערקענונג, בעת די ערגערע און מיטעלמעסיגע מענשען, וועלכע זיינען תמיד מיט זיך צופרידען, זשענירען זיך גאָרניט מיט זעלבסטבאַריהמעריי. נאָר לאָמיר אָננעהמען, אז דער פאַרלאַנג צו דיענען דאָס פאָטערלאַנד וועט צווינגען די אמת'ע ווירדיגע מענ־שען צו פאַרבויגען די דאָזיגע איבערמעסיגע באַשיידענקייט; זיי טרעטען ארויס אויף די וואַהל־פאַרזאַמלונגען פון זייערע מיט־בירגער. וועלען זיי דען שטענדיג גיכער ערוועהלט ווערען פון פאָלק ווי די עהרגייציגע, שעהן־ריידעוודיגע און געשיקטע אינ־טריגאַנטען? פאַרקעהרט, אויב זיי זאָלען וועלען קריגען די מאַכט דורך גוואַלט, דאַן מוזען זיי דאָך קודם האָבען גענוג מאַכט, כדי צו קאָנען ברעכען דעם ווידערשטאַנד פון גאַנצע פאַרטייען. זיי וועלען קומען צו מאַכט דורך א בירגער־קריעג, דער רעזולטאַט פון וועלכען עס וועט זיין, אז עס וועט ווייטער בלייבען עקזיסטירן ניט קיין שלום־געוואָרענע, נאָר א באַזיעגטע, אָבער שטענדיג פיינדליכע פאַרטיי. כדי צו בלייבען ביי איהר, וועלען זיי שטענ־דיג זיין געצוואונגען צו באַנוצען זיך מיט גוואַלט. דאָס וועט שוין אלזאָ ניט זיין קיין פרייע געזעלשאַפט, נאָר א דעספּאָטישער שטאַאַט, וועלכער איז באַזירט אויף גוואַלט און אין וועלכען איהר וועט אפשר געפינען א סך זאַכען, וואָס וועלען אייך אויסקוקען פרעכטיג — אָבער קיין פרייהייט וועט איהר דאָרט קיינמאָל ניט געפינען.

אלזאָ, כדי אויפצוהאַלטען די פיקציע פון א פרייען שטאַאַט, וואָס האָט אלס אויסגאַנגס פונקט א געזעלשאַפטליכען אָפּמאַך, מור־

דעם איצטיגען פּרעזידענט דזשאָנסאָן, — זיינען די רעגירונגס־פּאַרטייען געווען און געבליבען אזוי גערופענע דעמאָקראַטען, וועלכע זיינען די עקסטרעמסטע אָנהענגער פון דער שקלאַפעריי און דער ברוטאַלער אָליגאַרכיע פון די פּלאַנטאַטאָרס; געוויסענלאָזע פּאַר־קויפליכע דעמאַגאָגען, וועלכע זיינען גרייט צו שטעלען אין קאָן אַלץ, צוליעב זייער האָבזוכט, זייער שעדליכען עהרגייץ, און וועלכע האָבען מיט זייער אפּשייליכען איינפלוס און ווירקונג, וואָס זיי האָבען אומגעשטערט באַזעסען פאַר אַן ערך פון פופציג יאָהר נאָכאַנאַנד, אזוי שטאַרק בייגעטראָגען צו דער פאַרדאַרבונג פון דער פּאָליטישער מאָראַל פון די פאַראייניגטע־שטאַאַטען. היינט צו טאָג קעמפּפט מיט ערפאָלג די אמת אויפגעקלערטע, גרויסמוטיגע מינאָ־ריטעט, — אָבער אַלץ נאָך אַלס מ י נ אָ ר י ט ע ט, — די רעפּוב־ליקאַנישע פּאַרטיי קעגען דער שעדליכער פּאָליטיק פון די דעמאָ־קראַטען. מיר ווילען האָפען, אַז זייער נצחון וועט זיין אַ פּאָל־שטענדיגער, מיר ווילען האָפען דערויף צוליעב דער טובה פון דער גאַנצער מענשהייט; אָבער ווי גרויס עס זאָל ניט זיין די אויפ־ריכטיגקייט פון אָט דער פרייהייטס־פּאַרטיי, ווי ערהאַבען און גרויסמוטיג עס זאָלען ניט זיין די פּרינציפּען, וואָס זי פּראָקלאַמירט, ווילען מיר אַלץ ניט האָפען, אַז ווען זי וועט באַקומען מאַכט, וועט זי זיך אָפּזאָגען פון דער פּריווילעגירטער לאַגע פון אַ הערשענדער מינדערהייט, אַז די „זעלבסט־רעגירונג" פון פאָלק זאָל ענדליך ווערען אַ ווירקליכקייט. דערצו וואָלט נויטיג געווען אַ פיעל טיע־פערע רעוואָלוציע, ווי די אַלע, וואָס האָבען ביז איצט אויפגעט־טרייסעלט די אַלטע און די נייע וועלט.

אין דער שווייץ, אומגעאַכטעט אויף די אַלע דעמאָקראַטישע רעוואָלוציעס וואָס זיינען דאָרט פאָרגעקומען, הערשט נאָך אַלץ דער פאַרמעגליכער קלאַס, די בורזשואזיע, ד. ה. אַ מינאָריטעט, וואָס איז פּריווילעגירט בנוגע צו פאַרמעגען, פרייע צייט און ביל־דונג. די העכערע מאַכט פון פאָלק, — אַ וואָרט, וואָס איז אונז אַגב פאַרהאַסט, מחמת, לויט אונזער בליק, פאַרדינט יעדע העכערע מאַכט, אַז מען זאָל זי האַסען, — די זעלבסט־פאַרוואַלטונג פון פאָלק אין דער שווייץ איז אויך ניט מעהר ווי אַ פיקציע. דאָס פאָלק באַזיצט די העכערע מאַכט לויט'ן רעכט נאָך, אָבער ניט אין דער ווירקליכקייט, מחמת, זייענדיג פאַרשלונגען פון דער אַלטעג־

זיי זיכער נויטיג צוליעב דעם, כדי בייקומענדיג די אומאיינגענוּציג־קייט און די באשיידענקייט זאָלען זיי דערפאר קאָנען פארבלייבען אויף די ערשטע פלעצער, כדי זיי זאָלען שטענדיג האָבען די מעגליכ־קייט זיך צו אָפּפערן פאר די אינטערעסען פון כלל, און געשטארקט דורך זייער אָרענטליכער אויפאָפּפערונג און אויסערגעוועהנליכען פארשטאנד, זאָלען זיי זיין די פריווילעגירטע שומרים פון דער מענש־ליכער סטאדע, און שטויסענדיג איהר צו צדקות און פיהרענדיג איהר צו זעליגקייט, זאָלען זיי איהר אויך קאָנען אביסעלע שערען.

יעדע אויסגעהאלטענע און אויפריַכטיגע טעאָריע פון שטאאט איז אין עצם באזירט אויף דעם פּרינציפּ פון ה ע כ ע ר ע ר מ א כ ט, ד. ה. אויף יענער טעאָלאָגישער, מעטאפיזישער און פּאָליטישער אידעע, אז די מאסען, זייענדיג פון אייביג אָן אומ־פעהיג זיך אליין צו פארוואלטען, מוזען דעריבער פארבלייבען אונטער דעם גנעדיגען יאָך פון קלוגשאפט און גערעכטיגקייט, וועלכע ווערן אויף זיי, אויף אזא אָדער אַן אנדער אופן ארויפגעלעגט פון אויבען. אָבער פון וועמען און אין וועמענס נאָמען ווערט דאָס ארויפגעלעגט? די העכערע מאכט, וועלכע ווערט אָנערקענט און רעספּעקטירט פון די מאסען אלס אזעלכע, קאָן נאָר האָבען דריי קוואלען: גוואלט, רעליגיע און די אקטיוויטעט פון העכערן פארשטאנד. שפּעטער ווע־לען מיר ריידען וועגען די שטאאטען, וואָס זיינען באזירט אויף דער צווייפאכער מאכט פון רעליגיע און גוואלט; אָבער איצט, בא־טראכטענדיג די שטאאטס־טעאָריע, וואָס איז באגרינדעט אויף א פרייען אָפּמאך, מוזען מיר דיביידע פאקטאָרען אויסשליסען. אונז בלייבט דעריבער בלויז דער פאל, ווען מאכט איז באזירט אויף דעם העכערן פארשטאנד, וועלכער איז, ווי באוואוסט, נאָר דער גורל פון א מינדערהייט.

וואָס זעהען מיר אין דער ווירקליכקייט אין אלע אמאָליגע און היינטיגע שטאאטען, אפילו ווען זיי באזיצען די דעמאָקראטישסטע אינסטיטוציעס, ווי למשל אין די פאראייניגטע שטאאטען פון צפון־אמעריקא און אין דער שווייץ? די „זעלבסט־רעגירונג" פון פאָלק בלייבט שטענדיג אין צושטאנד פון א פיקציע. אין דער ווירקליכ־קייט איז די מינאָריטעט דער הערשענדער קלאס. אין די פאראיי־ניגטע שטאאטען, ביז צו דער באפרייאונג פון די שקלאפען און טיילווייז אפילו נאָך היינט, — צום ביישפּיעל די גאנצע פארטיי פון

זיין, איבער די פאָלקס־מאַסען אין אַן אידעאַלען שטאַאַט, וואָס איז געגרינדעט אויף אַ פרייען אָפּמאַך.

אַזוי גיך ווי די באַדינגונגען פון אָפּמאַך זיינען באַשטימט, בלייבט איבער זיי בלויז איינצופיהרן אין דער פראַקטיק. מיר וועלען זיך דעריבער פאָרשטעלען, אַז דאָס פאָלק איז גענוג פאַר־שטענדיג אָנצוערקענען זיין אייגענע אומפעהיגקייט, און האָט נאָך די נויטיגע פאָרזיכטיגקייט, אָנצוטרויען די פאַרוואַלטונג פון די געזעלשאַפטליכע ענינים בלויז די סאַמע בעסטע בירגער.

די דאָזיגע פריווילעגירטע אינדיווידומען וועלן פריווילעגירט ניט פון שטאַנדפונקט פון רעכט, נאָר פון דער ווירקליכקייט. דאָס פאָלק קלייבט זיי אויס דערפאַר, ווייל זיי זיינען די געבילדעטסטע, די געשיקטסטע, די קלוגסטע, די דרייסטסטע און אָפּפערווילליג־סטע. גענומענע פון די בירגערליכע מאַסען, וועלכע זיינען, לויט ווי מיר האָבען אָנגענומען, אַלע גלייך צווישען זיך, בילדען זיי ניט קיין באַזונדערן קלאַס, נאָר אַ באַזונדערע גרופּע, וואָס איז פריווילעגירט פון דער נאַטור אליין, און איז דעריבער אויסגעצייכענט געוואָרן דורך דער פאָלקס־וואהל. די צאָהל פון די דאָזיגע מענשען איז נוי־טיגערווייז גאַנץ באַגרעניצט, מחמת אין אַלע לענדער און אין אַלע צייטען איז די צאָהל פון מענשען, וואָס זיינען באַשאָנקען מיט אַזעלכע אויסערגעוועהנליכע מעלות, אַז זיי רופען ווי איבער גע־וואַלט אַרויס די אַלגעמיינע אַכטונג פון פאָלק, ווי דאָס באַווייזט אונז די ערפאַהרונג, זעהר אומבאַדייטענד. אַלזאָ, מורא האָבענ־דיג פאַר אַ שלעכטען אויסוואהל, וועט דאָס פאָלק שטענדיג גע־צוואונגען זיין אויסצואוועהלען זיינע רעגיערער פון די מענשען וואָס מיר האָבען אויסגערעכענט.

און אָט אַזוי טיילט זיך שוין פאַנאַנדער די געזעלשאַפט אין צוויי קאַטעגאָריעס, נאָך ניט ריידענדיג דערווייל פון צוויי קלאַסען, פון וועלכע איינע, די וואָס באַשטעהט פון אַן אומבאַדייטענדער צאָהל פון באַגאַבטע נאַטורן, וואָס זיינען אַלס אַזעלכע געוואָרן אָנערקענט און אויסגעוועהלט פון פאָלק, מיט דער פולמאַכט פון פאָלק צו רעגיערען איבער איהם. זייענדיג אָפּהענגיג אָן פאָלק ער זאָל זיי אויסוועהלען, צייכענען זיך די דאָזיגע מענשען תחילת ניט אויס פון די איבעריגע מאַסען בירגער מיט קיין אַנדער זאַך, אחוץ מיט די מעלות, וואָס האָבען אַרויסגערופען דאָס צוטרויען פון זיי־

ליבער ארבייט, וועלכע נעהמט ביי איהם אוועק יעדע פרייע מי־נוט, און זייענדיג, אויב ניט אינגאנצען אומוויסענד, יעדענפאלס א סך הינטערשטעליגער אין בילדונג ווי דער בורזשואזער קלאַס, איז ער געצוואונגען אָפּצוגעבען זיין פיקטיווע מאכט אין די הענט פון דער בורזשואזיע. דאָס איינציגע געווינס, וואָס דאָס פאָלק האָט, אין די פאראייניגטע שטאאטען ווי אין דער שווייץ, איז דאָס, וואָס די עהרגייציגע מינאָריטעט, די פּאָליטישע קלאַסען קאָנען זיך אנדערש ניט דערשלאָגען צו הערשאפט סיידען ווען זיי שמייכלען זיך צו איהם, חנפ'ענדיג זיינע פארביילויפענדע, צייטענווייז גאַנץ שלעכטע ליידענשאפטען, און זעהר אָפט נארען זיי איהם אינגאנ־צען אָפּ.

זאָל מען ניט מיינען, אז מיר ווילען אויפווייזען דעם פאָרצוג פון א מאָנארכיע געגען דעמאָקראטישע אינסטיטוציעס. מיר זיי־נען פעסט איבערצייגט, אז די אומפאָלקאָמסטע רעפּובליק איז טויזענד מאָל בעסער, ווי די ציוויליזירטסטע מאָנארכיע, וואָרים אין א רעפּובליק גיבען מאָמענטען, ווען דאָס פאָלק, כאָטש עס ווערט תמיד עקספּלואטירט, איז עס אָם ווענינגסטען ניט אונטעריאָכט, בעת אין מאָנארכיען איז עס שטענדיג אונטעריאָכט. און אחוץ דעם הויבט דער דעמאָקראטישער רעזשים ביסלעכווייז אויף די מאסען צו א געזעלשאפטליכען לעבען, בעת די מאָנארכיע טוט דאָס קיינמאָל ניט. און כאָטש מיר ציהען פאָר די רעפּובליק, דאָך זיי־נען מיר געצוואונגען אָנצודערקענען און צו פּראָקלאמירן, אז וואָס פאַר א פאָרם דער שטאאט זאָל ניט האָבען, אַזוי לאַנג ווי צוליעב דער ב י ר ו ש ה ' ד י ג ע ר אומגלייכקייט פון באשעפטיגונג, פארמעגען, בילדונג און רעכט, וועט די מענשליכע געזעלשאפט בליי־בען צעטיילט אויף פארשיידענע קלאַסען, וועט נאָך אַלץ אזוי לאַנג אָנהאַלטען די אויסשליסליכע הערשאפט פון דער מינאָריטעט און די אומפארמיידליכע עקספּלואטאציע פון דער מאיאָריטעט דורך דער אייגענער מינאָריטעט.

דער שטאאט איז ניט עפּעס אנדערש ווי די דאָזיגע הער־שאפט און עקספּלואטאציע, וועלכע זיינען איינגעפיהרט אלס רע־געל און זיינען געוואָרן סיסטעמאטיזירט. מיר וועלען דאָס פּרו־בירען באווייזען, באטראַכטענדיג די פאָלגען פון דער הערשאפט פון דער מינאָריטעט, ווי אויפגעקלערט און אָפּפערוויליג זי זאָל ניט

ווערט די מאַכט און די געוועהנהייט צו באַפעהלען, אַפילו פאַר די גאָר געבילדעטסטע און אָרענטליכסטע מענשען, דער מקור פון אינ־טעלעקטועלען און מאָראַלען ארונטערגעהן פון וועג.

די גאַנצע מענשליכע מאָראַל, — אביסעל ווייטער, וועלען מיר זיך געבען די מיה צו באַווייזען די אבסאָלוטע ווארהייט פון דעם דאָזיגען פּרינציפּ, וועמעס אנטוויקלונג, דערקלערונג און די ברייטסטע אָנווענדונג איז דער הויפּט ציעל פון דעם ווערק, — יעדע קאָלעקטיווע און אינדיווידועלע מאָראַל איז אין עצם באַזירט אויף דער מ ע נ ש ל י כ ע ר א כ ט ו נ ג. וואָס פאַר־שטעהען מיר אונטער מ ע נ ש ל י כ ע ר א כ ט ו נ ג? — די אָנערקענונג פון מענשליכקייט, פון מענשליכען רעכט און מענש־ליכער ווירדע אין יעטוועדען מענשען, צו וואָס פאַר א ראַסע און קאָליר ער זאָל ניט באַלאַנגען, די אנטוויקלונגס־מדרגה פון זיין שכל און אפילו זיין מאָראַל. אָבער צי קאָן איך אכטען א מענשען, ווען ער איז נאַריש, שלעכט און פאַרעכטליך? נאַטירליך, אויב ער באַזיצט די דאָזיגע אייגענשאַפטען קאָן איך ז י י, ד. ה. זיין פאַרדאָרבענקייט, טעמפּקייט, נאַרישקייט, און איהם ניט אכטען. די דאָזיגע אייגענשאַפטען רעגען מיך אויף און דערוועקען אין מיר א ווידערגעפיהל; איך וועל, ווען נויטיג, אָננעהמען געגען זיי די ענערגישסטע מיטלען און איך וועל זאָגאַר דער'הרג'ענען דעם מענ־שען, אויב עס וועלען מיר ניט בלייבען קיין אנדערע מיטלען צו פאַרטיידיגען מיין לעבען, מיין רעכט, אָדער דאָס וואָס מיר איז טייער און ווערט פון מיר געאַכט. אָבער אין דער צייט פון דעם ענערגישסטען, פאַרביסענסטען און אין א נויט פאַל טויטליכען קאַמף מיט דעם דאָזיגען מענשען, מוז איך אכטען אין איהם דעם מענשליכען מין. — נאָר פאַר דעם דאָזיגען פּרייז קאָן איך אויפ־האַלטען מיין אייגענע מענשליכע ווירדע. אָבער, אויב דער דאָ־זיגער מענש אָנערקענט ניט די דאָזיגע ווירדע אין קיינעם, צי קאָן מען זי אָנערקענען אין איהם? אויב ער איז בטבע א ווילדע חיה, אויב, ווי דאָס פּאַסירט אמאָל, ער איז נאָך ערגער פון א ווילדער חיה, צי קאָן מען אין איהם אָנערקענען דעם מענשליכען מין, צי וועט דאָס ניט הייסען אריינפאַלען אין א פיקציע? ניין, וואָרים ווי געפאַלען ער זאָל ניט זיין אינטעלעקטועל און מאָראַ־

ערע מיטבירגער, און זיי זיינען נאטירליך צווישען דער גאנצער מאַ־סע פון בירגער טאקע די ניצליכסטע און די אָפּפּערוווילינגסטע. זיי נעהמען זיך נאָך ניט קיינע פּריווילעגיעס, קיינע באזונדערע רעכ־טען, חוץ דאָס רעכט צו דערפילען די ספּעציעלע פליכטען, כל זמן דאָס פאָלק פארלאנגט עס, וואָס זיינען אויף זיי ארויפגעלעגט גע־וואָרן. אין אַלעם איבעריגען, אין ארט לעבען, אין די באדינגונגען און אין די מיטלען פון זייער עקזיסטענץ, אונטערשיידען זיי זיך מיט גאָרנישט פון פאָלק, אזוי אז צווישען אַלעמען הערשט ווייטער א פאָלשטענדיגע גלייכהייט.

קאָן אָבער די דאָזיגע גלייכהייט לאנג אָנהאַלטען? מיר בא־הויפּטען, אז ניט; און עס איז ניטאָ קיין גרינגערע זאך, ווי דאָס צו באווייזען.

עס גיט ניט קיין געפעהרליכערע זאך פאר דער אייגענער מאָ־ראַל פון א מענשען, ווי די געוועהנהייט צו באפעהלען. דער סא־מע בעסטער, געבילדעטסטער, ניט־אייגעננוציגער, גרויסמוטיגער, ריינער מענש וועט אומפארמיידליך פארדאָרבען ווערן ביי אזעל־כע באדינגונגען. אין דער מאכט ליגען צוויי געפיהלען, וועלכע רופען אומבאדינגט ארויס די דאָזיגע דעמאָראַליזאציע: ד י פ א ר א כ ט ו נ ג צ ו ד י פ אָ ל ק ס ־ מ א ס ע ן א ו ן ד י א י ב ע ר ט ר י י ב ו נ ג פ ו ן ד ע ם א י י ג ע נ ע ם ו ו ע ר ט.

די מאסען, אָנדערקענענדיג זייער אומפעהיגקייט צו זעלבסט־פארוואַלטונג, האָבען מיך אויסגעוועהלט אַלס פיהרער. מיט דעם אליין האָבען זיי עפענטליך אָנערקענט אז איך שטעה העכער פון זיי און אז זיי זיינען פארהעלטניסמעסיג נישטיג. פון דער גאַנ־צער מענגע מענשען, אין וועלכער עס געפינען זיך א צוויי, דריי, וואָס איך קאָן אָנערקענען אַלס גלייכע, בין איך איינער פעהיג צו פארוואַלטען מיט כלל־זאכען. דאָס פאָלק נויטיגט זיך אין מיר, אָהן מיר קאָן ער זיך ניט באגעהן, בעת איך בין צופרידען מיט זיך אליין. אַלזאָ, דאָס פאָלק מוז מיך געהאָרכען פאר זיין אייגענער טובה וועגען, און זיך ארונטערלאָזענדיג איהם צו פארוואַלטען, בא־שאַף איך זיין גליק.

איז עס ניט אמת, אז דאָס אַלץ איז שוין גענוג צו פארלירן דעם קאָפּ און ווערן אויסען זינען פון גדלות? — אָט אויף אזא אופן

דעם זין, ווי דאָס גיבען דעם וואָרט די טעאָלאָגיע, די מעטאפיזיק און די לעהרע פון רעכט, ד. ה. אין דעם זין פון פרייוויליגער זעלבסטבאַשטימונג פון מענשען'ס אינדיווידועלען ווילען, אומ־אָפּהענגיג פון אַלע נאַטירליכע און סאָציאַלע איינפלוסען.

מיר לייקענען די עקזיסטענץ פון א נשמה, די עקזיסטענץ פון א גייסטי־גען סובסטאַנץ, וואָס איז אומאָפּהענגיג און אָפּגעטיילט פון גוף. אין געגענטייל, מיר באַהויפּטען, אַז, פּונקט אַזוי ווי דער גוף פון דעם אינדיווידום, מיט אַלע זיינע פעהיגקייטען און אינסטינקטיווע נייגונגען, איז ניט קיין אַנדער זאַך, ווי נאָר דער פּראָדוקט פון געמיינשאַפט־ליכע און ספּעציעלע אורזאַכען, וואָס האָבען באַשטימט זיין אינדיווידועלע אָרגאַניזאַציע, פּונקט אַזוי איז אויך דאָס, וואָס ווערט ניט־ריכטיג אָנגערופען נשמה: די אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אייגענשאַפטען פון מענשען, א דירעק־טער פּראָדוקט, אָדער בעסער געזאָגט, א נאַטירליכער, אוממיטעלבאַרער אויס־דרוק פון דערזעלבער אָרגאַניזאַציע, און באַזונדערס דער אויסדרוק פון דער מדרגה פון אָרגאַנישער אנטוויקלונג, צו וועלכער עס האָט דערגרייכט דער מאַרך, א דאַנק דער צוזאַמענטרעפונג פון אורזאַכען, וואָס זיינען אומאָפּ־הענגיג פון ווילען.

יעדער אינדיווידום, אפילו דער אומבאַדייטענדסטער, איז א פּראָדוקט פון דורות; די געשיכטע פון די אורזאַכען, וועלכע האָבען בייגעטראָגען צו זיין באַשאַפונג, האָט ניט קיין אָנהויב. ווען מיר וואָלטען געוועזען באַגאַבט מיט דער פעהיגקייט, וואָס קיינער באַזיצט ניט און וועט ניט באַזיצען: די פעהיגקייט צו דערקענען און אַרומנעהמען די אומענדליכע פאַרשיידענאַרטיגקייט

ליש, איז ער אָרגאניש ניט קיין אידיאָט, קיין אָהן־שכל׳דיגער, — אין אזעלכע פאלען דארף מען זיך מיט איהם באגעהן ניט ווי מיט א פארברעכער, נאָר ווי מיט א קראנקען, — ער איז אין דעם פו־לען באזיץ פון דעם פארשטאנד און דעם שכל, וואָס די נאטור האָט איהם געגעבען, און פאָלגליך, ניט קוקענדיג אויף אַלע משונה׳־דיגע אָפּווייכונגען, געפינט זיך נאָך אַלץ אין איהם די מענשליכע נאטור, צוליעב וועלכער עס בלייבט נאָך אָפען פאר איהם די מענשליכקייט, כל זמן ער לעבט, זיך צו דערהויבען צו דעם באוואסטזיין פון זיין מענשליכקייט, — אויב עס וועט נאָר פאָרקומען א גרינדליכע ענדערונג אין די סאָציאַלע באדינגונגען, וועלכע האָבען פון איהם געמאכט דאָס וואָס ער איז.

נעהמט די קליגסטע, די פעהיגסטע אָבעזיאנע, שטעלט איהר אוועק אין די בעסטע מענשליכסטע באדינגונגען, — און פונדעסט־וועגען וועט איהר פון איהר קיינמאָל קיין מענשען ניט מאכען. נעהמט דעם פארהארטעוועטסטען פארברעכער און דעם אומווי־סענדסטען מענשען; אויב זיי האָבען נאָר ניט קיין אָרגאנישען פעהלער, וואָס שטעלט פעסט דעם אידיאָטיזם אָדער דעם אומ־היילבארן וואהנזין, וועט איהר קודם כל מוזען צוגעבען, אז אויב איינער פון זיי איז געוואָרן א פארברעכער און דער צווייטער האָט זיך נאָך ניט דערהויבען צו דעם באוואוסטזיין פון זיין מענשליכ־קייט און זיינע מענשליכע פליכטען, זיינען אין דעם שולדיג ניט זיי אליין, נאָר די סאָציאַלע סביבה, אין וועלכער זיי זיינען גע־באָרן געוואָרן און האָבען זיך אנטוויקעלט.

מיר קומען דאָ צו דער וויכטיגסטער פראגע פון דער סאָ־ציאלער וויסענשאפט און דער מענשליכער וויסענשאפט בכלל. מיר האָבען שוין ניט איינמאָל ווידערהאָלט, אז מיר פארוואר־פען לחלוטין דעם פרייען ווילען, אין

מיט דעם אויך דאָס, וואָס זיי האָבען אויף דעמזעלבען אופן איבערגענומען בירושה פון זייערע עלטערן.

עס איז פאר אונז ניט נויטיג צו דערמאָנען דאָס, וואָס קיינער טראַכט גאָר ניט אָפּצולייקענען, אז דער אונטערשייד צווישען ראַסען, פעלקער, און אפילו קלאַסען און פאַמיליעס, ווערט באשטימט דורך געאָגראַפישע, עטנאָגראַפישע, פיזיאָלאָגישע, עקאָנאָמישע אורזאכען, (אהער געהען אריין צוויי וויכטיגע פראַגען: די פראַגע פון באשעפטיגונג, ד. ה. די פראַגע פון דער צוטיילונג פון דער קאָלעקטיווער ארבייט פון דער געזעלשאַפט און די צוטיילונג פון רייכטימער, און די פראַגע פון דערנעהרונג, סיי בנוגע דער קוואַנטיטעט, סיי בנוגע קוואַליטעט) — און אויך דורך היסטאָרישע, רעליגיעזע, פילאָזאָפישע, יורידישע, פּאָליטישע און סאָציאַלע אורזאכען; און אז אָט די אַלע אורזאכען, פאראייניגענדיג זיך אויף פארשיידענע אופנים פאר יעדער ראַסע, פאר יעדער נאַציע און גאַנץ אָפּט פאר יעדער פּראָווינץ און פאר יעדער קאָמונע, פאר יעדען קלאַס, פאַר יעדער פאַמיליע, גיבען־צו יעדען א באזונדערע פיזיאָנאָמיע, ד. ה. א באזונדערן פיזיאָלאָגישען טיפּ, א פאראייניגונג פון באזונדערע נייגונגען און פעהיגקייטען, — וואָס זיינען ניט אָפּהענגיג פון דעם ווילען פון די אינדיווידומען, וועלכע פאָרמירן א טייל פון די דאָזיגע גרופּען און זיינען זייער פאָלשטענדיגער פּראָדוקט.

יעדער מענשליכער אינדיווידום, אין דעם מאָמענט וואָס ער ווערט געבאָרן, איז אויף אזא אופן דער מ א ט ע ר י ע ל ע ר, אָ ר ג א נ י ש ע ר פ ר אָ ד ו ק ט פון די אַלע פארשיידענאר־

ווי אַזוי קלוגע עלטערן קאָנען האָבען אַ קינד אַן אידיאָט. אָבער דאָס איז שטענדיג נאָר אַן אומגליקליכער אויסנאַהם, וואָס קומט פאָר צוליעב אַ צופעליגער מאָמענטאַלער סיבה. די נאַטור, אַ דאַנק דעם, וואָס עס איז קיין גאָט ניטאָ, איז קיינמאָל ניט קאַפּריזנע, זי טוט ניט קיין זאַך אָהן אַ גענוגענדער אורזאַך און זי בייט קיינמאָל ניט איהר איינמאָל אָנגענומענע ריכטונג און שטרעבונג, אויב זי איז נאָר דערצו ניט געצוואונגען פון אַ העכערער קראַפט, אַזוי אַז דער געזעץ פון דער מענשליכער פאָרטפלאַנצונג, וועלכער שאַפט די פאַמיליע אַלס רעזולטאַט פון דער פאָרונג, ווערט אויסגעדריקט אַזוי: ווען יעדער פּאָר זאָל צוגעבען צו דער פיזיאָלאָגישער ירושה פון זיינע עלטערן אַ נייע פיזישע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע אַנטוויקלונג, דאַן — אַזוי ווי יעדע גייסטיגע פאַרפאָלקאָמונג איז די פאַרפאָלקאָמונג פון געהירן — וואָלט יעדער ניי־געבאָרענער וועזען געדאַרפט זיין אין אַלע הינזיכטען העכער פון די עלטערן.

פון די טראנספאָרמאציעס פון דער מאטעריע אָדער פון דער עקזיסטענץ, וואָס זיינען פאטאל פאָרגעקומען זינט אונזער ערד איז פאָרמירט געוואָרן ביז דער געבורט פון אָט דעם אינדיווידום, וואָלטען מיר געקאָנט זאָגען, ניט האָבענדיג איהם אפילו קיינמאָל געזעהן, כמעט מיט מאטעמאטישער פינקטליכקייט, וואָס זיין אָרגאנישע נאטור איז, ווי אויך ביז צו די קלענסטע איינצעלהייטען באשטימען דעם גראד און דעם כאראקטער פון זיינע אינטעלעקטועלע און מאָראלע פעהיגקייטען, — מיט איין וואָרט, זיין נ ש מ ה, אין דער פאָרם, ווי זי האָט אויסגעזעהן אין דער צייט פון זיין געבורט. עס איז אוממעגליך פאר אונז צו אנאליזירען און ארומצונעהמען די גאנצע רייהע פון טראנספאָרמאציעס, מיר קאָנען אָבער אָהן וועלכער עס איז מורא צו מאכען א טעות זאָגען, אז י ע ד ע ר מ ע נ ש ל י כ ע ר א י נ ד י ו ו י ד ו ם, אין דעם מאָמענט וואָס ער ווערט געבאָרן, איז א פאָלשטענדיגער פראָדוקט פון דער היסטאָרישער, ד. ה. פון דער פיזיאָלאָגישער און סאָציאלער אנטוויקלונג פון זיין ראסע, נאציע און קאסטע, — אויב אין זיין לאנד עקזיסטירן קאסטען, — פון זיין משפחה, זיינע אורעלטערן, און פון דער אינדיווידועלער נאטור פון זיין פאָטער און מוטער, וואָס האָבען איהם אוממיטעלבאר איבערגעגעבען, דורך דער פיזיאָלאָגישער פארערבונג, — וואָס דיענט פאר איהם אלס אן אויסגאנגס־פונקט און וואָס באשטימט זיין אינדיווידועלע נאטור, — אלע פאָלגען פון זייער אייגענער פריהעריגער עקזיסטענץ, פון דער מאטעריעלער ווי פון דער מאָראלער, פון דער אינדיווידועלער ווי פון דער סאָציאלער, איינשליסענדיג זייערע אלע געדאנקען, געפיהלען און האנדלונגען, איינשליסענדיג אלע פארשיידענארטיגע געשעהעכישען פון זייער לעבען און אלע גרעסערע אָדער קלענערע פאסירונגען, אין וועלכע זיי האָבען אן אנטייל גענומען, אויך איינרעכענענדיג די אומענדליכע פארשיידענהייט פון די צופעליגקייטען אונטער וועלכע זיי זיינען געוועזן אונטערוואָרפען*, און צוזאמען

*) די צופעליגקייטען, אונטער וועלכע די עמבריאָ איז אונטערוואָרפען אין דער צייט פון איהר אַנטוויקלונג אין דער געבערמוטער דערקלערט פאָלשטענדיג די פאַרשיידענקייט, וואָס עקזיסטירט אָפט צווישען די קינדער פון די זעלבע עלטערן, און מאַכט פאַר אונז פאַרשטענדליך.

פישע, עקאָנאָמישע און סאָציאלע, גרויסע און קליינע, שטענדיגע און צופעליגע, נאָהנטע און גאַנץ ווייטע אין רוים און אין צייט, אין וועמעס פאַרבינדונג זיי ווערן פאַראייניגט אין אַן איינציגען לעבע־דיגען וועזען און אינדיווידואליזירן זיך, צום ערשטען מאָל אין דעם שטראָם פון די אַלוועלטליכע פאַרענדערונגען, באַזונדערס בלויז אין דעם דאָזיגען קינד, וועלכער האָט, אין דער ריין אינ־דיווידועלער אַנווענדונג פון דעם וואָרט, קיינמאָל ניט געהאַט און וועט קיינמאָל ניט האָבען קיין עהנליכען צו זיך.

עס בלייבט צו דערגעהן, ביז וואָס פאַר אַ גראַד און אין וואָס פאַר אַ זין דער דאָזיגער אינדיווידועלער כאַראַקטער איז ווירקליך באַשטימט אין דעם מאָמענט, ווען דאָס קינד קומט אַרויס פון דער מוטער'ס לייב. צי איז די דאָזיגע באַשטימונג בלויז אַ מאַטעריע־לען; צי איז זי בלויז אין דער אייגענשאַפט פון נאַטירליכען פעהיגקייטען און טענדענצען, אָדער פון אינסטינקטיווע נייגונ־גען? צי ווערט אַ קינד געבאָרן קלוג אָדער נאַריש, גוט אָדער שלעכט, צי איז ער באַשאָנקען מיט ווילען, אַ נייגונג צו אַנטוויקלען וועלכען עס איז טאַלאַנט אָדער ניט? צי קאָן ער ירשה'ענען דעם כאַראַקטער, די געוועהנהייטען, די חסרונות אָדער די אינטעלעק־טועלע און מאָראַלע מעלות פון זיינע עלטערן און אורעלטערן?

אָט דאָס זיינען פראַגען, וואָס זיינען אויסערגעוועהנליך שווער צו לעזען, און מיר דענקען ניט, אַז די פיזיאָלאָגיע און די עקספע־רימענטאַלע פסיכאָלאָגיע, זאָלען ביי דער איצטיגער צייט זיין רייף גענוג און אַנטוויקעלט, אַז זיי זאָלען זיין ביכולת צו ענטפערן אויף זיי מיט פאָלשטענדיגער זאַך־קענטעניש. אונזער באַריהמטער לאַנדסמאַן, הער סעטשענאָוו, זאָגט אין זיין מערקווירדיגען ווערק וועגען דער טעטיגקייט פון מאַרך, אַז אין דער גרעסטער מערהייט פון צופאַלען, $^{999}/_{1000}$ חלקים פון פסיכישען כאַראַקטער פון אינדיווידום.* . . . .

. . . .

*) דאָ פעהלען עטליכע שורות.

טיגע אורזאַכען, וועלכע האָבען איהם ארויסגעבראַכט דורך זייער פאַראייניגונג. זיין נשמה, — ד. ה. זיין אָרגאַנישע נייגונג צו אנטוויקלען געפיהלען, אידעען און ווילען, — איז ניט מעהר ווי א פראָדוקט. זי ווערט איינגאַנצען באַשטימט פון די פיזיאָלאָגישע און אינדיווידועלע אייגענשאַפטען פון זיין געהירן און נערוועז־סיסטעם, וועלכע איז איינגאַנצען אָפהענגיג, ווי דער איבעריגער גוף זיינער, פון א מעהר אָדער ווייניגער גליקליכער פאַראייניגונג פון די דאָזיגע אורזאַכען. זי שטעלט אייגענטליך צונויף דאָס, וואָס מיר רופען די באַזונדערע, אורשפרינג־ליכע נאַטור פון דעם אינדיווידום.

עס זיינען פאַראַן אַזויפיעל פאַרשיידענע כאַראַקטערס, וויפיעל עס זיינען פאַראַן אינדיווידומען. אָט די אינדיווידועלע אונטערשיידען טרעטען אַלץ קלאָרער ארויס, וואָס מעהר זיי אנטוויקלען זיך, אָדער בעסער געזאָגט, ניט נאָר טרעטען זיי בולט'ער ארויס, נאָר זיי ווערן אין דער ווירקליכקייט גרעסער, לויט דער אנטוויקלונג פון די אינדיווידומען, מחמת די פאַרשיידענע זאַכען, די אויסערליכע באַדינגונגען, — מיט איין וואָרט, די טויזענדע, צום גרעסטען טייל אומבאַמערקבאַרע אורזאַכען, וואָס ווירקען אויף דער אנטוויקלונג פון די אינדיווידומען, — זיינען אַן און פאַר זיך זעהר פאַרשיידענאַרטיג. דאָס ברענגט מיט, אז וואָס מעהר באַוועגליכער אַן אינדיווידום איז אין לעבען, אַלץ בולט'ער צייגט זיך ארויס זיין אינדיווידועלע נאַטור, אַלץ מעהר אונטערשיידט ער זיך, סיי מיט זיינע מעלות, סיי מיט זיינע חסרונות, פון אַלע איבעריגע אינדיווידומען.

ביז וואָס פאַר א מדרגה איז דער אינדיווידועלער כאַראַקטער אָדער די נשמה, — ד. ה. די אינדיווידועלע אייגענטימליכקייטען פון געהירן־ און נערוועז־געבוי, — אנטוויקעלט אין א ניי־געבאָרן קינד? — די לעזונג פון דער דאָזיגער פראַגע איז די אויפגאַבע פון פיזיאָלאָגען. מיר ווייסען נאָר, אז אָט די אַלע אייגענטימליכקייטען מוזען אומבאַדינגט קומען בירושה, אין דעם זין ווי מיר האָבען דאָס געזוכט צו דערקלערן, ד. ה. זיי וועלען ווערן באַשטימט דורך די אומענדליך פאַרשיידענסטע און פאַרשיידענאַרטיגסטע אורזאַכען: אורזאַכען מאַטעריעלע און מאָראַלע, מעכאַנישע און פיזישע, אָרגאַנישע און גייסטיגע, היסטאָרישע, געאָגראַ־

אומבאַוואוסטע אורזאכען, וועלכע באאיינפלוסען דאָס קינד אין דער מוטער׳ס לייב. — מיט איין וואָרט, צי קאָן אַ קינד, בעת ער ווערט געבאָרן, מיטברענגען מיט זיך וועלכע עס איז פ א ר ט י ג ע מ אָ ר אַ ל ע נ י י ג ו נ ג ע ן?

מיר דענקען דאָס ניט. כדי בעסער אוועקצושטעלען די פראַגע, ווילען מיר קודם באמערקען, אז ווען מען זאָל צוגעבען אז עס עקזיסטירן א י י נ ג ע ב אָ ר ע נ ע מאָראַלע איינגענשאַפטען, וואָלט דאָס נאָר מעגליך געווען אין דעם פאַל, ווען זיי זאָלען זיין פארבונדען אין דאָס ניי־געבאָרענע קינד מיט וועלכער עס איז פיזיאָלאָגישער, ריין מאַטעריעלער איינגענשאַפט פון זיין אָרגאַניזאַציע: דאָס קינד, ארויסקומענדיג פון דער מוטער׳ס לייב, האָט נאָך ניט, ניט קיין נשמה, ניט קיין פארשטאַנד, ניט קיין געפיהלען, אפילו ניט קיין אינסטינקטען; צו דאָס אַלץ ווערט עס געבאָרן; ער איז דעריבער ניט מעהר ווי אַ פיזיש וועזען, און זיינע פעהיגקייטען און אייגענשאַפטען, אויב ער באַזיצט זיי, קאָנען בלויז זיין אנאַטאָמישע און פיזיאָלאָגישע. אַלזאָ, כדי דאָס קינד זאָל קאָנען געבאָרן ווערן גוט, גרויסמוטיג, אָפּפערוויליג, דרייסט אָדער פארקעהרט שלעכט, קאַרג, עגאָאיסטיש און פייג, וואָלט געווען נויטיג, אַז יעדע פון די דאָזיגע מעלות אָדער חסרונות זאָל זיין אין איינקלאַנג מיט וועלכער עס איז מאַטעריעלער און אַזוי צו זאָגען אָרטיגער אייגענטימליכקייט פון זיין אָרגאַניזם און ספּעציעל פון זיין מאַרך, און אַזאַ באהויפּטונג וואָלט אונז צוריק אומגעקעהרט צו דעם גאַללישען סיסטעם, וועלכער האָט געדענקט, אַז ער האָט אויסגעפונען פאַר יעדער מעלה און פאַר יעדען חסרון אַ קאָרעספּאָנדירנדען בערגעל אָדער גריבעל אויפ׳ן שאַרבען. דער דאָזיגער סיסטעם, ווי באַוואוסט, איז איינשטימיג פארוואָרפען געוואָרן פון די מאָדערנע פיזיאָלאָגען.

אָבער אפילו ווען ער זאָל זיין באַגרינדעט, וואָס וואָלט פון דעם געוועזן געדרונגען? וויבאַלד די חסרונות און פעהלערן, פּונקט ווי די גוטע פעהיגקייטען, זיינען איינגעבאָרן, בלייבט אויסצוגעפינען, צי קאָנען זיי באַזיעגט ווערן דורך דערציהונג אָדער ניט? אין דעם ערשטען פאַל וואָלט די שולד פון אַלע פאַרברעכענס, וואָס ווערן באַגאַנגען פון מענשען, געפאַלען אויף דער געזעלשאַפט, וואָס איז ניט געווען ביכולת זיי צו געבען אַ געהעריגע ערציהונג, און

. . . זיינען זיכער מעהר אָדער ווייניגער מערקבאר ביים מענשען ביז זיין טויט. „איך באהויפּט ניט", זאָגט ער, „אז מען זאָל קאָנען מיט דער הילף פון ערציהונג איבערמאכען א נאר אין א קלוגען מענשען. דאָס איז אזוי אוממעגליך, ווי צו מאכען הערען איינעם, וואָס איז געבאָרן געוואָרן אָהן דעם אקאָסטישען נערוו. איך דענק אָבער, אז ווען מען זאָל נעהמען פון קינדרווייז אָן א געוועהנליך קלוגען נעגער, יאפּאנעזער אָדער סאמאָיעד, וואָלט מען פון זיי, מיט דער הילף פון דער אייראָפּעאישער ערציהונג, אין קרייז פון דער אייראָפּעאישער געזעלשאפט, געקאָנט מאכען מענשען, וואָס וואָלטען זיך זעהר ווייניג אונטערשיידט אין פסיכישען הינזיכט פון א ציוויליזירטען אייראָפּעער."

פעסטשטעלענדיג אָט די שייכות צווישען די $^{999}/_{1000}$ חלקים פון פסיכישען כאראקטער, וואָס קומען ארויס, לויט זיין מיינונג פון ערציהונג, און דעם איינציגען טויזענטעל, וואָס ער לאָזט איבער אויף דעם גורל פון ירושה, האָט הער סעטשענאָוו זיכער ניט געמיינט די אויסנאהמען: די געניאַלע און די אויסערגעוועהנליך טאלאנטפולע מענשען אָדער אידיאָטען און נאראָנים. ער רעדט נאָר וועגען דער ריזיגער מעהרהייט מענשען, וועלכע באזיצען געוועהנליכע אָדער מיטעלמעסיגע פעהיגקייטען. זיי זיינען, פון שטאנדפונקט פון סאָציאַלער אָרגאניזאציע, די אינטערעסאנטסטע, מיר וואָלטען אפילו געזאָגט די איינציגע אינטערעסאנטע, — מחמת די געזעלשאפט איז באשאפען געוואָרן פון זיי און פאר זיי, און ניט פאר די אויסנאהמען, ניט פאר די געניאַלע מענשען, ווי אומבאשרענקט עס זאָל ניט אויסזעהן די מאכט פון די לעצטע.

דאָס וואָס אונז אינטערעסירט באזונדער אין דער דאָזיגער פראגע, איז צו דערגעהן, צי קאָנען, פונקט ווי אין אינטעלעקטועלע פעהיגקייטען, אויך *די מאָראַלע אייגענשאפטען*: גוטסקייט אָדער שלעכטקייט, העלדישקייט אָדער פייגהייט, די שטארקייט אָדער שוואכקייט פון כאראקטער, גרויסמוטיגקייט אָדער גייציגקייט, עגאָאיזם אָדער די ליעבשאפט צום נאָהנטען און אנדערע פּאָזיטיווע אָדער נעגאטיווע אייגענשאפטען פון דעמזעלבען סאָרט, צי קאָנען זיי פיזיאָלאָגיש איבערגעהן בירושה פון די עלטערן און אורעלטערן, אָדער זיי בילדען זיך אויס, אומאָפּהענגיג פון דער ירושה, דורך וועלכע ניט איז צופעליגע, באוואוסטע אָדער

פיזיאָלאָגישע פראַגען, בנוגע וועלכע מיר באַהאַלטען ניט אונזער גאַנצע אומוויסענהייט, וועלען מיר בלויז צוגעבען, זיך שטיצענדיג אויף דער איינשטימיגער אויטאָריטעט פון אַלע מאָדערנע פיזיאָלאָגען, אַ לעצטע באַהויפּטונג. ווי עס שיינט, איז פעסטגעשטעלט און באַוויזען, אַז אין דעם מענשליכען אָרגאַניזם זיינען ניט פאַראַן קיין באַזונדערע ערטער און גלידער פאַר אינסטינקטיווע, אַפעקטיווע, מאָראַלע און אינטעלעקטועלע פעהיגקייטען און אַז אַלע ווערן זיי אויסגעאַרבייט אין איין און דעמזעלבען טייל פון מאַרך מיט דער הילף פון איין און דעמזעלבען נערווען־מעכאַניזם.*

---

* זעה דעם מערקווירדיגען אַרטיקעל פון הער ליטטרע: „וועגען אַ מעטאָד אין דער פּסיכאָלאָגיע" אין דעם זשורנאַל „די פּאָזיטיווע פילאָזאָפיע". עס איז פיזיאָלאָגיש פעסטגעשטעלט געוואָרן, זאָגט דער באַריהמטער פּאָזיטיוויסט, אַז דער מאַרך באַשאַפט גאָרניש‚ ער נעהמט נאָר אויף. זיינע פונקציעס באַשטעהען אין דעם, וואָס ער אַרבייט־איבער דאָס, וואָס ווערט איהם איבערגעגעבען (דורך די חושים) אין עמאָציאָנען און אידעען; אָבער ער אַליין טראָגט גאָרנישט ביי צו דעם, וואָס שטעלט צונויף די גרונדלאַגע פון די דאָזיגע אידעען און געפיהלען. דעם אמת געזאָגט, קומט אַלץ צו איהם פון דרויסען, מחמת די אָרגאַנישע באַדינגונגען, אָהן וועלכע עס קאָן זיך ניט אויפהאַלטען ניט קיין אינדיווידועלער און ניט קיין קאָלעקטיווער לעבען און אָהן וועלכע עס וואָלטען קיין געפיהלען ניט געווען, זיינען אַזוי אויסערליך (פאַר'ן מענשען), אַז די נאַטור פאַרווירקליכט זיי, גאָר אומאָפּהענגיג פון יעדען מאַרך און יעדער פּסיכיק, אין די פלאַנצען און באַזונדערס אין די נידעריגערע מינים פון די בעלי־חיים. דערפון פאָלגט, אַז מען מוז אַביסעל פאַרענדערן דעם טייטש פון וואָרט: סוביעקטיוו. סוביעקטיוו קאָן מען רופען בלויז די איבעראַרבייטונגס פעהיגקייט פון די נערווען־צעלען; אין אַלעם איבעריגען איז דאָס סוביעקטיווע אויסגעמישט מיט דאָס אָביעקטיווע (נומער 111, זייט 302). — און אויף זייט 343—344 זאָגט נאָך ה. ליטטרע פאָלגענדעס: „דער שכל הישר איז ניט אַ פעהיגקייט, וואָס הערשט איבער די איינדריקע, וואָס ער האָט באַקומען; זיין איינציגע אַרבייט (די ריין פיזיאָלאָגישע) באַשטעהט אין פאַרגלייכען זיי איינע מיט די אַנדערע, כדי צו קומען צו געוויסע שלוסען; ער האָט אָבער איבער זיי ניט קיין שום העכערע מאַכט. האַלוציניאַציעס באַווייזען דאָס; האַלוציניאַציעס ווערן אַרויסגערופען דורך איינדרוקען, אָבער ניט פון עפּעס אָביעקטיוועס. דורך דעם קרענקליכען שפּיעל פון די נערווען־צעלען, וואָס זיינען צוגעפּאַסט איבערצוגעבען די איינדרוקען, שטראָמען די פאַנטאַסטישע איינדרוקען צום אינטעלעקטועלען צענטער („דער גרויער הייטעל־שטאָף פון יענעם טייל מאַרך, וואָס פאַרנעהמט דעם גאַנצען אויבערשטען און אונטערשטען טייל פון דער פאַרטיעפונג אין שאַרבען, אייגענטליך פון דעם מאַרך") פונקט ווי זיי וואָלטען געווען ווירקליכע. דער שכל, וועלכער נעהמט זיי אויף, אַרבייט דאָן געצוואונגענערהייט איבער אַ פיקטיווען מאַטעריאַל, און אַט אַזוי ערשיינען די איינגעבילדעטע פאָרשטעלונגען. אַחוץ דעם גיט אונז

ניט אויף זיי, וועלכע קאָנען נאָך פארקעהרט באטראכט ווערן אלס קרבנות פון דער סאָציאַלער ניט איבערלעגטקייט. אין צווייטען פאַל, וויבאלד די א י י נ ג ע ב אָ ר ע נ ע נ י י ג ו נ ג ע ן זיינען אָנערקענט אלס פאטאלע און אומפארבעסערליכע, בלייבט פאר דער געזעלשאפט קיין אנדער ברירה ניט, ווי נאָר פטור צו ווערן פון אַלע אינדיווידומען, וואָס זיינען געשטעמפעלט מיט וועל־כען עס איז נאטירליכען איינגעבאָרענעם חסרון. נאָר, כדי ניט אריינצופאלען אין דעם מיאוס'ן חסרון פון צביעות, וואָלט די גע־זעלשאפט געמוזט מודה זיין, אז זי טוט דאָס בלויז אין די אינטע־רעסען פון איהר אויפהאלטונג, אָבער ניט צוליעב גערעכטיגקייט.

עס איז פאראן נאָך איין באטראכטונג, וואָס קאָן העלפען אויפצוקלערן די דאָזיגע פראגע: אין דער אינטעלעקטועלער און מאָראלער וועלט, פונקט ווי אין דער פיזישער, עקזיסטירן בלויז פאָזיטיווע אייגענשאפטען; קיין נעגאטיווע אייגענשאפטען זיי־נען ניט פאראן, דאָס איז ניט עטוואָס אָן און פאר זיך, דאָס איז בלויז א מעהר אָדער ווענינער באדייטענדע פארקלענערונג פון דאָס פאָזיטיווע. אַזוי, למשל, איז קעלט א געוויסער צושטאנד פון ווארמקייט, עס איז ניט מעהר ווי א פארהעלטניסמעסיגע אָפּווע־זענהייט, ניט מעהר ווי א באדייטענדע פארקלענערונג פון ווארים־קייט. דיזעלבע זאך איז מיט פינסטערקייט, וואָס איז ניט מעהר ווי א פארקלענערונג פון ליכטיגקייט ביז צו גאָרנישט. . . . פינס־טערניש און קעלט עקזיסטירן ניט. אין דער וועלט פון אינטעלעקט איז נארישקייט ניט מעהר ווי די אָפּשוואכונג פון שכל, און אין דער זיטליכקייט זיינען בייז־וויליגקייט, גיריגקייט, פייגהייט, ניט מעהר ווי גוטוויליגקייט, גרויסמוטיגקייט און העלדישקייט דערפיהרט ניט צו נול, נאָר ביז צו א גאנץ קליינער מאָס. אַלזאָ, ווי קליין די מאָס זאָל ניט זיין, איז עס אָבער דאָך א פאָזיטיווער גראַד און קאָן פארשטארקט, אנטוויקעלט און פארגרעסערט ווערן דורך דער־ציהונג אין א פאָזיטיווען זין, — וואָס עס וואָלט געווען אוממעג־ליך, ווען די חסרונות אָדער די נעגאטיווע אייגענשאפטען זאָלען טאקע זיין זעלבסטשטענדיגע אייגענשאפטען. מען וואָלט זיי דאַן געמוזט אויסראָטען און ניט אנטוויקלען, מחמת זייער אַנטוויקלונג וואָלט אין אזא פאַל געקאָנט פאָרקומען נאָר אין א נעגאטיווען זין.

ענדליך, ניט ערלויבענדיג זיך צו אנטשיידען די דאָזיגע וויכטיגע

און גענעראַליזירענדע פעהיגקייט,* אָבער דאָס איז גענוג. ביס־לאַכווייז פאָרמירען זיך קאָמפּליצירטע קאָמבינאַציעס, וואָס פאַר־גרעסערן די קראַפט און דעם פעלד פון דער טעטיגקייט פון דעם מארך; ** ענדליך, באַוועגענדיג זיך אַלץ פאָרווערטס, דערגרייכט דער מענש צו גרויסע אינטעלעקטועלע טעטיגקייטען. די גייסטיגע מאַשין פאַרגרעסערט און פאַרפאָלקאָמט זיך, און אָהן אַ מאַשין קאָן מען גאָרנישט אויפטאָן ניט אויפ'ן אינטעלעקטועלען און ניט אויפ'ן אינדוסטריעלען געביט.

„אין דעם פּראָצעס פון פאַרפאָלקאָמונג קומט אויך צו הילף די וויכטיגע אייגענשאַפט פון לעבען, נעמליך, די פאַרערבונג, וואָס העלפט־מיט צו באַפעסטיגען דעם פּראָגרעס אין דער געגענ־ווארט און צו פאַרלייכטערן איהם אין דער צוקונפט. נייע גייסטיגע פעהיגקייטען, אויב מען האָט זיי נאָר איינמאָל באַקומען, ווערן שוין איבערגעגעבען בירושה, — דאָס איז אַן עקספּערי־מענטאַלער פאַקט, — צו די נאָכקומענדע אונטער דער פאָרם פון איינגעבאָרנקייט; איינגע־באָרנקייטען אין צווייטען און אין דריטען דור, וואָס באַשאַפען אויף דעם גייסטיגען געביט פאַרפאָלקאָמטע מענשליכע ראַסען. דאָס קאָן מען באַמערקען, ווען עס באַגעגענען זיך פעלקער, וואָס האָבען דורכגעמאַכט פאַרשיידענע אַנטוויקלונגען; די נידעריגערע, אָדער זיי פאַרשווינדען אָדער זיי דערגרייכען גאַנץ לאַנגזאַם צו דער מדרגה פון די העכערע".

ווייטער, ציטירענדיג לואיס'עס ווערטער: „די מארך־ספערע, וואו עס הערשען די עמאָציאָנעלע ליידענשאַפטען און יענע, וואו עס האָבען זייער נעסט די ריין־אינטעלעקטועלע ערשיינונגען, זייַ־נען אינערליך ענג צונויפגעקניפּט",—גיט נאָך ה. ליטטרע צו***:

„אַט די פאָלשטענדיגע עהנליכקייט צווישען אינטעלעקט און געפיהל, און באַ־זונדערס פון דעם מקור וואו די נערוועז נעהמען

* די אָפּזונדערונג פון פשוטע אידעען אין זכרון און דער גענע־ראַליזירן זיי דורך דער טעטיגקייט פון מאַרך.

** דורך דער פאַרבינדונג פון איינפאַכע אידעען.

*** זייט 357.

פון דעם איז קלאר באוויזען, אז עס קאן גאר קיין פראגע ניט זיין וועגען פארשיידענע מאראלע אדער ניט־מאראלע נייגונגען, וואס באשטימען אויף א פאטאלען אופן אין דעם ארגאניזם פון קינד גופא גע'ירשנ'טע און איינגעבארענע מעלות אדער חסרונות, און אז די מאראלע איינגעבארנקייט איז אין קיין הינזיכט ניט אפגעטיילט פון דער אינטעלעקטועלער איינגעבארנקייט, מחמת, סיי די ערשטע, סיי די צווייטע זיינען ניט מעהר ווי א גרעסערע אדער קלענערע מדרגה פון פאלקאמענהייט, וואס די אנטוויקלונג פון מארך האט בכלל דערגרייכט.

„קוים זיינען די אנאטאמישע און פיזיאלאגישע אייגענשאפטען פון שכל אנערקענט”, זאגט ליטטרע (זייט 355), „קאן מען שוין אריינדרינגען אין דער טיעפסטער טיעפעניש פון זיין געשיכטע. כל זמן דער שכל איז ניט פארפיעלפאכט און בארייכערט געווארן פון דער ציוויליזאציע, איז ער בלויז באזעסען פון איינפאכע אידעען,* וואס ווערן ארויסגערופען פון אינערליכע, ווי פון אויסערליכע** איינדרוקען און האט זיך אויף אזא אופן געפונען אויף א נידעריגער מדרגה פון אנטוויקלונג; כדי זיך אויפצוהויבען העכער, באזיצט דער שכל בלויז א אפזונדערנדע

א גאנץ עהנליכען באוויז, מיט דער אויסנאהם פון דעם פאטאלאגישען עלעמענט, די אנטוויקלונג פון די מענשליכע אידעען אין דער געשיכטע. פון אנפאנג זיינען די באבאכטונגען, — מיט דער אויסנאהם פון די גאנץ איינפאכע, — פעהלערהאפט, און פאלגליך זיינען אויך די אורטיילען פעהלערהאפט. מענשען זעהען, אז די זון געהט אויף אין מזרח און פארגעהט אין מערב, און זיך שטיצענדיג אויף דעם, בויט אויף דער שכל פאלשע שלוסען, וועלכע ווערן שפעטער אויסגעבעסערט א דאנק די בעסערע בעאבאכטונגען. ווען דער שכל וואלט געווען אן ערשטע און ניט א צווייטע פעהיגקייט, וואלט די מענשליכע געשיכטע געווען א גאנץ אנדערע (די מענשהייט וואלט ניט געהאט אלס איהר פארפאטער דעם ברודער גארילא). די גרויסע אמת'ן וואלטען דאן דערקענט געווארן פריהער פון אלץ, און פון זיי וואלטען אויף א סילאלאגישען אופן ארויסגעקומען די קלענערע אמת'ען; אט דאס איז אויך א טעאלאגישע היפאטעזע”... העך ליטטרע וואלט נאך געמאגט צוגעבען: און אויך א מעטאפיזישע און א יורידישע.

* מיר וואלטען געזאגט — אורשפרינגליכע דערקענטענישען, אדער אפילו איינפאכע פארשטעלונגען פון זאכען.

** די איינדרוקען אויף די חושים, וואס דער אינדיווידום באקומט דורך זיינע נערווען פון אויסערליכע און אינערליכע געגענשטאנדען.

סאָרטען אינסטינקטיווע איינדרוקען, אין די, וועלכע געהערן צו די אינסטינקטען פון אויפהאַלטען דאָס אינדיווידועלע לעבען, און אין די, וואָס געהערן צו די אינסטינקטען פון אויפהאַלטען דאָס לעבען פון דעם מין. די ערשטע קאַטעגאָריע ווערט איבערגעאַרבייט אין אייגענ־ליעבע, די צווייטע — אין ליעבשאַפט צו אַנ־דערע, אונטער דער פּרימיטיווער פאָרם פון דער ליעבע פון דער מוטער צום קינד און פון דעם קינד צו דער מוטער.

„פון דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט וועט זיין ניט איבעריג צו וואַרפען אַ בליק אויף דער פאַרגלייכס־פיזיאָלאָגיע. ביי פיש, וואָס שטעהען בנוגע צו געהירן אויף דעם נידעריגסטען שטאַפּעל פון אַלע רוקענביינינגע חיות און וואָס וייסען ניט פון פאַמיליע און פון קינדער, פאַרבלייבט דער אינסטינקט אַ ריין סעקצועלער. אָבער די געפיהלען, וואָס ווערען פון איהם אַרויסגערופען, הויבען זיך אָן אַרויסצייגען ביי מאַנכע מילך־זויגערס און פויגלען; עס שטעלט זיך איין אַן עכטער צוזאַמענלעבען, אָבער מייסטענס נאָר צייטווייליג. דאָס אייגענע איז אויך מיט דער אַנטשטעהונג פון באַציהונגען צווישען עלטערן און קינדער. ענדליך ווערען ביי מאַנ־כע חיות, און אגב אויך ביים מענשען, געשאַפען באַציהונגען צווי־שען פאַרשיידענע פאַמיליעס פון דעמזעלבען מין, ווי צווישען די מיטגלידער פון איין און דערזעלבער פאַמיליע; דאָ און דאָרט, אויף פאַרשיידענע פונקטען פון טיערן־רייך אַנטשטעהט די געזעל־שאַפטליכקייט. און קוים איז דער יסוד אויף אָט דעם אופן אוועק־געלעגט געוואָרן, איז שוין ניט שווער צו פאַרשטעהן, אַז וואָס מעהר קאָמפּליצירט עס ווערט די עקזיסטענץ פון דעם אינדיווידום, אַזוי גוט ווי פון דער געזעלשאַפט, אַלץ קאָמפּליצירטער, און קאָמבינירטער ווערן די פּרימיטיווע געפיהלען, וועלכע ווערן פונקט אַזוי ניט־צעטיילבאַר, ווי אומצעטיילבאַר עס זיינען אין דעם אינטעלעקט אַסאָציאירטע אידעען.“ (ז. 375).

ווי עס שיינט אַלזאָ, איז עס פעסטגעשטעלט, אַז אין מאַרך עקזיסטירן ניט קיין ספּעציעלע אָרגאַנען, ניט פאַר פאַרשיידענע אינטעלעקטועלע פעהיגקייטען, ניט פאַר פאַרשיידענע מאָראַלע איי־גענשאַפטען, נייגונגען און ליידענשאַפטען, גוטע אָדער שלעכטע.

אויף,* און דעם צענטער, וואו דאָס אויפגענומענע ווערט איבער־געאַרבייט,** צוזאַמען מיט דער איין־און־דערזעלביגקייט פון די צוויי צענטערן, דאָס אַלץ באַטייט, אַז די פּי־זיאָלאָגיע פון געפיהל קאָן ניט זיין אַנ־דערש ווי די פיזיאָלאָגיע פון אינטעלעקט.

„דער פּועל־יוצא איז, אַז מען האָט זיך געמוזט אָפּזאָגען פון אויסגעפינען אין מאַרך באַשטימטע אָר־גאַנען פאַר נייגונגען און ליידענשאַפ־טען און אָנערקענען, אַז אין איהם זיינען פאַראַן נאָר פאַרשיידענע מינים אַפעק־טיווע פּראָצעסען, וועלכע עס איז נוי־טיג צו באַשטימען.

„דער מקור פון אידעען זיינען די זינליכע איינדרוקען, דער מקור פון געפיהלען — די אינסטינקטיווע איינדרוקען. די אַר־בייט פון די נערוועז־צעלען באַשטעהט אין דעם, וואָס זיי אַרביי־טען־איבער די אינסטינקטיווע איינדרוקען אין געפיהלען. דער פּראָבלעם פון דער אַנטשטעהונג פון די געפיהלען איז אינגאַנצען עהנליך צו דעם פּראָבלעם פון דער אַנטשטעהונג פון אידעען.

„אָט דער אָרט מאַרך־טעטיגקייט איבט זיך אין אין צוויי

---

* דער מקור, פון וואַנען די נערוועז שעפּען זייערע זינליכע און אינסטינקטיווע איינדריקע, די עמפּינדונגען בכלל, איז לויט דער מיינונג פון ה. ליטטרע און ה. לואיס, דער אָפּטישער געבוי, אין וועלכען עס קומען זיך צונויף סיי די אויסערליכע, סיי די אינערליכע איינדרוקען — ד. ה. וואָס ווערן אַרויסגערופען דורך אויסערליכע געגענ־שטאַנדען, אָדער וואָס קומען אַרויס פון דער טיעפעניש פון אָרגאַניזם — און וועלכער (דער אָפּטישער געבוי) „דורך דעם סיסטעם פון פיבערן און פאַרבינדונגען, גיט איבער די איינדרוקען צו דעם גרויען שטאָף פון אייגענעם מאַרך — דער צענטער פון די אַפעקטיווע, ווי פון די אינטעלעק־טועלע פעהיגקייטען" (זייט 41—340).

** דער גרויער שטאָף פון מאַרך באַשטעהט אייגענטליך פון נערוועז־צעלען: „עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז די נערוועז־צעלען, וואָס שטעלען צונויף דעם שטאָף פון מאַרך, זיינען אַנאַטאָמיש די עקסטע פאַר־ענדיגונגען פון די נערוועז און דער פּלאַץ וואו עס גיסען זיך צונויף אַלע אינערליכע איינדרוקען, וואָס זיינען באַשטימט איבערצואַרבייטען די דאָזיגע איינדרוקען אין אידעען; דערנאָך, צו אורטיילען איבער דער עהנ־ליכקייט, אָדער דער פאַרשיידענקייט פון די שוין אַרויסגעבראַכטע אידעען, כדי זיי אויפצוהאַלטען אין זכרון און זיי צו פאַראייניגען אין פאַרבינ־דונגען. ניט מעהר און ניט ווייניגער. די גאַנצע אינטעלעקטועלע אַנטוויקלונג פון מענשען האָט פאַר איהר אויסגאַנגס פּונקט אָט די אַנאַטאָמישע און פיזיאָלאָגישע באַדינגונגען" (ז. 352).

אין דער אַנטוויקלונג פון מענשליכען קערפּער, און פאָלגליך אויך אין דער אַנטוויקלונג פון די מענשליכע, מוסקולעזע, אינסטינקטיווע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע פעהיגקייטען, איז אַן אידעאַל, וואָס וועט קיינמאָל ניט פאַרווירקליכט ווערן; ערשטענס צוליעב דעם, וואָס פיזיאָלאָגיש דריקט די געשיכטע מעהר אָדער ווייניגער (און עס וועט קומען אַ צייט, ווען מען וועט קאָנען זאָגען: אַלץ ווייניגער און ווייניגער) — אַלע פעלקער און אַלע אינדיווידומען; צווייטענס צוליעב דעם, וואָס יעדע פאַמיליע און יעדער פאָלק געפינט זיך שטענדיג אַוועקגעשטעלט אין פאַרשיידענע באַדינגונגען, אין וועלכע לפחות אייניגע וועלען תמיד זיין קעגענגעזעצט צו דער פולער נאָרמאַלער אַנטוויקלונג פון די מענשען.

אַלזאָ, דאָס, וואָס ווערט איבערגעגעבען בירושה פון איין דור צום צווייטען, דאָס וואָס קאָן פיזיאָלאָגיש זיין איינגעבאָרן אין אינדיווידומען, איינגעבאָרן אין לעבען, איז ניט קיין מעלות אָדער חסרונות, ניט קיין אידעען אָדער פאַרבינדונגען פון אידעען און געפיהלען, נאָר ניט קיין אַנדער זאַך ווי דער מוסקול־און נערוועןמעכאַניזם, מעהר אָדער ווייניגער פּערפּעקטע און האַרמאָנירענדע אָרגאַנען, מיט דער הילף פון וועלכע דער מענש באַוועגט זיך, אָטעמט, דערפיהלט זיך, באַקומט אויסערליכע איינדרוקען און פאַסט־אויף, דענקט, אורטיילט, קאָמבינירט, פאַרבינדט און באַגרייפט געפיהלען און אידעען, וואָס זיינען ניט עפּעס אַנדערש, ווי דיזעלבע אויסערליכע און אינערליכע איינדרוקען, גרופּירט און איבערגעאַרבייט צוערשט אין קאָנקרעטע פאָרשטעלונגען, דערנאָך אין אַבסטראַקטע באַגריפען, מיט דער הילף פון ריין פיזיאָלאָגישע און, מיר וועלען נאָך צוגעבען, געצוואונגענע טעטיגקייטען פון מאָרך.

די פאַרבינדונגען פון אידעען און געפיהלען, וועמעס כסדר'דיגע אַנטוויקלונג און פאַרענדערונג עס שטעלט מיט זיך פאָר דעם גאַנצען אינטעלעקטועלען און מאָראַלען טייל פון דער מענשליכער געשיכטע, פאַראורזאַכען ניט, אַז אין מענשליכען מאָרך זאָלען זיך אויסבילדען נייע אָרגאַנען, וואָס זאָלען אַנטשפּרעכען יעדער באַזונדערער פאַרבינדונג, און פאָלגליך קאָנען זיי ניט איבערגעגעבען ווערען צו די אינדיווידומען דורך אַ פיזיאָלאָגישער פאַרערבונג.

פאָלגליך קאָנען מעלות און חסרונות ניט איבערגעהן בירושה, זיי קאָנען אויך ניט זיין איינגעבאָרן, וואָרים, ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, די איינגעבאָרנקייט און די פארערבונג ביי נייגעבאָרענע קאָנען בלויז זיין פיזישע, מאַטעריעלע. אין וואָס זשע קאָן באשטעהן די פראָגרעסיווע פארפאָלקאָמונג פון געהירן, וואָס ווערט היסטאָריש איבערגעגעבען, סיי אין אינטעלעקטועלער, סיי אין מאָראַלער הינזיכט? אויסשליסליך אין דער הארמאָנישער אנטוויקלונג פון דעם גאנצען מארך און נערוועו־סיסטעם, ד. ה. אין דער עכטקייט, פיינקייט און לעבעדיגקייט פון די נערוועז איינדרוקען, ווי אין דער פעהיגקייט פון מארך איבערצואַרבייטען די איינדרוקען אין געפיהלען, אין אידעען, און זיי קאָמבינירן, ארומנעהמען און אריינגעהמען אלץ מעהר און מעהר ברייטערע פארבינדונגען פון געפיהלען און אידעען.

עס קאָן גאנץ מעגליך זיין, אז אין פאל וועלכע עס איז ראסע, נאציע, קלאס אָדער פאמיליע, צוליעב איהר באזונדער כאראקטער, וואָס איז שטענדיג אָפּהענגיג פון איהר געשיכטע, פון איהר געאָגראפישער און עקאָנאָמישער לאגע, פון איהר ארט באשעפטיגונג, פון דער קוואנטיטעט און קוואליטעט פון שפייז, ווי אויך פון דער פּאָליטישער און סאָציאלער אָרגאניזאציע, — מיט איין וואָרט, פון איהר גאנצען לעבען אין דער קלענערער אָדער גרעסערער מדרגה פון איהר אינטעלעקטועלער און מאָראלער אנטוויקלונג, — אז אין פאל ווען צוליעב די אלע באדינגונגען וועלען איינער אָדער איינינע סיסטעמען פון אָרגאנישע פונקציעס, וועמעס פאראייניגונג עס בילדעט דאָס לעבען פון מענשליכען קערפער, זיין אנטוויקעלט צום שאָדען פון אלע איבעריגע סיסטעמען ביי די עלטערן, — איז זעהר מעגליך, כמעט קיין ספק ניט, זאָגען מיר, אז דאָס קינד וועט אויף א געוויסען גראד ירש'ענען דעמזעלבינגען טרויעריגען חסרון, — מיט דער מעגליכקייט, נאטירליך, אויף וויפיעל ניט איז אויסגעבעסערט צו ווערן א דאנק דער שפּעטערדיגער אייגענער ארבייט אויף זיך אליין, און מאנכעסמאָל אויך א דאנק סאָציאלע ענדערונגען, אָהן וועלכע די איינשטעלונג פון א פולערער הארמאָניע אין דער פיזיאָלאָגישער אנטוויקלונג פון די אינדיווידומען, גענומען אין אבסאָלוטען זין, קאָן אָפּט זיין אוממעגליך.

אלענפאלס מוז געזאָגט ווערן, אז אן אבסאָלוטע הארמאָניע

שטעהונג פון ווילען, און וועלכע (די אינדיווידועלע נאַטור) אין איהר רייהע האָט ארויסגערופען די גרעסערע אָדער די קלענערע פעהיגקייט פון מענשען אויפצונעהמען און צו מאַכען פאַר זיין אייגענעם געפיהלען, אידעען און פאַרבינדונגען פון געפיהלען און אי־דעען, וואָס האָבען זיך אויסגעאַרבייט דורך יאָהרהונדערטער און זיינען איבערגעגעבען געוואָרן צו יעדען איינעם אַלס א ג ע ז ע ל־ש א פ ט ל י כ ע י ר ו ש ה, מיט דער הילף פון דער ערציהונג, וואָס יעדער איינער האָט באַקומען. צי די דערציהונג איז אַ שלעכ־טע אָדער אַ גוטע, זי ווערט אָבער ארויפגעוואָרפען אויף דעם מענשען אָהן זיין ווילען, ער איז פאַר איהר לחלוטין ניט פאַראַנט־וואָרטליך. זי אַנדערשט איבער דעם מענשען אויף וויפיעל דאָס דערלאָזט זיין מעהר אָדער ווייניגער איינגעגעבענע אינדיווידועלע נאַטור, אַזוי צו זאָגען לויט זיין פאָרם, אַזוי אַז דער מענש דענקט, פיהלט און פאַרלאַנגט דאָסזעלבע, וואָס עס דענקען, פיהלען און פאַרלאַנגען די אַלע וואָס רינגלען איהם אַרום.

אויב אַזוי, וועט מען אפשר פרעגען, טאָ ווי אַזוי זשע דער־קלערט מען, וואָס דיזעלבע ערציהונג, אַלענפאַלס אויסערליך די־זעלבע, ברענגט אָפט צו גאַנץ פאַרשיידענע רעזולטאַטען בנוגע דער אַנטוויקלונג פון כאַראַקטער, פאַרשטאַנד און הארץ? און זיינען דען ביים געבאָרן ווערן ניט פאַרשיידען די אינדיווידועלע נאַטורען? אָט דער נאַטירליכער און איינגעבאָרענער אונטער־שייד, ווי קליין ער זאָל ניט זיין, איז ער דאָך פונדעסטוועגען אַ פּאָזיטיווער און רעאַלער: אַן אונטערשייד אין טעמפּעראַמענט, אין לעבענס-ענערגיע, אין דער פאָרהערשונג פון אַן איינציגען גע־פיהל, פון אַן איינציגער גרופּע אָרגאַנישע פונקציעס איבער די אַנ־דערע, אין דער נאַטירליכער לעבהאַפטיגקייט און פעהיגקייט. מיר האָבען געזוכט צו באַווייזען, אַז די חסרונות, ווי אויך די מאָראַלע איינענשאַפטען — פאַקטען פון אינדיווידועלען און געזעלשאַפטלי־כען באַוואוסטזיין, — קאָנען פאַקטיש ניט איבערגעגעבען ווערן בירושה און אַז קיין איינציגע פיזיאָלאָגישע אייגענשאַפט קאָן ניט פאַראורטיילען אַ מענשען צו שלעכטס און איהם מאַכען פאַר אַב־סאָלוט אומפעהיג פאַר גוטס; מיר האָבען אָבער ניט גערענקט אָפּצולייקענען, אַז עס זיינען פאַראַן גאַנץ אַנדערע אינדיווידועלע נאַטורען, פון וועלכע אייניגע זיינען גליקליכערווייז מעהר באַגאַבט

דאָס וואָס נעהט יאָ איבער פּיזיאָלאָגיש בירושה, איז אַן אַלץ מעהר און מעהר פּארשטארקטע, אויסגעברייטערטע און פּארפּאָלקאָמטע פּעהיגקייט זיי צו פּארשטעהן און צו באשאפען נייע. אָבער די פּארבינדונגען גופא און די קאָמפּליצירטע אידעען, וואָס שטעלען זיי פּאָר, ווי למשל, די אידעע פון גאָט, פּאָטערלאנד, זיטליכקייט א. א. וו., קאָנען ניט זיין איינגעבאָרן, זיי ווערן בלויז איבערגעגעבען צו די אינדיווידומען דורך דער געזעלשאפטליכער דערציהונג און טראדיציע. זיי כאפּען ארום דאָס קינד פון דעם ערשטען טאָג פון זיין געבורט, און אזוי ווי זיי זיינען שוין פּארקערפּערט אין זיין ארומיגען לעבען, אין אַלע מאטעריעלע ווי מאָראַלע פּרטים פון דער סאָציאַלער וועלט, אין וועלכער ער איז געבאָרן געוואָרן, דרינגען זיי אריין אויף טויזענדערליי אופנים פריהער אין זיין קינדערשען, דערנאָך אין זיין אינגעלשען און יוגענדליכען באוואוסטזיין, וועלכער ווערט געבאָרן, וואקסט און בילדעט זיך אויס אונטער זייער אַלמעכטיגען איינפלוס.

נעהמענדיג די ערציהונג אין דעם ברייטסטען זין פון וואָרט, פּארשטעהענדיג אונטער איהר ניט נאָר דאָס לערנען און די לעקציעס פון מאָראַל, נאָר איבערהויפּט אויך די ביישפּיעלען, וואָס די ארומיגע מענשען גיבען די קינדער; די ווירקונג אויף דעם קינד פון אַלץ, וואָס עס הערט, וואָס עס זעהט; פּארשטעהענדיג אונטער דעם וואָרט ניט נאָר די גייסטיגע בילדונג פון קינד, נאָר אויך די אַנטוויקלונג פון זיין קערפּער דורך נאהרונג, היגיעניע, פּיזישע איבונגען, — זאָגען מיר, מיט דער פולער זיכערהייט, אז קיינער וועט אונז ערנסט ניט באשטרייטען, אז יעטווידער קינד, יעדער יונגער מענש, און ענדליך יעדער דערוואקסענער איז אינגאנצען א פּראָדוקט פון דער וועלט, וועלכע האָט איהם אויפגעהאָדעוועט און ערצויגען אין איהר סביבה, — א פאטאלער פּראָדוקט, א געצוואונגענער און פאָלגליך א ניט פאראנטוואָרטליכער.

דער מענש קומט אריין אין לעבען אָהן א נשמה, אָהן א באוואוסטזיין, אָהן א סימן פון וועלכער עס איז אידעע אָדער געפיהל; ער קומט אָבער מיט אַן אָרגאניזם, וועמעס אינדיווידועלע נאטור איז געוואָרן באשטימט דורך אַן אומענדליכער צאָהל פון צושטאנדען און באדינגונגען, וועלכע האָבען געפיהרט צו דער סאמע אנט־

און רעכט. אזא דערציהונג וואס זאל זיך ברייט פארשפרייטען איבער אלעמען, אויף פרויען אזוי גוט ווי אויף מענער, אונטער עקאנאמישע און סאציאלע באציהונגען, וואס זיינען באזירט אויף ריכטיגער גערעכטיגקייט, אזא דערציהונג וואלט געמאכט פארשווינדען א סך אזויגערופענע נאטירליכע אונטערשיידען.

מען קאן אונז ענטפערן: גוט, זאל זיין, אז די היינטיגע דערציהונג איז ניט פאלקאם, אבער יעדענפאלס קאן מען דאך דערמיט אליין ניט דערקלערן דעם אומבאשטרייטבארן פאקט, אז צווישען פאמיליעס, וואס שטעהען מאראליש זעהר נידעריג, קאן מען גאנץ אפט באגעגענען פערזענליכקייטען, וועלכע איבערראשען אונז מיט דער פיינקייט פון זייערע אינסטינקטען און געפיהלען; און פארקעהרט פאסירט נאך אפטער, אז צווישען די אין מאראלען און אינטעלעקטועלען הינזיכט אנטוויקעלטסטע פאמיליעס, טרעפט מען אינדיווידומען וואס זיינען געמיין אין די געדאנקען און אין הארצען. דאס איז אבער ניט מעהר ווי א שיינבארער ווידערשפרוך. אין דער ווירקליכקייט, כאטש מיר האבען געזאגט, אז אין די מייסטע פאלען איז דער מענש אינגאנצען א פראדוקט פון די סאציאלע באדינגונגען אין וועלכע ער אנטוויקעלט זיך; כאטש מיר האבען איבערגעלאזען פארהעלטניסמעסיג א גאנץ קליינעם טייל פאר דעם איינפלוס פון דער פיזיאלאגישער פארערבונג, פאר די נאטירליכע אייגענשאפטען מיט וועלכע דער מענש ווערט געבארן, פונדעסטוועגען לייקענען מיר ניט אפ אויך דעם דאזיגען איינפלוס. מיר האבען זאגאר אנערקענט, אז אין געוויסע אויסנאהמספאלען, ביי געניאלע און זעהר באגאבטע מענשען, ווי אויך ביי אידיאטען און ביי מענשען וואס זיינען מאראליש זעהר פארדארבען, איז מעגליך אז דער איינפלוס אדער די נאטירליכע באשטימונג פון דער אנטוויקלונג פון אינדיווידום, — א באשטימונג וואס איז אזוי פאטאל ווי די ווירקונג פון דערציהונג און פון געזעלשאפט, — זאל זיין זעהר גרויס. דאס לעצטע ווארט בנוגע אט די אלע פראגען געהערט צו דער געהירן־פיזיאלאגיע, און די לעצטע האט נאך ניט דערגרייכט צו אזא שטופע פון אנטוויקלונג, אז זי זאל זיין ביכולת זיי מעהר־ווייניגער צו לעזען. די איינציגע זאך, וואס מיר קאנען היינט מיט זיכערהייט זאגען איז, אז אט די אלע פראגען געפינען זיך צווישען צוויי פאטאליזמען: דעם נאטירליכען, ארגא־

און מסוגל צו א ברייטערער מענשליכער אנטוויקלונג, ווי די אנ־דערע. באמת דענקען מיר, אז היינט צו טאָג ווערט צופיעל אי־בערטריבען דער נאטירליכער אונטערשייד צווישען די אינדיווי־דומען, און אז צום גרעסטען טייל דארפען די היינטיגע אונטער־שיידען צוגעשריבען ווערן ניט אזוי פיעל צו דער נאטור, ווי צו דער פארשיידענארטיגער ערציהונג, וואָס יעדער איינער קריגט.

כדי צו לעזען די דאָזיגע פראגע, וואָלט זיך אלענפאלס גע־פאָדערט, אז די צוויי וויסענשאפטען, וואָס קאָנען איהר לעזען, נעמ־ליך: די פיזיאָלאָגישע פסיכאָלאָגיע אָדער די לעהרע וועגען מארך און פעדאַגאָגיע, אָדער די לעהרע וועגען דערציהונג און געזעל־שאפטליכער אנטוויקלונג פון מארך, זאָלען ארויסגעהן פון דעם קינ־דערשען צושטאנד אין וועלכען זיי ביידע געפינען זיך. קוים אָבער איז פעסטגעשטעלט געוואָרן א פיזיאָלאָגישער חילוק צווישען די אינדיווידומען, אויף וואָס פאר א מדרגה דאָס זאָל ניט זיין, איז פאָלקאָם קלאָר אז דערפון פאָלגט, אז אירגענד וועלכע דערציהונג־סיסטעם, מעג זי זיין אן און פאר זיך די בעסטע, ווען מען בא־טראכט זי אבסטראקט, קאָן זי זיין גוט פאר איינעם און שלעכט פאר א צווייטען.

כדי צו ווערן פאָלקאָם, מוז די דערציהונג ווערן פיעל אינדי־ווידואליזירטער ווי זי איז איצט; זי מוז אינדיווידואליזירט ווערן אין גייסט פון פרייהייט און ניט אנדערש ווי דורך דעם רעספעק־טירן די פרייהייט, אפילו ביי קינדער. זי מוז שטרעבען ניט צו דרעסירן דעם כאראקטער, שכל און הארץ, נאָר זיי אויפוועקען צו אומאָפּהענגיגער און פר״ע״ טעטיגקייט. זי טאָר ניט האָבען קיין אנדער ציעל, ווי נאָר צו שאפען פרייהייט, ניט האָבען קיין אנדער קולט, אָדער בעסער געזאָגט, קיין אנדער מאָראל, קיין אנדער גע־גענשטאנד פון אכטונג, ווי די פרייהייט פון יעדען און פון אלע; אלס א פשוט'ע גערעכטיגקייט, ניט קיין יורידישע, נאָר א מענש־ליכע; אלס פשוט'ען שכל, ניט קיין טעאָלאָגישען, ניט קיין מעטא־פיזישען, נאָר א וויסענשאפטליכען; און ענדליך טאָר זי ניט זיין באזירט אויף דער ארבייט, סיי פון די מוסקולען, סיי פון די נער־ווען, אויף דער ארבייט, אלס דעם ערשטען און פאר אלעמען פאר־פליכטענדען פונדאמענט פון וועלכער עס איז ווירדע, פרייהייט

אינדיווידום, ווי גוט דאָס זאָל ניט זיין אָדער זיך אויסווייזען, אַלס אַ פאַרניינונג פון פרייהייט און ניט ווי איהרער אַ פּראָדוקט. אין אַזאַ פאַל אָבער איז דער אויפשטאַנד געגען גוטס, וואָס איז אַרויפּ־געצוואונגען געוואָרן דורך אַזעלכע מיטלען, ניט נאָר נאַטירליך, נאָר אויך געזעצליך; אַזאַ אויפשטאַנד איז ניט נאָר ניט שלעכט, נאָר פאַרקעהרט, עס איז גאָר גוט; מחמת אָהן פרייהייט איז ניטאָ קיין גוטס, און פרייהייט איז דער קוואַל און דער אַבסאָלוטער באַדינג פון אַלץ וואָס איז גוט, וואָס איז ווירקליך ווערט דעם ראָזיגען נאָמען: מחמת גוטס איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי פרייהייט.

דער איינציגער צוועק פון דער דאָזיגער אָפּהאַנדלונג איז צו אַנטוויקלען און צו באַווייזען דעם אמת, וועלכער ערשיינט פאַר אונז פערזענליך אַזוי איינפאַך און אַזוי קלאָר. לאָמיר זיך איצט אומקעהרען צו אונזער פראַגע.

ביישפּיעלען פון דעם דאָזיגען שיינבאַרן ווידערשפּרוך אָדער ניט־רעגעלמעסיגקייט צייגען זיך אָפט פאַר אונז אין דער ברייטערער ספערע, אין דער געשיכטע פון פעלקער. למשל, ווי דערקלערט מען, וואָס דאָס אידישע פאָלק, וואָס איז אַלעמאָל געווען דאָס ענגסטע און אָפּגעשלאָסענסטע פאָלק אויף דער וועלט, אויף אַזויפיעל ענג אָפּגעשלאָסען, אַז עס האָט אָנערקענט, אַזוי צו זאָגען, די אַבסאָלוטע פּריווילעגירטקייט, די „אתה־בחרתנו'קייט" אַלס דעם יסוד פון זיין עקזיסטענץ, אַז דאָס דאָזיגע פאָלק האָט באַהויפּטעט, אַז נאָר ער אַליין איז אָנגעלעגט ביי גאָט, האָט זיך איינגערעדט, אַז זיין גאָט, יהוה — דער גאָט־פאָטער פון די קריסטען — דערגעהט אין זיין זאָרגען זיך וועגען אידישען פאָלק צו דער ווילדסטער אכזריות צו אַלע אַנדערע פעלקער, און אַז ער האָט דעם אידישען פאָלק פאַרזאָגט, צו פאַרניכטען מיט פייער און שווערט אַלע אומות, וואָס האָבען זיך באַזעצט אויף אַ שוין פאַרשפּראָכענער ערד, כדי אָפּצורייניגען דעם אָרט פאַר זיין פאָלק — די משיחים; — ווי דערקלערט מען, וואָס ביי דעם דאָזיגען פאָלק האָט געקאָנט געבאָרן ווערן ישו הנוצרי, דער גרינדער פון דער אַלוועלטליכער, אַלמענשליכער רעליגיע, און מיט דעם אַליין שוין דער פאַרניכטער פון דעם עצם קיום פון דער אידישער נאַציע

נישען, פיזיאָלאָגיש פאַרערבליכען פאַטאַליזם און דעם פאַטאַליזם פון געזעלשאַפטליכער פאַרערבונג און טראַדיציעס, די ערציהונג און די געזעלשאַפטליכע, עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אָרדענונג פון יעדען לאַנד. צווישען אָט דיביידע פאַטאַליזמען איז קיין פּלאַץ ניט פאַראַן פאַר דעם פרייען ווילען.

אָבער חוץ דעם נאַטירליכען, פּאָזיטיווען אָדער נעגאַטיווען כאַראַקטער פון דעם אינדיווידום, וואָס קאָן איהם אוועקשטעלען אין א קלענערן אָדער גרעסערן ווידערשפּרוך צו דעם גייסט, וואָס הערשט אין דער פאַמיליע, קאָנען עקזיסטירן פאַר יעדער באַזונדערן צופאַל נאָך א סך אנדערע פאַרבאָרגענע אורזאַכען, וועלכע בלייבען אומבאַוואוסט אין די מעהרסטע פאַלען, וועלכע מיר מוזען אָבער פונדעסטוועגען נעהמען אין אכט. די צוזאַמענטרעפונג פון געוויסע אומשטענדען, אומדערוואַרטע געשעהענישען, אמאָל א גאַנץ אומבאַדייטענדער צופאַל, א צופעליגע באַגעגעניש מיט א וועלכען עס איז מענשען, א בוך, וואָס פאַלט אריין אין די הענט פון א געוויסען אינדיווידום אין דעם ריכטיגען מאָמענט, — אָט דאָס אלץ קאָן ארויסרופען ביי א קינד, ביי א וואַקסענדען, ביי א יונגען מענשען, וועמעס פאַנטאַזיע קאָכט און איז נאָך פאָלשטענדיג אָפען פאַר איינדרוקען פון לעבען, א גרינדליכע איבערקעהרעניש סיי צום גוטען, סיי צום שלעכטען. א צוגאָב דערצו איז די עקשנות, וואָס אלע יונגע כאַראַקטערן פאַרמאָגען, באַזונדערס דעמאָלט, ווען זיי זיינען באַגאַבט מיט א געוויסער נאַטירליכער ענערגיע, וועלכע צווינגט זיי צו רעאַגירן קעגען די אויבערפלעכליכע באַפעהלענדע און דויערהאַפטע דעספּאָטישע איינפלוסען, און א דאַנק וועלכער אפילו אן איבערפלוס פון שלעכטס קאָן מאַנכעסמאָל ארויסרופען גוטס.

צי קאָן פון דער אנדער זייט אויך אַן איבערפלוס פון גוטס, אָדער דאָס וואָס מען רופט מיט דעם דאָזיגען נאָמען, ארויסרופען שלעכטס? יאָ. ווען גוטס ווערט ארויפגעצוואונגען, אלס א דעספּאָטישער, אבסאָלוטער געזעץ, א רעליגיעזער, דאָקטרינער־פילאָזאָפישער, פּאָליטישער, יורידישער, סאָציאַלער אָדער פאַמיליען־פּאַטריאַרכאַלער, — מיט איין וואָרט, ווען דאָס ווערט ארויפגעצוואונגען אויף דעם

בּריעף וועגען פּאַטריאָטיזם

צו די באַמיוליגטע אין דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָציאַציע
פון די שטעדט לאָקל און שאָ־דע־פאנדס.

אלס א פאליטישער און סאציאלער קערפער. אויף וואס פאר אן אופן האט געקאנט אט די אפגעשלאסענע נאציאנאלע וועלט ארויסברייגען אזא רעפארטאטאר, רעליגיעזען רעוואלוציאנער, ווי עס איז דער אפאסטאל.* — — — — — — — — — — — —

* דאס איבעריגע פון דעם ווערק איז פארלארן געגאנגען, אדער איז ניט דערשריבען געווארן.

ערשטער בריעף.

מיינע פריינד און ברידער!

איידער איך פארלאָז אייערע בערג, פיהל איך א פארלאַנג אייך נאָכאמאָל אויסצודריקען שריפטליך מיין טיעפסטע דאנקבאר־קייט פאר דעם ברידערליכען אויפנעהם, וואָס איהר האָט פאר מיר געמאכט. איז עס ניט צו באוואונדערן, אז עפעס א מענש, א רוסישער, א געוועזענער אדעלמאן, פון וועלכען איהר האָט ביז דער לעצטער צייט לחלוטין ניט געוואוסט, און וועמעס פוס האָט צום ערשטען מאָל באטראָטען אייער לאנד, איז גלייך ביי זיין אָנקומען ארומגערינגעלט געוואָרן פון עטליכע הונדערט ברידער! אזא וואונדער אין דער היינטיגער צייט קאָן נאָר געשעהן דורך דער אינטערנאציאָנאלער ארבייטער אסאָציאציע, און די אורזאך דערפון איז א גאנץ איינפאכע: זי איז איצט די איינציגע, וואָס צייגט אין זיך ארויס א היסטאָריש לעבען און א שאפענדע קראפט פאר א פאָליטישער און סאָציאלער צוקונפט. די, וואָס זיינען פאראייניגט פון א לעבעדיגען געדאנק, פון א לעבעדיגען ווילען און גרויסע געמיינשאפטליכע שטרעבונגען, זיינען ווירקליכע ברי־דער, אפילו ווען זיי זיינען צווישען זיך ניט באקענט.

עס איז געווען א צייט, ווען די בורזשואזיע איז אויך באזע־סען דיזעלבע לעבעדיגע קראפט און איז געווען דער איינציגער היסטאָרישער קלאס, וואָס האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט דאָס־זעלבע בילד פון ברידערליכקייט און איינינקייט, סיי אין טעטיג־קייט, סיי אין געדאנקען. דאָס זיינען געווען די גוטע צייטען פון דעם דאָזיגען קלאס, וועלכער איז צו יענער צייט בלי ספק געווען עהרענהאפט, אָבער וועלכער האָט זיך זינט דעמאָלט פארוואנדעלט אין עפעס טעמפעס, פרוכטלאָזעס און שוואכעס. עס איז דאן געווען די עפאָכע פון זיין שטארקסטער אנטוויקלונג. אזוי איז געווען די בורזשואזיע ביז צו דער גרויסער רעוואָלוציע פון 1793; אזוי איז זי נאָך געווען, כאָטש אין א קלענערער מאָס, ביז די

און באַנייאונג. דער פּריימויערערטום איז צו יענער צייט געווען, ניט מעהר און ניט ווענינער, ווי אַן אלוועלטליכער, קאָנספּיראַטי־ווער בונד פון דער רעוואָלוציאָנערער בורזשואַזיע קעגען דער פעאָדאַלער, מאָנאַרכיסטישער און געטליכער טיראַניי. — דאָס איז געוועזען דער אינטערנאַציאָנאַל פון דער בורזשואַזיע.

עס איז באַוואוסט, אַז אַלע הויפּט־טוער פון דער ערשטער רעוואָלוציע זיינען געווען פריימויערער, און אַז בעת די רעוואָלו־ציע האָט אויסגעבראָכען, האָט זי באַגעגענט, אַ דאַנק דעם פריי־מויערערטום, מעכטיגע בונד־גענאָסען אין אַלע אַנדערע לענדער, וואָס האָט זיכער פיעל מיטגעהאָלפען צו איהר נצחון. עס איז אָבער אויך קלאָר, אַז דער טריאומף פון דער רעוואָלוציע האָט דער׳הרג׳עט דעם פריימויערערטום, וואָרים נאָכדעם ווי די רע־וואָלוציע האָט אין אַ באַדייטענדער מאָס דורכגעפיהרט די פאַר־לאַנגען פון דער בורזשואַזיע און איהר אַוועקגעשטעלט אויף דעם פּלאַץ פון דער געבאָרענער אַריסטאָקראַטיע, איז די בורזשואַזיע, וועלכע איז אַ לאַנגע צייט געווען דער אונטערדריקטער און עקס־פּלואַטירטער קלאַס, נאַטירליך אין איהר ריה געוואָרן דער פּריי־ווילעגירטער, עקספּלואַטירנדער, אונטערדריקענדער, קאָנסערוואַטי־ווער און רעאַקציאָנערער קלאַס, זי איז געוואָרן דער פריינד און די הויפּט־שטיצערן פון דעם שטאַאט. נאָכדעם ווי נאַפּאָלעאָן דער ערשטער האָט פאַרכאַפּט די מאַכט, איז דער פריימויערערטום אין די מייסטע לענדער פון אייראָפּעאישען קאָנטינענט געוואָרן אַ קייזערליכע אינסטיטוציע.

די רעסטאָראַציע האָט איהם טיילווייז אויפגעלעבט. די בורזשואַזיע, דערזעהענדיג פאַר זיך אַ געפאַהר אין דער צוריק־קעהרונג פון דעם אַלטען רעזשים, זייענדיג געצוואונגען אָפּצוטרע־טען דער קירכע און דעם אדעל דעם אָרט, וואָס זי האָט פאַר זיך עראָבערט אין דער ערשטער רעוואָלוציע, איז געטריבען געוואָרן פון דאָס נייע צו ווערן רעוואָלוציאָנער. אָבער וואָס פאַר אַן אונ־טערשייד איז עס צווישען דעם דאָזיגען אונטערגעוואַרימטען רע־וואָלוציאָנעריזם און דעם ברענענדיגען, מעכטיגען רעוואָלוציאָ־נעריזם, וואָס האָט זי באַגייסטערט אין סוף פון פאַרגאַנגענעם יאָהר־הונדערט! דעמאָלט איז די בורזשואַזיע געווען אויפריכטיג, זי האָט ערנסט און נאַאיוו געגלויבט אין מענשליכע רעכט, זי איז גע־

רעוואָלוציעס פון די יאָהרען 1830 און 1848. די בורזשואזיע האָט נאָך דעמאָלט געהאט פאר זיך א גאנצע וועלט איינצונעה־מען, עס איז געווען דער פלאץ, וואָס זי האָט געדארפט פאר־נעמען אין דער געזעלשאפט, און אָן ארגאניזירטע צום קאמף, א קלוגע, א דרייסטע, פיהלענדיג אז זי איז די פאָרשטעהערין פון אלגעמיינעם רעכט, האָט זי געהאט א גוואלדיגע גבורה; זי אליין האָט דורכגעפיהרט דריי רעוואָלוציעס: קעגען די פאראייניגטע כחות פון דער מאָנארכיע, דעם אדעל און די גייסטליכע.

אין יענער צייט האָט די בורזשואזיע אויך באשאפען די אלוועלטליכע, מעכטיגע אינטערנאציאָנאלע געזעלשאפט: דעם פריימויערערטום.

א גרויסען טעות וואָלט באגאנגען דער, וואָס וואָלט געוואָלט אורטיילען דעם פריימויערערטום פון פארגאנגענעם יאָהרהונדערט אָדער אפילו פון אָנהויב פון איצטיגען יאָהרהונדערט לויט דאָס, וואָס ער שטעלט מיט זיך איצט פאָר. דער פריימויערערטום אין זיין וואקסענדער מאכט, און שפּעטער אין זיין פאלען, איז געווען אזוי צו זאָגען, דער אויסדרוק פון דער אינטעלעקטועלער אנט־וויקלונג, פון דעם וואוקס און דעם פאלען פון דער בורזשואזיע. היינט צו טאָג, ווען זי איז שוין ארונטערגעזונקען צו דער טרויע־ריגער ראָלע פון אן אלטער פארלוימדערקע און פלאפלערקע, איז זי נישטיג, נוצלאָז, צייטענוויוז שעדליך און שטענדיג לעכערליך, בעת ביז 1830 און באזונדערס ביז 1793 האָט זי, מיט קליינע אויסנאהמען, אין זיך פאראייניגט אלע אויסגעצייכענטע דענקער, די פלאמענדסטע הערצער, די שטאָלצסטע ווילענס, די דרייסטסטע כאראקטערם און האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט אן אמת'ע אקטיווע, מעכטיגע און נוצליכע אָרגאניזאציע. דאָס איז געווען די מעכ־טיגע פארקערפּערונג און פראקטישע פארווירקליכונג פון די הו־מאניטארע אידעען פון אכצעהנטען יאָהרהונדערט. די אלע גרויסע פּרינציפּען פון פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט, פון מענשליכען שכל און מענשליכער גערעכטיגקייט, וואָס זיינען טעאָרעטיש אויסגעארבייט געוואָרן פון דער פילאָזאָפיע פון יענעם יאָהרהונדערט, זיינען אין דעם קרייז פון פריימויערערטום געוואָרן פראקטישע דאָגמען און יסודות פון א נייער מאָראל און פּאָליטיק, — די נשמה פון א גיגאנטישער אונטערנעהמונג פון צעשטערונג

די בורזשוען פון היינטיגען יאָהרהונדערט, וואָס אפילו די דרייסט־סטע פון זיי קוקען אויס גנגען די פריהערדיגע ווי קאַריקיעס.

כדי זיך צו איבערצייגען אין דעם דאַרף מען נאָר פאַר־גלייכען זייערע פראָגראַמען. וואָס איז געווען דער פּראָגראַם פון דער פילאָזאָפיע און דער רעוואָלוציע פון אכצעהנטען יאָהרהונ־דערט? ניט מעהר און ניט ווייניגער ווי די פאָלשטענדיגע באַ־פרייאונג פון דער גאַנצער מענשהייט; די רעאַליזירונג פאַר יע־דען איינעם און פאַר אַלעמען די אמת'ע פולע פרייהייט דורך אַן אַלגעמיינעם פּאָליטישען און סאָציאַלען אויסגלייך; דער טריאומף פון דער מענשליכקייט אויף די חורבות פון דער געטליכער וועלט; די מלוכה פון פרייהייט און ברידערליכקייט אויף דער ערד. — דער טעות פון אָט דער פילאָזאָפיע און רעוואָלוציע איז געווען דער ניט פאַרשטעהן, אַז די פאַרווירקליכונג פון דער מענשליכער פאַר־ברידערונג איז אוממעגליך כל זמן עס עקזיסטירן שטאַאַטען, און אַז די ווירקליכע פאַרניכטונג פון קלאַסען און די פּאָליטישע און סאָציאַלע אויסגלייכונג פון די אינדיווידומען איז אַנדערש ניט מעגליך, סיידען עס וועלען אויסגעגליכען ווערן פאַר אַלעמען און פאַר יעדען די עקאָנאָמישע מיטלען פאַר בילדונג, ערציהונג, אַר־בייט און לעבען. עס וואָלט פונדעסטוועגען געווען אומגערעכט פאָרצוואַרפען דעם אכצעהנטען יאָהרהונדערט, פאַרוואָס ער האָט דאָס ניט באַגריפען. די געזעלשאַפטליכע וויסענשאַפטען ווערן ניט געשאַפען און געשטודירט נאָר מיט דער הילף פון ביכער אליין; זיי נויטיגען זיך אין די גרויסע לעקציעס פון דער געשיכטע, און עס איז נויטיג געווען צו מאַכען די רעוואָלוציעס פון 1789 און 1793, עס איז נויטיג געווען צו ווידערהאָלען די פּראָבעס פון 1830 און 1848, כדי צו קומען צו דעם היינט אומבאַשטרייטבאַרן שלום, אַז יעדע פּאָליטישע רעוואָלוציע, וואָס שטעלט זיך ניט פאַר איהר באַלדיגען און דירעקטען ציעל די עקאָנאָמישע גלייכ־הייט, איז פון שטאַנדפּונקט פון די אינטערעסען און רעכט פון פאָלק ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ היפּאָקריטישע און פאַרמאַסקירטע רע־אַקציע.

דער דאָזיגער, אַזוי דייטליכער און פשוט'ער אמת, איז נאָך געווען אומבאַוואוסט אין סוף פון אכצעהנטען יאָהרהונדערט, און ווען באַבעף האָט אַרויסגעשטעלט די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע

ווען באוועגט און באגייסטערט פון דעם זשעניע פון צעשטערונג און באנייאונג, זי איז געווען אין איהר פולער גייסטיגער קראפט און אין דער פולער אנטוויקלונג פון איהר מאכט; זי האָט נאָך ניט פארדעכטיגט, אז א תהום טיילט איהר אָפּ פון פאָלק; זי האָט זיך באטראכט און געפיהלט, און איז ווירקליך געווען די פאָרשטעהערין פון פאָלק. די רעאקציע פון טערמידאָר און די קאָנספּיראציע פון באבעף האָבען ביי איהר אויף אייביג אוועקגערויבט די דאָזיגע אילוזיע. — דער תהום, וואָס טיילט פאנאנדער דעם ארבייטענדען פאָלק פון דער עקספּלואטירענדער, הערשענדער און געדייהענדער בורזשואזיע, האָט זיך אנטפּלעקט; און כדי דעם דאָזיגען תהום צו פארשיטען איז נויטיג צו אָפּפּערן ניט מעהר און ניט ווענינער ווי דעם גאנצען בורזשואזען קלאָס, די גאנצע פריווילעגירטע עקזיסטענץ פון דער בורזשואזיע.

דעריבער האָט ניט די בורזשואזיע אלס גאנצע, נאָר א טייל פון איהר, נאָך דער רעסטאָראציע באנייט די פארשווערונג קעגען דעם רעזשים פון די אדעליגע און גייסטליכע, און קעגען די לעגיטימע קעניגע.

אין דעם נעקסטען בריעף מיינעם, וועל איך פאר אייך אויפדעקען, אויב איהר וועט ערלויבען, מיינע געדאנקען וועגען דער לעצטער פאזע פון קאָנסטיטוציאָנעלען ליבעראליזם און בורזשואזען קארבאָנאריזם.*

צווייטער בריעף.

איך האָב געזאָגט אין דעם פריהערדיגען בריעף, אז די רעאקציאָנערע, לעגיטימיסטישע, פעאָדאלע און קלעריקאלע פּראָבען האָבען ווידער ארויסגערופען אין לעבען דעם רעוואָלוציאָנערען גייסט פון דער בורזשואזיע, נאָר אז צווישען דעם נייעם גייסט און יענעם וואָס האָט זי באגייסטערט ביז דעם יאָהר 1793 איז געווען א גרויסער אונטערשייד. די בורזשואען פון דעם פארגאנגענעם יאָהרהונדערט זיינען געווען ריעזען, אין פארגלייך מיט

* די „קאַרבאָנאַרי” איז געווען אַ געהיימע געזעלשאַפט, וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין איטאַליע, אין אָנפאַנג פון לעצטען יאָהרהונדערט, מיט דעם צוועק צו עטאַבלירען אַ רעפּובליק. — איב.

רונג אין דער עקאָנאָמישער אָרגאַניזאַציע פון דער געזעלשאַפט. אָרום יעדערן פון זיי האָט זיך גרופּירט אַ קליינע צאָהל אייפע־ריגע און איבערגעגעבענע תלמידים, וואָס האָבען אַזוי ווי געבילדעט עטליכע קליינע קירכעס, זיי זיינען אָבער געבליבען פּונקט אַזוי אומבאַקאַנט ווי זייערע לעהרער און האָבען קיין שום איינפלוס ניט געהאַט אויף דער אַרומיגער וועלט. עס איז נאָך געבליבען די קאָמוניסטישע צוואה פון באַבעף, וואָס ער האָט איבערגעלאָזט זיין באַריהמטען חבר און פריינד, בואָנאַראָטי, דעם ענערגישסטען פּראָלעטאַריער, דורך אַ געהיימער פאָלקס־אָרגאַניזאַציע. אָבער דאָס איז נאָך דאַן געווען אַן אונטערערדישע אַרבייט, וועמעס ערשטיי־נונג עס האָט זיך געלאָזט פיהלען ערשט שפּעטער, ביי דער יולי־מאָנאַרכיע; אין דער צייט פון דער רעסטאָראַציע איז זי אינגאַנ־צען פון בורזשואַזען קלאַס ניט באַמערקט געוואָרן. — דאָס פאָלק, די אַרבייטער מאַסען זיינען געבליבען רוהיג און האָבען נאָך פאַר זיך אליין גאָרנישט געפאָדערט.

עס איז קלאָר, אַז אויב דער געשפּענסט פון דער פאָלקס גע־רעכטיגקייט האָט אין יענער עפּאָכע געהאַט וועלכען עס איז קיום, איז דאָס נאָר געווען אין דעם זינדיגען געוויסען פון דעם בורזשואַ. פון וואַנען איז געקומען דער דאָזיגער זינדיגער געוויסען? זיי־נען דען די בורזשואַן, וועלכען האָבען געלעבט אין דער צייט פון דער רעסטאָראַציע, אַלס אינדיווידומען, געווען ערגער פון זייערע עלטערן, וועלכע האָבען געמאַכט די רעוואָלוציעס פון 1789 און 1793? דורכאויס ניט! דאָס זיינען געווען כמעט דיזעלבע מענ־שען, זיי זיינען בלויז אַוועקגעשטעלט געוואָרן אין אַן אַנדער סביבה, אין אַנדערע פּאָליטישע באַדינגונגען, זיי זיינען באַרייכערט געוואָרן מיט נייע ערפאַהרונגען און פאָלגליך האָבען זיי געהאַט אויך אַן אַנ־דער געוויסען.

די בורזשואַן פון פאַרגאַנגענעם יאָהרהונדערט האָבען אויפ־ריכטיג געגלויבט, אַז באַפרייענדיג זיך אַליין פון מאָנאַרכיסטישען, קלעריאַקלען און פעאָדאַלען יאָך, באַפרייען זיי צוזאַמען מיט זיך אויך דאָס גאַנצע פאָלק. און אָט דער נאַאיווער, אויפריכטיגער גלויבען איז דאָס געווען דער מקור פון זייער העלדישען מוט און אומגלויבליכער קראַפט. זיי האָבען געפיהלט זייער איינהייט מיט'ן כלל, זיי זיינען אַרויס אויף דער אַטאַקע, טראָגענדיג אין זיך די

פּראַגע, זיינען שוין די כחות פון דער רעוואָלוציע געווען אויסגע־שעפּט. פונדעסטוועגן קומט דעם לעצטען דער אומשטערבליכער כבוד פאַר דעם ארויסשטעלען דעם גרעסטען ציעל, וואָס איז ווען עס איז ארויסגעשטעלט געוואָרן אין דער היסטאָריע, — די באַ־פרייאונג פון דער גאַנצער מענשהייט.

אין פאַרגלייך מיט דעם דאָזיגען גרויסען פּראָגראַם, וואָס זשע פאַר א ציעל פאַרפאָלגט דער פּראָגראַם פון דעם רעוואָלוציאָנערן ליבעראַליזם אין דער עפּאָכע פון דער רעסטאַראַציע און דער יולי־מאָנאַרכיע ? די באַריהמטע פאַרנינפטיגע פרייהייט, די זעהר באַ־שיידענע, זעהר איינגעאָרדענטע, זעהר באַגרעניצטע און אקוראַט צו־געפּאַסטע צו דעם אָפּגעשוואַכטען טעמפּעראַמענט פון דער האַלב־אָנגעזעטיגטער בורזשואַזיע, וועלכע, פאַרמאַטערט פון קאַמף און פיהלענדיג א בענקעניש נאָך זאַטער רחבות, האָט זיך שוין דער־פיהלט אין געפאַהר ניט פון אויבען, נאָר פון אונטען, און מיט אומ־רוה האָט זי דערזעהן אויפ׳ן האָריזאָנט די ערשיינונג פון עפּעס א שוואַרצער מאַסע, פון אומצעהליגע מיליאָנען עקספּלואַטירטע פּראָלעטאַריער, וואָס זיינען מיעד געוואָרן צו דולדען און וואָס גריי־טען זיך צו פאָדערן די פאַרווירקליכונג פון זייער רעכט.

מיט דעם אָנהויב פון דעם איצטיגען יאָהרהונדערט איז אָט דער וואַקסענדער געשפּענסט, וועלכען מען האָט שפּעטער גערופען „דאָס רויטע געשפּענסט“, — אָט דער שרעקענדער גייסט פון אַל־געמיינעם רעכט, וואָס איז ארויסגעטראָטען קעגען די פּריווילע־גיעס פון דעם גליקליכען קלאַס, אָט די פאָלקס־גערעכטיגקייט און פאָלקס־פאַרנונפט, וועלכע האָבען אין זייער ווייטערדיגער אַנט־וויקלונג געמוזט פאַרוואַנדלען אין שטויב די סאָפיזמען פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמיע, יוריספּרודענץ, פּאָליטיק און מעטאַפיזיק, — געוואָרן א שטערונג אין די ווייטערדיגע טריאומפען פון דער בורזשואַזיע, א שטערונג אין איהר גליק, וואָס האָט אָפּגעשוואַכט איהר איבערצייגונג, איהר שכל.

בעת דער רעסטאָראַציע אָבער איז נאָך די סאָציאַלע פּראַגע געווען כמעט אומבאַקענט אָדער, בעסער געזאָגט, פאַרגעסען. עס זיינען געווען עטליכע איינצעלנע גרויסע טרוימער, ווי סען סימאָן, ראָבערט אָווען, פוריע, וועמעס גאונות און גרויסע הערצער האָ־בען פאָראויסגעזעהן די נויטווענדיגקייט פון א ראַדיקאַלער ענדע־

וועגדונג פון פּאָזיטיווע וויסענשאַפטען, האָט באַשאַפען די וואונ־
דער פון דער היינטיגער אינדוסטריע, די דאַמפּ־שיפען, די אייזענ־
באַהנען און דעם טעלעגראַף; וועלכע, פון דער אַנדער זייט, האָט
אַנטדעקט אַ נייע וויסענשאַפט: די סטאַטיסטיק, און דערפיהר־
רענדיג די פּאָליטישע עקאָנאָמיע און די קריטיק פון דער היסטאָ־
רישער אַנטוויקלונג פון רייכטום און די ציוויליזאַציע פון פעלקער
צו זייערע לעצטע שלוסען, האָט געלעגט דעם פונדאַמענט פון אַ
נייער פילאָזאָפיע, — פון סאָציאַליזם, וואָס איז פון שטאַנדפּונקט
פון די אינטערעסען פון דער בורזשואַזיע ניט עפּעס אַנדערש ווי
אַ גרויסמוטיגער זעלבסטמאָרד, די פאַרניינונג פון דער גאַנ־
צער ברוזשואַזער וועלט.

די פּאַראַליזירונג איז געקומען ערשט שפּעטער, מיט דעם
יאָהר 1848, ווען די בורזשואַזיע, אַ דערשראָקענע פון די רעזול־
טאַטען פון איהר פריהערדיגער אַרבייט, האָט באַוואוסטזיניג זיך
אַ וואָרף געטאָן אויף צוריק, און כדי אָנצוהאַלטען איהר רייכטום
האָט זי זיך אָפּגעטרייסעלט פון יעדען געדאַנק און יעדען ווילען, זיך
אונטערוואָרפען דעם מיליטערישען פּראָטעקטאָראַט, און זיך אי־
בערגעגעבען מיט׳ן גוף און מיט דער נשמה צו דער פולסטער רע־
אַקציע. פון יענער צייט אָן האָט זי מעהר שוין ניט דערפונדען,
צוזאַמען מיט איהר מוט האָט זי אויך פאַרלאָרן איהר שאַפענדע
קראַפט. זי באַזיצט שוין אפילו ניט דעם אינסטינקט פון זעלבסט־
דערהאַלטונג, מחמת אַלץ, וואָס זי האָט געטאָן און וואָס זי טוט
פאַר איהר רעטונג, שטויסט איהר פאַטאַל אין אָפּגרונט.

ביז 1848 איז זי נאָך געווען ביי איהרע פולע גייסטיגע כחות.
אמת, דער דאָזיגער גייסט איז שוין ניט באַזעסען יענע לעבענס־
קראַפט, מיט וועמעס הילף ער האָט פון 16טען ביז׳ן 18טען יאָהר־
הונדערט באַשאַפען אַ גאַנץ נייע וועלט. דאָס איז שוין ניט געווען
דער העלדישער גייסט פון אַ קלאַס, וואָס באַזיצט די פולע העזה,
מחמת ער מוז אַלץ עראָבערן: איצט איז דאָס געווען דער געזעצ־
טער און איבערלעגטער גייסט פון דעם נייעם אייגענטימער, וועל־
כער, אַריינקריגענדיג דעם היים־געגאַרטען אייגענטום, דאַרף זיך
איצט זאָרגען פאַר זיין געדייהען און ווערט. דער כאַראַק־
טעריסטישער שטריך פון דעם בורזשואַזען גייסט פון דער ערשטער

געמיינשאפטליכע קראפט און רעכט. א דאנק אט דעם רעכט און אט דער מאכט פון פאלק, וועלכע האבען זיך דעמאלט אזוי צו זאגען פארקערפערט אין דעם קלאס, זיינען די בורזשועז פון פארגאנגענעם יאהרהונדערט געווען ביכולת אויפצושטייגען און צו פארכאפען די פעסטונג פון פאליטישער מאכט, די זאך צו וואס עס האבען אזוי שטארק געשטרעבט זייערע פאטערס אין פארלויף פון אזויפיעל יאהרהונדערטען. אבער אין דעם אויגענבליק, וואס זיי האבען אויף איהר ארויפגעצויגען זייער פאהן, האט א ניי ליכט באלויכטען זייער פארשטאנד. ווי נאר זיי האבען ערא͏בערט די מאכט, האבען זיי אנגעהויבען פארשטעהן, אז צווישען זייערע בורזשואזע אינטערעסען און די אינטערעסען פון די פאלקסמאסען איז ניט פאראן קיין געמיינשאפטליכעס, אז עס איז פארקעהרט, פאראן צווישען זיי א ראדיקאלער ווידערשפרוך, און אז די מאכט און דער אויסשליסליכער געדייהען פון דעם אייגענטימער קלאס קאן בלויז זיין געשטיצט אויף דעם אומגליק און דער פאליטישער און סאציאלער אפהענגיגקייט פון פראלעטאריאט.

פון יענער צייט אן האבען זיך די באציהונגען צווישען דער בורזשואזיע און דעם פאלק גרינדליך געביטען, און נאך איידער די ארבייטער האבען באגריפען, אז די בורזשועז, מעהר אוים נויט ווי צוליעב שלעכטען ווילען, זיינען זייערע נאטירליכע שונאים, זיינען שוין די בורזשועז געקומען צום באוואוסטזיין פון אט דעם פאטאלען אנטאגאניזם. אט דעם באוואוסטזיין רוף איך דאס דער אומרייגער געוויסען פון די בורזשועז.

דריטער בריעף.

ווי איך האב געזאגט, האט דער בורזשואזער אומרייגער געוויסען אין אנהייב פון דעם יאהרהונדערט פאראליזירט די גאנצע אינטעלעקטועלע און מאראלע באוועגונג פון דער בורזשואזיע. איך פארריכט און פארבייט דאס ווארט: פ א ר א ל י ז י ר ט אויף דעם ווארט: פ א ר ד ר ע ה ט: מחמת עס וואלט געווען ניט ריכטיג אנצורופען פאראליזירט אדער באוועגונגסלאז יענער אינטעליגענץ, וועלכע, אריבערגעהענדיג פון דער טעאריע צו דער אנ־

נאָך ניט געענדיגט. נאָך דעם קאַניבאַליזם איז געקומען די שקלאַ־פעריי, נאָך דער שקלאַפעריי — דאָס לייבאייגענטום, נאָך דאָס לייבאייגענטום — די גדונגענע ארבייט, וועלכע מוז אָפּטרעטען איהר אָרט צוערשט פאַר דעם שרעקליכען יום־הדין און שפּעטער, א סך שפּעטער, דער עפּאָכע פון ברידערליכקייט. אָט דאָס זיינען די מדרגות דורך וועלכע דער טיערישער קאַמף פאַר'ן לעבען ווערט שטופּענוויינ איבערגעארבייט אין דער געשיכטע, אין דער מענש־ליכער אָרגאַניזאַציע פון לעבען.

און אין אָט די ברודערמאָרדליכע קאַמפּען פון מענש קעגען מענש, אין אָט דעם געגענזייטיגען פאַרניכטען איינע די אַנדערע, אין אָט דעם פאַרשקלאַפּען און עקספּלואַטירן איינע די אַנדערע, וואָס האָבען געביטען זייערע נעמען און פאָרמען און זיינען אָהן אויפהער פאָרטגעזעצט געוואָרן דורך די אַלע יאָהרהונדערטען ביז צום היינטיגען טאָג, וואָס פאַר א ראָלע האָט געשפּיעלט די רע־ליגיע? זי האָט שטענדיג פאַרהייליגט די גוואַלט און האָט איהר צוגעגעבען די פאָרם פון רעכט. זי האָט אריבערגעטראָגען די מענש־ליכקייט, די גערעכטיגקייט און די ברידערליכקייט אויף אַן אויס־געטראַכטען הימעל, כדי איבערצולאָזען די ערד צו דער ממשלה פון אומגערעכטיגקייט און רויהער גוואַלט. זי האָט געגעבען איהר ברכה די גליקליכע רוצחים, און כדי צו מאַכען זייער גליק נאָך פולער, האָט זי געפּרעדיגט פאַר זייערע אומצעהלבאַרע קרבנות, ד. ה. דאָס פאָלק, זעלבסט־פאַרניינונג און געהאָרכזאַמקייט. און וואָס שעהנער עס איז געווען דער אידעאַל, וואָס זי האָט פאַר־געטערט אויפ'ן הימעל, אַלץ שרעקליכער איז געוואָרן די ווירקליכ־קייט אויף דער ערד. מחמת אין דער טבע פון יעדען אידעאַליזם, סיי רעליגיעזען, סיי מעטאַפיזישען, ליגט א פאַראַכטונג צו דער רעאַלער וועלט, און אין דערזעלבער צייט וואָס ער פאַראַכטעט איהר עקספּלואַטירט ער זי, — פון וואָס עס פאָלגט, אַז יעדער אי־דעאַליזם מוז אומבאַדינגט ארויסרופען היפּאָקריטיזם.

דער מענש איז מאַטעריע, און ער קאָן ניט אומבאַשטראָפט פאַראַכטען די מאַטעריע. ער איז א חיה, און ער קאָן ניט פאַר־ניכטען זיין טיערישקייט; אָבער ער קאָן און ער מוז איהר אי־בעראַנדערשען און מאַכען מענשליכער דורך דער פרייהייט, דאָס

העלפט פון היינטיגען יאָהרהונדערט איז כמעט אויסשליסליך די אוטיליטערע טענדענץ.

מען האָט דאָס איהם געמאַכט אלס פאָרוואורף און דער פאָר־וואורף איז ניט קיין גערעכטער. איך מיין פארקעהרט, אז די בור־זשואזיע האָט באוויזען דער מענשהייט דעם לעצטען גרעסטען פארדינסט, פראָפּאַגאַנדירנדיג, מעהר דורך אייגענעם ביישפּיעל ווי דורך טעאָריעס, דעם קולט, אָדער בעסער געזאָגט, די אכטונג, פון די מאַטעריעלע אינטערעסען. אין עצם האָבען אָט די אינטערע־סען שטענדיג געהאַט אין דער וועלט אַן איבערוועגענדע באדיי־טונג; נאָר פריהער האָבען זיי זיך מאַסקירט אונטער דער פאָרם פון א היפּאָקריטישען און אומגעזונטען אידעאַליזם, וועלכער האָט זיי באַזונדערס געמאַכט פאַר אומגעזונט און אומגערעכט.

דער, וואָס האָט זיך כאָטש אביסעל פארנומען מיט געשיכ־טע, האָט ניט געקאָנט ניט באַמערקען, אז אין גרונט פון די אב־סטראַקטע, העכסטע און אידעאַל־טעאָלאָגישע שטרייטיגקייטען און רעליגיעזע מלחמות, איז תמיד געלעגען וועלכער ניט איז גרויסער מאַטעריעלער אינטערעס. אַלע מלחמות פון ראַסען, נאַציאָנען, שטאַאטען און קלאַסען האָבען קיינמאָל קיין אנדער צוועק ניט גע־האַט ווי צו פארכאַפּען די הערשאַפט, וואָס איז א נויטיגע גאראַנ־טיע און באַדינג פאַר דעם באזיץ פון אייגענטום און דאָס באַנו־צען זיך מיט איהם. ווען מען באַטראַכט די מענשליכע געשיכטע פון אָט דעם שטאַנדפּונקט, איז זי ניט מעהר ווי די פאָרטזעצונג פון דעם גרויסען לעבענסקאַמף, וואָס שטעלט צונויף, אין איינ־קלאַנג מיט דאַרווינ׳ען, דעם גרונד־געזעץ פון דער אָרגאַנישער נאַטור.

אין דער וועלט פון די בעלי־חיים געהט דער דאָזיגער קאַמף אָן אָהן געדאַנקען און אָהן פראַזען, און ער וועט דאָרט אויך קיינ־מאָל ניט געלייזט ווערן, אַזוי לאַנג ווי די ערד וועט עקזיסטירן. די בעלי־חיים, וואָס זיינען פלייש־פרעסער לויט פאָרצוג, האָבען אָנגעהויבען זייער געשיכטע פון קאַניבאַליזם. איצט שטרעבען זיי שוין צו אַן אַלוועלטליכע פאַראייניגונג, צו א קאָלעקטיווער פּראָ־דוקציע און פארברויך.

אָבער צווישען די דאָזיגע עקסטרעמע צוויי פּונקטען, ווי בלוט־טיג און ווי שרעקליך איז די טראַגעדיע! און די טראַגעדיע איז

פערטער בריעף.

איינער פון די גרעסטע פארדינסטען פון בורזשואזען אוטי־ליטאריזם איז געווען, ווי איך האָב שוין געזאָגט, דער טויט־שלאָג פון דער רעליגיע פון שטאאט, דער טויט־שלאָג פון פאטריאָטיזם.

דער פאטריאָטיזם, ווי באוואוסט, איז די טוגענד פון אלטער־טום, וואָס איז געבאָרן געוואָרן אין דער סביבה פון די גריכישע און רוימישע רעפובליקען, וואו עס איז ווירקליך קיינמאָל ניט גע־וועז קיין אנדער רעליגיע, חוץ די רעליגיע פון שטאאט, קיין אנ־דער געגענשטאנד צו פארגעטערן אחוץ דעם שטאאט.

וואָס איז אזוינס דער שטאאט? די מעטאפיזיק און די רעכטס־לעהרע ענטפערן אונז, אז ער איז דאָס, וואָס איז נוגע אלעמען; אינטערעסען, אלגעמיינער וואוילזיין, אלגעמיינע רעכט, אין געגענזאץ צו דער צעטיילענדער ווירקונג פון די עגאָאיסטישע אינטערעסען און ליידענשאפטען פון די איינצעלנע. דאָס איז די ערדשיע גערעכטיגקייט, דאָס איז די ערדישע רעאליזירונג פון מאָראל און טוגענד. פאָלגליך, קאָן פאר די אינדיווידומען ניט זיין קיין גרעסערער אויפטו און קיין העכערער חוב, ווי זיך איבער־צוגעבען, צו אָפפערן, און ווען נויטיג שטארבען, פאר דעם טריאומף, פאר דער מעכטיגקייט פון שטאאט.

דאָס איז אין קורצע ווערטער די גאנצע טעאָלאָגיע פון שטאאט. לאָמיר איצט א בליק טאָן, צי באהאלט ניט די דאָזיגע פאָליטישע טעאָלאָגיע, פונקט ווי די רעליגיעזע טעאָלאָגיע, אונטער דער זעהר שעהנער און פאָעטישער אויסערליכקייט, גאנץ געוועהנליכע און שמוציגע ווירקליכקייטען.

לאָמיר פריהער אנאליזירן די אידעע נופא פון שטאאט, נעה־מענדיג איהר אזוי, ווי עס שטעלען זי אונז פאר די וואָס לויבען איהר. דאָס איז דער אָפפערן מיט דער נאטירליכער פרייהייט און מיט די אינטערעסען פון יעדען איינציגען, פון אינדיווידומען ווי פון פארהעלטניסמעסיג קליינע קאָלעקטיווע איינהייטען: פאר־איינען, קאָמונעס און פראָווינצען, — פאר די אינטערעסען און פרייהייט פון דער געמיינשאפט, פאר דעם גליק פון דעם גרויסען כלל. אָבער די געמיינשאפט, דער גרויסער כלל, וואָס איז דאָס

הייסט דורך דער פאראייניגטער ווירקונג פון גערעכטיגקייט און שכל'דיגקייט, וועלכע קאָנען האָבען אַן איינפלוס אויף דער טיע־רישקייט נאָר דערפאַר, ווייל זיי זיינען איהר פּראָדוקט און איהר העכסטער אויסדרוק. אָבער, אין געגענזאַץ צו דעם, יעדעס מאָל ווען דער מענש האָט געוואָלט אָפּטרייסלען פון זיך זיין טיעריש־קייט, איז ער געוואָרן איהר שפּיעלצייג און איהר שקלאַף, און גאַנץ אָפט אויך איהר היפּאָקריטישער דיענער, — אלס באווייז דערפאַר קאָנען דיענען די גלחים פון דער אידעאלסטער און אומזיניגסטער פון אלע אמנות, פון קאַטאָליציזם.

פארגלייכט זייער גוט־באוואוסטע אויסגעלאַסענקייט מיט זייער נדר צו בלייבען ריין פון זינד; פארגלייכט זייער אומגע־זעטיגטע גיריגקייט מיט זייער לעהרע זיך אָפּצוזאָגען פון עולם־הזה, — און איהר וועט איינשטימען, אז קיין מעהר מאַטעריאַליס־טישע באַשעפעניש־ען ווי די דאָזיגע פרעדיגער פון קריסטליכען אידעאליזם, עקזיסטירן ניט. און אפילו איצט, וואָס פאר א פראַ־גע באַהערשט דער קירכע? די פראַגע ווי אזוי צו אָנהאַלטען איהר אייגענטום, וועלכער שטעהט אין געפאַהר צו ווערן קאָנפיסקירט זייטענס דעם שטאַאַט פון דער נייער קירכע, וואָס איז געוואָרן דער אויסדרוק פון פּאָליטישען אידעאליזם.

דער פּאָליטישער אידעאליזם איז ניט ווייניגער אומזיניג, ניט ווייניגער שעדליך, ניט ווייניגער היפּאָקריטיש, ווי דער רעליגיעזער אידעאליזם, פון וועלכען ער איז ניט מעהר ווי אַן אנדער פאָרם, ניט מעהר ווי א וועלטליכער און ערדישער אויסדרוק און אָנווענ־דונג. דער שטאַאַט, דאָס איז דער אינגערער ברודער פון דער קיר־כע; און דער פאַטריאָטיזם, דאָס איז די שטאַאַטליכע טוגענד, דאָס איז דער שטאַאַטליכער קולט, וואָס איז ניט מעהר ווי אַן אָפּשפּיגלונג פון דעם געטליכען קולט.

א טוגענדהאַפטער מענש, לויט די פרינציפּען פון די אידעאלע, רעליגיעזע און פּאָליטישע לעהרעס, מוז דיענען גאָט און זיך מקריב זיין פאר'ן שטאַאַט. און אָט די דאָזיגע לעהרע האָט דאָס דער בורזשואזער א ו ט י ל י ט א ר י ז ם אין אָנהויב פון יאָהר־הונדערט אָנגעהויבען אָפּצושאַצען לויט זיין ווערט.

דעם אינדיווידום אויף דעם מזבח פון דעם שטאַאַט, — ווי דאָס וויל האָבען דער שטאַאַט. סיי די קירכע, סיי דער שטאַאַט שטרעבען איבערצושאַפען דעם מענשען, די ערשטע — אין א היילינען, דער צווייטער — אין א בירגער. אָבער דער נאַטירליכער מענש מוז שטאַרבען, וואָרים זיין אורטייל איז איינשטימיג אַנטשידען פון דער קירכליכער רעליגיע, ווי פון דער שטאַאַטליכער רעליגיע.

אַט דאָס זיינען אין זייער אידעאַלער ריינקייט די איין־און־דיזעלבע טעאָריעס פון קירכע און שטאַאַט. דאָס זיינען ריינע אבסטראַקציעס, אָבער אַלע היסטאָרישע אבסטראַקציעס זיינען גע־בויט אויף היסטאָרישע פאַקטען. און די דאָזיגע פאַקטען, ווי איך האָב שוין געזאָגט אין מיין פריהערדיגען בריעף, טראָגען א זעהר רעאַלען, א זעהר ברוטאַלען כאַראַקטער: דאָס איז די גוואַלט, דער רויב, די פאַרשקלאַפונג, די עראָבערונג. דער מענש איז אזוי באַ־שאַפען, אז ער שטעלט זיך ניט צופרידען דערמיט וואָס ער טוט אָפּ, ער פיהלט א נויטווענדיגקייט צו דערקלערן און גערעכטפאַר־טיגען פאַר זיין אייגענעם געוויסען און אין די אויגען פון דער גאַנ־צער וועלט דאָס וואָס ער טוט. די רעליגיע איז ערשיענען, כדי צו געבען איהר ברכה צו די געשעהענע פאַקטען, און א דאַנק דער דאָזיגער ברכה זיינען די אומגערעכטע און ברוטאַלע פאַקטען פאַר־וואַנדעלט געוואָרן אין רעכט. די יורידישע וויסענשאַפט און דאָס פּאָליטישע רעכט זיינען ארויסגעקומען, ווי באַוואוסט, פריהער פון דיזר טעאָלאָגיע, דערנאָך פון דער מעטאַפיזיק, וועלכע איז ניט עפּעס אנדערש ווי א פאַרמאַסקירטע טעאָלאָגיע, א טעאָלאָגיע, וואָס האָט די לעכערליכע פּרעטענזיע ניט צו זיין אומזיניג. די מעטאַפיזיק האָט זיך באַמיהט, אָבער אומזיסט, זיי צו געבען דעם כאַראַקטער פון א וויסענשאַפט.

לאָמיר איצט באַטראַכטען, וואָס פאַר א ראָלע עס האָט גע־שפּיעלט און עס שפּיעלט נאָך אין רעאַלען לעבען, אין דער מענש־ליכער געזעלשאַפט, די אבסטראַקציע פון שטאַאַט, וואָס איז עהנ־ליך צו דער היסטאָרישער אבסטראַקציע, וואָס מען רופט קירכע?

דער שטאַאַט, האָב איך געזאָגט, איז לויט זיין סאַמע פּרינציפּ א ריעזיגער בית־הקברות, וואו עס קומט פאַר די זעלבסט־אָפּפערונג, דער טויט און די קבורה פון אַלע ערשיינונגען פון אינדיווידועלען און אָרטיגען לעבען, אַלע אינטערעסען פון די טיילען, וועלכע

אזוינס אין דער ווירקליכקייט? דאָס איז די פאראייניגונג פון אַלע אינדיווידומען און פון אַלע ענגערע מענשליכע געזעלשאַפ־טען, וואָס שטעלען זי צונויף. אָבער, אויב אום איהר צונויפצו־שטעלען און זיך צו אונטערוואַרפען אונטער איהר איז נויטיג צו אָפּפערן מיט אַלע אינדיווידועלע און אָרטיגע אינטערעסען, טאָ אין וואָס זשע צייגט זיך אין דער ווירקליכקייט יענע איינהייט, וואָס האָט לפנים געזאָלט זיין זייער פאָרשטעהער? זי איז ניט קיין לעבעדיגע איינהייט, וואָס לאָזט יעדען איינעם פריי אָטעמען און ווערט אַלץ רייכער, מעכטיגער און פרייער, וואָס ברייטער עס וויקעלט זיך פאַנאַנדער אין איהר שוים די פרייהייט און דאָס גליק פון יעדערן; זי איז ניט קיין נאַטירליכע מענשליכע געזעלשאַפט, וואָס מאַכט שטאַרקער און גרעסער דאָס לעבען פון יעדען איינעם דורך דעם לעבען פון כלל; — נאָר פאַרקעהרט, זי איז אַ קללה פאַר יעדען אינדיווידום באַזונדער און פאַר יעדער אָרטיגער אַסאָ־סיאַציע, זי איז אַן אַבסטראַקציע, וואָס פייניגט די לעבעדיגע גע־זעלשאַפט דורך באַגרעניצונגען, אָדער בעסער געזאָגט, דורך דער פולער פאַרלייקענונג פון דעם לעבען און רעכט פון אַלע טיילען, וואָס שטעלען צונויף דאָס געמיינשאַפטליכע גאַנצע, אין נאָמען פון אַן אויסגעטראַכטען, איינגעבילדעטען געמיינשאַפטליך גאַנ־צען. דער שטאַאַט איז אַלזאָ דער מזבח פון דער פּאָליטישער רע־ליגיע, אויף וועלכען מען איז שטענדיג מקריב די נאַטירליכע גע־זעלשאַפט. דאָס איז דער זולל ושובא, וועלכער נעהרט זיך, פונקט ווי די קירכע, מיט מענשליכע קרבנות. דער שטאַאַט, איך ווידער־האָל דאָס נאָכאַמאָל, איז דער אינגערער ברודער פון דער קירכע.

כדי צו באַווייזען אַז דער שטאַאַט און די קירכע זיינען איינס און דאָסזעלבע, בעט איך דעם לעזער צו קאָנסטאַטירן דעם פאַקט, אַז דער שטאַאַט, אַזוי גוט ווי די קירכע, זיינען הויפּטזעכליך גע־גרינדעט אויף דער אידעע פון אָפּפערן דאָס לעבען און דאָס נאַ־טירליכע רעכט, און אַז ביידע געהען אַרויס פון איין און דעמזעלבען פּרינציפּ. דאָס איז דער פּרינציפּ פון דער מענשליכער איינגעבאָ־רענער פאַרדאָרבענקייט, וואָס קאָן אַנדערש ניט באַזיעגט ווערן סיידען, — ווי דאָס וויל האָבען די קירכע, — דורך דעם געטלי־כען חסד און דורך דעם טויט פון דעם נאַטירליכען מענשען אין גאָט, און ניט אַנדערש ווי דורך געזעצען און דורך דעם מקריב זיין

לעגירטען קלאַס, איז דאָס אייגענטליך, וואָס מען רופט פ א ט־ ר י אָ ט י ז ם.

פינפטער בריעף.

איז ווען עס איז געווען א פאטריאָטיזם אין דעם קאָמפּלי־צירטען זין, ווי עס גיבען דעם ראָזיגען וואָרט די טוגענד און ליי־דענשאפט פון פאָלק?

האָבענדיג אויף דער האנט די געשיכטע, ענטפער איך אויף דער ראָזיגער פראגע, אָהן צוריקהאלט, מיט אן אנטשיידענעם נ י י ן; און כדי צו באווייזען דעם לעזער, אז איך מאך ניט קיין טעות ענטפערנדיג אזוי, בעט איך ביי איהם די ערלויבניש צו צע־גלידערן די הויפט־עלעמענטען, וואָס קומען אריין, אין מעהר אָדער ווייניגער פארשיידענארטיגע פארבינדונגען און שטעלען צונויף דאָס, וואָס רופט זיך פאטריאָטיזם.

אזוינע עלעמענטען זיינען פאראַן פיער: 1) דער נאטירליכער אָדער פיזיאָלאָג׳שער עלעמענט; 2) דער עקאָנאָמישער עלעמענט; 3) דער פאָליטישער עלעמענט; 4) דער רעליגיעזער אָדער פאנא־טישער עלעמענט.

דער פיזיאָלאָגישער עלעמענט איז דער וויכטיגסטער יסוד פון יעדען נאאיווען, אינסטינקטיווען און גראָבען פאטריאָטיזם. דאָס איז א נאטירליכע ליידענשאפט, וועלכע, טאקע דערפאר וואָס זי איז שוין צו־נאטירליך, ד. ה. אינגאנצען טיעריש, געפינט זיך אין שטארקען ווידערשפרוך מיט דער גאנצער פאָליטיק, און, וואָס נאָך ערגער איז, מאכט פיעל שוועריגקייטען דער עקאָנאָמישער, וויסענשאפטליכער און מענשליכער אנטוויקלונג פון דער געזעל־שאפט.

דער נאטירליכער פאטריאָטיזם איז אין גאנצען א טיערישע ערשיינונג, וואָס מען באגעגענט אין פארשיידענע מדרגות אין דעם רייך פון די בעלי־חיים און, טיילוויז קאָן מען זאָגען, אפילו פון די פלאנצען. אין דעם זין אויפגעפאסט, איז דער פאטריאָטיזם א פארניכטענדע מלחמה, דאָס איז די ערשטע ערשיינונג אין דער מענשהייט פון יענעם גרויסען און פאטאלען קאמף פאר׳ן לעבען,

אַלע צוזאַמען שטעלען דאָס צונויף די געזעלשאַפט. דאָס איז דער מזבח, אויף וועלכען עס ווערט געאָפּפערט די רעאַלע פרייהייט און דער גליק פון די פעלקער צוליעב דער פּאָליטישער גרויסקייט; און וואָס פולער עס איז דער קרבן, אַלץ פּאָלקאָמענער איז דער שטאַאט. איך שליס דערפון, און דאָס איז מיין איבערצייגונג, אז די רוסישע אימפּעריע איז א פּאַרציגליכער שטאַאט, דאָס איז, אָהן רעטאָריק און אָהן פראזען, דער פּאָלקאָמענסטער שטאַאט אין אייראָפּא. פּארקעהרט, אַלע שטאַאטען, אין וועלכע די פעלקער קאָנען נאָך אָטעמען, זיינען פון אידעאַלען שטאַנדפּונקט, ניט קיין פּאָלקאָמענע שטאַאטען, פּונקט ווי אַלע אנדערע קירכען, אין פארגלייך צו דער רוימיש־קאַטוילישער קירכע, זיינען ניט קיין געלונגענע קירכען.

דער שטאַאט, האָב איך געזאָגט, איז אַן אבסטראַקציע, וואָס פרעסט אויף דאָס לעבען פון פאָלק; אָבער כדי די אבסטראַקציע זאָל געבאָרען ווערן, זיך אנטוויקלען און אָנהאַלטען איהר קיום אין דער רעאַלער וועלט איז נויטיג, אז עס זאָל עקזיסטירן א רעאַלע, קאָלעקטיווע קערפּערשאַפט, וואָס זאָל זיין פאראינטערעסירט אין איהר עקזיסטענץ. אַזוינס קאָן ניט זיין די מאַיאָריטעט פון פאָלק, ווייל זי אַליין איז דער קרבן פון שטאַאט; זיך נויטיגען אין איהם קאָן בלויז די פריווילעגירטע גרופּע, די כלי קודש פון שטאַאט, דער אייגענטום פאַרוואַלטענדער און באַזיצענדער קלאַס, וועלכער איז אין שטאַאט דאָס אייגענע, וואָס עס איז אין דער קירכע דער כלי קודש קלאַס פון דער רעליגיע — די גלחים.

און ווירקליך, וואָס זעהען מיר אין דעם לויף פון דער גאַנצער היסטאָריע? דער שטאַאט איז שטענדיג געווען דאָס אייגענטום פון וועלכען עס איז פּריווילעגירטען קלאַס: פון פּריסטערטום, אדעל אָדער בורזשואַזיע; ענדליך, ווען אַלע אנדערע קלאַסען האָבען זיך אויסגעשעפּט, קומט ארויס אויף דער סצענע דער קלאַס פון ביוראָקראַטען, און דער שטאַאט פאַלט אָדער, אויב איהר ווילט, דערהויבט זיך צו דער מדרגה פון א מאַשין. אָבער פאַר דער עקזיסטענץ פון שטאַאט איז אומבאַדינגט נויטיג, אז וועלכער עס איז פּריווילעגירטער קלאַס זאָל זיין פאראינטערעסירט אין זיין עקזיסטענץ. און אָט דער באַזונדערער אינטערעס פון דעם פּריווי־

טירליכער שונא פון אַלע איבעריגע, ניט קימערנדיג זיך פאַר דעם בונד פון משפחה און שבט. דאָס ווערטעל, אַז וועלף עסען ניט איינע די אַנדערע, איז בלויז אַזוי לאַנג ריכטיג, כל זמן די וועלף געפינען פאַר זייער נאַהרונג חיות, וואָס געהערן צו אַן אַנדער מין; מיר ווייסען אָבער, אַז אַזוי גיך ווי די לעצטע פעהלען אויס, פרעסען די וועלף גאַנץ רוהיג איינע די אַנדערע. קעץ, חזרים און נאָך אַ סך אַנדערע ברואים פרעסען אויף גאַנץ אָפט זייערע איי־גענע קינדער, און עס איז גאָר ניטאָ אַ חיה, וואָס זאָל דאָס ניט טאָן, ווען זי ווערט געצוואונגען פון הונגער. און די מענשליכע געזעלשאַפטען, האָבען זיי דען ניט אָנגעהויבען מיט מענשענפרעסעריי? און ווער האָט דען ניט געהערט די טרויעריגע מעשיות וועגען ים־פאָהרער, וועלכע האָבען געליטען שיפסברוך און האָבען זיך פארלאָרן אין מיטען ים, טראָגענדיג זיך אויף שוואַכע שיפלעך, און ניט האָבענדיג וואָס צו עסען, האָבען געוואָרפען גורל, ווער עס זאָל זיין דער ערשטער קרבן, אויפגעגעסען צו ווערן פון די איבעריגע? לסוף, האָבען מיר דען ניט געזעהן ביי דעם לעצטען גרויסען הונגער, וואָס האָט חרוב געמאַכט אַלזשיר, אַז מוטערס האָבען אויפגעגעסען זייערע אייגענע קינדער?

די זאַך באַשטעהט אין דעם, וואָס דער הונגער איז אַ שטרענגער און אומבאַזיעגבארער דעספּאָט, און די נויטווענדיגקייט זיך צו דערנעהרן, די ריין אינדיווידועלע נויטווענדיגקייט, איז דער ערשטער געזעץ, דער וויכטיגסטער באַדינג פון לעבען. דאָס איז דער יסוד פון דעם גאַנצען מענשליכען און סאָציאַלען לעבען, פונקט ווי פון דעם לעבען פון חיות און פלאַנצען. זיך צו שטעלען קעגען דער נויטווענדיגקייט זיך צו דערנעהרן איז פונקט דאָסזעלבע ווי זיך צו אָנטזאָגען פון לעבען בכלל, זיך צו פאַראורטיילען צו ניט־זיין.

אָבער אין איין רייה מיט אָט דעם גרונדגעזעץ פון דער לעבעדיגער נאַטור, איז אויך פאַראַן אַ צווייטער, פונקט אַזאַ וויכטיגער, — דער געזעץ פון פאָרטפלאַנצונג. דער ערשטער שטרעבט צו דער אויפהאַלטונג פון די אינדיווידומען, דער צווייטער — צו דער באַשאַפונג פון משפחות, גרופּעס און מינים. די אינדיווידומען, געטריבען פון דער נאַטירליכער נויט, שטרעבען צו פאַראייניגען זיך, פאַר דעם צוועק פון פאָרטפלאַנצונג, מיט אינדיווידומען,

וואָס פילט אָן די גאַנצע אַנטוויקלונג, דעם גאַנצען לעבען פון דער נאַטירליכער, רעאַלער וועלט, — אַ קאַמף פון אומאויפהערליכען, אַלוועלטליכען פארשלינגען איינס דאָס אַנדערע, וואָס שפּייזט יע־דען אינדיווידום, יעדען מין מיט׳ן פלייש און בלוט פון די אינ־דיווידומען פון אַנדערע מינים, און וועלכער, אָנהויבענדיג זיך פאַ־טאָל יעדער שעה, יעדער רגע פון דאָס ניי, ערלויבט צו לעבען און אַנטוויקלען זיך די פאָלקאָמענערע, שטאַרקערע און שכל׳דיגערע מינים אויף דעם חשבון פון די איבעריגע.

יענע, וואָס באַשעפטיגען זיך מיט ערדאַרבייט אָדער גערט־נעריי, ווייסען ווי שווער עס איז צו פארהיטען די פלאַנצען פון די פאַראַזיטען־מינים, וועלכע נעהמען ביי זיי אַוועק די שיין און די נויטיגע פאַר זייער נאַהרונג כעמישע עלעמענטען פון דער ערד. יענע פלאַנצען, וואָס זיינען די שטאַרקסטע, וואָס זיינען אַמבעס־טען צוגעפּאַסט צו די ספּעציעלע באַדינגונגען פון קלימאַט און באָדען, אַנטוויקלען זיך שטענדיג מיט אַ פאַרהעלטניסמעסיג גרע־סערער קראַפט און נאַטירליך שטרעבען זיי צו דערשטיקען אַלע איבעריגע. דאָס איז אַ שטילער, אָבער אַן אומערמידליכער קאַמף און עס איז נויטיג אַז דער מענש זאָל זיך אריינמישען מיט זיין גאַנצער ענערגיע. כדי צו באַשיצען די געוויקסען, וואָס ער ציהט פאָר, פון אָט דער אָנשיקעניש.

אין דעם רייך פון די בעלי־חיים ווערט פאָרטגעזעצט דער־זעלבער קאַמף, נאָר מיט אַ מעהר דראַמאַטישער לעבעדיגקייט און טומעל. דאָ איז דאָס שוין ניט אַ שטילער, אומבאַמערקבאַרער דערשטיקען. דאָ רינט שוין בלוט, און די געפּייניגטע, צעפליקטע, געפרעסענע חיה מאַכט פול די לופט מיט געשרייען. ענדליך ברענגט דער מענש, די ריידענדיגע חיה, אריין אין דעם קאַמף די ערשטע פראַזע, און די פראַזע רופט זיך פאַטריאָטיזם.

דער קאַמף פאַר׳ן לעבען אין דער וועלט פון פלאַנצען און חיות איז ניט נאָר אַ קאַמף צווישען אינדיווידומען ; עס איז אַ קאַמף צווישען פעלקער, גרופּעס און פאַמיליעס, אַ קאַמף פון איינע גע־גען די אַנדערע. — אין יעדער לעבעדיגער באַשעפעניש זיינען פאַראַן צוויי אינסטינקטען, צוויי הויפּט אינטערעסען : דער פאַר־לאַנג נאָך נאַהרונג און דער פאַרלאַנג זיך צו רעפּראָדוצירן. פון שטאַנדפּונקט פון נעהרען זיך, איז יעדער אינדיווידום דער נאַ־

גענען דאָרט, ווי איך דערפאַר, וואָס צו דעם קאַמף פאַר'ן הונ־גער קומען נאָך צו די פונקט אַזוי פאַרביטערטע קאַמפּען פאַר דער ליעבע.

אַחוץ דעם פאַלט נאָך יעדער מין בעלי־חיים פאַנאַנדער אויף פאַרשיידענע גרופּעס און פאַמיליעס, וואָס פאַרענדערן זיך אונ־טער דער ווירקונג פון די געאָגראַפישע און קלימאַטישע באַדינגונ־גען פון די פאַרשיידענע געגענדען, אין וועלכע זיי לעבען. אַ גרע־סערער אָדער אַ קלענערער אונטערשייד אין די באַדינגונגען פון לע־בען רופט אַרויס אַן עהנליכע ענדערונג אין דער אָרגאַניזאַציע פון די אינדיווידומען, וואָס געהערן צו איין און דעמזעלבען מין. עס איז אויסער דעם באַוואוסט, אַז יעדער לעבעדיגער אינדיווידום שטרעבט זיך צו פאַראייניגען מיט אַן אינדיווידום, וואָס איז אַם נאָהנטסטען עהנליך צו איהם, פון וואָס עס קומט נאַטירליך אַרויס די אַנטוויקלונג פון אַ גרויסער צאָהל פאַרענדערונגען אין יעדען מין. און אַזוי ווי דער אונטערשייד, וואָס באַשטימט די דאָזיגע פאַרענדערונגען באַרוהט הויפּטזעכליך אויף דער פאָרטפּלאַנצונג, ווייל די פאָרטפּלאַנצונג איז דער איינציגער יסוד פון דער גאַנצער סאָלידאַריטעט צווישען די בעלי־חיים, איז אַלזאָ קלאָר, אַז די בריי־טע סאָלידאַריטעט פון די מינים מוז פאַנאַנדערפאַלען אויף אַ סך מעהר באַגרעניצטע סאָלידאַריטעטען, און דאָס ברייטע פאָטערלאַנד פון דעם מין טיילט זיך פאַנאַנדער אויף אַ מאַסע קליינינקע טיע־רישע פאָטערלאַנדלאַך, וואָס זיינען פיינדליך און פאַרניכטען איי־נע די אַנדערע.

נאַטירליכער אָדער פיזיאָלאָגישער פאַטריאָטיזם.

אין מיין פריהערדיגען בריעף האָב איך באַוויזען, אַז דער פאַטריאָטיזם, אויף וויפיעל ער איז אַ נאַטירליכע ליידענשאַפט, קומט אַרויס פון אַ פיזיאָלאָגישען געזעץ, באַזונדערס פון דעם געזעץ, וואָס באַשטימט די צעטיילונג פון די לעבעדיגע ברואים אויף מינים, פאַמיליעס און גרופּעס.

די פאַטריאָטישע ליידענשאַפט איז אייגענטליך אַ געזעל־שאַפטליכע ליידענשאַפט. כדי צו געפינען איהר דייטליכסטען

וועלכע זיינען אָרגאַניש נאָהענט צו זיי, עהנליך צו זיי. עס זיינען דאָ אָרגאַנישע פאַרשיידענהייטען, וואָס מאַכען אַ פאַראייניגונג אוממ־פרוכטבאַר אָדער אינגאַנצען אוממעגליך. צווישען דעם רייך פון פלאַנצען און דעם רייך פון בעלי־חיים איז די אוממעגליכקייט קלאָר; אָבער אפילו צווישען בעלי־חיים איז אַ פאַראייניגונג פון די פיער־פיסיגע, למשל, מיט עופות, פיש, רעפּטילען אָדער אינ־זעקטען פונקט אזוי אוממעגליך.

באַגרעניצענדיג זיך בלויז אויף די פיערפיסיגע, געפינען מיר, אַז די אייגענע אוממעגליכקייט עקזיסטירט צווישען די פאַרשיידע־נע גרופּען, און אויף אזא אופן קומען מיר צום באַשלוס, אַז די מעג־ליכקייט פאַר פאַראייניגונג און פאָרטפּלאַנצונג קאָן פאַר דעם אינ־דיווידום פאַרווירקליכט ווערן בלויז אין אַ גאַנץ באַשרענקטען קרייז פון אינדיווידומען, וועלכע, זייענדיג באַשאָנקען מיט דיזעלבע קער־פּערליכע פאָרמען אָדער עהנליכע צו די קערפּערליכע פאָרמען פון די ערשטע, שטעלען צוזאַמען מיט זיי צונויף דיזעלבע גרופּע אָדער דיזעלבע פאַמיליע.

אזוי ווי דער פאָרטפּלאַנצונגס אינסטינקט איז די איינציגע סאָלידאַרישע פאַרבינדונג, וועלכע קאָן עקזיסטירן צווישען אינדי־ווידומען פון דער טיער־וועלט, איז דאָרט, וואו די דאָזיגע פעהיג־קייט הערט אויף, הערט אויך אויף יעדע טיערישע סאָלידאַריטעט. די אַלע וואָס בלייבען אויסער די גרופּען, אין דעם קרייז פון וועל־כע עס איז מעגליך פאַר די אינדיווידומען זיך פאָרטצופּלאַנצען, שטעלען צונויף אַן אנדערן מין, אַ גאַנץ פרעמדע וועלט, אַ וועלט וואָס איז פיינדליך און פאַראורטיילט צום אונטערגאַנג; אַלע די, וואָס געפינען זיך אינערהאַלב, שטעלען צונויף דאָס ברייטע פאָ־טערלאַנד פון דעם מין, ווי צום ביישפּיעל, די מענשהייט פאַר די מענשען.

אָבער דאָס טויטען און פאַרניכטען פון איין לעבעדיגען אינ־דיווידום דורך דעם אַנדערן קומט פאָר ניט נאָר אויסער דער אָפּ־געגרעניצטער וועלט, וואָס מיר האָבען אָנגערופען דאָס פאָטערלאַנד פון דעם מין. זיי מאַכען אָן אַ חורבן אין דער דאָזיגער וועלט גופא מיט דערזעלבער, און אָפט נאָך מיט אַ גרעסערער קראַפט, אי צו־ליעב די צוזאַמענשטויסען און דעם ווידערשטאַנד, וואָס זיי באַגע־

אויפפּרעסען איינע די אנדערע אין פאַל פון נויט; זי איז אָבער גענוג שטאַרק, אַז די אינדיווידומען זאָלען פארגעסען זייערע גע־נענזייטיגע שטרייטען און זיך פאַראייניגען יעדעס מאָל, ווען זיי זיינען אין געפאהר באַפאַלען צו ווערן פון א פרעמדער געמיינדע.

באַטראַכט, למשל, די הינט פון וועלכען עס איז דאָרף. הינט אין א נאַטירליכען צושטאַנד שטעלען ניט צונויף קיין קאָלעקטיווע רעפּובליקען; איבערגעלאָזען צו זייערע אייגענע אינסטינקטען, לעבען זיי, פּונקט ווי וועלף, אין באַזונדערע באַנדעס, און נאָר אונטער דעם איינפלוס פון מענשען פאַרוואַנדלען זיי זיך אין באַ־זעסענע חיות. אָבער צוגעבונדענע צו אַן אָרט, שטעלען זיי צו־זאַמען אין יעדען דאָרף א מין אייגענע רעפּובליק, וואָס איז גע־בויט ניט אויף א קאָמוניסטישער אָרדענונג, נאָר אויף אינדיווי־דועלער פרייהייט, לויט דער מאָטאָ, וואָס איז אַזוי באַליעבט ביי די בורזשואַזע עקאָנאָמיסטען: יעדער פאַר זיך און צום טייפעל מיט די לא־יצלח׳ס. ביי הינט הערש אומבאַגרעניצטע פרייהייט און הפקרות, קאָנקורענץ און אומאויפהערליכער, אומ׳רחמנות׳די־גער קאַמף, אין וועלכען דער שטאַרקערער בייסט שטענדיג דעם שוואַכערן, — פּונקט ווי אין די בורזשואַזע רעפּובליקען. אָבער זאָל אָקאָרשט א הונט פון א שכנ׳ישען דאָרף זיך באַווייזען אויף זייער גאַס, און איהר וועט גלייך זעהן, ווי אָט די אַלע צעקריעגטע מיטבירגער וועלען זיך צוזאַמען א וואָרף טאָן אויף דעם אומגליק־ליכען פרעמדען.

איז דאָס ניט א ריכטיגע קאָפּיע, אָדער בעסער געזאָגט, אַן אָריגינאַל, וואָס ווערט טאָג־טעגליך קאָפּירט פון דער מענשליכער געזעלשאַפט? איז דאָס ניט א פאַלשטענדיגע ערשיינונג פון יענעם נאַטירליכען פּאַטריאָטיזם, וועגען וועלכען איך האָב שוין געזאָגט און ערלויב זיך צו ווידערהאָלען, אַז דאָס איז א ריין טיע־רישע ליידענשאַפט? איהר טיערישער כאַראַקטער איז אומצווייי־פעלהאַפט, מחמת הינט זיינען אומבאַשטרייטבאַר חיות, און דער מענש, זייענדיג א חיה פּונקט ווי א הונט און אנדערע ערדישע חיות, נאָר בלויז א חיה, וואָס איז באַשאָנקען מיט דער פיזיאָלאָגישער פעהיגקייט צו דענקען און צו ריידען, פאַנגט אָן זיין געשיכטע פון טיערישען צושטאַנד און נאָר אין פאַרלויף פון יאָהרהונדערטער ערווערבט ער און באַשאַפט זיין מענשליכקייט.

אויסדרוק אין דער טיער־וועלט, מוז מען זיך ווענדען צו די מינים בעלי־חיים, וועלכע זיינען פונקט ווי דער מענש באַשאַנקען פון דער נאַטור מיט אַ הויכען גראַד פון געזעלשאַפטליכקייט: למשל, די מוראַשקעס, די ביהנען, די ביבערס און אַ סך אַנדערע חיות, וועלכע באַזיצען געמיינשאַפטליכע אומבאַוועגליכע וואוינפּלעצער, ווי אויך צו די חיות, וועלכע וואַנדערן אַרום אין סטאַדעס; די חיות, וואָס לעבען צוזאַמען און זיצען אויף איין אָרט, דיענען אַלס אילוסטראַציע פאַר דעם פּאַטריאָטיזם פון די אַגראַר־פעלקער, און די חיות, וואָס וואַנדערן אום אין סטאַדעס — פון דעם פּאַטריאָטיזם פון די וואַנדערענדע פעלקער, פאַרשטעהט זיך, בלויז פון דעם פּאַטריאָטיזם אין זיין נאַטירליכען, פיזיאָלאָגישען עלעמענט.

עס איז קלאָר, אַז דער פּאַטריאָטיזם פון די ערשטע איז אַ פולערער ווי דער פּאַטריאָטיזם פון די לעצטע. דער פּאַטריאָטיזם פון די לעצטע באַשטעהט נאָר אין דער סאָלידאַריטעט פון די אינדיווידומען אין דער סטאַדע, בעת דער ערשטער באַשאַפט נאָך אויך דעם צובונד פון די אינדיווידומען צו דעם באָדען און דער וואוינונג, וואו זיי לעבען. די געוועהנהייט — אָט די צווייטע נאַטור ביי מענשען, אַזוי ווי ביי חיות, — דער אַרט פון לעבען, דאָס אַלץ איז באַשטימטער און איינגעשטעלטער ביי די געזעלשאַפטליכע און באַזעסענע חיות, ווי ביי די אומוואַנדערנדע סטאַדעס; און פון אָט די דאָזיגע אייגענטימליכקייטען אין די געוועהנהייטען און אין דעם אַרט פון לעבען ווערט דאָס צוזאַמענגעשטעלט דער הויפּט עלעמענט פון פּאַטריאָטיזם.

דער נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם קאָן באַשטימט ווערן אַזוי: דאָס איז אַ נאַטירליכע, מעכאַנישע, און לחלוטין ניט קריטיקירטע, צוגעבונדענקייט צו דעם געמיינשאַפטליך אָנגענומענעם, בירושה׳־דיגען, טראַדיציאָנעלען אַרט לעבען, און פונקט אַזאַ אינסטינקטיווע, מעכאַנישע פיינדשאַפט צו יעדען אַנדערן אַרט לעבען. דאָס איז אַ ליעבשאַפט צו זיך און צו די אייגענע, און אַ פיינדשאַפט צו אַלץ, וואָס האָט אַ פרעמדען כאַראַקטער. דער פּאַטריאָטיזם איז דעריבער פון איין זייט קאָלעקטיווער עגאָאיזם, און פון דער צווייטער זייט — מלחמה.

דאָס איז אַ ניט גענוג שטאַרקע סאָלידאַריטעט, כדי די אינדיווידועלע מיטגליעדער פון דער טיערישער חברותא זאָלען ניט

דער קוואַנטיטעט און דער קוואַליטעט פון די געגענשטאַנדען וואָס זיי נעהמען אַרום, דאָס געמיינשאַפטליכע צווישען דעם נאַטירליכען פּאַטראַיטיזם פון די מענשליכע און טיערישע געזעלשאַפטען איז דאָס, וואָס ביידע זיינען זיי אינסטינקטיווע, טראַדיציאָנעלע, רגילות'דיגע געזעלשאַפטליכע ליידענשאַפטען, וועמעס אינטענסיווקייט איז לחלוטין ניט אָפּהענגיג אָן דעם כאַראַקטער פון זייער אינהאַלט. פאַרקעהרט, מען קאָן זאָגען, אַז וואָס וועניגער קאָמפּליצירט דער דאָזיגער אינהאַלט איז, אַלץ פּשוט'ער, אַלץ שטאַרקער און אויסשליסליכער איז דער פּאַטריאָטישער געפיהל, וואָס רופט איהם אַרויס און גיט איהם זיין אויסדרוק.

אַ חיה, פאַרשטעהט זיך, איז פיעל מעהר צוגעבונדען צו די גע'ירש'עטע רגילות'ן פון דער געזעלשאַפט, צו וועלכער זי געהערט, ווי דער מענש. ביי דער חיה איז די פּאַטריאָטישע צוגעבונדענקייט אַ פּאַטאַלע; די חיה קאָן זיך פון איהר אַליין ניט באַפרייען, און אויב זי באַפרייט זיך יאָ ווען עס איז, איז דאָס נאָר אונטער דעם איינפלוס פון דעם מענשען. פּונקט דאָסזעלבע איז אין די מענשליכע געזעלשאַפטען; וואָס וועניגער עס איז אַנטוויקעלט די ציוויליזאַציע, וואָס וועניגער עס איז קאָמפּליצירט דער יסוד פון דעם סאָציאַלען לעבען, אַלץ שטאַרקער צייגט זיך אַרויס דער נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם, ד. ה. די אינסטינקטיווע צוגעבונדענקייט פון די אינדיווידומען צו אַלע מאַטעריעלע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע געוועהנהייטען, וואָס שטעלען צוזאַמען דאָס געוועהנליכע, טראַדיציאָנעלע לעבען פון דער באַזונדערער חברותא, און אַ שנאה צו אַלץ, וואָס איז פרעמד און צייכענט זיך אויס. — פון וואַנען עס פאָלגט, וואָס דער נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם איז פון זיין זייט צוגעפּאַסט צו דער אַנטוויקלונג פון דער ציוויליזאַציע, דאָס הייסט, צו דעם זיעג פון דער מענשליכקייט אין די מענשליכע געזעלשאַפטען.

קיינער וועט ניט אָפּלייקענען, אַז דער נאַטירליכער אינסטינקטיווער פּאַטריאָטיזם פון די אומגליקליכע שבטים פון די אייזגעגענדען, וועלכע זיינען קוים באַריהרט געוואָרן פון דער מענשליכער ציוויליזאַציע און וועמעס מאַטעריעלער לעבען איז אויך אַ גאַנץ אָרימער, איז אַ ניט דער ערך שטאַרקערער, ניט דער ערך אויסשליסענדער, איידער דער פּאַטריאָטיזם פון אַ פראַנצויז,

קוים ווייסען מיר די אנטשטעהונג פון דעם מענשען, דארף אונז ניט וואונדערן זיין טיערישקייט, וועלכע איז א נאטירליכער פאקט אין א גאנצער רייהע פון נאטירליכע פאקטען, און מיר דארפען זיך צוליעב איהר ניט אויפרעגען. פונדעסטוועגען איז נאך דער פון ניט געדרונגען, אז מען דארף געגען איהר ניט קעמפען, מיט דער גרעסטער ענערגיע, מחמת דאס גאנצע מענשליכע לעבען איז ניט עפעס אנדערש, ווי אן אומאויפהערליכער קאמף מיט דער נאטירליכער טיערישקייט פון דעם מענשען פאר זיין מענשליכקייט.

איך האב בלויז געוואלט פעסטשטעלען, אז דער פאטריאטיזם, וועלכער ווערט פאר אונז באזונגען פון די פאעטען, פון די פאליטיקער פון אלע שיטות, פון די רעגירונגען און פון אלע פריווילעגירטע קלאסען, אלס די העכסטע און אידעאלסטע טוגענד, האט זיינע ווארצלען ניט אין די מענשליכע, נאר אין די טיערישע אייגענשאפטען פון מענשען.

דיווירקליכע, אומגעטיילטע, פאלשטענדיגע הערשאפט פון דעם נאטירליכען פאטריאטיזם זעהען מיר אין אנהויב פון דער געשיכטע און אין די וועניגער ציוויליזירטע טיילען פון דער מענשליכער געזעלשאפט. — אין די מענשליכע געזעלשאפטען איז נאטירליך דער פאטריאטיזם א מעהר קאמפליצירטער געפיהל, ווי אין די איבעריגע טיערישע געזעלשאפטען, צוליעב דער איינפאכער אורזאך, וואס דאס לעבען פון דעם מענשען, א חיה וואס דענקט און איז באשאנקען מיט א שפראך, נעהמט ארום ניט אין ערך מעהר געגענשטאנדען, ווי דאס לעבען פון אנדערע מינים חיות. צו די ריין פיזישע געוועהנהייטען און מנהגים קומען איהם נאך צו טראדיציעס, מעהר אדער וועניגער אבסטראקטע, אינטעלעקטועלע און מאראלע, — א גאנצע מאסע פון ריכטיגע און פאלשע פארשטעלונגען צוזאמען מיט פארשיידענע רעליגיעזע, עקאנאמישע, פאליטישע און סאציאלע מנהגים. דאס אלץ קומט אויף אזוי פיעל אריין אלס עלעמענט אין דעם נאטירליכען פאטריאטיזם פון דעם מענשען, אויף וויפיעל אט די אלע זאכען, קאמבינירנדיג זיך אויף אזא אדער אן אנדער אופן, שטעלען צונויף די עקזיסטענץ, דעם טראדיציאנעלען און פון אלע אנדערע לעבענס־ארטען אויסגעצייכענטען, דענקען און האנדלען.

אבער וואס פאר אן אונטערשייד עס זאל ניט זיין בנוגע

ליכען אויסזעהן די סמנים פון דער שרעקליכסטער אָרימקייט און פון דער טיעפסטער געזונקענהייט; זיי באַשיטען דעם ניי־געקומענעם מיט זידלערייען, און אַמאָל אויך מיט קלעפּ, און בלויז דערפאַר, וואָס ער איז אַ פרעמדער. צי איז דען אזא מין ברוטאַלער און ווילדער פּאַטריאָטיזם ניט די שרייענדסטע פאַרלייקענונג פון דאָס אַלץ וואָס רופט זיך מענשליכקייט?

און פונדעסטוועגען זיינען פראַאן אַזעלכע אויפגעקלערטע בורזשואַזע צייטונגען, ווי למשל דער „זשורנאַל דע זשענעווע", וועלכע שפּירן גאָר קיין שאַנד ניט, ווען זיי נוצען־אויס אַזאַ קליינליכען מענשליכען פּאַראורטייל און אַזאַ פּאָלקאָמענע טיערישע לייִדענשאַפט. איך מוז אָבער זיין גערעכט צו זיי און גערן גיב איך צו, אַז די דאָזיגע צייטונגען נוצען־אויס דעם פּאַטריאָטיזם, ניט דערפאַר ווייל זיי האַלטען פון איהם, נאָר איינציג דערפאַר, ווייל עס לוינט זיך זיי איהם צו עקספּלואַטירן, פּונקט ווי עס טוען היינט צו טאָג כמעט אַלע גייסטליכע פון אַלע רעליגיעס, וועלכע פּרעדיגען רעליגיעזע אומזיניגקייטען, אַליין ניט גלויבענדיג אין זיי, און איינציג צוליעב דעם, ווייל דאָס איז אין די אינטערעסען פון די פּריווילעגירטע קלאַסען, כדי די פּאָלקסמאַסען זאָלען ווייטער פאָרטזעצען צו גלויבען.

ווען דער „זשורנאַל דע זשענעווע" געפינט שוין ניט מעהר קיין אַרגומענטען און באַווייזען, זאָגט דאַן די דאָזיגע צייטונג: „אָט די זאַך, אָט די אידעע; אָט דער מענש איז אונז פ ר ע מ ד", און זי האָט אַזאַ נידעריגע פאָרשטעלונג וועגען איהרע מיטבירגער, אַז זי שפּייזט זיך מיט דער האָפענונג, אַז עס וועט גענוג זיין דער שרעקליכער וואָרט פ ר ע מ ד ע ר, כדי, פאַרגעסענדיג אָן אַלץ, אָן דעם געזונטען פאַרשטאַנד, דער מענשליכקייט און גערעכטיגקייט, זאָלען זיי זיך שטעלען אויף איהר זייט.

איך בין אַליין ניט קיין זשענעווער, אָבער איך רעספּעקטיר גענוג די איינוואוינער פון זשענעווע, אום ניט צו דענקען, אַז דער „זשורנאַל" מאַכט אַ טעות אויף זייער רעכענונג. זיי וועלען זיכער ניט וועלען מקריב זיין די מענשליכקייט צוליעב דער טיערישקייט, וואָס ווערט עקספּלואַטירט פון שוואַרץ־קינצלער.

און ענגלענדער אָדער למשל א דייטש. א דייטש, און ענגלענדער, א פראנצויז קאָנען לעבען אומעטום און זיך אַקלימאַטיזירן, בעת אן איינגעבאָרענער פון די פּאָלאר געגענדען וואָלט גיך געשטאָרבען פון בענקעניש נאָך זיין געבורטס־אָרט, ווען מען זאָל איהם האַלטען ווייט פון איהם. און וואָס קאָן נאָך זיין נישטיגער, ווע־ניגער מענשליך, ווי זיין עקזיסטענץ איז! דאָס דיענט אָבער אלס אן איבעריגער באַווייז, אז די שטארקייט פון נאטירליכען פּאטריאָטיזם איז ניט קיין צייכען פון מענשליכקייט, נאָר פון טיע־רישקייט.

צוזאמען מיט דעם פּאָזיטיווען עלעמענט פון פּאטריאָטיזם, וואָס עס שליסט איין אין זיך די אינסטינקטיווע צוגעבונדענקייט פון די אינדיווידומען צו א באשטימטען ארט פון לעבען, וואָס איז כאראקטעריסטיש פאר דער חברותא, צו וועלכער זיי געהערן, איז נאָך פאראן א נעגאטיווער עלעמענט, וועלכער איז פונקט אזוי וויכטיג ווי דער ערשטער און פון וועלכען מען קאָן איהם ניט אָפּ־טיילען; דאָס איז אן עהנליכע אינסטינקטיווע פאראכטונג צו אלץ וואָס איז פרעמד — א פאראכטונג, וואָס איז אינסטינקטיוו און פאָלגליך דורכאויס טיעריש, יאָ, ווירקליך טיעריש, מחמת אָט די פאראכטונג איז אלץ ענערגישער און אומבאזיעגבארער, וואָס וועניגער עס דענקט און פארשטעהט דער וואָס פיהלט איהר, וואָס וועניגער מענש ער איז.

אין דער היינטיגער צייט באגעגענט מען די דאָזיגע פּאטריאָ־טישע פאראכטונג צו אלץ וואָס איז פרעמד ניט בלויז ביי ווילדע פעלקער; אין אייראָפּא קאָן מען איהר טרעפען ביי דער האלב־וויל־דער באפעלקערונג, וועלכער די בורזשואזע ציוויליזאציע געפינט ניט פאר נויטיג אויפצוקלערן, כאָטש זי פארגעסט ניט איהר צו עקספּלואטירן. אין די גרעסטע הויפּט שטעדט פון אייראָפּא, אין פּאריז און באזונדערס אין לאָנדאָן, זיינען פאראן גאסען, וואָס זיינען איבערגעלאָזט געוואָרן פאר דער אָרימסטער באפעלקערונג, וועלכער די שטראלען פון בילדונג האָבען נאָך ניט אָנגעריהרט. עס איז גענוג, אז אויף די דאָזיגע גאסען זאָל זיך באווייזען אן אויסלענדער, אז איהם זאָל ארומרינגלען א גאנצער געזעמעל פון אומגליקליכע מענשליכע וועזענס, מענער, פרויען און קינדער, וואָס זיינען האלב־נאקעט און וואָס טראָגען אין זייער גאנצען אויסער־

קונג פון די געוועהנהייטען אין דעם אינטעלעקטועלען און מאָראַ־לען לעבען פון אינדיווידומען און געזעלשאַפטען איז פונקט ווי די ווירקונג פון די וועגעטירנדע כחות אין אָרגאַנישען לעבען. ביידע זיינען זיי באַדינגונגען פון עקזיסטענץ און ווירקליכקייט. גוטס, אַזוי ווי שלעכטס, כדי צו ווערן אַ רעאַלע זאַך, מוז איבער־געהן אין אַ רגילות, סיי ביי דעם אינדיווידועלען מענשען, סיי אין דער געזעלשאַפט. אַלע ערפאַהרונגען, וואָס מענשען גיבען זיך איבער, האָבען ניט קיין אַנדער צוועק, און די בעסטע זאַכען קאָנען זיך אַנדערש ניט איינוואָרצלען אין מענשען און ווערן זיין צווייטע נאַטור, ווי דורך דער קראַפט פון רגילות. עס איז דאַ־ריבער אַן אומזין זיך צו שטעלען קעגען איהר, מחמת דאָס איז אַ פאַטאַלע קראַפט, וועלכער קיין שום שכל און קיין שום ווילען קאָנען ניט פאַרניכטען. אָבער, אויב אויפגעקלערט פון דעם גייסט פון אונזער יאָהרהונדערט און דורך אונזער פאַרשטעלונג וועגען אמת׳ער גערעכטיגקייט, ווילען מיר ערנסט ווערן מענשען, דאַן בלייבט פאַר אונז איבער נאָר איינס: כסדר אָנווענדען אונזער ווילענסקראַפט, ד. ה. די רגילות צו פאַרלאַנגען, וואָס איז ביי אונז אַנטוויקעלט דורך אומשטענדען, וואָס זיינען ניט אָפּהענגיג אָן אונז, אויסצעוואָרצלען אַלע שלעכטע געוועהנהייטען און איינ־צופלאַנצען אויף זייער אָרט גוטע. כדי אויסצומענשלען אַ גאַנ־צע געזעלשאַפט, דאַרף מען אָהן רחמנות אויסראָטען אַלע אורזאַכען, אַלע פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און סאָציאַלע באַדינגונגען, וואָס רו־פען אַרויס ביי די אינדיווידומען שלעכטס, און זיי פאַרבייטען מיט אַזעלכע באַדינגונגען, וואָס זאָלען ביי דיזעלבע אינדיווידומען אַרויסרופען די געוועהנהייט און די פּראַקטישע אָנווענדונג פון גוטס.

פון שטאַנדפונקט פון היינטיגען באַוואוסטזיין, פון שטאַנד־פונקט פון מענשליכקייט און גערעכטיגקייט, וועלכע זיינען ענדליך פון אונז באַגריפען געוואָרן, אַ דאַנק דער פריהערדיגער געשיכטלי־כער אַנטוויקלונג, — איז דער פּאַטריאָטיזם אַ שלעכטע געוועהנ־הייט, אַ דריקענדע און אַן אומגליקליכע, ווייל ער שטעלט זיך אַרויס אַלס די אָפּלייקענונג פון יעדער מענשליכער גלייכהייט און סאָלידאַריטעט. די סאָציאַלע פראַגע, וואָס ווערט היינט פּראַק־טיש אַרויסגעשטעלט פון דער אַרבייטער־וועלט אין אייראָפּאַ און

פּאַטריאָטיזם.

(פאָרטזעצונג)

איך האָב געזאָגט, אַז דער פּאַטריאָטיזם, אויף וויפיעל ער איז אינסטינקטיוו אָדער נאַטירליך, האָט זיינע אַלע וואָרצלען אין דעם לעבען פון די חיות און שטעלט מיט זיך פאָר ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ געוויסע קאָמבינאַציע פון געוועהנהייטען : מאַטעריע־לע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלע, עקאָנאָמישע, פּאָליטישע און סאָציאַלע, וואָס האָבען זיך אַנטוויקעלט דורך טראַדיציע אָדער געשיכטע אין דער באַגרעניצטער מענשליכער געזעלשאַפט. אָט די געוועהנהייטען, ווי איך האָב נאָך צוגעגעבען, קאָנען זיין גוטע אָדער שלעכטע; דער געגענשטאַנד פון דעם אינסטינקטיווען גע־פיהל פון פּאַטריאָטיזם האָט דערביי קיין שום ווירקונג ניט אויף דעם גראַד פון זיין אינטענסיווקייט. אפילו ווען עס זאָל אויס־קומען צוצוגעבען אַ געוויסען אונטערשייד אין דער הינזיכט, וואָלט עס גיכער געווען אויף דער זייט פון די שלעכטע איידער פון די גוטע איינגענשאַפטען. וואָרים אין יעדער געזעלשאַפט, — צו־ליעב דער טיערישער אָפּשטאַמונג פון יעדער מענשליכער געזעל־שאַפט, און צוליעב יענער קראַפט פון אינערציע, וואָס האָט אַזאַ ברייטען פעלד פאַר טעטיגקייט אין דער אינטעלעקטועלער און מאָראַלער וועלט, ווי אין דער מאַטעריעלער, — וואָס דעגענע־רירט נאָך ניט, נאָר פאַרקעהרט, פּראָגרעסירט און געהט פאָרווערטס, זיינען די שלעכטע געוועהנהייטען, האָבענדיג פאַר זיך דעם פאָר־צוג פון צייט, טיעפער איינגעוואָרצעלט ווי די גוטע. דאָס דער־קלערט אונז פאַרוואָס לפּחות ניין־צעהנטעל פון דעם אַלגעמיינעם סך הכל פון די היינטיגע געזעלשאַפטליכע געוועהנהייטען, אין די פאָרטגעשריטענסטע לענדער פון דער ציוויליזירטער וועלט, דיע־נען צו גאָרנישט ניט.

און זאָל מען נ׳ט מיינען, אַז איך דענק צו דערקלערן קריעג דעם אַלגעמיינעם מנהג פון דער געזעלשאַפט און פון די מענשען זיך צו פיהרן לויט וֶעוועהנהייטען. ווי אין פיעלע אַנדערע זאַכען פאָלגען זיי דאָ אויס אַ נאַטירליכען געזעץ, און עס וואָלט געווען אָן אומזין זיך צו שטעלען קעגען די נאַטירליכע געזעצען. די וויה־

נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם אין זיין קרעפטיגער און נאַאיווער ניט־צוגעפּאַרבטקייט.

איבערבלייבאַכצען פון דעם דאָזיגען פּאַטריאָטיזם באַגעגענען מיר נאָך אין אייניגע פון די גאַנץ ציוויליזירטע לענדער פון איי־ראָפּאַ, ווי למשל אין איטאַליע, באַזונדערס אין די דרום געגענדען פון דער איטאַליענישער האַלב־אינזעל, וואו דער געבוי פון באָדען, די בערג און דער ים באַשאַפען באַריערען צווישען די טאָלען, גע־מיינדעס און שטעדט, זונדערן זיי אָפּ, איזאָלירן זיי און מאַכען זיי כמעט פרעמד איינע צו די אַנדערע. אין זיין בראָשורע וועגען דער איטאַליענישער איינהייט האָט פּרודאָן גאַנץ ריכטיג באַמערקט, אַז דערווייל איז נאָך אָט די איינהייט ניט מעהר ווי אַן אידעע, און אַ ריין בורזשואַזע, אָבער באין אופן ניט קיין פאָלקס־ליידענשאַפט; אַז לפּחות די דאָרפישע באַפעלקערונג איז נאָך ביז היינט צו דער דאָזיגער איינהייט פאַרבליבען גאַנץ גלייכגילטיג, און איך וויל נאָך צוגעבען, זאָגאַר פיינדליך, וואָרים די דאָזיגע איינהייט, קומענדיג פון איין זייט אין ווידערשפּרוך מיט די אָרטיגע פּאַטריאָטיזמען, האָט פון דער אַנדער זייט דער באַפעלקערונג גאָרנישט געבראַכט, אחוץ אומ׳רחמנות׳דיגע עקספּלואַטאַציע, אונטערדריקונג און פאַר־וויסטונג.

זעהען מיר דען ניט אָפט אפילו אין דער שווייץ, באַזונדערס אין די אָריגינעלע קאַנטאָנען, דעם קאַמף פון דעם לאָקאַלען פּאַט־ריאָטיזם קעגען דעם קאַנטאָנאַלען, און פון דעם לעצטען קעגען דעם פּאָליטישען, נאַציאָנאַלען פּאַטריאָטיזם, וועלכער האָט פאַר זיין ציעל די גאַנצע רעפּובליקאַנישע קאָנפעדעראַציע אין איהר גאַנצ־קייט?

צום שלוס, אין דער פאָרם פון אַ רעזומע פון דאָס געזאָגטע, ווידערהאָל איך, אַז דער פּאַטריאָטיזם, אַלס אַ נאַטירליך געפיהל, וועלכער איז בעצם איבערהויפּט אַ לאָקאַלער געפיהל, איז אַן ערנ־סטע שטערונג פאַר דער אויסבילדונג פון שטאַאַטען, און פאָלג־ליך האָבען די לעצטע, און צוזאַמען מיט זיי די ציוויליזאַציע, אַנדערש ניט געקאָנט געגרינדעט ווערן, סיידען פאַרניכטענדיג, אויב ניט אינגאַנצען איז אין אַ באַדייטענדער מאָס, די דאָזיגע טיערישע ליידענשאַפט.

אמעריקא, און ווערמעם לעזונג עס איז אנדערש ניט מעגליך, סייז
דען עס וועלען אָפּגעשאַפּט ווערן די גרעניצען פון די שטאַאַטען,
שטרעבט אומבאַדינגט אויסצואוואָרצלען אַט די טראַדיציאָנעלע גע־
וועהנהייט פון דעם באוואוסטזיין פון אַלע ארבייטער אין אַלע לענ-
דער. שפּעטער וועל איך באווייזען, אז מיט דעם אָנהויב פון דעם
יאָהרהונדערט איז שוין די דאָזיגע געוועהנהייט געווען צעטריי־
סעלט אין דעם באוואוסטזיין פון דער העכערער פינאַנציעלער, קאָ־
מערציעלער און אינדוסטריעלער בורזשואזיע, א דאַנק דער וואונ־
דערליכער און פּאָלשטענדיגער אינטערנאציאָנאַלער אנטוויקלונג פון
רייכטום און איהרע עקאָנאָמישע אינטערעסען. פריהער אָבער מוז
איך ווייזען ווי אזוי, נאָך א סך פריהער איידער די בורזשואזע
רעוואָלוציע, דער אינסטינקטיווער, נאַטירליכער פּאַטריאָטיזם, וועל־
כער איז בטבע גופא א זעהר ענגער, גאַנץ באַגרעניצטער געפיהל
און א העכסט לאָקאַלע געזעלשאַפטליכע געוועהנהייט, האָט דורכ־
געמאַכט אין אָנהויב פון דער געשיכטע א טיעפע אומוואַנדלונג,
אן איבערקעהר און אָפּשוואַכונג, אין דער ווייטערדיגער אנטוויקלונג
פון די פּאָליטישע שטאַאטען.

דער ווירקליכער פּאַטריאָטיזם, אויף וויפיעל ער איז א ריין
נאַטירליכער געפיהל, ד. ה. א פּראָדוקט פון דעם פּראַקטישען סאָ־
לידארישען לעבען פון דער געמיינדע, איז נאָך ניט אָפּגעשוואַכט
דורך איבערלעגונגען און איינפלוסען פון עקאָנאָמישע און פּאָליטי־
שע אינטערעסען, ווי אויך פון רעליגיעזע אבסטראַקציעס; אזאַ
פּאַטריאָטיזם, אויב אפילו שוין ניט אינגאַנצען, נאָר צום גרעס־
טען טייל א טיערישער, קאָן בלויז ארומנעהמען א באַגרעניצטע
וועלט, איין שבט, איין דאָרף. אין אָנהויב פון דער געשיכטע, ווי
היינט ביי די ווילדע פעלקער, זיינען ניט געווען קיין נאַציאָ־
נען, ניט קיין נאַציאָנאַלע שפּראַכען, ד. ה. עס איז ניט געווען קיין
פּאָטערלאַנד אין דעם פּאָליטישען זין פון דעם וואָרט. יעדער
שטעדטעלע, יעדער דערפעל האָט געהאַט אן אייגענע שפּראַך, אן
אייגענעם גאָט, אן אייגענעם פּריסטער אָדער מכשף. דאָס איז
געווען ניט קיין אנדער זאַך, ווי א פאַרגרעסערטע, אויסגעברייז
טערטע פאַמיליע, וואָס האָט זיך באַפעסטיגט אין לעבען, און זייענ־
דיג אין קריעג מיט אַלעמען, האָט זי מיט איהר עקזיסטענץ ניט
אָנערקענט די גאַנצע איבעריגע מענשהייט. אָט דאָס איז דער

מינים וועלכע מוזען, צוליעב זייער נאַהרונג, אויפפרעסען איינע די אַנדערע. פון דעם שטאַנדפּונקט באַטראַכט, איז די בעלי־חיים וועלט ניט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ בלוטיג שלאַכט־הויז, אַ שרעק־ליכע און טרויעריגע טראַגעדיע, וואָס ווערט געשריבען פון הונגער.

יענע, וואָס גלויבען אין דער עקזיסטענץ פון אַ בורא־גאָט, פאַלט גאָר ניט איין, וואָס פאַר אַ קאָמפּלימענט זיי מאַכען איהם, ווען זיי שטעלען איהם אַרויס אַלס דעם באַשאַפער פון אָט דער־וועלט. ווי איז עס מעגליך, אַז אַן אַלמעכטיגער גאָט, וואָס איז פול מיט חכמה און גוטסקייט, האָט ניט געקאָנט דערגעהן צו עפּעס אַנדערש, ווי צו באַשאַפען אַזאַ וועלט, אַזאַ סטראַשידלע!

אמת, די טעאָלאָגען האָבען אַן אויסגעצייכענטען אַרגומענט צו דערקלערן אָט דעם רעוואָלטירנדען ווידערשפּרוך. די וועלט איז באַשאַפען געוואָרן אַ פאָלקאָמענע, זאָגען זיי; אין אָנהויב האָט אין איהר געהערשט אַבסאָלוטע האַרמאָניע, ביז וואַנען דער מענש האָט זיך פאַרזינדיגט, און גאָט, ווערנדיג אין כעס אויף איהם, האָט פאַרשאָלטען דעם מענשען און די וועלט.

די דאָזיגע דערקלערונג איז נאָך באַלעהרנדער דערמיט, וואָס זי איז פול מיט נאַרישקייטען, און ווי באַוואוסט, באַשטעהט טאַ־קע די גאַנצע קראַפט פון די טעאָלאָגען אין דומקייטען. וואָס נאַרישער און אוממעגליכער אַ זאַך איז פאַר זיי, אַלץ אמת'ער איז זי. די גאַנצע רעליגיע איז ניט עפּעס אַנדערש, ווי די פאַרגע־טערונג פון דעם אומזין.

הייסט עס, דער פאָלקאָמענער גאָט האָט באַשאַפען אַ פאָל־קאָמענע וועלט, נאָר די דאָזיגע פאָלקאָמענהייט האָט זיך אויסגע־גליטשט און האָט אויף זיך געבראַכט די קללה פון דעם באַשעפע־; דערנאָך איז די אַבסאָלוטע פאָלקאָמענהייט פאַרוואַנדעלט גע־וואָרן אין אַן אַבסאָלוטער אומפאָלקאָמענהייט. ווי אַזוי האָט אַ פאָלקאָמענהייט געקאָנט ווערן אַן אומפאָלקאָמענהייט? ענטפערט מען דאַרויף, אַז פּאַסירט האָט עס טאַקע דערפאַר, וואָס די וועלט, כאָטש זי איז באַשאַפען געוואָרן פאָלקאָם, איז זי אָבער פונדעסטווע־גען ניט געווען אַבסאָלוט פאָלקאָמען, ווייל אַבסאָלוט איז נאָר גאָט אַליין, די אַלערהעכסטע פאָלקאָמענהייט. די וועלט איז געווען פאַרהעלטניסמעסיג פאָלקאָם, בלויז אין פאַרגלייך צו דעם, ווי זי איז איצט.

פּאַטריאָטיזם

(פאָרטזעצונג)

האָבענדיג באַטראַכט פון אָנהויב דעם פּאַטריאָטיזם פון דעם נאַטירליכען שטאַנדפּונקט און האָבענדיג באַוויזען, אַז פ ו ן ד ע ם ש ט א נ ד פּ ו נ ק ט איז דער פּאַטריאָטיזם פון איין זייט אַ געפיהל וואָס איז אייגענטימליך פאַר חיות אָדער בעלי־חיים, און אַז פון דער אַנדער זייט איז ער איבערהויפּט אַ לאָקאַלע ערשיינונג, מחמת ער קאָן בלויז ארומנעהמען אַ גאַנץ באַגרעניצטען שטח פון דער וועלט, וואו דער אומציוויליזירטער מענש פאַרברענגט זיין לעבען, — געה איך איצט אריבער צו אַנאַליזירן דעם אויסשליסליך מענשליכען פּאַטריאָטיזם, דעם עקאָנאָמישען, פּאָליטישען און רעליגיעזען פּאַטריאָטיזם.

עס איז אַ פאַקט, וואָס איז קאָנסטאַטירט געוואָרן פון נאַטוראַליסטען און איז שוין איצט געוואָרן אַן אַקסיאָמע, אַז די צאָהל פון יעדער טיערישער באַפעלקערונג איז תמיד אין איינקלאַנג מיט דער מאָס פון די נאַהרונגס־מיטלען, וואָס געפינען זיך אין דעם געגענד, וואָס די באַפעלקערונג באַוואוינט. וואָס מעהר נאַהרונגס־מיטלען עס זיינען בנמצא, אַלץ מעהר פאַרגרעסערט זיך די באַפעלקערונג; וואָס וועניגער זיי ווערן, אַלץ מעהר פאַרקלענערט זי זיך. ווען די טיערישע באַפעלקערונג פאַרצעהרט אַלע זאַפּאַסען פון דעם געגענד, וואַנדערט זי איבער. אָבער די דאָזיגע איבערוואַנדערונג, וועלכע צערייסט אַלע אַלטע געוועהנהייטען, אַלע טאָגטעגליכע, רוטינע לעבענס מנהגים און צווינגט, אָהן וועלכען עס איז וויסען, אָהן יעדען געדאַנק, אינסטינקטיוו און אינגאַנצען אָנגעוויזען אויפ'ן צופאַל, צו זוכען נאַהרונגס־מיטלען אין גאַנץ אומבאַקענטע געגענדען, איז שטענדיג פאַרבונדען מיט ליידען און שרעקליכע מאַטערנישען. דער גרעסטער טייל פון דער איבערגעוואַנדערטער טיערישער באַפעלקערונג שטאַרבט פון הונגער, און דיענט אָפט אַלס שפּייז פאַר די וואָס בלייבען לעבען; נאָר דעם קלענסטען טייל געלינגט צו אַקלימאַטיזירן זיך און צו געפינען נייע נאַהרונגס־מיטלען אין דעם נייעם געגענד.

דערפון קומען ארויס מלחמות, מלחמות צווישען מינים וועלכע נעהרן זיך מיט איינע און דיזעלבע זאכען; מלחמות צווישען

צייט געקאָנט עקזיסטירן צוויי באַזונדערע פאָלקאָמענהייטען? פאָלקאָמענהייט איז נאָר מעגליך איינע; זי פאַרטראָגט ניט קיין דואַליטעט (צווייאיגקייט), מחמת אין דער דואַליטעט באַגרעניצען זיך איינע די אַנדערע און ווערן אויף אַזאַ אופן ניט־פאָלקאָם. הייסט דאָס, אויב די וועלט איז געווען פאָלקאָם, דאַן איז ניט געווען קיין גאָט איבער איהר, אפילו ניט אויסער איהר, — די וועלט אליין איז געווען אַ גאָט. די צווייטע פראַגע איז: אויב די וועלט איז געווען פאָלקאָם, טאָ ווי אַזוי האָט זי געקאָנט פאַלען? אַ שעהנע פאָלקאָמענהייט איז דאָס, וואָס קאָן זיך ענדערן און פאַר־שווינדען! ווירקליך, אויב מען זאָל אָנערקענען, אַז פאָלקאָמענ־הייט קאָן פאַלען, הייסט דאָס, אַז אויך גאָט קאָן פאַלען! — מיט אַנדערע ווערטער, גאָט האָט זיכער עקזיסטירט אין דער גלוי־בענדער פאַנטאַזיע פון די מענשען, נאָר דער מענשליכער פאַר־שטאַנד, וועלכער טריאומפירט אַלץ מעהר און מעהר אין דער גע־שיכטע, פאַראורטיילט איהם צו פאַרניכטונג.

און איבער אַלץ, ווי מאָדנע דאָס איז דער גאָט פון די קרים־טען! ער האָט באַשאַפען דעם מענשען אַזוי, אַז ער זאָל קאָנען, אַז ער זאָל מ ו ז ע ן זינדיגען און פאַלען. גאָט, וועלכער האָט צווישען זיינע אומענדליכע אַטריבוטען די אַלוויסענהייט, האָט ניט געקאָנט ניט וויסען, באַשאַפענדיג דעם מענשען, אַז ער וועט זינדיגען; און וויבאַלד גאָט האָט דאָס געוואוסט, האָט דער מענש געמוזט פאַלען: אַנדערש וואָלט עס געווען אַ העזה צו מאַכען צום ליגנער די געטליכע אַלוויסענהייט. טאָ וואָס־זשע רעדט מען, אַל־זאָ, וועגען אַ מענשליכער בחירה? דאָס איז דאָך געווען אומ־פאַרמיידליך! געהאָרכענדיג אָט דעם פאַטאַלען דראַנג, — אפילו דער איינפאַכסטער פאַמיליען־פאָטער אויף גאָט'ס פּלאַץ וואָלט דאָס געקאָנט פאָראויסזעהן, — זינדיגט דער מענש: און אָט פאַלט די געטליכע פאָלקאָמענהייט אריין אין אַ שרעקליכען צאָרן, אין אַ צאָרן, וואָס איז פונקט אַזוי לעכערליך ווי עקעלהאַפט. גאָט פאַר־שילט ניט נאָר יענע, וואָס האָבען איבערגעטראָטען זיין געבאָט, נאָר אפילו זייערע אַלע שפּעטערדיגע דורות, כאָטש מיר האָבען נאָך צו יענער צייט גאָר ניט עקזיסטירט און זיינען פאָלגליך דורכאויס אומשולדיג געווען אין די זינד פון אונזערע אורעלטערן. און ניט באַגנוגענענדיג זיך מיט דער דאָזיגער רעבעלירענדער אומגערעכ־

אָבער ווי באַלד אַזוי, טו צו וואָס געברויכען דאָס וואָרט: פאַלקאָמענהייט, א וואָרט, וואָס קאָן ניט אָנגעווענדט ווערן אויף עפּעס פאַרהעלטניסמעסיגעס? צי איז דען מגעליך א ניט־אַב־סאָלוטע פאַלקאָמענהייט? זאָגט בעסער, אַז גאָט האָט באַשאַ־פען די וועלט ניט פאַלקאָם, נאָר בעסער ווי זי איז היינט. אָבער אויב זי איז בלויז געווען פאַרהעלטניסמעסיג בעסער, אויב זי איז געווען ניט־פאַלקאָם, טאָ האָט זי דאָך אין זיך ניט געהאַט די האַר־מאָניע און דעם אבסאָלוטען פרידען, פון וועלכע די הערען טעאָלאָ־גען פאַרטויבען אונז די אויערן מיט זייערע מעשיות. און אין דעם פאַל פרעגען מיר ביי זיי: דאַרף מען דען ניט, לויט אייערע איי־גענע ווערטער, אָפּשאַצען דעם באַשעפער נאָך זיין שאַפונג, ווי אַן ארבייטער נאָך דער ארבייט וואָס ער מאַכט? עס איז קלאָר, אַז דער באַשאַפער פון ניט פאַלקאָמענע זאַכען איז אליין ניט פאַל־קאָם; קוים איז די וועלט באַשאַפען געוואָרן ניט פאַלקאָם, איז גאָט, איהר באַשאַפער, זיכער ניט פאַלקאָם. ווארים דער פאַקט, וואָס די וועלט איז באַשאַפען געוואָרן ניט־פאַלקאָם, לאָזט זיך בלויז ערקלערן מיט זיין ניט־קלוגשאַפט, אָדער אָהנמעכטיגקייט, אויב ניט שלעכטסקייט.

זאָגט מען מיר, אַז די וועלט איז געווען פאַלקאָם, זי איז בלויז געווען ווייניגער פאַלקאָם, ווי גאָט. ענטפער איך דאַרויף, אַז ווען עס האַנדעלט זיך וועגען פאַלקאָמענהייט, קאָן מען ניט ריי־דען פון קלענערער אָדער גרעסערער; פאַלקאָמענהייט איז גאַנץ, פולשטענדיג, אבסאָלוט, אָדער זי עקזיסטירט אינגאַנצען ניט. בכן, אויב די וועלט איז געווען ווייניגער פאַלקאָם ווי גאָט, איז די וועלט געווען ניט־פאַלקאָם; פון וואָס עס פאָלגט, אַז גאָט, דער באַשאַ־פער פון דער ניט־פאַלקאָמער וועלט, איז אַליין געווען ניט פאַלקאָם, אַז ער איז איצט אויך ניט פאַלקאָם, אַז ער איז קיינמאָל קיין גאָט ניט געווען, אַז גאָט עקזיסטירט ניט.

כדי צו ראַטעווען די עקזיסטענץ פון גאָט, וועלען די הערען טעאָלאָגען זיין געצוואונגען איינצושטימען, אַז די וועלט, וואָס ער האָט באַשאַפען, איז בעת דער שאַפונג געווען פאַלקאָם. דאַן אָבער שטעל איך זיי צוויי קליינע פראַגען. די ערשטע פראַגע איז: אויב די וועלט אַיז געווען פאַלקאָם, טאָ ווי אַזוי האָבען אין איין

אזוינס? שטענדיג איינע און דיזעלבע עקאָנאָמישע פראגע: *די שטרעבונג פון איינע צו לעבען אין וואוילטאָג אויף דעם חשבון פון אנדערע.* דאָס איבעריגע איז ניט מעהר ווי היפּאָקריטסטוואָ. די אומוויסענדע, די פּשוט'ע און נאראָנים לאָזען זיך כאַפּען אויף דער דאָזיגער ווענטקע, אָבער די דורכגעטריבענע מענשען, וואָס גע־וועלטיגען איבער דעם גורל פון די שטאאטען, ווייסען גאַנץ גוט, אַז אין תוך פון אַלע מלחמות, איז פאראן נאָר איין באַוועגענדער מאָטיוו: גזלה, די עראָבערונג פון פרעמדען רייכטום און די פאַר־שקלאַפונג פון פרעמדער ארבייט.

דאָס איז די גרויזאַמע און רויהע ווירקליכקייט, וואָס די גר־טע געטער פון אַלע אמונות, די געטער פון מלחמות האָבען שטענ־דיג געבענשט; אָנהויבענדיג פון יהוה, דער אייביגער פאָטער פון אונזער גאָט יעזוס קריסטוס, וועלכער האָט פאַרזאָגט זיין אויס־דערוועהלטען פאָלק אויסצו'הרג'ענען אַלע איינוואוינער פון פאַר־שפּראָכענעם לאַנד, — און ענדיגענדיג מיט דעם קאַטוילישען גאָט, וועלכער ווערט פאַרטראָטען פון די פּויפּסטען, וואָס האָבען אַלס שכר פאַר דעם טויטען די געצענדינער, מאַכמעדאַנער און אפּיקור־סים, אַוועקגעשאָנקען צו די גליקליכע מערדער די ערד פון די אומ־גליקליכע, אויף וועלכער עס זידט נאָך די וואַרעמע בלוט. פאַר די קרבנות איז דער גיהנום; פאַר די תליונים — דאָס פאַרמעגען און די ערד פון די דער'הרג'עטע, — דאָס איז דער צוועק פון די הייליגסטע רעליגיעזע מלחמות.

עס איז קלאָר, אַז לפּחות ביז היינט, איז די מענשהייט ניט געוועזען קיין אויסנאַהם פון דעם אַלגעמיינעם געזעץ פון דער טיער־וועלט, וואָס פאַר'משפּט אַלע לעבעדיגע ברואים צו פרעסען איינע די אנדערע, כדי צו עקזיסטירן. בלויז דער סאָציאַליזם, ווי איך וועל זיך באַמיהען דאָס צו באַווייזען אין פאַרלויף פון די ארטיקלען, בלויז דער סאָציאַליזם, וועלכער שטעלט אַוועק אויף דעם אָרט פון דער פּאָליטישער, יורידישער און געטליכער גערעכטיגקייט די מענשליכע גערעכטיגקייט; וועלכער פאַרבייט דעם פּאַטריאָטיזם אויף דער אַלוועלטליכער סאָלידאַריטעט פון די מענשען, און די עקאָנאָ־מישע קאָנקורענץ אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע פון דער געזעלשאַפט, וואָס איז אינגאַנצען באַזירט אויף ארבייט, —

טיגקייט, פאַרשילט ער נאָך די לחלוטין אומשולדיגע האַרמאָנישע וועלט, און מאַכט זי פאַר אַ פּלאַץ פון אַלערליי שרעקענס און פאַרברעכענס, אַן אָרט פון שטענדיגע שלאַכטערייען. דערנאָך, זייענדיג שקלאַפיש געבונדען פון זיין אייגענעם צאָרן און קללה, וואָס ער האָט אַרויסגערעדט געגען דער וועלט און די מענשען, געגען זיין אייגענער שאַפונג, וואָס טוט גאָט ווען ער דערמאָנט זיך סוף כל סוף, אַז ער איז דער גאָט פון ליעבשאַפט? איהם איז ניט גענוג, וואָס ער האָט צוליעב זיין צאָרן אָנגעפילט די גאַנצע וועלט מיט בלוט; אָט דער בלוטיגער גאָט פאַרגיסט נאָך דאָס בלוט פון זיין איינציגען זוהן; ער איז איהם מקריב אונטער דעם אויסרייד פון איבערבעטען די וועלט מיט זיין געטליכער מאַיעסטעט! און וואָלט זיך דאָס כאָטש איינגעגעבען! אָבער ניין, די וועלט פון די מינים און די מענשהייט בלייבען נאָך אַלץ אַזוי צעריסען און פאַרבלוטיגט, פונקט ווי פאַר דעם משונה׳דיגען קרבן. פון וואָס עס איז זעהר קלאָר צו זעהן, אַז דער גאָט פון די קריסטען, פונקט ווי די געטער וואָס זיינען געוועזן פאַר איהם, איז אַזאַ אָהנמעכטיגער גאָט ווי אַ ברוטאַלער, אַזאַ אומזיניגער, ווי אַ שלעכטער.

ליידער! אין דער וויגעלע פון דער מענשליכער ציוויליזאַציע געפינען מיר מענשען־פרעסעריי. אָנהויבענדיג פון יענער צייט און ניט אויפהערנדיג ביז צום היינטיגען טאָג, ווערן געפיהרט אַלץ פאַרניכטענדע מלחמות, ראַסען־ און פעלקער־מלחמות: מלחמות פאַר עראָבערונג, מלחמות צוליעב גלייכגעוויכט, מלחמות פּאָליטישע און מלחמות רעליגיעזע, מלחמות אין נאָמען פון גרויסע אידעען, פונקט ווי די וואָס עס פיהרט איצט אָן פראַנקרייך אונטער דער פיהרערשאַפט פון איהר איצטיגען קיסר*, און פּאַטריאָטישע מלחמות, ווי עס פלאַנעווען היינט, פון איין זייט, דער פאַנגערמאַניסטישער מיניסטער אין בערלין און פון דער צווייטער זייט, דער פאַנסלאַוויסטישער צאַר אין פּעטערבורג.

און אין יסוד פון אַלעם דעם, אונטער די אַלע היפּאָקריטישע פראַזען, וואָס מען באַנוצט, כדי זיך צו געבען דעם אויסערליכען אויסזעהן פון מענשליכקייט און גערעכטיגקייט, וואָס געפינען מיר

* נאַפּאָלעאָן דער 3טער.

װאָס איז שייך צו אונז, לאָמיר איין מאָל פאר אלע מאָל אי־בערלאָזען אָט די אלע געטליכע שרעקענעס און אומזיניגקייטען פאר יענע, װאָס גלויבען אומזיניג, אז מען װעט נאָך לאנג קאָנען אין זייער נאָמען עקספּלואַטירן דאָס פאָלק און די ארבייטער־מאַסען. לאָמיר זיך אומקעהרן צו אונזער ריינעם מענשליכען שכל און לאָמיר שטענדיג געדענקען, אז די מענשליכע בילדונג, — די איינציגע, װאָס קאָן אונז אויפקלערן, באפרייען, מאכען אונז װירדיג און גליקליך, — איז ניט אין אָנהויב, נאָר אין סוף פון דער געשיכטע, און אז דער מענש איז אין זיין היסטאָרישער אנטװיקלונג ארויסגעקומען פון טיערישקייט, כדי ביסלעכװייז צו דערגרייכען צו מענשליכקייט. לאָמיר דעריבער קיינמאָל ניט קוקען אויף צוריק, נאָר פאָראויס, מחמת פאָראויס איז אונזער זון און אונזער רעטונג. און אויב עס איז ערלויבט, אויב עס איז אפילו ניצליך אמאָל זיך אומצוקוקען אויף צוריק, איז דאָס נאָר צוליעב דעם, כדי צו קאָנסטאטירן, װאָס מיר זיינען געװען און װאָס מיר דארפען שוין מעהר ניט זיין, װאָס מיר האָבען געטאָן און װאָס מיר דארפען שוין מעהר ניט טאָן.

די נאַטירליכע װעלט איז א שטענדיגע ארענא פון אומאויפהערליכען קאמף, פון קאמף פאר'ן לעבען. מיר דארפען זיך ניט פרעגען, פארװאָס דאָס איז אזוי. מיר האָבען עס ניט געשאפען, מיר האָבען עס אזוי געפונען, אריינטרעטענדיג אין לעבען. דאָס איז אונזער נאַטירליכער אויסגאנגספּונקט, און מיר זיינען אין דעם גאָרנישט פאראנטװאָרטליך. פאר אונז איז גענוג צו װיסען, אז אזוי איז געװען און װאהרשיינליך װעט שטענדיג אזוי זיין. די הארמאָניע װערט אין דער דאָזיגער װעלט אויפגעהאלטען דורך קאמף, דורך דעם נצחון פון איינע און דער מפלה, און זעהר אָפט דעם טויט, פון אנדערע. דער װאוקס און די אנטװיקלונג פון די מינים זיינען באגרעניצט פון זייער אייגענעם הונגער און דורך די אפּעטיטען פון די אנדערע מינים, דאָס הייסט, דורך ליידען און טויט. מיר זאָגען ניט מיט די קריסטען, אז דאָס איז א יאָמערטאָל, אָבער מיר מוזען צוגעבען, אז זי (די נאַטירליכע װעלט) איז גאָר ניט אזא צערטליכע מוטער, װי אנדערע דערצעהלען, און אז די לעבעדיגע װעזענס דארפען האָבען ניט װעניג ענערגיע, כדי צו לעבען אין איהר. אין דער נאַטירליכער װעלט בלייבען לעבען די

בלויז ער קאָן מאכען א סוף צו מלחמה, צו אָט דעם רויהען אויס־דרוק פון דער מענשליכער טיערישקייט.

אָבער כל זמן דער סאָציאַליזם האָט נאָך ניט מנצח געווען אויף דער ערד, וועלען ניט העלפען די פּראָטעסטען פון אַלע בור־זשואזע קאָנגרעסען פון שלום און פרייהייט, וועט זיין ארויסגע־וואָרפען די פּאָרזיצערשאַפט פון אלע וויקטאָר הוגאָס פון דער גאַנ־צער וועלט; מענשען וועלען ווייטער צערייסען איינער דעם אַנ־דערן, ווי ווילדע חיות.

עס איז אזוי גוט ווי פעסטגעשטעלט, אז די מענשליכע גע־שיכטע, ווי די געשיכטע פון אַלע אנדערע מינים חיות, האָט זיך אָנגעהויבען מיט מלחמות. די דאָזיגע מלחמה, וועלכע האָט ניט געהאט און האָט ניט קיין אנדער צוועק אחוץ דער עראָבערונג פון לעבענסמיטלען, האָט געהאט פארשיידענע פאזען פון אנטוויקלונג, וואָס זיינען געגאַנגען גלייך מיט די פארשיידענע פאזען פון דער ציוויליזאַציע, דאָס הייסט, מיט דער אנטוויקלונג פון די מענשלי־כע באדערפענישען און די מיטלען זיי צו באפרידיגען.

און אַזעלכע אומזיניגקייטען וויל מען דאָס אָנהענגען אויף אונזער פרייהייט, אויף אונזער שכל! מיט דער הילף פון אַזעל־כע אומגעלומפּערטקייטען פּרעטענדירט מען דאָס צו ערציהען און אויסמענשלען די מענשען! ווען וועלען שוין די הערען טעאָלאָגען זיך אָננעהמען מיט גענוג מוט, כדי אָפּען זיך אָפּצוזאָגען ניט נאָר פון שכל, נאָר אויך פון מענשליכקייט? עס איז נאָך ניט גענוג צו זאָגען מיט טערטולליאַנ׳ען: „איך גלויב, ווייל עס איז אַב־סורד" (Credo, quia absurdum); — זיי מוזען זיך נאָך באַ־מיהען ארויפצוצווינגען אויף אונז, אויב מעגליך, דעם קריסטענטום מיט דער הילף פון קאַנטשוק, ווי דאָס טוט ד ע ר ר ו ס י ש ע ר צ א ר; מיט דער הילף פון שייטערהויפענס, ווי קאַלווין; מיט דער הילף פון דער הייליגער אינקוויזיציע, ווי די גוטע קאַטאָליקען; מיט דער הילף פון גוואַלט, ענוים און טויטשטראָפען, מיט וועלכע עס וואָלטען אזוי געוואָלט זיך קאָנען באַנוצען די גייסטליכע פון אַלערליי רעליגיעס, וואָס קאָן געבען. — זאָלען זיי אויספּרובירן אָט די אַלע שעהנע מיטלען, זאָלען זיי זיך אָבער ניט טרויסטען מיט דער האָפענונג, אז זיי וועלען ווען עס איז טריאומפירן איבער אונז.

בעון די קליינע גרופּעס מענשען נאַטירליך זיך געקאָנט לייכטער דערנעהרען, טויטענדיג לעבעדיגע ברואים, ניט אויסשליסענדיג דעם מענשען, וואָס האָט זיי אויך געדיענט אַלץ שפּייז, ווי די חיות, וואָס האָבען ניט געהאַט קיין געוועהר פאַר יאַגד און מלחמה. און אַזוי ווי די פאַרמעהרונג פון די טיערישע מינים איז שטענדיג לויט דער דירעקטער פּראָפּאָרציע פון דער מאָס נאַהרונגס־מיטלען, איז קלאָר, אַז די צאָהל פון מענשען האָט זיך געמוזט פאַרגרעסערן אין אַ גרעסערער פּראָפּאָרציע ווי די צאָהל חיות פון אַנדערע מינים, און לסוף האָט געמוזט קומען אַ מאָמענט, ווען די ניט־באַארבייטע נאַטור איז שוין ניט געווען ביכולת צו שפּייזען אַלע מענשען.

ווען דער מענשליכער שכל וואָלט ניט געהאַט די פעהיגקייט צו פּראָגרעסירען; ווען ער וואָלט זיך ניט אַנטוויקעלט אַלץ מעהר און מעהר, שטיצענדיג זיך פון איין זייט אויף דער טראַדיציע, וועלכע אַנטהאַלט צום נוצען פון די צוקינפטיגע דורות דאָס וויסען, וואָס די פריהערדיגע דורות האָבען זיך ערוואָרבען, און פון דער אַנדער זייט ווערנדיג אַלץ ברייטער, אַ דאַנק דער מתנה פון וואָרט, וואָס איז ענג פאַרבונדען מיט דער מתנה פון געדאַנק; ווען ער וואָלט ניט געווען באַשאָנקען מיט דער אומבאַגרעניצטער פעהיגקייט צו ערפינדען אַלץ נייע מיטלען צו באַשיצען די מענשליכע עקזיסטענץ קעגען די פיינדליכע כחות פון דער נאַטור, — וואָלט אָט דער חסרון פון דער נאַטור געווען אַ ניט־דורכדרינגליכע גרעניץ פאַר דער פאַרמעהרונג פון דעם מענשליכען מין.

אָבער, אַ דאַנק אָט די אומשאַצבאַרע פעהיגקייטען, וואָס דערלויבען איהם צו דערגעהן, דענקען און באַגרייפען, איז דער מענש געווען ביכולת איבערצוטרעטען די נאַטירליכע גרעניץ, וועלכע האָט אָפּגעשטעלט די אַנטוויקלונג פון אַלע אַנדערע מינים חיות. ווען די נאַטירליכע קוועלען האָבען זיך אויסגעשעפּט, האָט ער באַשאַפען קינסטליכע. זיך באַנוצענדיג ניט מיט זיין פיזישער קראַפט, נאָר מיט זיין שכל'דיגען פאַרצוג, האָט ער אויפגעהערט סתם צו טויטען די חיות, כדי זיי באַלד אויפצועסען, נאָר ער האָט אָנגעהויבען זיי צוימען, צוגעוועהנען און זיי ווי ערציהען, אַז זיי זאָלען דיענען זיינען צוועקען. און אָט אויף אַזאַ אופן האָט זיך פּאָר אַ משך פון יאָהרהונדערטער געצויגען און ציהט זיך נאָך

שטארקע, און די שוואכען קומען־אום; און די ערשטע בלייבען לעבען נאָר דערפאר, ווייל די לעצטע קומען־אום.

איז דען מעגליך, אז אָט דער פאטאלער געזעץ פון נאטור־לעבען, זאָל זיין אזוי אומפארמיידליך אין דער מענשליכער און סאָציאלער וועלט?

פאַטריאָטיזם

(פאָרטזעצונג.)

זיינען די מענשען פון דער נאטור אויס פאראורטיילט צו פרעסען איינע די אנדערע, כדי צו לעבען, ווי דאָס טוען די חיות פון אַנדערע מינים?

פון אָנהויב האָט דער מענש, די אלץ־עסענדע חיה, זיך ערנעהרט ווי אלע אַנדערע חיות מיט פרוכטען, גרינסען, מיט געיעג און פיש־פאנג. פאר א משך פון פיעלע יאָהרהונדערטער איז דער מענש געגאנגען אויף געיעג און האָט געפאנגען פיש, פונקט ווי דאָס טוען נאָך היינט די חיות, ד. ה. אָהן דער הילף פון אנדערע געצייג, אַחוץ די מיט וועלכע די נאטור האָט איהם באשאָנקען. זיך באנוצענדיג צום ערשטען מאָל מיט א רויהען געצייג, מיט א פראָסטען שטעקען אָדער שטיין, איז ער שוין באגאנגען אן אקט פון דענקען און האָט זיך שוין ארויסגעוויזען, פארשטעהט זיך, ניט האָבענדיג קיין אהנונג וועגען דעם, אלס א דענקענדע חיה, — א מענש. ווארים דאָס איינפאכסטע געצייג האָט דאָך געמוזט זיין צוגעפאסט פאר דעם צוועק, וואָס ער האָט זיך געשטעלט צו דערגרייכען דורך איהם, און פאָלגליך האָט דאָס באנוצען זיך מיט דעם שוין באטייט א געוויסע אויסרעכענונג פון שכל, אן אויסגערעכענטקייט, וואָס טיילט גרינדליך אָפּ דער חיה־מענש פון אלע אַנדערע ערדישע חיות. אַ דאנק אָט די פעהיגקייטען צו דענקען, אורטיילען, ערפינדען, האָט דער מענש פארפאָלקאָמט, אמת, זעהר לאַנגזאם אין פארלויף פון א סך דורות, זיינע געוועהר, און דורך דעם האָט ער זיך פארוואנדעלט אין א יעגער, אָדער אין א באוואפענטער ווילדער חיה.

דערגרייכענדיג אָט די ערשטע מדרגה פון ציוויליזאציע, האָ־

שעפּעניש — אויף דער פּרוי. די מענער ווייסען ניט פון קיין אַנדער באַשעפטיגונג, אחוץ געיעג און קריעג, וואָס ווערן אַפילו אין אונזער ציוויליזאַציע באַטראַכט פאַר די בכבוד׳יגסטע באַשעפטיגונגען, און, פאַראַכטענדיג אַלע אַנדערע אַרבייטען, ליגען זיי פויל, רויכערנדיג זייערע ליולקעס, בעת זייערע אומגליקליכע פרויען, אָט די נאַטירליכע שקלאַפען פון דעם רויהען מענשען, פאַלען אונטער דער לאַסט פון זייער טאָג־טעגליכער אַרבייט.

אַ טריט פאָרווערטס אין דער ציוויליזאַציע, און די אַרבייט פון דער פרוי ווערט אַרויפגעלעגט אויף׳ן שקלאַף. אַן אונטערטעניגע חיה, באַשאָנקען מיט שכל, ווערט דער מענש געצוואונגען צו טראָגען די גאַנצע לאַסט פון קערפּערליכע אַרבייט און גיט זיין בעל־הבית די מעגליכקייט פאַר פרייע צייט און אינטעלעקטועלער און מאָראַלער אַנטוויקלונג.

ביז היינט די פאַרוואַנדלונג פון יעגער־גרופּעס אין פּאַסטוכער־גרו־פּעס.

אַט דער נייער מקור פון חיונה האָט נאַטירליך נאָך מעהר פאַרמעהרט דעם מענשליכען מין, וואָס האָט געפיהרט צו דער נויטווענדיגקייט צו באַשאַפען נאָך נייע מיטלען פאַר דער דערהאַל־טונג פון לעבען. ווען די אויסנוצונג פון די חיות איז געוואָרן ניט גענוג, האָבען די מענשען גענומען אויסנוצען די ערד. אויף אַזאַ אופן האָבען די וואַנדערענדע און נאָמאַדישע פעלקער אין משך פון פיעלע יאָהרהונדערטער זיך פאַרוואַנדעלט אין פעלקער, וואָס באַ־אַרבייטען די ערד.

אין אַט דער געשיכטליכער פעריאָדע איז דאָס אייגענטליך איינגעפיהרט געוואָרן די שקלאַפעריי. די מענשען, וועלכע זיינען געווען דורכאויס ווילדע חיות, האָבען אָנגעהויבען מיט דעם, וואָס זיי פלעגען אויפפרעסען די גע׳הרג׳עטע אָדער די געפאַנגענע שונאים. ווען זיי האָבען אָבער אָנגעהויבען באַגרייפען דעם גאַנ־צען נוצען פון צווינגען די חיות צו דיענען זיי און זיי עקספּלואַ־טירן, און ניט זיי גלייך טויטען, האָבען זיי גיך געמוזט באַגרייפען, אַז מען קאָן ציהען נוצען אויך פון דעם דיענסט פון דעם מענשען, וועלכער איז דער קליגסטער פון אַלע ערדישע חיות. מען האָט אויפ־געהערט אויפעסען דעם באַזיעגטען שונא, מען האָט איהם אָבער פאַרוואַנדעלט אין אַ שקלאַף, וועלכער מוז אויספיהרן די אַרבייט, וואָס איז נויטיג אויפצוהאַלטען זיין בעל־הבית.

די אַרבייט פון די פּאַסטוך־פעלקער איז אַזוי לייכט און איינ־פאַך, אַז עס איז פאַר איהר כמעט ניט נויטיג די אַרבייט פון שקלאַ־פען. מיר זעהען דאריבער, אַז ביי די וואַנדערנדע און פּאַסטוך־פעלקער איז די צאָהל פון שקלאַפען זעהר באַגרעניצט, אויב ניט צו זאָגען, כמעט אינגאַנצען ניט פאַראַנען. אַנדערש איז די זאַך ביי באַזעסענע און אַגראַר־פעלקער. די ערד־אַרבייט פאָדערט גע־דולדזאַמע, טאָג־טעגליכע און שווערע פּראַצע. דער פרייער מענש פון וועלדער און סטעפּעס, דער יעגער אָדער פּיהצוכטער, נעהמט זיך צו ערד־אַרבייט מיט גרויס ווידערווילען. מיר זעהען דאריבער אפילו אין דער היינטיגער צייט, ווי למשל, ביי די ווילדע פעלקער פון אַמעריקאַ, אַז די גאַנץ שווערע און ווידערווילינע הויז־אַרבייט ווערט אַרויפגעוואָרפען אויף דער פאַרהעלטניסמעסיג שוואַכער באַ־

די קראָפּאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט

(The Kropotkin Publication Society)

איז אַן אומפּאַרטייאישע סאָציאַליסטישע ליטעראַטור געזעלשאַפט, וועלכע האָט זיך אָרגאַניזירט (אין יאָהר 1913) אויפ'ן עהרען־נאָמען פון פּעטער קראָפּאָטקין, דעם גרויסען רעוואָלוציאָנער, וויסענשאַפטס־מאַן און פרייהייט־קעמפּער, מיט דעם צוועק ארויסצוגעבען אין אידישער איבערזעצונג אַלע אַלגעמיין סאָציאַליסטישע קלאַסיקער און אַנדערע ווערטפולע סאָציאַל־פּאָליטישע ווערק.

זי איז אַ קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאפט, אין וועלכער יעדער פריידענקענדער מענש קאָן ווערן אַ מיטגליעד. דער יעהרליכער בייטראָג איז ‎$1.50‎, איינגעצאָהלט אין פאָראויס. די געזעלשאפט גיט אַרויס צוויי גרויסע ביכער אַ יאָהר, יעדעם בוך שעהן געבונדען, (דער רעגעלמעסיגער פּרייז פאַר ניט־מיטגליעדער איז כמעט צוויי מאָל אַזויפיעל) און ווערן אַוועקגעגעבען צו די מיטגליעדער פריי (פאַר צושיקען אַהיים, 25 סענט עקסטרא פאַר ביידע ביכער).

מיטגליעדער ווערן אָנגענומען צו יעדער צייט און זיינען באַרעכטיגט, גלייך ווי זיי צאָהלען איין זייער בייטראג, צו די צוויי ביכער, וואָס די געזעלשאַפט גיט ארויס אין דעם יאָהר. אַלס מיטגליעדער פון דער געזעלשאפט קאָנען זיי קריגען די ביכער, וועלכע די געזעלשאפט האָט אַרויסגעגעבען אין די פאָריגע יאָהרען, מיט 40 פּראָצענט ביליגער ווי זייער רעגעלמעסיגער פּרייז.

די געזעלשאפט האלט אָפּ איין מאָל אַ יאָהר אַן אַלגעמיינע מיטגליעדער־פארזאַמלונג, אויף וועלכער עס ווערט אָפּגעגעבען אַ באריכט פון דער טעטיגקייט און דעם צושטאנד פון דער געזעלשאַפט. יעדער מיטגליעד איז בארעכטיגט צו אַ שטימע ביי די פארהאנדלונגען און די וואהלען פון מיטגליעדער אין פארוואַלטונגסראַט.

די דורכשניטליכע צאָהל מיטגליעדער איז ביז איצט געווען אַריבער צוויי טויזענד. וואָס גרעסער די צאָהל מיטגליעדער, אַלץ מעהר נוצען פאַר די מיטגליעדער אַליין.

פארלאַנגט די סטאַטוטען פון דער געזעלשאַפט און דעם קאַטאַלאָג פון די אַרויסגעגעבענע ביכער! אַדרעסירט אַלע בריעף און געלד־זענדונגען צו דער

KROPOTKIN PUBLICATION SOCIETY

250 East Broadway — New York, N. Y.

קאטאלאָג

פון די ביכער, וואָס זיינען אַרויסגעגעבען געוואָרען

פון דער

קראָפּאָטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט

ניו יאָרק.

מעמואַרען פון אַ רעוואָלוציאָנער

פון פעטער קראָפּאָטקין

מיט אַ פאָררעדע פון ג ע אָ ר ג ב ר אַ נ ד ע ס

איבערזעצט פון ג. דייוויד.

דאָס בוך איז איינגעטיילט אין 6 טיילען:

1טער טייל: קינדהייט.

2טער טייל: דער פּאזשען־קאָרפּוס.

3טער טייל: סיביר.

4טער טייל: פּעטערבורג, ערשטע רייזע נאָך מערב אייראָפּאַ.

5טער טייל: פּעטראָ־פּאַוולאָווסקי פעסטונג; דאָס אנטלויפען.

6טער טייל: מערב־אייראָפּאַ.

„דער פּראָפעסער זוכט מעהר איבערצוגעבען די פּסיכאָלאָגיע פון זיינע צייטגענאָסען, איידער פון זיך אַליין. מען קאָן אין זיין בוך געפינען די פּסיכאָלאָגיע פון דער אָפיציעלער רוסלאַנד און פון די רוסישע מאַסען; פון דער פאָרווערטס־קעמפענדער רוסלאַנד און פון רוסלאַנד, וואָס שטעהט אויף איין אָרט. די באַשרייבונג פון זיין לעבען ענטהאַלט די געשיכטע פון רוסלאַנד, ווי אויך פון דער ארבייטער־באַוועגונג פאַר דעם לעצטען האַלבען יאָהרהונדערט. ווען ער פאַרטיעפט זיך אין זיין אייגענער אינער־ער וועלט, זעהען מיר די אויסערע וועלט זיך אָפּשפּיגלען אין איהר.”

דאָס בוך ענטהאַלט 526 זייטען, שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.50.

(פאַר מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט — 90 סענט)

פעלדער, פאַבריקען און ווערקשעפּער

אינדוסטריע פארבונדען מיט אַגריקולטור און גייסטיגע אַרבייט מיט האַנדאַרבייט.

פון פעטער קראָפּאָטקין

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן.

אינהאלט:

די קאַפּיטלען 1 און 2 באהאנדלען די דעצענטראַליזאַציע פון די אינדוסטריען אין גרויס בריטאַניען, פראַנקרייך, דייטשלאַנד, רוסלאַנד, איטאַליען, שפּאַניען, אינדיע, יאַפּאַן און די פאראייניגטע שטאַאטען פון אמעריקא. דער פאַרפאַסער באווייזט ווי יעדעס פאָלק שטרעבט צו ווערן דער פּראָדוצירער פון זיינע אייגענע פאבריצירטע ארטיקלען, און ווי עס וואַקסט די נויט אין יעדען לאַנד זיך צו שטיצען דערהויפּט אויף די היימישע פארברויכער. קאַפּיטלען 3, 4 און 5 באהאנדלען די מעגליכקייט פון אַגריקולטור, אַרויסצוברענגען אומענדליך פיעל מעהר פּראָדוקטען פון דער ערד, ווי עס איז ארויסגעבראַכט געוואָרן ביז איצטער. די אינטענסיווע קולטור איז דער וויסענשאַפטליכער ענטפער אויף אַלע רעאַקציאָנערע שלוסען פון די מאַלטוזיאַנער, וועלכע באהויפּטען, אַז עס איז ניטאָ קיין פּלאַץ פאַר אַלע מענשען ביים מאָהלצייט־טיש פון דער נאַטור. קאַפּיטלען 6 און 7 באהאנדלען די קליינע אינדוסטריען און אינדוסטריעלע דערפער און באווייזען די נוצען פון א פאראייניגונג צווישען אַגריקולטור און אינדוסטריע. דער קאַפּיטעל 8 רעדט וועגען גייסטיגע אַרבייט און האַנד־אַרבייט און באווייזט די נוצען, וואָס די וויסענשאַפט קאָן ציהען פון דער פאַרבינדונג פון זיי ביידען. דער פאַרפאַסער ברענגט קלאָר אַרויס די וויכטיגקייט פון דער אינטעגראַלער אָדער פאָלשטענדיגער ערציהונג און באַשרייבט די פאַרשיידענע פּראָבעס פון אַזאַ ערציהונג לויט דעם מאָסקעווער סיסטעם, וואָס איז אָנגעווענדט געוואָרן אין אייניגע שולען פון באָסטאָן, שיקאַגאָ און אבערדין.

דאָס בוך ענטהאַלט 410 זייטען, שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.25.

(פאַר מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט — 75 סענט)

געגענזייטיגע הילף

##ביי חיות און מענשען אלס א פאקטאר פון ענטוויקלונג.

פון פעטער קראפאטקין

איבערזעצט אין אידיש פון דר. י. א. מעריסאן.

פעטער קראפאטקין האט געשריבען א ספעציעלע פאררעדע פאר דער אידישער איבערזעצונג, וועלכע געפינט זיך ניט אין קיין אנדער אויסגאבע.

די קאפיטלען 1 און 2 באהאנדלען די פאקטען פון געגענזייטיגער הילף ביי חיות, באשרייבענדיג דאס לעבען פון מוראשקעס און ביענען, די געזעלשאפטליכקייט פון פויגלען, פון די זויגטיערען, פון די גריזונעס און אפען א. אז. וו., דעם קאמף פאר עקזיסטענץ און די באזייטיגונג פון קאנקורענץ אין דער נאטור.

קאפיטעל 3 באהאנדעלט די פאקטען פון געגענזייטיגער הילף ביי די ווילדע מענשען.

קאפיטעל 4 באשרייבט דאס לעבען פון די בארבארישע פעלקער.

קאפיטלען 5 און 6 באהאנדלען די מיטעלאלטערליכע שטאדט, איהר אורשפרונג און זעלבסט־פארוואלטונג; די לייבאייגענשאפט און די פעאדאלע פריצים; די ארבייטער און זייערע צעכען; די קונסט און וויסענשאפט א. אז. וו.

קאפיטלען 7 און 8 באהאנדלען די געגענזייטיגע הילף אין דער היינטיגער געזעלשאפט: די פאלקס־אויפשטאנדען, די דארף־געמיינדען אין דער שווייץ, פראנקרייך, דייטשלאנד און רוסלאנד; די ענטשטעהונג פון ארבייטער יוניאנס, סטרייקס, קאאפעראציעס, הילפס־פאראיינען א. אז. וו.

דאס בוך ענטהאלט אויך א פאלשטענדיגען אינדעקס און ווארט־ערקלערער. 433 זייטען, שעהן געבונדען אין רויטען קלאטה.

פרייז $1.25.

(פאר מיטגלידער פון דער געזעלשאפט — 75ס.)

געקליבענע שריפטען

פון פערדינאַנד לאַסאַל

1. די וויסענשאַפט און די ארבייטער

א פארטיידיגונגס־רעדע געהאלטען פאר דעם בערלינער קרימינאל־געריכט אנטקעגען דער באשולדיגונג, אז ער האָט עפענטליך אויפגערייצט די אָרימע קלאסען צו האסען און פאראכטען די רייכע.

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן.

2. באַסטיא־שולצע אָדער קאַפּיטאַל און ארבייט

איבערזעצט און איינגעלייטעט פון א. א. ראָבאַק.

לאַסאַל'ס „קאפּיטאל און ארבייט" איז זיין הויפּט עקאָנאָמישעס ווערק און באהאנדעלט אין 4 גרויסע קאפּיטלען: די ארבייט; דאָס קאפּיטאל; אויסטויש, ווערטה און פרייע קאָנקורענץ און די פּראָדוקטיווע קאָאָפּעראציעס. דאַן קומט א שלוס און א נאָכוואָרט.

דאָס בוך ענטהאלט 434 זייטען, שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.25.

(פאר מיטגלידער פון דער געזעלשאפט — 75 סענט.)

דער איינציגער און זיין אייגענטום

פון מאַקס שטירנער

איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן.

מיט א ביאָגראַפישער סקיצע פונ'ם פּראָפעסער און אַן איינלייטונג געשריבען פון דעם איבערזעצער.

שטירנער'ס בוך „דער איינציגער" האָט קיין גלייכען ניט צו זיך אין דער גאַנצער וועלט־ליטעראַטור. עס איז דאָס גרעסטע אַפּיקורסישע בוך פון אַלע צייטען און פון אַלע ליטעראַטורען. „שטירנער איז דער איינציגער, וואָס בויגט ניט זיין קאָפּ, ניט פאַר דער פאַרגאַנגענהייט, ניט פאַר דער צוקונפט; וואָס לייקענט אין יעדער מאָראַל און מאַכט צונישט יעדען אידעאַל"... „שטירנער לאָזט ניט דורך קיין געזעלשאַפטליכען באַגריף, אויף וועלכען ער ווענדט ניט אָן זיין שאַרפען מעסער פון קריטיק: שטאַאַט, רעכט, פליכט, געזעץ, פרייהייט, אייגענטום א. אז. וו. ווערן צוגלידערט און אַרויסגעשטעלט אין זייער נאַקעטקייט און אינהאַלטסלאָזיג־קייט." „שטירנער'ס גרויסער פאַרדיענסט באַשטעהט דערהויפּט אין דעם, וואָס ער העלפט דעם מענשען צו צעברעכען אַזויפיעל קייטען. און ווען אַפילו מיר קאָנען מיט איהם ניט איינשטימען, אַז **יעדע** היילינקייט איז א קייט; ווען אַפילו זיין שווערער האַמער, מיט וועלכען ער שלאָגט אַזוי מעכטיג אויף אונזערע קייטען, רייסט אָפּטמאָל אָפּ אויך א שטיק לעבעדיג פלייש — ווען אַפילו זיין מוטיג פייפען אויף אַלע אונזערע אידעאַלען און היילינ־טימער גרילצט אונז אַזוי שאַרף אין די אויערען — מוזען מיר דאָך באַטראַכטען דעם „איינציגען און זיין אייגענטום" פאַר איינעם פון די גייסטרייכסטע אויפקלערונגס־ווערק פון דער גאַנצער וועלט־ליטעראַטור, און דעם פּראָפעסער — פאַר איינעם פון די גרויסע וואוילטעטער פון דער מענשהייט." (אויסצוג פון איבערזעצער'ס איינלייטונג.)

דאָס בוך ענטהאַלט 504 זייטען, איז שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.50.

(פאַר מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט — 90 סענט.)

דאָס קאַפּיטאַל

פון קאַרל מאַרקס

איבערזעצט נאָך קאַרל קאַוטסקי׳ס דייטשע פאָלקסאויסגאַבע פון דר. י. א. מעריסאָן

מיט א ביאָגראַפישע סקיצע פון דעם פּראָפעסער.

דער באַריהמטער ערשטער באַנד „קאַפּיטאַל" פון קאַרל מאַרקס, וועלכער האָט פּאַרדיענט דעם נאָמען „די ביבעל פון פּראָלעטאַריאַט" איז איינגעטיילט געוואָרן אין דריי טיילען און ארויסגעגעבען אין דריי באַזונדער געבונדענע ביכער. דאָס ערשטע בוך ענטהאַלט 477 זייטען, דאָס צווייטע בוך ווערט פאָרטגעזעצט ביז זייטע 886, און דאָס דריטע בוך ענדיגט זיך מיט זייטע 1270. צום סוף פון דריטען בוך געפינט זיך א גרויסער רעגיסטער, וועלכער איז איינגעטיילט אין צוויי טיילען: א נ אָ מ ע ן ־ ר ע ג י ס ט ע ר, וועלכער פאַרצייכענט די נעמען פון די מחברים, וואָס זיינען ציטירט געוואָרען אין „קאַפּיטאַל", און גיט קורצע ביאָגראַפישע דאַטען פון יעדען מחבר; און א ז אַ ך ־ ר ע ג י ס ט ע ר, וועלכער צייגט וואו יעדער ענין אָדער געגענשטאַנד, וואָס מאַרקס האָט דערמאָנט, געפינט זיך אין די דריי ביכער פון אָט דעם גרויסען ערשטען באַנד. אָט דער טאָפּעלער רעגיסטער, וואָס איז א העכסט ניצליך ווערק פאַר זיך, פאַרנעהמט 45 זייטען טאָפּעל־קאָלום, געדיכט געזעצט אין קליינעם שריפט.

די איבערזעצונג איז געמאַכט געוואָרען מיט דער גרעסטער פּינקטליכקייט און טרייהייט צום אָריגינאַל. קיין אות און קיין נקודה איז ניט אויסגעלאָזט אָדער געענדערט געוואָרן. עס איז אויך ניט געמאַכט געוואָרן קיין פּאַרזוך צו פּאָפּולאַריזירן אָדער פּאַרטייטשען אירגענד וועלכען שווערן אויסדרוק. דער לעזער און דער שטודענט וועלען געפינען אין אָט די אידישע דריי ביכער פון דעם ערשטען באַנד „קאַפּיטאַל" אַן אבסאָלוט געטרייע קאָפּיע פון דעם דייטשען אָריגינאַל, אויף וועלכער זיי קאָנען זיך פּאַרלאָזען מיט דער גרעסטער זיכערקייט.

די דריי ביכער זיינען איינהייטליך ארויסגעגעבען און געבונדען אין א שעהנעם קלאָטה און ווערן פאַרקויפט צוזאַמען אָדער יעדעס בוך באַזונדער.

דער פּרייז פון יעדען בוך איז $1.50.

(פאַר מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט — 90 סענט.)

עס ווערט פּאַרפּאַרטיגט צום דרוק

וואָס איז אייגענטום ?

א פאָרשונג פונ'ם פּרינציפּ פון רעכט און רעגירונג.

פון פּ. זש. פּרודאָן

איבערזעצט און איינגעלייטעט פון דר. א. קאָראַלניק.

אינהאלט:

קאַפּיטעל 1: די מעטאָדע פון דעם ווערק. די אידעע פון א רעוואָלוציע.

קאַפּיטעל 2: וועגען דעם אייגענטום אלס נאטור־רעכט.

קאַפּיטעל 3: ארבייט אלס אן אורזאך פון אייגענטום.

קאַפּיטעל 4: אייגענטום איז אוממעגליך (די ווידערשפּרוכען פון אייגענטום).

קאַפּיטעל 5: א פּסיכאָלאָגישע ערקלערונג פון דער אידעע פון גערעכטיגקייט און א באשטימונג פון דעם פּרינציפּ פון רעגירונג און רעכט.

פּרודאָן'ס ענטפער: „אייגענטום איז גנבה" האָט געמאכט א שטארקען איינדרוק אויף זיין צייט. זיין שארפע קריטיק און שטרענגע לאָגיק, דער געוואלטיגער פּאטאָס און זיין אויפריכטיגקייט, און דערהויפּט זיין רעוואָלוציאָנערער טאָן קאָנען ניט פארפעהלען צו מאכען א שטארקען רושם אויף יעדען לעזער אין אלע צייטען.

דאָס בוך ענטהאלט 341 זייטען, שעהן געבונדען אין קלאָטה.

פּרייז $1.25.

(פאר מיטגלידער פון דער געזעלשאפט — 75 סענט.)

די געשיכטע פון טרייד־יוניאָניזם

א וויסענשאַפטליכע פאָרשונג וועגען דער
ענטשטעהונג, ענטוויקלונג און אויסברייטונג
פון דער טרייד־יוניאָן באוועגונג אין ענגלאַנד.

פון סידני און ביטריס וועב

דאָס ווערק וואס די „קראָפּאָטקין ליטעראטור געזעלשאַפט" גיט ארויס פאר איהרע מיטגליעדער פאר דעם יאָהר 1919—1920. וועט פארנעהמען ארום 900 זייטען און וועט זיין איינגעטיילט אין צוויי טייל, ווי פאָלגט:

ערשטער טייל:

1. די ענטשטעהונגען פון טרייד־יוניאָניזם.
2. דער קאמף פאר עקזיסטענץ (1799—1825).
3. די רעוואָלוציאָנערע פעריאָדע (1829—1842).
4. דער נייער גייסט אין דער נייער מאָראַל (1843—1860).
5. די יונטא און איהרע פארבינדעטע (1860—1875).

צווייטער טייל:

6. סעקציאָנעלע ענטוויקלונגען (1863—1885).
7. דער אַלטער טרייד־יוניאָניזם און דער נייער (1875—1889).
8. די טרייד־יוניאָן וועלט (1892—1894).
9. אַנהאַנגען (וועגען דעם אַנגענומענעם צוזאַמענהאַנג צווישען די טרייד־יוניאָנס און די גילדעס אין דובלין. — די פאָר־רופונג פון דעם ערשטען טרייד־יוניאָן קאָנגרעס, און אנדערעס.)

דער פרייז פון ביידע ביכער וועט זיין $3.00.

(מיטגלידער וועלען זיי קריגען ווען זיי וועלען איינצאָהלען זייער ביטראַג — $1.50.)